

Національний університет «Львівська політехніка»

Міністерство освіти і науки України

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Міністерство освіти і науки України

Кваліфікаційна наукова

праця на правах рукопису

ПЕТРИК НАТАЛЯ РОМАНІВНА

УДК 069.51(477) «18/19»: 438.41

ДИСЕРТАЦІЯ

**ФОРМУВАННЯ КОЛЕКЦІЙ ПАМ'ЯТОК ВОЄННОЇ ІСТОРІЇ
У МУЗЕЯХ ЛЬВОВА (XIX–XX СТ.)**

26.00.05 – музеєзнавство. Пам'яткознавство

Галузь знань – 03 Гуманітарні науки

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Н. Р. Петрик

Науковий керівник – Шеломенцев-Терський Святослав
Володимирович, доктор історичних наук, професор

Львів – 2019

АНОТАЦІЯ

Петрик Н. Р. Формування колекцій пам'яток воєнної історії у музеях Львова (XIX–XX ст.). – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 26.00.05 «Музеєзнавство. Пам'яткознавство» (032 – Історія та археологія). – Національний університет «Львівська політехніка», Львів, 2019; Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, 2019.

Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, розкрито наукову новизну отриманих результатів та їх практичне значення.

У дисертації на основі писемних, речових та зображальних джерел проаналізовано процес формування колекцій пам'яток воєнної історії у музеях Львова (XIX–XX ст.). У дослідженні виокремлено цю групу пам'яток із загальної сукупності музейних предметів львівських музеїв, зазначеного періоду. Сформовано власну класифікацію пам'яток воєнної історії.

Аналіз наукових публікацій, які стосуються теми дисертаційного дослідження, допоміг встановити, що окремі її аспекти висвітлювались у наукових працях істориків, проте дослідження процесу формування колекцій пам'яток воєнної історії у музеях Львова залишається актуальним. З'ясовано, що для вирішення поставлених завдань існує достатня джерельна база. Її основу склали писемні джерела – музейна документація у вигляді інвентарних книг, книг вступу, карткових каталогів музейних предметів, звітів, що знаходяться у поточних архівах музеїв та державних архівах. Вказані документи містять інформацію про склад збірок музеїв Львова XIX–XX ст., які відсутні в інших джерелах. У цьому дослідженні вперше введено в науковий обіг деякі знеопублікованих джерел Центрального державного історичного архіву України у місті Львові.

Охарактеризовано зародження музейної діяльності у Львові та виникнення перших музейних установ, в основу збірок яких увійшли приватні колекції польської магнатурії, науковців та меценатів. Виникнення першого публічного музею відбулося в рамках діяльності Національного закладу імені Осолінських на основі колекції князів Любомирських. Збірка музею складалася з цінних предметів зброї і військових обладунків та формувалася родом Любомирських протягом століть.

Поява перших музейних установ української громади була пов'язана з діяльністю громадських та науково-освітніх товариств міста – «Народного Дому», Ставропігійського інституту та Наукового товариства імені Шевченка. Основою діяльності музеїв товариств було збирання, збереження та колекціонування старожитностей, серед яких поступово накопичилися предмети воєнно-історичного характеру. У дисертації шляхом аналізу інвентарних книг та карткових каталогів досліджено характер збірок цих музеїв та встановлено значення перших музейних установ Львова у збереженні пам'яток воєнної історії.

Найбільш вагоме значення у процесі формування досліджуваних колекцій серед музеїв громадських та науково-освітніх товариств відіграв Музей Наукового Товариства імені Шевченка. У роботі на основі аналізу архівних документів та інвентарних книг музею прослідковано шлях музею від накопичення перших збірок до виділення у його структурі спершу відділу воєнно-історичних пам'яток, а згодом – окремого спеціалізованого Музею історико-воєнних пам'яток (Музею Визвольної Боротьби).

Наступним етапом розвитку львівського музейництва стало зародження муніципальних музеїв, в яких продовжився процес формування колекцій пам'яток воєнної історії. Першим гмінним музеєм Львова став Історичний музей міста Львова, завдання якого полягало у збиранні пам'яток, пов'язаних з історією міста. Картковий каталог музею допоміг визначити характер його збірок, джерела їх походження, а також виокремити з масиву усіх предметів збереження колекції пам'яток воєнно-історичного характеру.

На початку ХХ ст. з'явився ще один муніципальний музей – Національний музей імені короля Яна III. Основу цього музею сформували великі приватні колекції, що були результатом багатолітньої колекціонерської діяльності видатних польських науковців, дослідників, громадських діячів та меценатів (Владислава Лозинського, Олександра Чоловського, Болеслава Ожеховича).

У дисертації досліджено опубліковані та неопубліковані писемні джерела, які свідчать про багатство збірок музею та їхню велику історичну цінність. Національний музей імені короля Яна III володів колекцією зброї, що розміщувалася у двох збройовнях музею, а також декількома тематичними колекціями, що висвітлювали окремі сюжети воєнної історії.

Великим надбанням для музею було пожертвування приватної збірки доктором Б. Ожеховичем у роки Першої світової війни. На основі архівних документи встановлено низку фактів, пов'язаних з укладенням договору між жертводавцем та гміною міста, а також визначено кількісний склад збірки та її грошову оцінку.

Ще одним прикладом муніципального музейництва міста Львова, що висвітлений у дисертаційному дослідженні, є монументальне полотно – «Рацлавицька панорама» роботи Я. Стики та В. Коссака. Створення картини було приурочене до відкриття Крайової Виставки 1893 р. у Львові. На основі зображальних джерел, а також історичного сюжету полотна, встановлено його баталістичний жанр, а відповідно і приналежність до досліджуваного предмета.

У дисертації досліджено особливості розвитку музейної справи та збереження пам'яток воєнної історії у радянський період – від 1939 р. до 90-х років ХХ ст. Цей період відзначився складним історико-політичним становищем Львова: встановлення радянського управління, воєнні події Другої світової війни, захоплення Львова німецькими окупантами, звільнення міста та встановлення радянського режиму. В умовах цих подій змінилося ідеологічне підґрунтя функціонування музейних установ міста.

Період 1939–1945 рр. відзначився втратою великої кількості музейних цінностей львівськими музеями. Частина збірок українських музеїв були знищені як антирадянські за своїм змістом (зокрема, Музею історично-воєнних пам'яток Наукового товариства імені Шевченка), окремі пам'ятки були втрачені внаслідок некомпетентної діяльності радянських фахівців з музейної справи, ще частину музейних предметів було вивезено німецькими окупантами.

Після остаточного встановлення радянської влади у Львові відбулася докорінна перебудова усіх сфер життя міста. Було здійснено націоналізацію всіх приватних та муніципальних установ. Як наслідок, музеї Львова стали державними. На основі принципів радянської ідеології здійснено перебудову музейних установ Львова, перегруповано їхні збірки та створено нові експозиції. Музейна діяльність цього періоду була покликана прославляти бойові звитяги радянських воїнів та виховувати молодь в дусі славних воєнних традицій.

Внаслідок реорганізаційних процесів центральним музеєм міста став Львівський державний історичний музей. В ньому була об'єднана більша частина збережених збірок львівських музеїв XIX–XX ст. (Музею князів Любомирських, Національного музею імені короля Яна III, збірки жертводавців В. Лозинського та Б. Ожеховича, музеїв Наукового Товариства імені Шевченка та Ставропігійського інституту). На основі аналізу інвентарних книг фондів груп музею у роботі досліджено склад фондів Львівського державного історичного музею. Також з'ясовано факт вивезення частини збірок цих музеїв до Польщі, як культурних цінностей польської нації, у результаті активної діяльності польських владних кіл (зокрема, «Рацлавицької панорами»).

Радянський період став часом виникнення спеціалізованих відділів та музеїв воєнно-історичної тематики. Найбільш цінні пам'ятки воєнної історії Львівського державного історичного музею експонувалися у спеціалізованому відділі – «Музеї Арсенал». Опубліковані писемні джерела

та речові джерела з експозиції музею яскраво ілюструють склад предметів цього відділу.

В дисертаційній роботі на основі неопублікованих писемних джерел, а зокрема карткового каталогу музейних предметів, охарактеризовано збірку Музею воєнної історії Прикарпатського військового округу, як одного з найбільш яскравих прикладів спеціалізованих музеїв радянського періоду міста Львова.

Крім того, у дисертації висвітлено ще один напрямок музейної діяльності радянського періоду, а саме меморіально-цвинтарний. Прикладом цього напрямку стало меморіальне кладовище на честь полеглим воїнам – «Пагорб Слави», поблизу якого був заснований однойменний музей.

Крім того, у радянський період значного поширення набувають кімнати слави та меморіальні кабінети, що стали звичним явищем в освітніх закладах, на підприємствах та державних установах, як інструмент ідеологічного впливу на суспільство.

Подальші пошуки і дослідження архівних писемних джерел та речових джерел з фондів груп сучасних музеїв сприятимуть уточненню та доповненню знань про процес формування колекцій воєнної історії у музеях Львова XIX–XX ст.

Ключові слова: Львів, музей, музейна справа, музейна збірка, колекції предметів воєнної історії, колекціонування, музейний предмет, воєнно-історичні пам'ятки, спеціалізовані музеї.

SUMMARY

Petryk N. R. Formation of collections of military history attractions in Lviv museums (19th – 20th centuries). – Qualifying scientific work on the rights of manuscripts.

The dissertation research is made for the degree of a Candidate of Historical Sciences (Doctor of Philosophy) in specialty 26.00.05 «Museum Studies. Monuments» (032 – History and Archaeology). – National university «Lviv

polytechnic», Lviv, 2019; Lesya Ukrainka Eastern European National University, Lutsk, 2019.

The research consists of an introduction, three chapters, conclusions, list of sources and applications. The introduction substantiates the relevance of the topic, defines the purpose, tasks, object, subject. There the scientific novelty of the obtained results and their practical significance are revealed.

The dissertation analyzes the formation of collections of military history attractions in Lviv museums (19th – 20th centuries) on the basis of written, material and pictorial sources. In the research this group of attractions is isolated from the total collection of museum items of Lviv Museums this period. Own classification of military-historical attractions has been formed.

By analyzing scientific publications related to the topic it was determined that, some of its aspects were covered in the scientific heritage of historians. However, studies of the formation of collections of military history attractions in Lviv museums (19th – 20th centuries) remain relevant. It was found that to solve the assigned tasks there is a sufficient source base. It is based on written sources – museum documentation from archives in the form of inventory books, entry books, card catalogs of museum objects, reports. The archival documents contain information about the structure of collections of museums in Lviv of the 19th - 20th centuries, which are not available in other sources. In this study, some of the unpublished sources of the Central State Historical Archives of Ukraine in the city of Lviv were first put into scientific circulation.

The emergence of the museum activity of Lviv and the appearance of the first museum establishments, whose collections included private collections of Polish magnate, scholars and philanthropists, are characterized. The emergence of the first public museum was related to the activities of the National Institute of Ossolinski's. The basis of the museum collection of the institution was the collection of the Lubomirski's Princes, which was distinguished as the Museum of the Princes of Lubomirsky. The museum collection consisted of valuable

specimens of weapons and military equipment collected by the Lubomirski's family over the centuries.

The appearance of the first museum institutions of the Ukrainian community was connected with the activities of public and scientific societies of the city - "Narodnyj Dom", Stavropihijskyj Institute and the Shevchenko Scientific Society. The basis of the activities of the museums of these societies was the preservation and collecting of antiquities, among which items of military-historical character were gradually accumulated. In the dissertation, the characteristic of museum collections was investigated through the analysis of inventory books and card catalogs and conclusions were done about these museums' role in the preservation of military attractions.

The Museum of Shevchenko Scientific Society played the most important role in the process of forming the collections among the museums of public and scientific and educational societies. Based on the analysis of archival documents and inventory books of the museum, the path of the museum was followed from the accumulation of the first collections to the allocation in its structure firstly a department of military and historical attractions, and subsequently - a separate specialized Museum of historical and military attractions (Museum of Liberation).

The next stage in the development of Lviv museums was the emergence of municipal museums, in which the process of forming collections of military history attractions continued. The first Lviv municipal museum was the Lviv History Museum, whose task was to collect attractions related to the history of the city. The museum's card catalog helped to determine the nature of its collections, the sources of their origin, as well as to distinguish from the total of all objects of preservation of a collection of military and historical attractions.

At the beginning of the twentieth century, another municipal museum appeared in Lviv – the King John III National Museum. The basis of this museum was formed by large private collections, which were the result of many years of collecting activities by prominent Polish scientists, researchers, public figures and patrons (Vladyslav Lozynsky, Olexander Cholowski, Boleslav Ozhechovich).

In the dissertation published and unpublished written sources were examined, which evidence about the richness of the museum collections and their great historical value. In particular, the King John III National Museum has owned a large collection of weapons that was located in two armor museum, as well as several themed collections that illustrated separate subjects of military history.

The donation of private collection by Dr. B. Ozhehovich during the First World War has become a great asset for the museum. The archival documents illustrate a number of facts related to the conclusion of agreement between the donor and the city council. In addition, some documents provide a complete list of B. Ozhehovich's weapons collection, its quantitative composition and monetary value.

Another example of the municipal museum of the city of Lviv, that has been illustrated in the dissertation research, is the monumental canvas – «Raclawice Panorama» created by J. Styka and V. Kossak. The creation of the painting was timed to the opening of the Regional Exhibition of 1893 in Lviv. On the basis of pictorial sources, as well as the canvas' historical basis, its battle genre, as well as its affiliation to the subject of study, is established.

The next research stage of the dissertation is the Soviet period – from 1939 to the declaration of independence of the Ukrainian state. This period was marked by the difficult historical and political situation in Lviv: the establishment of Soviet rule, the war events of World War II, the capture of Lviv by German occupiers, the liberation of the city and the establishment of the Soviet regime. In the context of these events, the museum affair of Lviv has been continued to evolve.

A large number of museum values of Lviv museums was lost during the period 1939–1945. Some of the collections of Ukrainian museums were destroyed as anti-Soviet in its content (the Museum of Historical and Military Attractions of the Shevchenko Scientific Society), some of the attractions were lost due to incompetent activities of Soviet specialists in museum affairs, and some of the museums' valuables were taken away by German occupiers.

After the final establishment of Soviet power in Lviv, a radical restructuring of all spheres of city life took place. Nationalization of all private and municipal institutions was carried out. As a result, Lviv's museums have become state-owned. On the basis of the principles of Soviet ideology, all museum institutions of Lviv were restructured, their collections were rearranged and new exhibitions were created. The museum activity of this period was intended to glorify the heroism of the Soviet soldiers and to educate young people in the line of glorious military traditions.

As a result of the reorganization processes, the Lviv State Museum of History has become the central museum of the city. It united most of the preserved collections of Lviv museums of the 19th – 20th centuries (the Museum of the Princes of Lubomirsky, the King Jan III National Museum, the collections of V. Lozynsky and B. Ozhehovysh, the museums of the Shevchenko Scientific Society and museum of Stavropihijskyj Institute). On the basis of the analysis of inventory books of the museum, the composition of collections of the Lviv Museum of History was investigated. The fate of part of the collections of these museums, which were exported to Poland in the first postwar years as a cultural values of a nation as a result of the active activity of the Polish power circles (in particular, the Raclawice Panorama), was also established.

The Soviet period was the time of the emergence of the first specialized departments and museums of military-historical subjects. In particular, the most valuable attractions of the military history of the Lviv State History Museum were exhibited in the specialized department – «Museum Arsenal». Published written sources and material sources from the museum's exposition vividly illustrate the composition of the objects of this department.

On the basis of unpublished written sources and in particular the card catalog of museum objects, the dissertation describes the collection of the Museum of Military History of the Precarpathian Military District, as one of the most striking examples of specialized museums of the Soviet period of the city of Lviv.

In addition, the dissertation research highlights another area of museum activity of the Soviet period, namely the memorial cemetery. An example of this was the memorial cemetery in honor of the fallen soldiers – the Hill of Glory, on whose territory the eponymous museum was founded. During the Soviet period, glory rooms and memorial offices were commonplace in educational institutions, enterprises, and government institutions, as a tool for ideological education of the youth. The Hill of Glory Memorial Museum was one of the most striking examples of this profile.

Further searches and research of archival written sources and material sources from the stock groups of contemporary museums will help to refine and supplement the knowledge about the process of formation of military history collections in the museums of Lviv of the 19th – 20th centuries.

Keywords: Lviv, museum, museum affair, museum collection, collections of items of military history, collecting, museum item, military-historical attractions, specialized museums.

Список публікацій здобувача за темою дисертації

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Петрик Н. Р. Національний музей імені короля Яна III у Львові та збірка Болеслава Ожеховича: історія формування колекцій військово-історичних пам'яток (1908–1940 рр.). *Емінак: науковий щоквартальник*. Київ-Миколаїв, 2016. № 2 (14) (квітень-червень). Т. 2. С. 93–98.
2. Петрик Н. Р. Колекція зброї та озброєння у фондах Воєнно-історичного музею 58-го Будинку офіцерів. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: історія. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2016. Вип. 2. Ч. 3. С. 107–111.

3. Петрик Н. Р. Становлення Музею Визвольних Змагань та формування його колекцій: від відділу Музею НТШ до окремої музейної установи. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Історичні науки*. Луцьк, 2017. № 4 (353). С. 36–40.
4. Петрик Н. Р. Процес формування колекцій перших публічних музеїв Львова, заснованих представниками польських княжих родів (Музей князів Любомирських та Музей Дідушицьких). *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць*. Київ, 2017. Вип. 123 (8). С. 23–28.
5. Петрик Н. Р. Процес становлення Музею історично-воєнних пам'яток Наукового товариства імені Шевченка та формування його колекцій (перша половина ХХ століття). *Молодий вчений*. Херсон, 2017. № 6 (46) червень. Частина I. С. 70–74.
6. Петрик Н. Р. Музей однієї картини – «Рацлавицька панорама»: історія створення, військово-історичне та культурне значення, історична доля полотна. *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць*. Київ, 2018. Вип. 132 (5). С. 66–70.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Петрик Н. Р. Початки формування збірок військово-історичних пам'яток музеями Львова (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.). *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Держава та армія*. Львів, 2014. № 809. С. 23–27.
8. Петрик Н. Р. Військово-історичні пам'ятки у збірках музеїв Львова першої половини ХХ ст. *Історико-культурні студії*. Львів, 2014. № 1 (1). С. 63–68.
9. Петрик Н. Р. Військово-історичні пам'ятки давньої доби у збірці музею Наукового товариства імені Т.Шевченка у Львові. *Збірник матеріалів: Археологія & фортифікація України*. Кам'янець-Подільський: Медобори-2006, 2014. С. 359–361.

10. Петрик Н. Р. Предмети озброєння давньої доби у фондах Музею НТШ у Львові. *Музеї Львова: події, колекції, люди: матеріали науково-практичної конференції / Львівський історичний музей*. Львів: Апріфі, 2015. С. 38–43.
11. Петрик Н. Р. Пам'ятки озброєння у фондах Музею Наукового товариства імені Шевченка (НТШ) у Львові. *Збірник матеріалів: Археологія & фортифікація України*. Кам'янець-Подільський, 2015. С. 259–263.
12. Петрик Н. Р. Музей історії військ Прикарпатського військового округу (ПрикВО): історія та сучасність. *Тези III-ї Міжнародної науково-практичної конференції «Історико-культурна спадщина в еру глобалізації»*. Львів, 2016. С. 121–124.
13. Петрик Н. Р. Сакральні елементи у військовій культурі (на прикладі предметів із колекцій львівських музеїв). *Археологічні дослідження сакральних комплексів у Карпатах (Badania archeologiczne zespolow sakralnych w Karpatach)*. Krosno, 2016. S. 103–117.
14. Петрик Н. Р. Формування колекції пам'яток періоду визвольних змагань Музею історично-воєнних пам'яток Наукового Товариства ім. Шевченка (перша половина ХХ ст.). *Тези IV-ї Міжнародної науково-практичної конференції «Міжкультурний простір міста: пам'ять, спадщина, діалог»*. Львів, 2017. С. 232–235.

ЗМІСТ

ВСТУП	15
РОЗДІЛ 1. ІСТОРИОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ТА ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	20
1.1. Історіографія проблеми.....	20
1.2. Джерельна база дослідження.....	30
1.3. Теоретико-методологічні засади дослідження: принципи та методи....	40
Висновки до розділу 1.....	50
РОЗДІЛ 2. ВІЙСЬКОВО-ІСТОРИЧНІ ПАМ'ЯТКИ У ЗБІРКАХ ПЕРШИХ МУЗЕЇВ ЛЬВОВА (1823–1939 рр.)	53
2.1. Приватне колекціонування пам'яток воєнної історії та заснування перших публічних музеїв Львова	53
2.2. Діяльність громадських та науково-освітніх товариств щодо збереження воєнних пам'яток	63
2.3. Колекції пам'яток воєнної історії у муніципальних музеях міста Львова	96
Висновки до розділу 2.....	122
РОЗДІЛ 3. ВОЄННО-ІСТОРИЧНІ ПАМ'ЯТКИ МУЗЕЇВ ЛЬВОВА ЗА РАДЯНСЬКОЇ ДОБИ (1939–1990-ті рр.)	126
3.1. Особливості формування колекцій воєнно-історичних пам'яток у радянський період історії міста.....	126
3.2. Збереження та поповнення фондів державних музейних установ воєнно-історичними пам'ятками	135
3.3. Створення та функціонування спеціалізованих музеїв воєнно-історичного профілю	148
Висновки до розділу 3.....	168
ВИСНОВКИ	171
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	181
ДОДАТКИ	225

ВСТУП

Актуальність теми. Львів – один із найдавніших музейних центрів не лише України, але й всієї Центрально-Східної Європи. За цінністю та оригінальністю колекцій львівські музеї, без перебільшення, належать до культурної спадщини світового рівня. Музеї відіграють важливу роль у культурному житті міста, починаючи з XIX ст. У Львові склалися сприятливі передумови для формування цінних колекцій предметів старовини, більшість з яких зберігалась у маєтках представників аристократичних родів, а згодом стали основою перших музейних експозицій.

У колекціях львівських музеїв XIX–XX ст. пам'ятки воєнної історії та військова атрибутика традиційно займали помітне місце, що зумовлено тією роллю, яку відігравала військова справа у ході історичного процесу. Вони відзначаються особливою видовою різноманітністю, неабиякою цінністю та комплексністю. Пам'ятки воєнної історії становлять важливу частину історичних джерел воєнно-історичної науки. У багатьох випадках вони виступають єдиними свідками минулих подій, а разом з писемними та археологічними джерелами дозволяють не лише вивчити широкий спектр питань, а й реконструювати історичний процес, воєнні події в окремому регіоні.

Накопичення, консервація, збереження та експонування цих предметів, яке розпочиналося одночасно із зародженням перших музеїв у Львові, залишається актуальною проблемою історії музеєзнавства та музейної справи. Сучасна історіографія не відповідає на всі питання, пов'язані з процесом формування колекцій львівських музеїв, а пам'ятки воєнної історії не часто виділяються дослідниками із загального масиву предметів, що зберігаються в музеях міста. Музейна документація та наявні музейні збірки містять цінні свідчення про історію музеїв та їх колекцій, які потребують

наукового опрацювання та подальшого введення у науковий обіг. Такий підхід робить тему цієї дисертації актуальною для дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана на кафедрі історії, музеєзнавства і культурної спадщини Національного університету «Львівська політехніка» в рамках наукової теми кафедри «Інноваційний потенціал історико-культурної спадщини» (номер державної реєстрації 0114u005247).

Мета дослідження – на основі аналізу джерел та літератури здійснити узагальнене дослідження процесу формування колекцій пам'яток воєнної історії в музеях Львова у контексті становлення та історичного розвитку цих музеїв протягом ХІХ–ХХ століть. До досліджуваних установ належать переважно польські та українські інституції, оскільки музейні заклади інших національних громад міста (вірменської та єврейської) не володіли пам'ятками воєнної історії.

Здійснення поставленої мети потребує виконання таких **завдань**:

- проаналізувати стан наукової розробки проблеми та джерельної бази дослідження, визначити теоретико-методологічні засади праці;
- вивчити процес формування приватних збірок пам'яток воєнної історії та заснування перших публічних музеїв Львова;
- висвітлити діяльність громадських та науково-освітніх товариств у справі збереження воєнних пам'яток;
- охарактеризувати колекції пам'яток воєнної історії у муніципальних музеях міста Львова;
- розкрити специфіку формування колекцій воєнно-історичних пам'яток в умовах радянської музейної справи;
- з'ясувати особливості процесу зберігання та поповнення фондів державних музейних установ воєнно-історичними пам'ятками;
- проаналізувати обставини створення та функціонування спеціалізованих музеїв воєнно-історичного профілю.

Об'єктом дисертації є розвиток музейництва Львова ХІХ–ХХ ст.

Предмет дослідження – процес формування колекцій пам'яток воєнної історії у музеях Львова у XIX–XX ст.

Хронологічні межі роботи охоплюють період XIX–XX ст. Нижня хронологічна межа обумовлена часом заснування Музею князів Любомирських у 1823 р., як одного з перших музеїв Львова. Верхня межа визначається 90-ми рр. XX ст., що пов'язано з початком реформування музейної справи України після проголошення незалежності. Для з'ясування окремих аспектів теми допускається вихід за хронологічні межі дисертації. Крім того, у дисертації не розглядається стан збереження пам'яток у період німецької окупації міста 1941–1944 рр., оскільки ця тема заслуговує на окреме дослідження.

Територіальні межі дослідження охоплюють музеї, розташовані у Львові – знаному культурно-науковому та політичному центрі Заходу України XIX–XX ст. У цей період місто входило до складу Австрійської, а згодом Австро-Угорської імперії, Польської Республіки та УРСР (в складі СРСР). Незважаючи на складні історичні умови, музеї Львова протягом всього досліджуваного періоду постійно збільшували свої збірки та розвивали структуру. В цьому процесі брали активну участь різноманітні науково-освітні та культурні заклади (Національний заклад імені Осолінських, Ставропігійський інститут, «Народний Дім», «Просвіта», Наукове Товариство імені Шевченка (далі – НТШ), а з 1939 р. музейна справа у Львові отримала централізоване управління.

Методологічна основа дисертації побудована на принципах об'єктивності, історизму та науковості. Реалізація цих принципів обумовила використання спеціально-історичних та загальнонаукових методів дослідження. Виклад матеріалу здійснений на основі проблемно-хронологічного методу. Також зі спеціально-історичних методів використано порівняльно-типологічний та метод просопографії, із загальнонаукових – методи типологізації, класифікації, систематизації, аналізу та синтезу.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що *вперше*:

- комплексно досліджено колекції пам'яток воєнної історії, як важливу складову збірок львівських музеїв;
- з'ясовано місце воєнно-історичних предметів у збірках перших музеїв Львова;
- запропоновано авторську класифікацію пам'яток воєнної історії, до якої, окрім предметів зброї та озброєння, віднесено супутні предмети, що мають дотичне відношення до війська чи воєнних дій (штандарти, військові нагороди, ордени, відзнаки, документи, особисті речі військових, портрети та фотодокументи, баталістичні картини);
- введено до наукового обігу неопубліковані раніше джерела, що розкривають процес становлення перших музеїв Львова.

Подальшого наукового розвитку набули питання про:

- витоків музейного будівництва та основних чинників, що сприяли розвитку музейної справи у Львові;
- шляхів формування колекцій воєнно-історичних пам'яток у львівських музеях ХІХ–ХХ ст.;
- державної політики щодо організації та діяльності музеїв у Львові в різних історичних умовах.

Уточнено:

- історичне значення воєнно-історичних колекцій;
- роль воєнно-історичних колекцій у дослідженні питань військової та воєнної історії Прикарпаття та Волині.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що основні питання та висновки, висвітлені у роботі, можуть бути використані для написання узагальнюючих праць, що стосуються питань музеєзнавства, розвитку музейної справи міста Львова та частково військової історії краю, а також при розробці спецкурсів з питань музейництва, громадсько-культурного та науково-освітнього життя міста Львова.

Апробація результатів дослідження. Основні положення роботи доповідалися на шести наукових конференціях, у тому числі *міжнародних*:

Міжнародній конференції «Badania archeologiczne zespołów sakralnych w Karpatach» (20–21 листопада 2014 р., м. Кросно); III Міжнародній науково-практичній конференції «Історико-культурна спадщина в еру глобалізації: теоретичні та прикладні аспекти» (2–3 червня 2016 р., м. Львів); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Міжкультурний простір міста: пам'ять, спадщина, діалог» (21–22 квітня 2017 року, м. Львів); *всеукраїнських*: IV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Археологія & Фортифікація України» (8 жовтня 2014 р., м. Кам'янець-Подільський); V Всеукраїнській науково-практичній конференції «Археологія & Фортифікація України» (7 жовтня 2015 р., м. Кам'янець-Подільський); науковій конференції «Музеї Львова: історія, колекції, люди» (30–31 жовтня 2014 р., м. Львів).

Результати дисертації впродовж 2014–2019 рр. обговорювались на засіданнях кафедри історії України та етнокомунікації (з липня 2017 р. – історії, музеєзнавства і культурної спадщини) Національного університету «Львівська політехніка».

Публікації. Окремі проблеми дослідження та відповідні висновки до них були опубліковані у чотирнадцяти наукових статтях, п'ять з яких належать до фахових видань України, одне – до видань, що входить до міжнародних наукометричних баз, вісім – в інших наукових збірниках та матеріалах конференцій.

Структура та обсяг дисертації визначені її метою, науковими завданнями та чинними вимогами до підготовки досліджень такого виду. Дисертаційна робота складається з титульного аркуша, анотації, аркуша змісту, вступу, трьох розділів, поділених на 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (485 позицій), 16 додатків у вигляді таблиць, ілюстрацій та фото. Загальний обсяг дисертації 400 сторінок (із них 180 сторінок основного тексту).

РОЗДІЛ 1. ІСТОРИОГРАФІЯ, ДжЕРЕЛЬНА БАЗА ТА ТЕОРЕТИКО- МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Історіографія проблеми

Історіографія проблеми формування колекцій пам'яток воєнної історії у музеях Львова ХІХ–ХХ ст. складається із комплексу загальних праць, в яких здебільшого робиться акцент на дослідженні музейних установ міста Львова у контексті історичного процесу; спеціальних, в центрі вивчення яких знаходиться предмет дослідження – колекції та процес їх формування; а також теоретичних праць, що характеризують стан розробки галузі музейна справа та низки теоретичних питань з музеєзнавства.

Застосування хронологічно-проблемного підходу створило можливість умовно поділити праці теми дослідження на чотири періоди, що пов'язані із загальною періодизацією історії міста Львова: 1) друга половина ХІХ – початок ХХ ст.; 2) 1918–1939 рр.; 3) 1939–1991 рр.; 4) від 1991 р.

Вивченням проблем становлення, діяльності та формування колекцій львівських музеїв займалися українські та польські дослідники.

Хронологічно першими в науковому обізі з'явилися праці польських науковців (друга половина ХІХ ст.). Польські автори фактично стояли у витоках історіографії музейництва Львова.

У сферу зацікавлень польських дослідників увійшли культурно-наукові заклади, що стали місцем формування збірок перших польських публічних музеїв. Провідні позиції в другій половині ХІХ ст. відігравав Національний заклад імені Оссолінських, який разом з Музеєм князів Любомирських сформував одну з найбільших та найцінніших тогочасних збірок Львова. В рамках культурно-наукових закладів, а зокрема й Національного закладу імені Оссолінських, часто проводились виставки старожитностей, що нерідко ставало предметом висвітлення у науковій літературі [472; 483; 484].

В історіографії кінця XIX – початку XX ст. наукового висвітлення набули музеї українських науково-освітніх установ та громадських товариств. Дослідження історії музею Ставропігійського інституту розпочав засновник та провідний діяч установи Ісидор Шараневич [479]. Ще одним дослідником музейних закладів українських товариств вказаного періоду був Богдан Барвінський. У сферу зацікавлень науковця потрапив музей «Народного Дому». Результати досліджень історика висвітлені у праці «Бібліотека і музеї «Народного Дому» у Львові 1849–1919 рр.» (Львів, 1920), в якій висвітлено процес розвитку структурних частин науково-освітньої установи з моменту її заснування до 1919 р. [29].

Більшість праць цього періоду належать до загальних, оскільки досліджують окремі аспекти предмета цієї роботи.

Міжвоєнний період став часом появи перших спеціалізованих праць з музейної справи. Автором цих досліджень був знаний польський науковець, багатолітній працівник, а в окремі періоди директор львівських муніципальних установ (архіву, бібліотек та музеїв) Кароль Бадецький. Історик один з перших, хто займався дослідженням колекцій львівських муніципальних музеїв [445]. Особливе зацікавлення науковця викликала одна з найцінніших збірок Львова XX ст., що ввійшла в основу Національного музею імені короля Яна III – збірка Б. Ожеховича [446]. Працю, в якій автор виклав дослідження цієї збірки є однією з перших спеціальних праць тематики дисертації, оскільки висвітлює один із аспектів предмета роботи.

На міжвоєнний період припадає плідна дослідницька діяльність директора Національного музею Іларіона Свенціцького, що став автором низки загальних та спеціальних праць.

Важливим напрацюванням дослідника в галузі музеєзнавства стало дослідження «Про музеї та музейництво: Нариси і замітки» (Львів, 1920). Проаналізувавши діяльність музейних закладів на території українських та російських землях автор розкрив зміст, значення та походження музеїв від найдавніших часів до сучасного йому періоду. Музеєзнавець дав визначення

базових категорій музеєзнавства як наукової дисципліни: музей, вид музею, значення музею, інвентаризація, музейна справа, практична діяльність музею тощо [283].

Центральне місце у науковій спадщині вченого посідає Національний музей у Львові, якому дослідник присвятив не лише окремий розділ вказаної вище праці, а й низку різнопланових праць: «Національний Музей во Львовь (1905–1915)» (1915 р.) [280], «XXV літ діяльності Національного музею» (1931 р.) [285]. У праці І. Свенціцького «У справі музейних збірок Ставропігії і Народного Дому» (Львів, 1929) подальшого наукового висвітлення набули проблеми формування збірок Музею Ставропігійського інституту та Музею «Народного Дому» [284]. На вказаних працях не вичерпується наукова спадщина дослідника в галузі музеєзнавства. Вона є досить багатою та багатогранною, а тому потребує окремого комплексного дослідження.

Діяльністю цього дослідника вичерпується українська історіографія у галузі музейна справа Львова міжвоєнного періоду. Активніше розвиток музеєзнавства у зазначений період відбувався на території Наддніпрянської України, що входила до складу СРСР. Міжвоєнний період не відзначається великою кількістю праць українських дослідників, проте досить багатою була російська історіографія. Наукові роботи цього періоду носили характер історичних екскурсів процесу зародження та розвитку музейних установ та їх колекцій як суспільного явища у світі, а також досліджували низку теоретичних питань музейництва. Одним із українських радянських дослідників цього періоду був Ф. Шміт, що є автором узагальнюючих праць з історії та теорії музейної справи: «Исторические, этнографические и художественные музеи: Очерки истории и теории музейного дела» (1919 р.) [440], «Музейное дело. Вопросы экспозиции» (1929 р.) [441].

У період Другої світової війни призупинилися будь-які спроби наукових музеєзнавчих досліджень. Так як Львів став ареною військових дій,

то постало питання фізичного збереження збірок музеїв. А їх наукове опрацювання цілком призупинилось.

Після встановлення радянської влади у Львові в липні 1944 р. музейництво Львова розвивається в руслі насадження основних принципів ідеології нової влади. Радянський період для Львова став часом націоналізації всіх науково-освітніх та культурних установ міста. Не були виключенням і львівські музеї. Наукові дослідження, як і будь-яка друкована література піддавалися жорсткій цензурі. Головною темою, що отримала право друку було прославлення бойових традицій радянського народу. Тому закономірним є той факт, що відбулось призупинення друку наукових праць з вивчення музейництва та колекцій музеїв Львова, як культурного явища з багатовіковими традиціями.

Певний науковий та ідеологічний вплив на розвиток львівського музейництва здійснювали загальні тенденції розвитку музейної справи у Радянській Росії. Провідну роль у дослідженні музейної справи в УРСР відігравали радянські вчені Науково-дослідного інституту музеєзнавства СРСР. Їх праці опубліковані в семи випусках «Очерков истории музейного дела в России». Основними дослідниками цього періоду були С. Овсянников, Д. Равікович, А. Разгон, А. Закс, В. Ігнат'єва, О. Іонова. У працях вказаних дослідників відображено історію розвитку музейної справи Росії дореволюційного та радянського періодів, а також розроблено низку теоретичних аспектів наукової дисципліни музеєзнавства.

У подальші роки радянського періоду набула більшого розвитку розробка теоретичних питань музейної справи дослідниками УРСР, що мали безпосередній вплив на львівське музейництво, яке розвивалося у спільному з Наддніпрянською Україною географічному та ідеологічному полі. Важливим доробком дослідників Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка М. Бондара, Г. Мезенцевої та Л. Славіна стала колективна праця «Нариси музейної справи» (Київ, 1959), в якій подано загальні відомості про зародження та розвиток музеїв у СРСР, визначено види музеїв,

їхні завдання та культурно-освітню роль [49]. Проблеми історії, теорії та практики музейної справи УРСР досліджені у праці Г. Мезенцевої «Музеєзнавство. (На матеріалах музеїв Української РСР)» (Київ, 1980) [174].

Незважаючи на те, що історіографія Наддніпрянської України міжвоєнного та радянського періодів була значно строкатішою, ніж західноукраїнських земель, проте через ідейну заангажованість вона не становить значного зацікавлення для цього дослідження.

Подальші дослідження історії музеїв Львова та їхніх колекцій продовжились з проголошенням незалежності України. Наукові праці з питань музеєзнавства стали більш ґрунтовними та вузькоспеціалізованими. Дослідники ввели в науковий обіг велику кількість архівних матеріалів, а також речових джерел, що зберігалися у музейних фондах. Питання, що пов'язані з формуванням колекцій воєнної історії у львівських музеях фрагментарно досліджені у роботах багатьох дослідників.

Великий внесок у дослідження історії львівського музейництва зробили співробітники Львівського історичного музею, які опублікували низку наукових праць у щорічнику музею «Наукові записки». До основних питань дослідження належать фонди, відділи музею та історія їхнього становлення. Багато дослідників-працівників Львівського історичного музею займаються висвітленням питань колекцій зброї, що зберігається у фондах установи, окремі з експонатів яких виставляються для огляду у різних відділах музею або доповнюють різноманітні експозиції. Важливе значення для військово-історичного музейництва відіграли дослідження працівників Львівського історичного музею, таких як А. Крутоус, В. Бойка, Л. Коваль, А. Прокіпа, Б. Мельника, Л. Бреннер, П. Сапоцького, М. Вахули, Т. Рака, Я. Станчака, А. Музики.

Ґрунтовними працями про виникнення і розвиток музеїв Львова ХХ ст. та формування їхніх збірок відзначилася дослідниця А. Крутоус. В центрі її наукових зацікавлень був Львівський історичний музей, науковим співробітником якого вона була протягом багатьох років. Саме тому значна

увага А. Крутоус зосереджена на історії становлення цієї провідної музейної установи Львова (1996 р.) [150]; на формуванні збірок музеїв Львова та України (1998 р.) [149]; на персоналіях, що відіграли важливу роль у становленні львівської музейної справи тощо. Зокрема, дослідниця відзначає особливу роль у формуванні муніципального музейництва Львова визначного історика та археолога О. Чоловського, який став ініціатором та безпосереднім учасником відновлення львівського міського архіву та бібліотеки і засновником двох державних міських музеїв Львова (Історичного музею м. Львова та Національного музею імені короля Яна III) (1997 р.) [151].

Не менш важливими для дослідження теми дисертаційної роботи є публікації колишнього працівника Львівського історичного музею В. Бойка. У співавторстві з Л. Коваль музеєзнавець дослідив всі етапи становлення Музею історико-воєнних пам'яток, як одного зі спеціалізованих музеїв Львова воєнно-історичного спрямування [45], а також процес формування колекцій, пов'язаних з українським військом, втрати пам'яток у воєнний та радянський періоди та стан збереження колекцій в умовах незалежності [48].

Проблеми, пов'язані з колекцією зброї Львівського історичного музею, висвітлював його працівник Б. Мельник [177]. Крім того, до кола наукових зацікавлень дослідника входили інші питання воєнно-історичної сфери: львівське зброярство [178; 179], озброєння львівських укріплень [176] тощо.

Окремі аспекти предмета та об'єкта цього дослідження вивчали й інші фахівці Львівського історичного музею. Зокрема, Л. Бреннер у співавторстві з А. Прокіпом дослідили низку питань з історії відділу зброї «Музею-Арсенал» Львівського історичного музею [50], а також з історії будівлі, де зараз розміщується збірка цього музею – найбільша та найцінніша колекція зброї в Україні [51].

А. Прокіп присвятив низку праць дослідженню окремих колекцій Львівського історичного музею. У сферу зацікавлень дослідника ввійшла

колекція мечів ЛІМ-у [257], колекція захисного озброєння [255], а також збірка відомого жертводавця початку ХХ ст. – Б. Ожеховича [256].

Т. Рак у своїх працях дослідив японську холодну та вогнепальну зброю Львівського історичного музею [264; 265; 266], П. Сапоцький – колекції японської зброї [278] та російські шашки [279]. Окрема група науковців займалася дослідженням тематичних груп збірок Львівського історичного музею: А. Музика вивчав теми Другої світової війни в експозиційно-виставковій роботі ЛІМ-у [192], а Я. Станчак – Національно-визвольної війни 1648–1657рр. [299]. Крім того, науковець досліджував портрети українських гетьманів в експозиції Львівського історичного музею [30].

Дослідження працівників музею є дуже інформативними та цінними для цієї роботи, оскільки висвітлюють всю багатогранність збірки музею, який став фактичним спадкоємцем львівських музеїв ХІХ–ХХ ст. Більшість цих праць належать до спеціальних досліджень та становлять важливу частину історіографії з питань львівського музейництва.

Не згасає зацікавлення до минулого музеїв Львова та особливостей формування їхніх колекцій і на сучасному етапі розвитку історичної науки та музейництва. Ціла плеяда дослідників займається розробкою питань, що пов'язані з музеями Львова, кожен з яких вивчає аспекти, що відповідають його науковим зацікавленням.

Питанням формування археологічних колекцій у музеях Львова ХІХ – початку ХХ ст. протягом багатьох років займається С. Шеломенцев-Терський [427; 428; 430]. Крім того, до наукових зацікавлень дослідника належать питання, пов'язані з військово-історичним аспектом та зброєю у львівських музейних колекціях [434; 435]. Проблематикою археологічного музейництва займається дослідниця Н. Булик [53; 54]. Особливої уваги заслуговує монографія дослідниці «Львівська археологія ХІХ – початку ХХ століття: дослідники, наукові установи, музеї» [59].

Грунтовного висвітлення в сучасній українській історіографії набула діяльність Музею Наукового Товариства імені Шевченка. Дослідником

історії та діяльності наукової установи та її музею є співробітник Інституту народознавства НАН України В. Кушнір. Науковець у своїх працях висвітлив різноманітні аспекти діяльності музею: історію розвитку музею від заснування до створення першої експозиції [162], суспільно-політичний та культурний контекст виникнення музею [164], структуру та розвиток музейної збірки [160]. Крім того, окремі праці В. Кушнір присвятив більш загальним питанням історії музейництва у Львові [161].

Значна увага в українській історичній історіографії зосереджена на висвітленні проблеми функціонування львівського Ставропігійського інституту, в структурі якого існував музей. Головними дослідницями цієї культурно-освітньої установи Львова є І. Орлевич та О. Киричук.

Важливе значення серед наукових доробків дослідниці І. Орлевич відіграє монографія «Ставропігійський інститут у Львові (кінець XVIII – 60-і рр. XIX ст.)», в якій висвітлені основні проблеми діяльності установи [224]. Значну увагу дослідниця приділила вивченню питання русофільства та українофільства у контексті боротьби їхніх представників за провідні впливи в культурно-релігійному житті міста [223] та в діяльності його культурно-освітніх установ, серед яких І. Орлевич виділяє як Ставропігійський інститут [222], так і «Народний Дім» [219; 221].

Ще однією дослідницею, що займається висвітленням питань, пов'язаних з діяльністю Ставропігійського інституту, є О. Киричук. Центральною працею дослідниці є дисертаційне дослідження на тему: «Ставропігійський інститут у громадському житті Галичини (друга половина XIX – початок XX ст.)» [131], яке лягло в основу монографії дослідниці на цю ж тему [129].

У своїх працях О. Киричук дослідила багато питань, пов'язаних з функціонуванням цієї важливої установи Львова XIX ст.: питання культурно-освітньої діяльності Ставропігійського інституту, ідеології діячів установи, значення закладу у збереженні та вивченні пам'яток матеріальної культури тощо [128].

Проблемою історії формування та характеристикою колекції артилерії XIV–XVIIIз фондів Львівського історичного музею на сучасному етапі займається М. Верхотурова [69].

Автором комплексного дослідження воєнно-історичного музейництва в Україні кінця XIX – початку XX є В. Машталір [173].

Важливим аспектом дослідження дисертаційної теми є постаті, що відіграли важливу роль у виникненні, формуванні та розвитку музейних закладів та їх колекцій. Значну увагу на висвітлення цієї проблеми звернув дослідник М. Сеньків, прослідкувавши початки усіх музейних закладів Львова кінця XIX–XX століття, та з'ясувавши імена осіб, що стояли у їхніх витоках та відіграли провідну роль у діяльності цих музеїв [288].

Сучасний дослідник історії українських мистецьких збірок Р. Дзюбан звернув увагу у своїх наукових пошуках на долю львівських музеїв та їхніх колекцій у роки Другої світової війни, що є надзвичайно важливим аспектом у досліджуваній тематиці [93; 94].

У дисертаційному дослідженні розглянуто питання становлення та розвитку музеїв, що майже не висвітлені в історіографії. До таких належить Музей Прикарпатського військового округу та його наступник Воєнно-історичний музей 58-го Будинку офіцерів. Висвітленням історії формування цього музею та його колекцій, що мають виключно воєнно-історичний характер, займається директор вказаної музейної установи, військовий у відставці, не історик за фахом, проте людина з прекрасним аналітичним мисленням, багатою фактажевою базою знань – Сергій Паліса. Його перу належать декілька статей, що присвячені минулому та сьогоденню Воєнно-історичного музею 58-го Будинку офіцерів та є цінним надбанням української історіографії [228].

На сучасному етапі продовжується розробка теоретичних проблем музеєзнавства, що формують теоретичну базу роботи. Питаннями, що пов'язані з історією музейної справи в Україні, досить ґрунтовно займається київська дослідниця Р. Маньковська, результати дослідження якої

відображені у монографії «Музеї України у суспільно-історичних викликах ХХ – початку ХХІ століть» [171].

Під час написання роботи також використані сучасні узагальнюючі навчальні та навчально-методичні праці з історії та основ музеєзнавства і музейної справи українських та російських дослідників, серед яких підручники М. Белікова, В. Зайцева «Основи музеєзнавства» [37], І. Довжук «Основи музеєзнавства» [95], В. Доманський «Музейна справа» [96], М. Рутинський, О. Стецюк «Музеєзнавство» [273], О. Салата «Основи музеєзнавства» [275], Д. Сапожник «Музеєзнавство та музейно-виставкова справа» [277], Л. Шляхтина «Основи музейного дела: теория и практика» [438], В. Якубовський «Музеєзнавство» [444].

Особливої уваги у музейній справі заслуговує питання розвитку її терміносистеми. У цьому напрямку працюють такі українські дослідники, як І. Фецько, Р. Микульчик, П. Слободян. У теоретико-методологічній частині роботи використано результати наукових напрацювань авторів «Словника-довідника термінології музейництва» – Р. Микульчика, П. Слободяна, Є. Діденко, Т. Рака [180]. Важливим кроком вперед у розвитку української терміносистеми музеєзнавства стали дослідження І. Фецько. Напрацювання дослідниці відображені у низці статей та монографії «Українська терміносистема музейництва: історіографія й лінгвістичний аналіз» [320].

На сучасному етапі розробку питань львівського музейництва продовжують також польські науковці. В українській історіографії фактично відсутнє висвітлення питання музею однієї картини – «Рацлавицька панорама». Відсутність свідчень українських авторів компенсується польською історіографією. Фундаментальна праця, в якій описується не лише історія створення цього полотна, а й його історичне підґрунтя, належить польському автору Ф. Зієку [485]. Більш сучасна праця, присвячена цій проблемі, написана Р. Новаком. Автор подає детальну історію створення картини та приміщення для неї, імена всіх осіб причетних до цього процесу, а також висвітлює питання подальшої долі полотна [471].

Важливим біографічним дослідженням у польській історіографії є праця Є.Лашек, присвячена науковій діяльності О. Чоловського [463].

Отже, історіографічна база дослідження є багатою та різноплановою, проте фрагментарною. У міжвоєнний період з'явилося лише декілька спеціальних праць. Проте для радянського етапу були характерні лише теоретичні дослідження. Більше спеціальних праць з вивчення окремих колекцій львівських музеїв з'явилося у період незалежності Української держави. Проте аналіз української та польської історіографії свідчить про відсутність комплексного дослідження колекцій воєнно-історичних пам'яток у музеях Львова XIX–XX ст. Всі існуючі наукові роботи висвітлюють лише окремі питання цієї теми, оскільки дослідники акцентували увагу на тих проблемах, що входили у сферу їх наукових зацікавлень. Таким чином, в українській та польській історичній науці питання воєнно-історичних пам'яток у колекціях львівських музеїв досі достатньо не розроблене, а тому потребує спеціального дослідження.

1.2. Джерельна база дослідження.

Предмет дисертаційного дослідження охоплює колекції широкого кола музейних установ Львова у тривалому часовому діапазоні. Це, а також мета і поставлені завдання дослідження зумовили використання великої за обсягом та різнопланової джерельної бази. Дослідниця дисципліни «джерелознавство», Я. Калакура виділила такі типи джерел за способом кодування та відтворення інформації, як речові, словесні (усні та писемні), візуальні (зображальні), звукові (фонічні), поведінкові, конвенціональні та ін. [121]. Специфіка цього дослідження зумовила використання трьох перших, із зазначених вище, типів джерел, а саме речових, писемних та візуальних.

Так як предметом дослідження є формування колекцій як процес, то основними джерелами, що містять відомості про нього, є писемні джерела. Всю сукупність використаних у цьому дослідженні писемних джерел умовно поділяємо на архівні (документи фондів Центрального державного

історичного архіву України у Львові (далі – ЦДІА України у Львові), Архіву Львівського історичного музею, Наукового архіву Інституту народознавства НАН України, Наукового архіву Воєнно-історичного музею 58-го Будинку офіцерів); опубліковані (каталоги музейних предметів, путівники досліджуваних музеїв); законодавчі документи та нормативні акти.

Найбільш інформативними та цінними для цього дослідження є архівні джерела, що містять різнопланові та раніше неопубліковані відомості. Архівну документацію, що була використана у цьому дослідженні, умовно поділяємо на такі групи:

- інвентарні книги, книги вступу, картотеки музейних предметів;
- статuti, установчі документи;
- документи про пожертвування збірок, колекцій, окремих предметів, коштів, приміщень для музеїв;
- звітна документація музеїв, протоколи засідань;
- документи купівлі-продажу між музейними установами та другою стороною;
- газетні статті, оголошення та повідомлення про діяльність музеїв, організацію виставок тощо.

Важливу роль у цьому дослідженні, перш за все, відіграють джерела, що покликані описувати процес набування музейними установами предметів збереження, а також охарактеризувати збірки та окремі пам'ятки. Саме тому особливу увагу привертають документи первинної реєстрації та наукової інвентаризації. До цієї групи джерел належать інвентарні книги, книги вступу, картотеки музейних предметів, в яких не рідко міститься великий обсяг інформації про музейний предмет (джерело надходження, його зовнішні ознаки (розміри, параметри), а також відомості про час та місце створення, попередню долю, колишніх власників, і навіть легенди та перекази, з ним пов'язані). Ці документи є важливою документальною базою кожного музею.

Зокрема, у фондах ЦДІА України у місті Львові зберігаються джерела цієї групи перших польських та українських публічних музеїв Львова. У фонді 55 – Архів давніх актів міста Львова, зберігається картотека музейних предметів Історичного музею міста Львова, яка подає важливі відомості про склад збірок музею, що експонувалися (оскільки вказано місце знаходження предметів у будівлі музею), та їх детальну характеристику. Аналіз цього джерела дав можливість виділити з масиву пам'яток предмети воєнно-історичного характеру та з'ясувати їх приналежність до окремих груп та колекцій музею [361].

Картковий каталог музейних предметів Ставропігійського інституту зберігається у 129 фонді ЦДІА України у Львові. Він дає відомості про склад пам'яток одного з перших українських музеїв міста [373; 374].

Картотека приватної збірки Владислава Лозинського зі 135 фонду цього ж архіву характеризує одну з найбагатших та найцінніших колекцій зброї, що перебувала у власності польського історика та жертводавця. Картотека містить детальну інформація про кожен предмет збереження зі збірки історика, яка розділена на 13 тематичних груп. Перші три розділи збірки присвячені озброєнню, січній та вогнепальній зброї, воєнно-історичний характер яких є беззаперечний. До цієї групи предметів належать також експонати IV (Штандарти та військові відзнаки), V (Предмети верхової їзди, мисливства тощо), VI (Регалії, відзнаки, ордени), VII (Клейноди та відзнаки строю) розділів збірки [384; 385]. Згодом багата збірка В. Лозинського стала основою Національного музею імені короля Яна III.

Картковим каталогом володіє також сучасний Воєнно-історичний музей 58-го Будинку офіцерів, що подає перелік експонатів сучасного музею, які в другій половині ХХ ст. склали основу збірок Музею історії військ Прикарпатського військового округу [197].

Інформативнішими для дослідження є інвентарні книги предметів збереження музеїв. Проте не всі інвентарі збереглися до наших днів. Один з перших інвентарними описами володів музей інституту «Народний Дім»,

який зберігається у 130 фондів ЦДІА України у Львові. Інвентарі музею, незважаючи на свою примітивність та неохайність ведення, допомогли з'ясувати кількісну та якісну характеристику предметів, які виділяємо у групу пам'ятоквоєнноїісторії [382].

Велике значення науковій реєстрації предметів надходження надавали працівники Музею Наукового Товариства імені Шевченка, про що свідчать книги вступу музею. Інвентар установи складається з одинадцяти книг, в яких у хронологічному порядку вказані всі надходження, які здійснювалися до музею протягом 1910–1940 рр. Важливою інформацією, що міститься в інвентарі є назва, опис і призначення пам'ятки; місцевість, де її було виявлено; ім'я жертводавця. Загалом до інвентарних книг Музею НТШ було внесено 32485 назв музейних предметів. Серед них найрізноманітніші предмети старожитностей, найбільше зацікавлення серед яких для цього дослідження становлять предмети воєнно-історичного характеру, що частіше почали надходити до музею починаючи з 1920-х рр. [198–207].

Інвентарні книги продовжують відігравати важливе значення в сучасних музеях. Так, інформативним джерелом до вивчення збірок Львівського історичного музею є інвентарні книги фондів груп пам'яток, серед яких – «Зброя», «Живопис», «Графіка» тощо [16–19].

Важливою групою писемних джерел для цього дослідження є документи про організацію музейних установ. До них належать статuti, установчі документи, документи про надання коштів для відкриття та утримання музеїв, документи про надання приміщень під музеї тощо.

У фонді Архів давніх актів міста Львова ЦДІА України у Львові знаходиться статут архіву, бібліотеки та Історичного музею міста Львова, в якому зазначаються засадничі принципи діяльності цих установ [345]. У фондах цього ж архіву зберігся також текст статуту Наукового Товариства імені Шевченка, що повідомляє про відкриття при товаристві музею, як важливої структурної одиниці інституції [409–412]. Серед документів 309 фонду знаходиться договір (Фундаційна грамота) про заснування Музею

історично-воєнних пам'яток, укладений між трьома Товариствами – Науковим Товариством імені Шевченка, «Молода Громада» та УКТОДІ – про заснування музею, що розкриває умови його функціонування та фінансування [404]. Ще одним важливим документом щодо музею є його статут або правильник, де закріплені основні засади діяльності установи, принципи управління та підпорядкування, а також основні права та обов'язки управителя музею – кустоша [406].

Оскільки головним завданням дослідження є прослідкувати процес формування колекцій музеїв Львова, то важливими є документи, які засвідчують джерела набуття пам'яток та їх накопичення. Так як одним із основних джерел надходження предметів збереження були пожертвування зі сторони меценатів, жертводавців та любителів старовини, то важливо виділити з масиву джерел документи, які засвідчують таку діяльність. У ЦДІА України м. Львова знаходиться ряд таких документів, а зокрема акти пожертвування матеріальних цінностей на користь Національного інституту ім. Осолінських [387–391]. Важливу роль у формуванні та поповненні власне музею цього закладу відіграло пожертвування представників польського княжого роду Любомирських, які передали закладу колекцію книг, медалей та картин, що закріплено в акті про пожертвування. Також в цьому акті зазначається про так звану Пшеворську ординацію та передання закладу у майбутньому цінної колекції зброї, що згодом було втілено у життя [392].

До цієї ж групи джерел належить інвентарний список предметів, подарованих Г. Земляковською Народному музею імені короля Яна III у Львові [359], список портретів історичних осіб та зброї, переданих О. Чоловським [360].

Важливою та інформативною є документація про набуття Львовом збірки жертводавця Б. Ожеховича. До цієї групи документів належить договір про передачу п. Ожеховичем своєї музейно-картинної колекції львівському магістрату. В цьому договорі у десяти пунктах висвітлено всі умови

дарування і подальшого зберігання та експонування збірки, а також обов'язки гміни міста та спеціально створеної кураторії у цій діяльності [362]. У фонді зберігається заповіт Б. Ожеховича [363], матеріали про влаштування у Львові музейної колекції картин та інших пам'яток мистецтва імені Б. Ожеховича (дарчі записи, уповноваження, протоколи засідань комісії та інші) [366], *Ocena poszczegolnych sztuk broni w zbiorach Boleslaw Orzechowicza opisanych w tomik I-szym inwentarza* [366].

Збереглися також документи, які засвідчують поповнення предметами старовини збірки українських музеїв. Зокрема, ряд документів подають відомості про пожертвування приватними особами книг, картин, монет, старовинних речей для бібліотеки і музею «Народного Дому» [378–381], список предметів, переданих Музею історико-воєнних пам'яток товариством «Сокіл-Батько» і НТШ [402] тощо.

Наступною групою джерел є звітна документація музеїв та протоколи засідань членів правління, які відображають їхню поточну діяльність та засвідчують функціонування музейних установ. У фонді Архів давніх актів міста Львова зберігаються звітні документи польських музеїв міста: Історичного музею м. Львова та Національного музею імені короля Яна III за різні роки (1912 р., 1913 р., 1914–1916 рр., 1924–1926 рр., 1927 р., 1927–1930 рр., 1930–1931 рр., 1936 р., 1938 р.) [346–354].

Діяльність музеїв НТШ висвітлюється у протоколах засідань членів правління [396–399], у звітах про діяльність музеїв [400; 401]. Важливі свідчення для цієї роботи знаходяться у звітних відомостях про діяльність музею історико-воєнної музейної секції товариства «Молода Громада» [403]. Важливим документом характеристики дворічного існування музею є Звіт про діяльність дирекції Музею історично-воєнних пам'яток за період від 20.10.1937 р. по 30.01.1939 рр.. У документі повідомляється про початкове та подальші приміщення музею, роботу управителя музею над упорядкуванням та розміщенням збірок, інформація про передачу Історично-культурним музеєм НТШ 1278 позицій музейних предметів, а згодом ще 9 предметів

старої зброї. Крім того, музей продовжував набувати пам'ятки шляхом закупівлі музейних предметів, отримання нових надходжень у депозит (на тимчасове зберігання) та через дари. У звіті подається перелік збірки загальній кількості 2224 позиції, а також перелік усіх жертводавців музею. Окремо у документі виділена інформація про набуття збірки пластових пам'яток. Також подається перелік проведених консерваційних заходів та їх ціна, інформація про канцелярське діловодство, відвідування музею, зіставлення видатків та фінансових пожертвувань на користь установи тощо [405].

Важливою групою джерел є газетні статті, оголошення та повідомлення, які засвідчують певну інформацію про діяльність музеїв, музейних діячів, меценатів, що повідомлялася широкому загалу. До цієї групи джерел належить газетна стаття невідомого автора «Архів та міська колекція» за 1916 р. [356], телеграми, клепсидри (оголошення) про смерть жертводавця Б.Ожеховича, газетні некрологи і статті з мемуарами про нього [364], листування з редакціями газет з питань діяльності музею Ставропінійського інституту [375; 376], рукопис статті Голубця про заснування в 1892 р. музею при НТШ у Львові [407; 408] тощо.

Окремі питання діяльності Музею НТШ висвітлені у друкованих матеріалах та газетних статтях, зібраних публіцистом, письменником, громадсько-політичним діячем та дійсним членом НТШ М. Павликом, якому присвячений фонд 663 ЦДІА України у Львові. Серед них найбільше зацікавлення для досліджуваної теми становить Статут Наукового Товариства ім. Шевченка та хроніки Товариства за окремі роки [410–412]. Останні є досить важливим матеріалом для дослідження, оскільки містять інформацію про щорічні надходження до музею. Крім того, М. Павлик здійснив огляд матеріалів музею НТШ, які також містяться в окремій справі фонду 663 [413].

Важливою групою документів ЦДІА України у Львові є документи, що висвітлюють історію особливого феномену музейної діяльності міста Львова

– музею однієї картини – «Рацлавицька панорама». У фонді 75 зберігаються документи у справі створення цього полотна. Це – угода, укладена з художниками В. Коссаком і Я. Стикою від 10 березня 1893 р. про написання картини. Документ складається з 11 статей, в яких детально описуються зобов'язання обох сторін: художників в особі Я. Стики та В. Коссака та спеціально створеного Комітету. Договором були обумовлені всі умови, терміни та фінансові питання у створенні не лише полотна, а й будівлі, в якому воно мало експонуватися та зберігатися. Окрема стаття договору висвітлює проблему гонорару художників [368].

Окремі документи, що збереглися в архіві, пов'язані з продажем «Рацлавицької панорами» магістрату м. Львова: повідомлення про укладення угоди про продаж «Рацлавицької панорами» магістрату Львова (від 8 лютого 1912 р.) (в ньому обумовлені причини продажу картини та міститься рахунок витрат, що були здійснені Комітетом панорами протягом 1894–1911 рр.) [371]; контракт про купівлю «Рацлавицької панорами» магістратом м. Львова (від 26 лютого 1912 р.) [369], акт про прийняття магістратом міста будинку і картини «Рацлавицької панорами», за яким місто офіційно ставало власником полотна від 1 березня 1912 р. [370]. Ще один документ містить інвентарний опис майна, що знаходилось в приміщенні «Рацлавицької панорами» [372].

Серед цієї низки документів важливе значення відіграє контракт про купівлю-продаж «Рацлавицької панорами», що був укладений 26 лютого 1912 р. між магістратом міста Львова та Комітетом панорами. Згідно цього договору новим власником полотна стало місто. Документ складається зі семи статей, в яких детально обумовлені усі фінансові питання та претензії сторін договору [369].

Окрему групу писемної джерельної бази становлять опубліковані джерела, до яких належать каталоги збірок музеїв.

Перші музеї були засновані представниками польської магнатерії (вищого дворянства). У польському культурному середовищі була поширена

практика створення каталогів пам'яток, що зберігалися та експонувалися у музеях з детальною характеристикою кожного предмета. Такі каталоги були створені для збірок зброї князів Любомирських [460], збірки В. Лозинського на основі карткового каталогу, автором яких є сам В. Лозинський [462], крайової виставки старожитностей [461] тощо.

Практика створення путівників поруч із каталогами набула поширення у польській музейній діяльності наприкінці XIX – початку XX ст. В них подавався не лише весь перелік експонованих предметів, а й їх детальне розміщення у залах музейної будівлі. Серед провідників виділяється тимчасовий провідник по збірках Національного музею імені короля Яна III [470], а також дещо пізнішого часу та більш інформативний провідник до цього ж таки музею авторства Р. Менкіцького [466]; провідник по збірках Музею імені князів Любомирських [477]; провідник виставки старожитностей, влаштованої Національним закладом імені Оссолінських [478]; провідники по Музею імені Дідушицьких, один з яких авторства самого В. Дідушицького [476], провідник по збірках Історичного музею міста Львова [449].

Значного розвитку практика оформлення путівників по музеях набула у радянський період. Діяльність жодного музею не обходилась без формування та публікації путівника по його збірках. Водночас вони були одним з інструментів ідеологічного впливу на радянське суспільство. Саме тому путівники цього періоду хоч і містять значну інформативну базу, проте опрацьовуючи їх, дослідники змушені ретельно «просіювати» інформацію від радянської пропаганди. Найбільш інформативними з цієї групи джерел для дослідження тематики дисертації були путівники Меморіального музею «Пагорб Слави» авторства Г. Рокотова [269; 270], путівник Музею історії військ Прикарпатського воєнного округу [190], путівники Львівського історичного музею та його відділу «Музею Арсенал» [100].

Важливим джерелом для дослідження теми дисертації є також законодавчі документи, а зокрема Закон України «Про музеї та музейну

справу» зі змінами та доповненнями, прийнятий Верховною Радою України 1995 р. [108]. Вказаним Законом закріплені основні положення, теоретичні відомості та понятійно-категоріальний апарат, що стосуються діяльності музеїв України на сучасному етапі розвитку музейної справи у нашій державі. Важливими законодавчими документами в галузі музейної справи також є Закон України «Про охорону культурної спадщини» зі змінами та доповненнями від 2000 р. [109], Положення про Державний реєстр національного культурного надбання від 1992 р. [251] тощо.

Другою групою джерельної бази цього дослідження є речові джерела. Це дуже велика та інформативна група, що складається з музейних предметів, які збереглися до наших днів і зберігаються у фондах сучасних музеїв. Збережені збірки всіх досліджуваних у цій роботі музеїв Львова зосереджені у двох сучасних музеях – Львівському історичному музеї та Воєнно-історичному музеї 58-го Будинку офіцерів.

Так, збірка Львівського історичного музею сформувалася в радянський період в наслідок злиття збірок практично всіх існуючих станом на 1939 р. музеїв Львова. Вона об'єднала збірки Національного музею імені короля Яна III, Музею князів Любомирських, Музею Ставропігійського інституту, Музею НТШ тощо, за винятком тих, що були знищені, розграбовані німецькими окупантами чи вивезені до Польщі. Зараз найбільш цінні зразки воєнної історії зберігаються у фондовій групі «Зброя» Львівського історичного музею та експонуються в одному з його відділів – «МузеїАрсенал». Експонати цього відділу становлять основу речової джерельної бази дослідження (наводяться у додатку II), серед яких є зразки зброї починаючи з X до XIX ст. Тут представлена холодна зброя (мечі, шаблі, шпаги, ножі, кинджали, ятагани, багнети), зброя на ратищах (бойові сокири, списи, алебарди), ударна (булави, чекани, перначі), кидальна зброя (луки, арбалети), захисні обладунки (кольчуги, панцирі, шоломи, щити), вогнепальна зброя (рушниці, пістолети), артилерія, батальний живопис.

Третьою групою джерел, що подана у дисертаційній роботі, є ілюстративні матеріали, до яких належить баталістичний живопис, гравюри, фотодокументи тощо. Використані у дослідженні джерела почерпнуті з інтернет-ресурсів та експозицій сучасних музеїв. Так як до воєнно-історичних пам'яток належать художні полотна баталістичного жанру живопису, то для кращого їхнього висвітлення використані зображення картин або їхні фрагменти. Найцікавішим досліджуваним полотном є музей однієї картини «Рацлавицька панорама», окремі частини якої наводяться в одному з додатків роботи, що дозволяє уявити масштабність полотна та краще сприйняти зображені на ньому події [268]. У додатках до дисертації подано й інші зразки зображальних джерел.

Отже, джерельна база, є достатньою для вирішення поставлених проблем, незважаючи на часткову фрагментарність архівних матеріалів, що зумовлено їх втратою з різних історичних причин. Аналіз архівних матеріалів дав можливість відтворити велику кількість інформації, пов'язаної з питаннями діяльності музейних установ Львова та формування їхніх збірок. Окремі документи дозволяють створити цілісну картину збірок предметів воєнної історії, їх характер та різноманіття, а також походження та детальний опис. Використання документів наукових архівів допомогло з'ясувати велику кількість питань, що досі не висвітлювались у науковій літературі.

1.3. Теоретико-методологічні засади дослідження: принципи та методи.

Об'єктом предмет визначили теоретичні основи дослідження. Так як центральним питанням постає процес формування колекцій пам'яток у музеях Львова, то логічною є прив'язка цієї тематики до наукової дисципліни музеєзнавство та музейна справа, як спеціального виду наукової та культурно-освітньої діяльності, що включає комплектування, зберігання, охорону та використання музеями культурних цінностей, в тому числі їх

консервацію, реставрацію, музеєфікацію, наукове вивчення, експонування та популяризацію [108].

Процес виникнення музеїв у Львові, як публічних закладів, розпочався паралельно із зародженням цього культурно-наукового явища у європейських державах, а саме на початку XIX ст. Згідно із загальноприйнятою Західній Європі періодизацією, це припадає на класичний період розвитку музейництва.

Виникнення музеїв привело до зародження науки про музеї – музеєзнавства та музейної справи. Протягом всього періоду її розвитку відбувається формування теоретичних засад, а зокрема, категоріально-понятійного апарату. На сучасному етапі розвитку музейна справа в Україні послуговується терміносистемою, закріпленою на державному рівні у Законі України «Про музеї та музейну справу» (1995 р.). Крім того, Закон регулює суспільні відносини у сфері музейної справи, визначає правові, економічні, соціальні засади створення та діяльності музеїв України та особливості наукового формування, вивчення, обліку, зберігання, охорони і використання Музейного фонду України, його правовий статус [108].

Зважаючи на тривалий розвиток музейної термінології та неоднозначність трактування деяких понять у різні періоди розвитку музеєзнавства, а також з метою уніфікації основного категоріально-понятійного апарату, варто розглянути основні поняття, якими оперує сучасна наукова дисципліна музеєзнавство, та які часто будуть використовуватися у дослідженні.

Важливою складовою предмету дослідження є музей, який Законом України визначається як науково-дослідний та культурно-освітній заклад, створений для вивчення, збереження, використання та популяризації музейних предметів та музейних колекцій з науковою та освітньою метою, залучення громадян до надбань національної та світової культурної спадщини [108].

Центральними поняттями музеєзнавства є «музейний предмет» та «музейна колекція». Ці терміни варто розглянути у співвідношення з іншими поняттями, що часто ототожнюються.

У період 80-х рр. ХХ ст. – 10-х рр. ХХІ ст. важливою термінологічною проблемою було співвідношення термінів «музейний предмет», «предмет музейного значення» та «пам'ятка» [319, с. 110]. Ці поняття залишаються дискусійними і на сучасному етапі розвитку музеєзнавства. Тому пріоритетним визначенням вважаємо те, що закріплене у сучасному законодавстві України.

Пам'ятка – це предмет духовної або матеріальної культури минулого, унікальний об'єкт природи чи цивілізації, який становить наукову, пізнавальну, естетичну цінність [275, с. 113]. Пам'ятки поділяються на рухомі (предмети) та нерухомі (об'єкти). Коли пам'ятка переходить до складу музейного зібрання вона набуває статусу музейного предмета або музейної пам'ятки. Ці два поняття є тотожними [319, с. 111].

Сучасне законодавство подає визначення термінів «музейний предмет» та «предмет музейного значення». Згідно Закону України «Про музеї та музейну справу» музейний предмет визначається як культурна цінність, якість або особливі ознаки якої роблять необхідним для суспільства її збереження, вивчення та публічне представлення. А предмет музейного значення – культурна цінність, особливі ознаки якої є підставою для внесення її до Музейного фонду України та набуття статусу музейного предмета з метою збереження, вивчення та публічного представлення [108].

Сукупність музейних предметів утворюють музейні колекції, які є предмет цього дослідження. Поруч з визначенням поняття «музейна колекція» виникає необхідність встановити значення терміну «музейна збірка» та розмежувати їх, щоб уникнути ототожнення цих двох явищ.

Згідно Закону України «Про музеї та музейну справу» музейне зібрання (збірка) – це сукупність музейних колекцій та музейних предметів, а також пов'язаних з ними бібліотечних фондів, архівів, каталогів та наукової

документації музею [108; 180, с. 70]. Тоді як музейна колекція – це сукупність музейних предметів, що об'єднані однією або кількома спільними ознаками [108].

Таким чином, музейне зібрання значно ширше поняття, що може використовуватися для визначення загальної сукупності всіх музейних предметів разом із супровідною документацією, що зберігаються та експонуються у музеї. Музейна колекція натомість є вужчим поняттям, яке використовується для окреслення лише частини музейної збірки, і є сукупністю музейних предметів, що характеризуються однією або кількома ознаками, що їх об'єднують. Так, предметом цього дослідження є колекції пам'яток воєнної історії – тобто пам'ятки, спільною ознакою яких є воєнно-історичний характер.

Звідси слід з'ясувати значення поняття «воєнна історія» та його співвідношення з терміном «військова історія», які все частіше використовуються науковцями. Військова історія досліджує історію війська, а воєнна історія займається вивченням історії війн у контексті загальної історії. Термін «воєнна історія» є значно ширшим поняттям, і охоплює весь спектр проблем як історії війн, так і історії війська. Таким чином, ці два терміни взаємодоповнюють одне одного [311, с. 59]. А у певному розумінні термін «воєнна історія» включає у свій контекст поняття «військова історія», а тому є ширшим.

Сучасні дослідники історії та військової історії розробили досить широку класифікацію пам'яток воєнної історії. Згідно існуючої класифікації до них належать:

- оборонні споруди;
- військово-інженерні споруди;
- пам'ятні місця пов'язані з дислокацією військ;
- пам'ятні місця бойових дій;
- пам'ятні місця розташування концтаборів, гетто, таборів смерті;

- будинки і пам'ятні місця, пов'язані з життям, навчанням, діяльністю видатних військових діячів армії і флоту;
- зразки зброї та воєнної техніки, які збереглися на місцях боїв і пов'язані з важливими воєнними подіями, бойовою звитягою окремих військовослужбовців та військових діячів, воїнських частин і підрозділів або встановлені на постаментах на честь бойових подій воїнів різних видів та родів військ, досягнень трудівників тилу;
- храми-усипальні, збудовані на честь воєнних подій або загиблих воїнів;
- військові цвинтарі, ділянки поховань, братські та одиничні поховання воїнів, партизанів, підпільників, учасників національно-визвольних рухів;
- місця масових поховань іноземних воїнів, незалежно від національної та державної приналежності полеглих [311, с. 62 – 63].

Зважаючи на це, до категорії пам'яток воєнної історії належить широке коло рухомих та нерухомих пам'яток, що стосуються історії війн, визначних боїв, військових операцій, військовослужбовців тощо.

Оскільки предметом дослідження цієї роботи є колекції пам'яток, то основна увага зосереджена конкретно на рухомих предметах, що у сукупності сформували ці колекції. Саме тому, на мій погляд, варто запропонувати авторську класифікацію пам'яток за ознакою воєнно-історичного характеру предметів. Це широкий перелік матеріалів, пов'язаних з історією військ, військових формувань, збройних сил, їх видів, груп, родів та підрозділів, різних народів та національностей, що перебували на території нашого краю, а також усі предмети, що мають певний зв'язок з воєнними діями, воєнними конфліктами, операціями тощо. До таких предметів належать:

1. зброя та озброєння (холодна та вогнепальна, військові обладунки);

2. військова техніка (бойові машини, прилади, апарати та інші технічні засоби);
3. військове спорядження (обмундирування, форма, взуття тощо);
4. військові нагороди (відзнаки, медалі, ордени, грамоти, військові подяки);
5. воєнна символіка (штандарти, прапори, герби, значки, емблеми, гудзики тощо);
6. воєнна документація (військові плани, схеми воєнних операцій, воєнна переписка, укази та постанови вищих військових органів, фотодокументи тощо).
7. особисті речі військових (елементи одягу, іменні речі тощо);
8. зразки художнього мистецтва (баталістичні картини, портрети військовослужбовців та військових провідників, гравюри на воєнні теми, кліші з воєнними сюжетами).

Наведена класифікація є цілком достатньою для відображення всього переліку предметів, що формують колекції як предмет цього дослідження.

Найбільш характерною групою пам'яток воєнної історії є зброя та озброєння. У всіх народів у всі історичні епохи зброя займала почесне місце як у мирний час, так і у періоди війн та збройних конфліктів. Часто вона з надмірним марнотратством прикрашалась дорогоцінним камінням, різьбою та прикрасами з золота за задумом майстрів. Зброярі нерідко належали до цеху митців чи художників, оскільки виготовляли предмети з мистецькими елементами. Таким чином, стародавня зброя часто слугувала не лише знаряддям для бою, а й носила у собі мистецький задум автора. Зважаючи на це, предмети зброї та озброєння починаючи від XVIII ст. часто ставали експонатами приватних колекцій заможних княжих родів та колекціонерів, а із зародженням перших музейних установ ці колекції нагромаджувались у новостворених установах.

Предмети воєнної історії від часу зародження музейництва Львова до періоду незалежності України у більшій чи меншій мірі були представлені у

багатьох музеях Львова історичного профілю (загальноісторичні та воєнно-історичні) різноманітних за соціальним призначенням та юридичним статусом. Згідно музейної класифікації, прийнятої в Україні, до досліджуваних музеїв за юридичним статусом входять такі музеї: державні – перебували у державній власності та фінансувалися із державного бюджету (Львівський історичний музей); громадські – створені за ініціативи громадськості та діяли на громадських засадах (Музей «Народного Дому», Музей Ставропігійського інституту, Музей НТШ); приватні – перебували у власності приватних осіб (Музей князів Любомирських, Музей Дідушицьких). Окрему групу державних музеїв, що характеризуються у роботі, складають муніципальні музеї, що перебували у віданні органів місцевої адміністрації та фінансувалися з місцевих бюджетів (Історичний музей міста Львова, Національний музей імені короля Яна III). Крім того, у роботі розглянуто такий вид музею, як відомчий – підпорядковувався окремому міністерству, відомству (Музей історії військ Прикарпатського воєнного округу).

Не всі музеї, що висвітлюються у роботі володіли цілісними воєнно-історичними колекціями. Деякі з них навіть не мали окремо виділеного розділу з пам'ятками цього типу, оскільки це не відповідало їх громадсько-культурним та освітньо-науковим цілям. Більшість таких музеїв перебували на етапі становлення, а тому накопичення предметів воєнно-історичного характеру у їх збірках відбувалось стихійно у загальному потоці з іншими пам'ятками. Зокрема, не володіли значними збірками військово-історичних предметів музей Ставропігійського інституту та «Народного Дому». Проте вказані музеї висвітлюються у цьому дослідженні, оскільки вони стояли біля витоків українського музейництва, а у складі їх збірок можна виділити незначну кількість предметів, військово-історичне значення яких є беззаперечним.

Зважаючи на об'єкт та предмет роботи, дисертаційне дослідження можна вважати таким, що знаходиться на межі декількох спеціальностей.

Окрім музейництва та музейної справи, не менша увага зосереджена на питаннях воєнної історії.

Предмет та поставлені завдання дисертаційного дослідження визначають основні методи, що підпорядковуються відповідним методологічним принципам. Методологічна основа дослідження побудована на принципах історизму, об'єктивності та науковості.

Принцип історизму дає змогу з'ясувати історичні передумови, зовнішні та внутрішні фактори зародження та становлення музейної справи у Львові у ХІХ–ХХ ст., виникнення музейних установ, їх розвиток у ході історії краю та під впливом соціально-політичних умов, а також формування збірок музеїв та виділення у їх складі колекцій воєнно-історичних пам'яток. Завдяки цьому принципу простежується динаміка зростання мережі львівських музеїв протягом досліджуваного історичного періоду, а також зміна статусів окремих музеїв та перетікання колекцій від одних установ до інших.

Для реалізації принципу об'єктивності важливим є комплексне та всебічне вивчення предмета дослідження. Для досягнення об'єктивності суджень та висновків важливим фактором є комплексне дослідження усіх доступних джерел, а також врахування поглядів та тверджень авторитетних у даній галузі дослідників.

За допомогою принципу науковості у дослідженні розкрито причинно-наслідкові зв'язки між різними аспектами, що виникли у процесі формування музейництва у місті Львові. Так, виникнення перших музеїв стало наслідком активної діяльності львівської інтелігенції в рамках культурно-освітніх та наукових установ, а формування самого осередку українських вчених у Львові відбулося внаслідок перенесення культурно-наукового життя з Наддніпрянщини на західні терени через жорсткі умови царської Росії щодо української науки.

Для реалізації вказаних принципів при підготовці роботи було використано спеціально-історичні та загальнонаукові методи дослідження.

Для послідовного та логічного викладу матеріалу дисертаційного дослідження застосований проблемно-хронологічний метод. За допомогою цього методу було визначено конкретні історичні етапи досліджуваного періоду та їхні хронологічні межі. На основі цього виокремлено розділи, які також подаються у хронологічному порядку. Підрозділи поділені за проблемним принципом. Таким чином, кожен підрозділ роботи присвячений окремій групі музеїв: приватні, громадські, муніципальні, державні тощо.

Щоб встановити закономірності розвитку музеїв, спільні та відмінні риси між музейними установами, характер їх колекцій (стан збереження, цінність музейних експонатів, а зокрема предметів воєнно-історичного характеру) було використано порівняльно-типологічний метод. Порівняння проводилося також між музеями різної національної приналежності, форми власності, тощо.

Важливим спеціально-історичним методом є просопографія, за допомогою якої проаналізовано внесок багатьох науковців, дослідників, меценатів, громадських діячів та любителів старовини у виникнення та розвиток музейних установ Львова та формування їхніх колекцій. Зокрема, особлива увага у дослідженні звернута на такі особистості, як В. Лозинський, І. Свенціцький, І. Шараневич, А. Петрушевич, М. Грушевський, О. Чоловський, Б. Ожехович та інших.

Основними загальнонауковими методами, використаними у дослідженні, є методи типологізації, класифікації та систематизації. Ці методи застосовані як до об'єкта, так і до предмета дослідження.

У підрозділах роботи охарактеризовано музеї, кожен з яких належить до певного типу. Завдяки їх типологізації ці музеї класифікуються за рядом ознак: національною приналежністю (музеї польської та української громад), формою власності (приватні, засновані представниками княжих родів; музеї культурно-наукових та громадсько-освітніх установ; церковні музеї; муніципальні (гмінні), державні музеї); рівнем спеціалізації (загальнонаукові та спеціалізовані). У сукупності музеї всіх типів, розподілені за

класифікаційними ознаками, становлять загальну систему. Ці ж загальнонаукові методи використані і щодо музейних предметів, серед яких особливе зацікавлення для цієї дисертації становлять воєнно-історичні пам'ятки, що були виділені із загальної системи фондів музеїв. Метод типологізації та класифікації був застосований також для формування авторської класифікації пам'яток воєнної історії.

Для виділення серед масиву усіх предметів збірок досліджуваних музеїв воєнно-історичних пам'яток був використаний метод аналізу та синтезу. Крім того, методи критичного аналізу та наукового синтезу використаний при опрацюванні історіографічної та джерельної бази дослідження. На сучасному етапі розробки проблематики колекціонування воєнно-історичних пам'яток львівськими музеями XIX–XX ст. відсутнє комплексне дослідження, яке б розкривало усі її аспекти. Проте є ряд праць, що фокусуються на питаннях досить близьких до досліджуваного. На їх основі шляхом аналізу та синтезу було сформовано власні судження та перенесено на досліджуваний предмет та об'єкт.

Ще одним загальнонауковим методом, використаним у дослідженні, є метод узагальнення, за допомогою якого вся зібрана інформація із поодиноких фактів була об'єднана у єдину систему. Цей метод використаний для формування висновків.

Важливим джерелом інформації дослідження є свідчення неопублікованих матеріалів та архівних документів, при опрацюванні яких застосовано метод історичного джерелознавства. Використані джерела були детально досліджені за допомогою методу критичного аналізу, що дало змогу у поєднанні з історіографічними матеріалами виділити зі всього масиву інформації саме ту, що стосується досліджуваних питань та є найбільш об'єктивною та правдивою.

Таким чином, наукові принципи і методи історичного пізнання були обрані відповідно до проблематики, мети та завдань, а також особливостей

джерельної бази дослідження, та дозволили комплексно проаналізувати формування колекцій пам'яток воєнної історії у музеях Львова ХІХ–ХХ ст.

Висновки до розділу 1

Перші дослідження львівських музейних інституцій та їх збірок почали з'являтися з другої половини ХІХ – напочатку ХХ ст. у польській історіографії. Ці видання насамперед виходили з нагоди проведення виставок старожитностей. Перші публікації висвітлювали діяльність існуючих на той час музейних інституцій, що перебували на етапі становлення. У поле зору польських авторів здебільшого потрапляли польські наукові інституції, в стінах яких були зосереджені великі збірки старожитностей (Національний заклад імені Оссолінських).

У міжвоєнний період поруч із польськими авторами почали з'являтися праці українських дослідників (І. Свенціцького, Б. Барвінського). Праці польських дослідників цього періоду становлять особливу цінність для роботи, оскільки висвітлювали питання збірок польських публічних музеїв того часу. Українські автори зосереджували увагу на більш загальних питаннях українського музейництва, а І. Свенціцький у своїх працях піднімав низку питань із теорії музейної справи, вивівши цю дисципліну на науковий рівень.

Після закінчення Другої світової війни музейництво Львова розвивалося під впливом радянської ідеології. У розвиток музеєзнавства зробили значний внесок праці радянських дослідників, що підпорядковувалися загальнодержавним тенденціям розвитку музейної справи.

На новий рівень дослідження в галузі музейної справи Львова вийшли після проголошення незалежності Української держави. З'явилося багато спеціальних праць, що насамперед пов'язано з науковою діяльністю працівників Львівського історичного музею.

Незважаючи на велику за обсягом історіографію, невисвітленими достатньо залишаються головні питання, що ставляться в науковій роботі, а саме питання колекцій воєнних пам'яток у львівських музеях.

Історіографічні свідчення доповнює багата та різнопланова джерельна база, що складається здебільшого з неопублікованих архівних джерел ЦДІА України у м. Львові, а також наукових архівів музейних установ. Важливими джерелами до розкриття основних завдань цієї роботи є інвентарні описи збірок та колекцій досліджуваних музеїв, книги вступу, звіти про діяльність музейних установ тощо. Серед опублікованих джерел особливою цінністю відзначаються каталоги збірок музеїв, а також довідкові джерела у вигляді путівників.

Ще одним важливим видом писемних джерел, використаних під час роботи над дослідженням, є українське законодавство у сфері музеєзнавства, в якому закріплюються основні положення цієї галузі суспільної діяльності.

Окрім писемних джерел, для написання дисертації були залучені речові джерела, серед яких музейні предмети зі збірок Львівського історичного музею та Воєнно-історичного музею 58-го будинку офіцерів.

Особливий вид пам'яток воєнної історії – батальний живопис, досліджено з використанням зображальних джерел у вигляді ілюстрацій. Зокрема, такий вид джерел використано при дослідженні монументального полотна – «Рацлавицька панорама».

Теоретико-методологічні засади дослідження допомогли з'ясувати сутність об'єкту та предмету роботи, уніфікувати категоріально-понятійний апарат, що використовується у дослідженні, зокрема визначити значення таких термінів, як «пам'ятка», «музейний предмет», «музейна збірка» та «музейна колекція». Також у цьому розділі було з'ясовано значення поняттям воєнні пам'ятки та окреслено коло пам'яток, що підлягають цьому терміну. Запропоновано авторську класифікацію воєнно-історичних пам'яток.

Дисертація ґрунтується на принципах історизму, об'єктивності та науковості. Для реалізації вказаних принципів під час підготовки роботи було використано спеціально-історичні та загальнонаукові методи дослідження. До спеціально-історичних належать – проблемно-хронологічний, порівняльно-типологічний методи, та метод просопографії. Серед загальнонаукових методів, використаних під час дослідження, найважливішу роль відіграють методи історичної типологізації, класифікації та систематизації, аналізу та синтезу, узагальнення, а також методи історичного джерелознавства.

РОЗДІЛ 2

ВІЙСЬКОВО-ІСТОРИЧНІ ПАМ'ЯТКИ У ЗБІРКАХ ПЕРШИХ МУЗЕЇВ ЛЬВОВА (1823–1939 рр.)

2.1. Приватне колекціонування пам'яток воєнної історії та заснування перших публічних музеїв Львова

Львів, як провідний культурно-історичний центр Східної Галичини, від найдавніших часів був місцем зіткнення інтересів багатьох народів. Місто відіграло важливу роль у процесі зародження та розвитку українського музейництва, що відбулося під впливом загальноєвропейських традицій, які поширювали представники багатьох національностей, що проживали на території етнічних українських земель.

Процес становлення музею як соціокультурного інституту розпочався в епоху Відродження, початок якої у країнах Західної та Центральної Європи припав на кінець XV ст. Сприятливим ґрунтом для розвитку колекціонування, а згодом музейної діяльності, стали також ідеї Просвітництва. Найбільш активний етап становлення музеїв у країнах Європи припав на кінець XVIII – початок XIX ст., чому посприяли наполеонівські війни, які привели до активного накопичення культурних та історичних цінностей підкорених європейських країн у Луврі – тодішньому «Музеї Наполеона». Колекціонування набуло цілеспрямованого характеру та стало модною справою, оскільки свідчило про хороший аристократичний смак та освіченість [275, с. 19]. Зародження музейного будівництва та основні етапи розвитку музейної справи у країнах Західної Європи зробили чималий вплив на розвиток музейної діяльності міста Львова, як частини багатонаціональної імперії.

Після першого поділу Польщі 1772 р. у складі провінції Галиції та Лодомерії Львів став частиною Австрійської імперії під управлінням монархії Габсбургів. Австрійські правителі не здійснювали цілеспрямованої політики у справах музейної діяльності імперії, оскільки ця галузь

перебувала лише на етапі зародження. Проте й не перешкождали розвитку колекціонування та подальшому утворенню на основі зібраних колекцій перших музеїв.

Формування музейництва Львова розпочалося з приватного колекціонування, яким займалися представники польських аристократичних родів, меценати та любителі старовини, що займали привілейоване становище у місті та володіли багатими маєтками. Крім того, власниками великих збірок були церкви та монастирі. Особливий статус польської знаті був обумовлений політикою Австрійської імперії, яка у здійсненні влади в Галичині покладалася на польських урядовців, які незмінно обіймали найвищі посади в адміністрації міста.

Перші колекціонери Львова значну увагу зосереджували на збиранні художніх пам'яток, стародавньої холодної зброї, захисних обладунків, речей побутового характеру, жіночих прикрас, монет тощо. Серед найбільш відомих львівських колекціонерів були граф Пінінський, Єлена Домбчанська, Владислав Лозинський. Також у місті зосередилися колекції князів Оссолінських, Любомирських, Дідушицьких, що стали основою перших львівських музеїв.

Музей князів Любомирських у Львові був створений на початку 20-х рр. XIX ст. польським магнатом, політичним діячем та покровителем мистецтв Г. Любомирським (1777–1850) на основі його приватної колекції, що нагромаджувалася протягом століть у родинному маєтку та передавалася від покоління до покоління [53, с. 407]. Представники роду Любомирських¹ ще з XVI ст. володіли великими маєтками в Україні та були відомі як меценати і колекціонери. Формування музейної збірки Генріха Любомирського розпочалося у XVIII ст., основу якої становили королівські грамоти, дорогоцінна холодна та вогнепальна зброя, ікони, картини, монети,

¹Любомирські (Lubomirscy) – польський магнатський рід, основні земельні володіння якого з XVI ст. зосереджувалися на українських землях, головним чином у Руському воєводстві та на Поділлі. Один із представників цього роду XIX ст. – Юрій (1817–1872) – політичний діяч, куратор Оссолінеуму 1847–1851 рр. та 1869–1872 рр. (Войтович Л.В. Любомирські (Lubomirscy). Енциклопедія історії України: Т. 6: Ла-Мі. К.: Наукова думка, 2009. 790 с.: іл. С. 384–385).

ордени, медалі, а згодом колекція поповнилася випадковими археологічними знахідками [53, с. 407].

Паралельно з Музеєм князів Любомирських на початку XIX ст. виникла одна з провідних польських наукових інституцій Львова – Національний заклад ім. Оссолінських (Zakład Narodowy imienia Ossolinskich), скорочено Оссолінеум, початковим місцем перебування якого був Відень – тодішня столиця Австрійської імперії. Виникнення цієї установи було викликане потребою створення громадського закладу для збереження стародавніх книг, рукописів, документів [35, с. 35]. Інституція була заснована істориком та бібліографом Юзефом-Максиміліаном Оссолінським² 4 червня 1817 р. на базі приватної збірки родини Оссолінських, а також зібраних колекцій і пам'яток, подарованих Львову як столиці Галичини. В 1827 р. Національний заклад ім. Оссолінських був відкритий у складі бібліотеки, музею та друкарні [305, с. 669–670].

Для облаштування новоствореної інституції Ю.-М. Оссолінський викупив занедбане та спалене приміщення колишнього монастиря, яке австрійські військові використовували як пекарню (зараз – це будівля Львівської національної наукової бібліотеки імені В. Стефаника НАН України). Магістрат міста, а також громадськість Львова та Східної Галичини активно підтримували ідею Ю.-М.Оссолінського і надавали допомогу у відновленні будівлі [35, с. 35–36].

Виникнення цієї інституції вирішило питання про місце зберігання та експонування зростаючих чисельно колекцій Музею князів Любомирських. 25 грудня 1823 р. у Відні між Г. Любомирським та Ю.-М. Оссолінським було укладено договір, за яким збірки книг, медалей, монет, картин та старожитностей Любомирського перейшли у Національний заклад

²Оссолінський Юзеф-Максиміліан (OssolinskiJozefMaksymilian; 1748 – 17.03.1826) – польський бібліограф, літературознавець, письменник та перекладач, один із перших визначних громадських діячів та організаторів наукового та культурного життя в Східній Галичині, засновник Бібліотеки ім. Оссолінських, член Польського наукового товариства (з 1800 року), віденської Академії мистецтв (з 1823 року). (Кот С. І. Оссолінський Юзеф-Максиміліан (OssolinskiJozefMaksymilian).Енциклопедія історії України: Т. 7: Мл-О. К.: Наукова думка, 2010. 728 с.: іл. С. 670–671).

ім. Оссолінських. За умовами договору збірки, що переходили до Оссолінеуму, відповідно до ординації мали зберігати свою цілісність і непорушність [338, арк. 12–18]. Любомирські власним коштом зобов'язалися опрацювати та організувати виставки збірки музею, який довічно мав зберігати назву Музей князів Любомирських [338, арк. 12].

Окрім передання своїх колекцій Національному закладу ім. Оссолінських, згідно з договором Г. Любомирський та його нащадки, через відсутність у Ю.-М. Оссолінського спадкоємців, стали опікунами закладу, обіймаючи посаду кураторів [288, с. 243]. В рамках цієї діяльності Г. Любомирський провів ряд робіт, а зокрема впорядкував фондові збірки, запровадив опис речових знахідок, зробив спроби класифікувати речовий матеріал [35, с. 38].

Після укладення договору у музеї закладу було поміщено колекції медалей та монет Любомирських [477, с. 5]. Проте велика частина збірки князів, зокрема арсенал зброї, продовжував знаходитися у родовому маєтку Любомирських у Пшеворську (зараз – Республіка Польща). До Пшеворської колекції зброї входила особиста зброя князів Любомирських та польських військових і громадських діячів [428, с. 50–51]. Ця колекція становила найбільш цінну частину зібрань князівського роду. За договором 1823 р. вона мала бути перевезена до Львова, і зайняти центральну позицію у музеї, доповнивши вже існуючу збірку [338, арк. 12].

Музей Любомирських став першою публічною музейною установою міста Львова [35, с. 37]. Він існував на автономних правах протягом всього ХІХ – початку ХХ ст., і розміщувався у східному крилі будинку Оссолінеуму [53, с. 407], за адресою вул. Оссолінських, 2 (тепер – вул. В. Стефаника) [94, с. 456]. Одним з перших кустошів музею (опікуном музею та музейних збірок) був Б. Губринович (автор біографії Ю.-М. Оссолінського) [79, с. 677].

Музей постійно поповнював свої зібрання з різноманітних джерел, серед яких пожертвування колекціонерів та меценатів міста; придбання нових експонатів коштом утримувачів музею; надходження пам'яток з

археологічних розкопок; випадкові знахідки, виявлені під час будівельних робіт; предмети старовини з виставок тощо.

Так, в 1826 та 1828 рр. надійшли цікаві археологічні експонати військово-історичного характеру: унікальна знахідка комплексу озброєння воїна, виявлена 1826 р. під час прокладання дороги Коломия – Кам'янка Велика, та великий двосічний бронзовий ритуальний ніж з кургану під Галичем (придбаний 1828р.) [53, с. 409].

Значну кількість предметів у фонди музею передали колекціонери: М. Потоцький, З. Радзімінський, К. Мацієвич. Зокрема М. Потоцький, відомий знахідкою Збруцького ідола, протягом 1860-х рр. працював на посаді консерватора пам'яток, завдяки чому мав змогу поповнювати фонди Музею князів Любомирських [53, с. 410].

На збагачення збірок музею вплинула перша археологічна виставка, яку ініціювали та провели працівники Оссолінеуму. Відкриття виставки відбулося у приміщенні Національного закладу ім. Оссолінських в 1861 р.. У п'яти виставкових залах було продемонстровано велику кількість предметів старовини (архівні документи, рукописи та стародруки, вироби з металу, предмети церковного вжитку, ікони, зразки малярства, предмети археології), серед яких важливе значення відігравали предмети зброї. Всі зібрані для виставки матеріали було передано до Музею князів Любомирських [53, с. 410–411; 84, с. 236]. Поповнилась відповідно і колекція зброї музею.

У 1870-х рр. консерватором Музею Любомирських став Е. Павлович, який розподілив збірки за своєю структурою на чотири відділи: 1. Археологічно-історичні предмети – включав археологічні знахідки двох груп: а) пам'ятки кам'яного віку та епохи міді-бронзи, кераміку; б) археологічні знахідки пізніших часів, старожитності, предмети сфрагістики, нумізматики, дипломи, автографи; 2. Предмети історично-пам'яткові (предмети побуту, клейноди, зброя тощо); 3. Твори мистецтва, різьба по дереву, картини, гравюри; 4. Різноманітні старовинні предмети [460, с. 4].

Справу Генріха Любомирського продовжив його син Єжи, який займався подальшим розвитком музею, а зокрема реалізував давній задум фундаторів закладу – приєднав до музейної колекції вже згадувану колекцію зброї з Переворська [460, s. 3]. На її основі в 1876 р. було укладено та видано каталог зброї Музею князів Любомирських. Згідно цього каталогу колекція налічувала близько 543 предмети, які склали найціннішу частину всього музейного зібрання (див. додаток А) [94, с. 457].

У колекції були представлені зразки як січної, так і вогнепальної зброї. Зокрема, до січної зброї належало 249 зразків, серед яких велике різноманіття мечів, шабель, палахів, ятаганів, кинджалів, стилетів, ножів, бойових сокир, а також 7 булав, 5 з яких військові.

З вогнепальної зброї у колекції були представлені пістолети (54 зразки), рушниці (78 зразків), аркебузи (10 зразків). Серед іншої зброї – два польські луки XVII ст., шкіряні сагайдаки, 28 штук стріл різних видів, три арбалети XVI та XIX ст., окремі частини військових обладунків (шоломи, головні убори, кольчугитощо) (див. додаток БА, ББ). Окрім зброї та обладунків, у колекції представлені військові відзнаки та військове вбрання, прапори, сумки, військові емблеми [460].

Ще однією приватною колекцією, що становить особливе зацікавлення для цього дослідження була збірка відомого польського історика, дослідника культури, письменника та мистецтвознавця Владислава Лозинського (1843–1913 рр.). Збірка складалася з предметів зброї, військового спорядження, відзнак у вигляді булав, будзиганів, медалей, орденів та інших предметів воєнного характеру. Її творець – відомий історик, письменник, дослідник старовини, колекціонер, почесний громадянин Львова – володів глибоким відчуттям смаку та стилю, що відобразилося у характері предметів збірки. Значну частину свого життя В. Лозинський присвятив вивченню історії, збереженню і реставрації пам'яток Львова та західноукраїнських земель, популяризації музейництва [306, с. 3].

Усі предмети збірки В. Лозинського належали до однієї епохи; це було поєднання об'єктів жилого приміщення з декоративними елементами. Колекція відображала звичаї, спосіб життя, матеріальну та побутову культуру західноукраїнських земель та міста Львова часів Речі Посполитої [306, с. 4]. Великою перевагою збірки Лозинського у порівнянні з іншими була відсутність у її складі підробок. Кожна річ відповідала духу епохи [35, с. 36–37].

Збірка В. Лозинського відзначається великою цінністю, багатством та систематизованістю, величезна заслуга у чому належить самому колекціонеру. Дослідник старовини сформував власну інвентарну книгу, куди заносив детальну інформацію про кожен предмет своєї збірки: опис предмета чи мистецького твору; автора чи школу, до якої той належав; дату набуття; особу, від якої предмет надійшов до колекції; ціну чи еквівалент обміну пам'ятки. Крім того, колекціонер вписував «легенди», що супроводжували деякі предмети, які дізнавався від їх продавців [306, с. 5].

Згідно карткового каталогу, що зберігається у фондах ЦДІА України у Львові, а також праці В. Лозинського – «*Katalog zbiorow Wladyslawa Lozinskiego we Lwowe*», усі предмети зібрання поділені на 13 розділів: I. Броня (захисні обладунки, панцирі, кольчуги, гелми (шоломи), щити); II. Січна зброя (мечі, шаблі, карабелі, палаші, тесаки, стилети, бойові сокири, мечі катівські); III. Вогнепальна зброя (пістолети, мушкети, ладівниці, порохівниці); IV. Штандарти та військові відзнаки (штандарти, прапори, банери, значки, бунчуки, булави,); V. Предмети верхової їзди, мисливські та ін.; VI. Регалії, відзнаки, ордени; VII. Клейноди та відзнаки строю; VIII. Емаль, кришталь, дорогоцінне каміння; IX. Мініатюри та малі візерунки; X. Портрети; XI. Срібло; XII. Меблі; XIII. Емаль, кришталь, дорогоцінне каміння (див. додаток В) [385]. Експонати перших семи розділів колекції відзначаються беззаперечним воєнно-історичним характером.

Особливе значення у збірці В. Лозинського відіграла зброя, яка дуже цінувалась у Польщі і ретельно зберігалась. Збірка колекціонера складалась з

багатьох цінних екземплярів польської зброї. Найбільш характерним зразком останньої було озброєння польських латників XVII ст. з прикріпленими до нього ззаду крилами орла чи коршуна, а спереду – мідними бляхами із зображенням Богородиці та гербами Польщі та Литви. Вогнепальна зброя не користувалась великою популярністю у Польщі, а тому й не вирізнялась багатством оздоблення. Значно частіше трапляються алебарди та саблі «карабелі», що оздоблювалися золотими написами та портретами польських королів, Богородиці чи святих. Особливим багатством вирізнялась кінська зброя [68, с. 98].

Значну частину у збірці В. Лозинського займали картини. Серед картин італійської та французької школи важливе місце посідає полотно маловідомого художника венеціанської школи XVII ст. Мельхіора Відмара, в якому прослідковуються воєнні мотиви. Картина М. Відмара, близько 7 метрів завдовжки, зображує алегорію на взяття Відня королем Яном Собеським. В центрі сюжету картини обложений Відень, зліва стоять австрійці, справа – поляки. Весь ефект картини зосереджений на постаті короля Яна Собеського, якого М. Відмар малював ймовірно з натури. Незважаючи на свою алегоричність, картина має важливе значення як історичний документ [68, с. 99–100].

Збірка В. Лозинського мала велике значення завдяки своїй нероздільності як поєднання одностилевих елементів [172, с. 259]. Проте після смерті колекціонера у 1913 р. його збірка, що знаходилася у будинку по вул. Оссолінських, 3 (тепер вул. Стефаніка, 3), згідно із заповітом власника була розділена. Частина з неї, що включала зброю, В. Лозинський подарував Львову. Її було передано до Національного музею імені короля Яна III, що був заснований в 1908 р. Меблі та предмети ужитково-декоративного характеру перейшли до Промислового музею, а бібліотека – до Міського архіву. Частина збірки, що включала картини, скульптури, пластику та портретні мініатюри західноєвропейських митців разом з палацом, В. Лозинський заповів своєму спадкоємцю – племіннику В. Лозинському,

який через деякий час продав їх за невелику плату магістрату міста, де виникла Міська Галерея [306, с. 4–5].

Ще однією польською музейною установою Львова, заснованою коштом представників аристократичних кіл, був Музей Дідушицьких (згодом Природничий музей імені Дідушицьких), що належав одній з найдавніших та найзаможніших родин Польщі. Проте найвагомим внеском родини Дідушицьких у розвиток польської науки стало формування великої бібліотеки, в якій були представлені старовинні рукописи, пергаменти, рідкісні видання [288, с. 244]. Збірка Юзефа Дідушицького станом на 1 травня 1865 р. налічувала 18 325 томів документів, 321 рукопис, 203 документи (серед яких 93 – на пергаменті), 1473 автографи, 2568 гравюр. Нумізматична колекція Ю. Дідушицького станом на 10 квітня 1864 р. складалася з 2290 одиниць збереження медалей та монет: 362 медалі (34 золотих), 1928 монет (77 золотих). Доповнювала збірку колекція картин найвідоміших польських митців: Льофлера, Коссака, Тепа, Гротгера, Рейхана, Піотровського та інших [451, с. 451].

Засновник Музею – Володимир Дідушицький (1825–1899)³, розпочав формувати музейну збірку в 1845 р., поряд з бібліотекою свого батька, що знаходилась в одному з родових маєтків Дідушицьких в селі Поториця на Сокальщині [156, с. 161]. А згодом музей був перенесений до Львова та складався зі семи відділів: зоологічного, палеонтологічного, мінералогічного, геологічного, ботанічного, археологічного (передісторичного) та етнографічного [452, с. 13]. Незважаючи на видове різноманіття предметів збереження, музей не викликає особливого зацікавлення для цього дослідження, оскільки не володів пам'ятками військово-історичного характеру чи воєнного значення. До них можна зарахувати лише окремі

³Дідушицький (Dzieduszi) Володимир (22.06.1825–18.09.1899) – львівський меценат, учений-орнітолог, граф в с. Яришів у Східній Галичині. Фундатор і власник Природничого музею у Львові (1880 р. подарував його Галицькій автономії), співзасновник рільничої школи в Дублянах (1855 р.), засновник Музею мистецьких промислів у Львові (1874 р.) та Крайової гончарської школи в м. Коломия (1876 р.), організатор Крайової промислової (1877), археологічної та етнографічної (1885 р.) виставок у Львові. Член багатьох європейських природничих товариств. Почесний громадянин Львова. (Чорновол І. П. Дідушицький Володимир. Енциклопедія історії України: у 10 т. Т. 2: Г – Д. К.: Наук. думка, 2004. С. 400).

предмети археологічної колекції, що використовувалися первісними людьми як зброя.

У подальші роки доля колекцій зброї, як і самих музеїв, в яких вони зберігалися, була тісно пов'язана з історичними подіями, що розгорталися на західноукраїнських землях та міста Львова зокрема.

В часи Першої світової війни Музей князів Любомирських продовжував діяльність на чолі із директором закладу В.Кентжинським, оберігаючи фонди музею від зазіхань окупантів. Після встановлення у Львові російської влади керівництво музею зайняло щодо російської адміністрації в Галичині лояльну позицію. Це дало змогу зберегти збірки музею від пограбувань та вивезення в Росію [35, с. 42–43].

Значно зросла кількість надходжень предметів збереження до збірки музею у 1939 р., що було пов'язано з початком польсько-німецької війни. Приватні особи почали звертатися до Національного закладу ім. Оссолінських з надією знайти сховок для цінних речей, щоб уберегти їх від знищення. Деякі з цих збірок залишалися у Музеї на правах депозиту, інші – перейшли у повну власність закладу. На початку війни до Оссолінеуму та Музею імені Любомирських надійшли численні книгозбірки та архіви. Крім того, Музей отримав велику кількість давньої зброї, оскільки зберігати зброю приватним особам у час війни було заборонено. Зокрема, Музей одержав у депозит частину збірок відомої родини Тарновських із Дзікова (176 мініатюр, шаблю й булаву гетьмана Яна Тарновського, автопортрет Рембранта). Колишній сенатор та львівський воєвода В. Голуховський дав у депозит пам'яткову зброю та твори мистецтва [94, с. 457–458].

Колекція зброї В. Лозинського протягом 1908–1939 рр. перебувала у Національному музеї імені короля Яна III, про що зазначалося вище. Про її подальшу долю йтиметься у наступних розділах цього дослідження.

Отже, розвиток музейництва Львова протікав у руслі європейських традицій, важливим етапом якого було накопичення пам'яток у приватних колекціях, що набуло особливого розмаху у епоху Просвітництва. У зв'язку з

цим колекціонування у Львові зароджувалося у маєтках польської магнатерії, що не шкодували коштів на придбання як цінних предметів історії та культури свого народу, так і визначних художніх творів європейських митців. Виникнення та функціонування перших культурно-наукових закладів у Львові свідчить про велику увагу польської еліти до колекціонування та розвитку музейної справи міста. Причина цієї діяльності полягала у потребі розвивати польську культуру та науку і в такий спосіб довести польську приналежність міста Львова. Поруч з іншими велике значення у перших музеях Львова, створених польським елементом, відігравали військово-історичні пам'ятки. Найбільш яскравими прикладами збірок пам'яток воєнно-історичного характеру, що зосередились у Львові у ХІХ ст. були колекції князів Любомирських та В. Лозинського. З особливим трепетом та відчуттям стилю підходив до формування своєї колекції В. Лозинський, який насамперед володів спеціальними фаховими знаннями та величезним досвідом колекціонування. Надзвичайною цінністю відзначається його колекція зброї та інших воєнно-історичних пам'яток, які склали вагомую частину збірки колекціонера.

2.2. Діяльність громадських та науково-освітніх товариств щодо збереження воєнних пам'яток

Політика освіченого абсолютизму династії Габсбургів сприяла формуванню національної свідомості багатьох народів, що входили до її складу, та поширенню національних рухів. У Львові найбільш активними у прояві національних інтересів були представники польської та української громад. Як польська, так і українська нації хотіли довести безперервність своєї історії та культурну приналежність до міста Львова. Важливу роль у національному русі відігравали культурно-освітні установи, що були покликані розвивати науку і культуру та здійснювати освітні функції. Традиційно такі заклади ставали місцями накопичення предметів старовини та культурної спадщини, які надходили у вигляді пожертвувань від

колекціонерів та меценатів. В рамках таких установ, починаючи з другої половини XIX ст., виникали музеї.

Остання третина XIX ст. була ознаменована виникненням у Галичині численних українських громадсько-культурних установ, головна мета яких полягала у поширенні національної ідеї серед населення як Галичини, так і Наддніпрянщини. За умов відсутності власної держави та ворожого ставлення до української національної ідеї панівних імперій ці установи могли опиратися лише на приватну ініціативу окремих осіб, що мали певний соціально-політичний статус та фінансово-матеріальні можливості [172, с. 254]. Музейна діяльність української громади у Львові кінця XIX – початку XX ст. зосереджувалася навколо таких виключно українських національних осередків, як «Народний дім», «Просвіта», Ставропігійський інститут, Наукове Товариство імені Шевченка (НТШ) та Національний музей [288, с. 249].

Першим музеєм Львова, утвореним представниками української інтелігенції, був музей Народного дому, виникнення якого пов'язане з діяльністю українського культурно-освітнього осередку Русько-народного інституту «Народний дім» (Ruthenisches Nationalinstitut), який відповідно до свого статуту мав включати освітні заклади, музей, бібліотеку та читальню [53, с. 413].

Заснування «Народного дому» стало результатом роботи з'їзду «Собору руських вчених», скликаного у жовтні 1848 р. за підтримки Головної Руської Ради з ініціативи М. Устияновича та І. Борискевича. Увага з'їзду була зосереджена на програмі піднесення української культури, освіти, мови та літератури. Головні завдання утвореної установи полягали у створенні книгарні, читальні та музею [84, с. 235].

Вперше з ініціативою про відкриття цієї установи виступив о. Лев Трещаківський від імені Головної Руської Ради (єдиної політичної організації, що представляла права русинів). У червні 1849 р. вона звернулася до австрійського уряду з проханням подарувати для побудови церкви та

руського народного інституту згарище львівської «Академії» та університетської бібліотеки. Віденський уряд за згодою австрійського цісаря Франца Йосифа I частково задовольнив прохання руської інтелігенції, дозволивши використати згарище колишньої університетської бібліотеки для перебудови греко-католицької церкви, а частину зваленого університетського будинку – під будівництво парохіального дому [209, с. 90].

Вдруге представники Головної Руської Ради звернулися до австрійського Міністерства внутрішніх справ з постановою про заснування «Народного Дому» 28 серпня 1849 р. У цьому зверненні вони просили подарувати решту розвалин разом із земельною ділянкою колишнього університетського будинку, постраждалого у вогні, для будівництва національного інституту «Народний Дім». Потребу у додатковому приміщенні представники руської інтелігенції обґрунтовували необхідністю створити при Національному інституті народної бібліотеки з читальнею, музею, кабінетів, кімнат з науковими приладами, школу церковних діячів, бурсу для бідної молоді, друкарню та товариство «Галицько-Руська Матиця» для просвітницької роботи серед селян [29, с. 3; 209, с. 91; 288, с. 250].

Рішенням від 11 жовтня 1849 р. австрійське Міністерство внутрішніх справ дозволило українцям безкоштовно використовувати руїни університетського будинку з прилеглою ділянкою для побудови «Народного дому» [209, с. 91].

18 жовтня 1851 р. у Львові розпочалось будівництво будівлі «Народного Дому», за проектом В. Шмідта та С. Гавришкевича [209, с. 91; 288, с. 250]. Наріжний камінь новобудови урочисто заклав цісар Франц Йосиф I. Головна Руська Рада була перейменована у «Комісію, завідуючу ділами і будовою Народного Дому у Львові», головні функції якої полягали у зборі пожертв та організації будівництва Народного Дому, а також у складанні статуту нової інституції [283, с. 91–92].

Завершення будівництва головного будинку «Народного Дому» припадає на 1864 р. [283, с. 93]. При установі було відкрито бібліотеку,

природничий кабінет та археологічно-історичний музей, картинну галерею [288, с. 250]. До жертводавців установи належали: цісарський радник Л. Сахер-Масох, прясівський прелат О. Духнович (подарував збірку римських монет), К. Баєр, Я. Головацький, І. Терлецький, А. Петрушевич, Г. Шашкевич [209, с. 94].

Одним із проявів національного руху був заклик до всіх русинів краю збирати та зберігати пам'ятки давнини. Особливу роль у цьому процесі відіграв львівський священник, історик, археолог та філолог Антін Петрушевич (1827–1913), що став активним збирачем старожитностей, які були пов'язані з історією українського народу. Своєю діяльністю він заклав міцну основу під збірки «Народного Дому» у Львові – передісторичної археології, історичних портретів, церковної старовини, рукописів, документів, стародруків тощо. Ця збірка остаточно сформувалась вже у 70-х рр. XIX ст., а в 1901 р. стала загальнодоступною [283, с. 22–23].

Формування музейної збірки Народного Дому набуло цілеспрямованого характеру вже в 1851 р. Основним джерелом її формування та поповнення стали дари жертводавців. Окрім А. Петрушевича, збірки музею за період 1851–1870 рр. поповнили С. Качала (парох – засновник «Руської Матиці», робив неодноразові пожертвування), П. Дольницька (подарувала відділу нумізматики стару римську срібну монету), І. Товарницький (старійшина Ставропігійського інституту, багаторазовий жертводавець), Е. Менцинський (передав збірку зі 120 експонатів 1861 р.), І. Жуковський, Я. Головацький (пожертвував три руські книги у бібліотеку), І. Зарицька, о. Іоан Пеллех, о. Іоан Лавровський, Й. Погорецький (нумізматичні пам'ятки), Михайло Диметь (купець і громадянин Львова, передав медаль з написом «Старшина волостной» та датою з другої сторони «19-го февраля 1861 р.»), В. Ільницький, Й. Маркевич, Ю. Алексевич, о. Іреней Яворський, І. Хотинецький та ін. [378].

Найбільш активно збірки майбутнього музею формуються у період 1861–1869 рр. Більшість з них походили із приватних колекцій. Археологічну

колекцію було сформовано завдяки меценатам А. Зарицькому, Ю. Левицькому, А. Нечаю; основи природничого відділу заклали О. Духнович, М. Вінницький. А в основі нумізматичної збірки була колекція І. Товарницького [53, с. 414].

27 жовтня 1868 р. було прийнято статут «Народного Дому», який визначав основні завдання інституції: розвивати руську мову та сприяти словесній діяльності, розвивати науку та мистецтво, а знаряддям для цього мали служити вже згадувані бібліотека з читальнею, музей, галереї та кабінети для всіх наук. Статут офіційно був затверджений Галицьким Намісництвом 11 лютого 1869 р. [29, с. 3].

Офіційне відкриття музею при «Народному Домі» відбулося в 1873 р. Відповідно до вже сформованих збірок новостворений музей мав складатися з чотирьох відділів: археологічного, природничого, нумізматичного та картинної галереї [53, с. 414]. Основними джерелами поповнення колекцій музею були надходження від жертводавців та археологічні розкопки.

У період 1871–1881 рр. головними жертводавцями закладу стали І. Пеллех, П. Васенко, І. Балтарович, П. Бажанський, І. Гумецький, В. Винницький, В. Терлецький, І. Коцюба, І. Романов-Пачинський, В. Давидяк, Й. Красицький, С. Ткачунік, Г. Савчинський, В. Долинський та інші [379].

В 1888 р. свою бібліотеку у кількості 3000 томів пожертвував Г. Шашкевич. Регулярними пожертвуваннями протягом життя до бібліотеки займався Я. Головацький, а після його смерті родина пожертвувала бібліотеці велику збірку книг. Крім зазначених осіб, до бібліотеки зробили пожертвування о. П. Бажанський, також судовий радник і адвокат зі Стрия К. Коцовський [53, с. 414].

Завдяки археологічним розкопкам сформувався археологічний відділ музею, який володів однією з найбільших археологічних колекцій Львова, яка постійно поповнювалася знахідками з розкопок у Львові, княжому Звенигороді, Галичі, Бубнищі. Станом на 1900 р. збірка археологічного

відділу налічувала вже близько 2 тис. одиниць збереження. В 1904 р. було відкрито Археологічний музей Народного дому. Протягом 1882–1914 рр. виходив щомісячник «Вісник Народного Дому», де публікувалися статті про археологічні розкопки та знахідки, передані до музею [29, с. 5; 53, с. 414].

Інвентарний опис Музею «Народного Дому», хоч дуже скупий, неохайний та недостатньо систематизований, подає перелік музейних збірок, які були поділені на декілька груп пам'яток. Серед них виділяються «Картини» – 144 одиниці збереження; «Церковне мистецтво» – 179; «Залізні предмети» – 53 [382, арк. 1–60]. Угрупі «Залізні предмети» зосереджена незначна кількість предметів воєнно-історичного характеру Музею «Народного Дому» (див. додаток Г). Серед пам'яток цієї групи виділяються 2 залізні наконечники списів; 2 залізні наконечники рогатин; 7 залізних наконечників стріл (різної величини); декілька залізних ножів, один з яких двосічний; 2 турецьких ятагани; залізні та кам'яні кулі. Також декілька кінських шпор та підков [382, арк. 35–38].

Інвентарний опис свідчить про відсутність цілісної колекції воєнно-історичних пам'яток у Музеї «Народного Дому». Він володів лише досить бідною збіркою предметів, в яких прослідковується воєнний зміст. Ці предмети здебільшого були випадковими поодинокими знахідками археології, що надходили до музею з різноманітних розкопок. Проте їх воєнно-історичний характер є безсумнівним, оскільки більшість з них були елементами зброї. Незважаючи на це, укладачі збірок не виділяли їх в окрему колекцію. Це було зумовлено їх невеликою кількістю, відсутністю предметів особливої воєнно-історичної цінності та відсутністю інформації щодо їх прямого походження. Крім того, формування окремої збірки не відповідало завданням установи.

Б. Барвінський, що згодом був призначений на відновлення бібліотеки та музею, зазначав, що всі ці інвентарі були складені досить побіжно, недбало та без знання предмета [29, с. 28].

«Народний Дім» став найстаршою та найбагатшою українською культурно-освітньою установою в Галичині, що займалася культурно-освітнім розвитком українського народу [209, с. 94], а також першим музейним закладом української громади, що розпочав накопичення предметів воєнно-історичного характеру.

Перед спалахом Першої світової війни археологічний музей та бібліотеку «Народного Дому» було переміщено з вул. Театральної, 22, де вони знаходились до зазначеного часу, у будівлю на вул. Курковій, 14 з високими, просторими та ясними залами, де досі розміщувалась бурса [29, с. 10–11].

1888 р. датується заснування ще одного музею – освітньо-наукового осередку Ставропігійського інституту [172, с. 255]. Інститут, виникв 1788 р., як громадсько-релігійна установа, що об'єднувала світську інтелігенцію греко-католицького обряду та була спадкоємцем Львівського Свято-Успенського Ставропігійського братства. Рішенням імператора Йосифа II Габсбурга від 7 жовтня 1788 р. членам ставропігії надавалося право патронату над церквою Успіння Пресвятої Богородиці, утримання друкарні та школи для навчання молоді. А з 1790 р. інституція почала офіційно називатися «Ставропігійський інститут» [225, с. 779].

На початковому етапі функціонування Ставропігійський інститут був замкнутою елітарною установою, що об'єднувала представників науки, культури, промислових кіл, чиновників. Членами могли стати лише світські русини (українці), що сповідували греко-католицьку віру та мали високе суспільне становище. До 1850-х рр. інститут перебував під управлінням місцевої світської влади, а 19 грудня 1860 р. його передали під юрисдикцію Галицької митрополії Української греко-католицької церкви [225, с. 779].

Наукова робота Ставропігії була визначена програмою, закладеною на Соборі руських вчених 21 жовтня 1848 р., яка передбачала вивчення пам'яток минулого. Особлива увага зосереджувалась на комплексному підході до

письмових, археологічних та етнографічних джерел у вивченні історії [53, с. 414–415].

Особливу роль у становленні музею Ставропігійського інституту відіграв відомий археолог, історик та професор Львівського університету Ісидор Шараневич (1823–1901)⁴, який велику увагу приділяв охороні археологічних пам'яток та розвитку археології у Східній Галичині. Науковця називають фундатором галицько-українського музейництва. Він розробив засади класифікації та збереження археологічних знахідок і раритетів, які застосовував у своїй діяльності в музеї Ставропігійського інституту і вберіг його збірки від знищення [53, с. 415].

Перша музейна збірка зосереджувалась у будинку І. Шараневича і налічувала всього 80 пам'яток. Основним джерелом поповнення збірок музею Ставропігійського інституту були археологічні розкопки. Більшість предметів збірки походила з розкопок І. Шараневича та Л. Лаврецького в околицях Галича, які проводилися завдяки фінансовій підтримці члена Ставропігійського інституту В. Федоровича [288, с. 250]. Інша частина збірки була надіслана з різних місць для «Народного Дому» [53, с. 415].

Важливими подіями в історії музейного життя Львова стали організовані з ініціативи І. Шараневича, А. Петрушевича та В. Дідушицького Польсько-руська (1885 р.) та Археологічно-бібліографічна (1888–1889 рр.) виставки [84, с. 236].

Перша з виставок (9–30 вересня 1885 р.) була влаштована Крайовим археологічним товариством з нагоди проведення у Львові Археологічного з'їзду. Серед усіх пам'яток представлених на виставці було лише 9 одиниць

⁴Шараневич Ісидор Іванович (16.02.1829–10.12.1901) – історик, громадський діяч, педагог. Дійсний член АН у Кракові (1872); з 1873 р. – професор історії Львівського університету. Почесний доктор Київського університету, радник Ради міста Львова, член Об'єднання цісарсько-королівських охоронців давніх пам'яток Східної Галичини (з 1889 р.); сеньйор Ставропігійського інституту (1883–1901 рр.); до 1890 р. був членом Товариства імені Шевченка. З іменем І.Шараневича пов'язане становлення в Галичині археології як науки. 1887 р. заснував Музей Ставропігійського інституту, в якому було влаштовано першу в Галичині археологічно-бібліографічну виставку. Член різних за політичною орієнтацією культурницьких товариств Галичини (Галицько-Руська Матиця, Народний Дім, Ставропігійський інститут, Львівське товариство «Просвіта», НТШ) (Орлевич І. В. Шараневич Ісидор Іванович. Енциклопедія історії України : у 10 т..Т. 10 : Т – Я. К.: Наук. думка, 2013. С. 595.)

військового спорядження та зброї, які після закриття виставки поповнили збірки Ставропігійського інституту, а згодом увійшли в експозицію Археологічно-бібліографічної виставки 1888–1889 рр., що була організована інститутом [84, с. 236–237].

Відкриття цієї виставки відбулося 10 жовтня 1888 р. Захід був приурочений до 40-ліття правління цесаря Франца-Йосифа I та 900-ліття Хрещення Русі. Комплектуванням виставки займалися фахівці музейної справи: кустош Промислового музею В. Ребчинський та Музею імені князів Любомирських Е. Павлович. Основним організаційним ядром був комітет Археологічної виставки у складі А. Петрушевича (голова), І. Шараневича (заступника), М. Клемертовича (секретаря), Е. Савицького, Т. Джулинського [84, с. 239–240].

Експозиція виставки Ставропігійського інституту була побудована винятково на зразках української мистецької спадщини з переважанням предметів релігійного призначення. Головна мета її полягала у популяризації національної мистецької традиції та української культури [84, с. 240].

На базі виставки, що була закрита 28 лютого 1889 р., був заснований Музей Ставропігійського інституту. Датою початку його функціонування вважається 13 березня 1889 р. [53, с. 415; 84, с. 240; 288, с. 251].

Перші збірки музею не відзначалися великою кількістю предметів, що належать до групи воєнних чи військових пам'яток. З-поміж них не однозначне трактування мають археологічні пам'ятки, серед яких виділялися елементи зброї. Також до цієї групи належать портрети та грамоти.

У подальші роки колекція музею поповнилася знахідками І. Шараневича з розкопок Галича, пам'ятками зі Звенигорода, що були передані місцевим парохом о. Білінкевичем, колекцією бронзових знарядь та фібул гальштатської доби, срібними прикрасами з Молотівського скарбу [53, с. 415]. З цим поповненням дещо зросла і кількість предметів воєнно-історичного характеру, проте їх не виділяли з масиву археологічних пам'яток в окрему групу.

Музей складався з двох відділів – археологічно-артистичного та бібліографічного, в межах яких було п'ять тематичних збірок: рукописи і стародруки; церковне мистецтво; археологічні знахідки; нумізматичні пам'ятки; листи і грамоти з історії України [53, с. 415].

Станом на початок ХХ ст. бібліографічний відділ Музею налічував 368 одиниць стародруків та рукописів [374, арк. 1–339]. В другому – археологічно-артистичному відділі знаходилося 452 експонати [373, арк. 1–445].

До військово-історичних пам'яток музею належало 8 гербів та 2 портрети (див. додаток Д) [373, арк. 167–174, 185, 190, 219].

Один з портретів – гетьмана запорізького козацтва Петра Конашевича Сагайдачного, виконаний художником Т. Копистинським 1886 р. Військово-історичний характер цієї пам'ятки є беззаперечним, оскільки зображував відому історичну постать українського козацтва, героя Хотинської битви 1621 р., а водночас і одного з жертводавців Ставропігійського інституту.

Портрет Петра Конашевича Сагайдачного поясний, на темному фоні, обличчя в анфас. Гетьман зображений у старшому віці з довгою бородою та вусами, у червоному жупані, на голові – чорна шапка з голубим верхом, у правій руці – булава (символ гетьманської влади). Вгорі праворуч на портреті зображений герб у вигляді підкови з хрестом та трьома літерами «П»«К»«С» (Петро Конашевич Сагайдачний) [302, с. 145].

У роки Першої світової війни (1915 р.) частина збірок музею Народного Дому та збірка музею Ставропігійського інституту була вивезена до Росії (в Ростов-на-Дон). Після завершення війни розпочався довготривалий процес повернення збірок до Львова, який неодноразово переривався та затягувався радянською стороною.

Активною діяльністю щодо повернення музею та архівного фонду «Народного Дому» займався І. Свенціцький разом з представниками Ставропігії [383, арк. 3].

Остаточне рішення по збірках Музею «Народного Дому» та Музею Ставропігійського інституту було прийняте Радою Наркому міжнародних справ СРСР у серпні 1928 р., за яким вказані збірки мали бути передані директору українського Національного музею, як представнику української музеології в Галичині для постійного наукового використання та національно-культурного розвитку українського народу в Польщі [383, арк. 3].

У справі повернення музейних цінностей Ставропігійського інституту була організована спеціальна комісія, яка мала перевірити стан повернених колекцій. До складу комісії увійшли: сеньйор Ставропігії Н. Третяк, директор бібліотеки «Народного Дому» А. Генсерський, чиновник бібліотеки Народного Дому С. Тихович. Потім до складу комісії входили: секретар Ставропігії М. Гумецький, директор бібліотеки Народного Дому А. Генсерський, чиновник товариства ім. Михайла Качковського С. Бендасюк [377, арк. 1].

Значну частину прийнятих експонатів комісія звіряла з «Описом музею» д-ра І. Свенціцького, при цьому ведучи детальний протокол з переліком опрацьованих предметів [377, арк. 5, 8–12]. Робота над цією справою тривала протягом квітня, травня та червня, і комісія прийшла до таких висновків: І. У питанні збереженості – вивезені предмети повернулись у задовільному стані; дещо знищеними були лише декілька з них. Якої-небудь навмисної шкоди помічено не було, за винятком зникнення з переплетів рукописних Євангелій Ставропігії металевих зображень та прикрас [377, арк. 1]. II. У питанні наявності експонатів музеїв комісія прийшла до висновку, що найбільш цінні та важливі експонати повернені, втрати порівняно невеликі. Найбільший відсоток втрат зазнали твори живопису Ставропігії, проте комісія враховувала той факт, що не всі експонати цієї серії були вивезені, а тому можуть бути виявлені у Ставропігії після перевірки. У відділ музею «Різьба» повернулися предмети, тотожність яких з вивезеними перевірити неможливо через брак опису в

інвентарях. Окрім музейних предметів, зникло декілька рукописів, серед яких 7–8 примірників становили велику цінність [377, арк. 1–2].

Факт пропажі експонатів довести було практично неможливо, оскільки під час вивезення їх зі Львова небуло сформовано списків предметів, що покидають стіни закладу. Комісія зробила висновок, що, оскільки цінність втрачених предметів була порівняно невисокою, то їх втрата могла бути випадковою ще під час перевезення зі Львова, проте й не відкидала можливості зникнення предметів вже в Росії [377, арк. 2].

З описаного матеріалу простежується той факт, що збіркимuzeїв «Народного Дому» та Ставропiгiйського iнституту не володiли цiлiснимивоенно-iсторичними колекцiями. Лише поодинокi предмети военно-iсторичного значення зустрічалися у загальному масиві збірок цих музеїв. Розглянуті установи не ставили собі за мету накопичення пам'яток подібного характеру, збереження та виділення їх в окрему групу, оскільки це не відповідало завданням їх діяльності. Військово-історичні предмети потрапляли до колекцій цих музеїв випадково разом з іншими пам'ятками, зокрема археологічними.

Проте серед українських науково-громадських установ була й така, для якої военно-історичне колекціонування до середини ХХ ст. набуло одного з пріоритетних значень. Такою установою було Наукове Товариство імені Шевченка, при якому за весь період існування діяло декілька музеїв, як важливі складові частини інституції.

Початки функціонування НТШ припали на кінець ХІХ – початок ХХ століття, чим ознаменували новий етап становлення українського музейництва. Ця інституція виникла, спершу як Літературне Товариство імені Шевченка (1873р.), а з 1892 р., у зв'язку з розширенням своїх функцій, була перейменована в Наукове Товариство імені Шевченка.

Заснування літературного, а згодом наукового Товариства у Львові було продиктовано логічними історичними обставинами. Видання Валуєвського циркуляру (1863 р.) та Емського указу (1876 р.) призупинило

науково-культурний розвиток Наддніпрянської України, що перебувала у складі Російської імперії. Ця обставина сприяло перенесенню українського культурного та наукового життя до Львова та заснування тут нового інтелектуального осередку [70, с. 38].

Ініціаторами заснування Товариства виступили громадський діяч та письменник О. Кониський (1836–1900) і колишній кирило-мефодієвець Д. Пильчиков (1826–1893), при матеріальній допомозі меценатки Є. Милорадович. Як літературному Товариству, йому було придбано друкарню [70, с. 37; 193, с. 759–760].

Активну участь у становленні Товариства відіграли діячі «Просвіти». Нова установа об'єднала найактивніших учасників українського руху та перейняла на себе наукові функції «Просвіти», а згодом почала відігравати роль своєрідної першої неофіційної української Академії наук та очолила національну боротьбу українців Галичини [136, с. 42; 193, с. 759]. На Товариство та його структурні елементи (бібліотеку, друкарню та музей) було покладене важливе завдання національного характеру: виокремити український етнічний елемент Галичини та показати його роль в історії та розвитку культури краю.

Галицьке Намісництво 11 грудня 1873 р. затвердило статут Товариства, головне завдання якого визначалося як сприяння розвитку руської літератури, видання книжок, літературних та наукових часописів, тощо. На перших зборах, що відбулися 4 червня 1874 р., було обрано голову Товариства д-ра К. Сушкевича, який очолював інституцію до своєї смерті в 1885 р. [70, с. 37–38].

Головними ініціаторами перетворення Товариства в наукову інституцію виступили О. Кониський, О. Барвінський та Д. Гладилевич [70, с. 39]. О. Барвінський покладав великі сподівання на реформування Товариства, оскільки, згідно Конституції Австрії, після двох років видавничої діяльності, Товариство очікувало отримати статус Української Академії Наук, а з ним відповідне фінансування своєї діяльності. Проте

очікування українських діячів залишилися невиправданими [182, с. 264; 193, с. 760].

Діяльність О. Кониського відіграла важливу роль як в культурно-національному розвитку Галичини загалом, так і в ранній діяльності НТШ зокрема. О. Кониський став головним ініціатором видання Записок НТШ та прагнув залучити до співпраці у цьому виданні плеяду видатних вчених Наддніпрянщини, і зробити новий науковий журнал виразником наукової діяльності всієї соборної України. Проте його спроби привернути увагу київських науковців старої генерації завершилися невдачею. Тоді він звернув увагу на молодих вчених, провідні позиції серед яких відігравав на той час молодий науковець М. Грушевський. Саме О. Кониському М. Грушевський завдячує своїй діяльності у Науковому Товаристві ім. Шевченка [70, с. 40–41].

НТШ за час своєї діяльності відіграло неабияку роль у розвитку українського музейництва Львова. Одним з важливих напрямів діяльності Товариства було збирання старожитностей, їх наукове опрацювання та зберігання у музеї, що мав з'явитися як важливий структурний елемент неофіційної академії наук.

Музей НТШ виник за ініціативи етнографічної комісії у 1895 р. Фактичний засновник і опікун музею М. Грушевський, а також В. Антонович, Ф. Вовк та В. Гнатюк намагались спрямувати діяльність установи виключно у національне русло [288, с. 252]. Музейними засобами мали бути представлені усі складові української історії та культури, а зібрані артефакти інтерпретовані як частини українського національного соціокультурного простору. У такий спосіб музей Товариства у складних міжетнічних взаєминах в Галичині мав стати своєрідною альтернативою польським та москвофільським музеям, що позиціонували себе як загальнокрайові [162, с. 825].

Велике значення у розвитку музеїв відіграло те, що їх очолювали науковці, які були справжніми ентузіастами своєї справи. Одним з таких

професійних дослідників музейництва та активним музейним діячем був І. Свенціцький, який тривалий час очолював Національний музей у Львові, а у своїх працях та публікаціях активно висвітлював усі найактуальніші питання музейної справи Галичини [172, с. 256].

Формуванню збірок музею сприяли етнографічні, промислові та сільськогосподарські виставки, що проходили у 70–80-х рр. XIX ст. у Львові, Тернополі, Коломиї. Ці виставки викликали велике зацікавлення у населення до пам'яток української культури, а також до їхнього збирання та вивчення [288, с. 252].

Через відсутність належного фінансування зі сторони урядових установ не було змоги забезпечити повноцінне і систематизоване комплектування музейних збірок та утримувати відповідний персонал [193, с. 760]. Саме тому музейна комісія НТШ розгорнула широку збиральницьку діяльність. Для більш ефективного виконання задуму було вирішено залучити до цієї діяльності українську громадськість, звернувшись до неї з Відозвою від 10 лютого 1897 р. із закликом збирати різнохарактерні предмети (доісторичні та історичні пам'ятки старовини, предмети церковного та світського мистецтва, пам'ятки письменства, речі традиційної культури та побуту українців – етнографічні матеріали) та надсилати їх до музею. У такий спосіб комісія намагалася не лише збільшити збірку музею та принести велику користь для науки, а й зберегти для майбутнього предмети старовини, які безповоротно знищувалися [413, арк. 1; 53, с. 417; 162, с. 827].

Велике значення надавалось методичним рекомендаціям по паспортизації кожного предмету, тобто інформації про те, де, ким, коли він виготовлений, і кому належав, легенди і перекази, пов'язані з ним [62, с. 3; 288, с. 252].

Як результат, до музею Товариства почали надходити предмети різнопланового характеру – археологічні пам'ятки, етнографічні, природничі та нумізматичні колекції, фотографії, стародруки, портрети діячів української культури. Найбільшими були археологічна та етнографічна збірки музею, які

планомірно поповнювалися галицькими та наддніпрянськими вченими – І. Франком, М. Грушевським, Ф. Вовком, М. Біляшівським, О. Роздольським, З. Кузелею, К. Широцьким. Творами живопису музейну збірку поповнювали художники І. Труш, Ф. Красицький [62, с. 3; 162, с. 828; 325, с. 48].

На початковому етапі музей був приватною інституцією Товариства з обмеженим доступом вузького кола науковців. Щорічне зростання пам'яток за рахунок пожертвувань та відсутність приміщення, відведеного під музей, викликали незручності у формуванні збірок [411, арк. 199; 162, с. 829]. Тому справжнім порятунком було перенесення музею в 1907 р. до «Академічного дому» на вулицю Супінського (нині – Коцюбинського, 21), де була значно більша площа для впорядкування музею. В 1909 р. до музею перейшла частина експонатів музею товариства «Просвіта», що був заснований в 1871 р. [62, с. 4; 141, с. 51].

Велике значення у музеї надавалося збиранню творів мистецтва. Зокрема планувалося створити галерею картин, яка б включала серію портретів видатних діячів української культури [62, с. 5; 324, с. 9]. У відомого на галицьких теренах художника К. Устияновича замовили портрет Б. Хмельницького. 1909 р. в Києві було закуплено портрети українських гетьманів І. Самойловича та П. Полуботка, як одні з перших пам'яток воєнної тематики [62, с. 5; 327, с. 45].

1910 р. відбувається зміна статусу музею, який став науково-освітньою установою, оскільки заклад відкрили для публічного огляду [62, с. 5]. Разом з тим виникла потреба у новому приміщенні, так як будівля «Академічного дому» вже не відповідала потребам Музею. Тому Виділ Товариства на засіданні 19 червня та 10 серпня 1912 р. ухвалив рішення про перенесення Музею у новонабуту Товариством кам'яницю на вул. Чарнецького (нині – вул. Винниченка, 24) [401, арк. 1; 162, с. 830; 62, с. 5]. Будівля була придбана Товариством у Т. Венцлава, адвоката зі Львова, та М. Якубовського, львівського промисловця [394, арк. 3]. Документи свідчать про те, що Товариство не мало достатньо коштів для придбання та утримання вказаної

будівлі. А тому змушене було звернутися до «Високого Міністерства Просвіти» та «Високого Міністерства Фінансів» з проханням про надання Товариству субвенції в сумі 50 000 крон щорічно протягом восьми років [394, арк. 3].

Вкінці вересня було розпочато роботу з пристосування помешкання під Музей під керівництвом члена Виділу Товариства Г. Пежанського та інженера Я. Ганкевича за планом, підготованим головою Товариства проф. М. Грушевським та Управою Музею. Нове приміщення Музею складалося з п'яти зал, канцелярії, господарського приміщення та фотографічної лабораторії. У I залі було розміщено природничий відділ, II і III – відділ етнографії, IV – відділ передісторичної археології, V – відділ історичної археології [401, арк. 1–2; 62, с. 5].

У роки Першої світової війни в час російського окупаційного режиму протягом вересня 1914 – серпня 1915 р. відбувається послідовне та жорстоке винищення українського суспільного життя, що було організоване у попередні роки. Під удар окупантів потрапили товариства «Просвіта» та НТШ [288, с. 242].

Значних втрат у вказаний період зазнали збірки Музею НТШ. Російська окупаційна влада проводила неодноразові ревізії музею, а згодом закрила його через заборону Товариства та всіх його установ. Крім того, під конфіскацію потрапила колекція гуцульської зброї з приводу того, що вона була функціональною. Загалом музей під час війни зазнав матеріальних втрат на суму 500 крон [62, с. 5; 214, с. 13].

Подальші воєнні та післявоєнні роки були насичені активними військовими та політичними подіями. В 1915 р. Австро-Угорщині вдалось відвоювати Західну Україну, в складі якої вона перебувала аж до падіння імперії в листопаді 1918 р., після чого Галичина опинилася у складі Західноукраїнської Народної Республіки. 18 липня 1919 р. Галичину окупувала Польща, а остаточне рішення про приєднання її до Польщі було прийняте 14 березня 1923 р. [105, с. 106; 288, с. 242].

У повоєнні роки вчені Західної України й надалі були згуртовані навколо Наукового товариства ім. Шевченка. Не зважаючи на те, що у польський період НТШ було позбавлене державних субсидій, це не завадило йому розгорнути інтенсивну наукову роботу, утримувати велику бібліотеку, три музеї та два науково-дослідні інститути [155, с. 321].

На початку 1918 р. при НТШ було створено музейну комісію, яку очолив С. Рудницький. Головним її завданням було подальше упорядкування музею. До складу комісії ввійшли І. Труш, Ф. Колесса, І. Крип'якевич, О. Пеленський, І. Раковський, М. Тершаковець, В. Щурат, а згодом В. Гнатюк, Ю. Мудрак, Л. Рожанський, О. Саєвич [62, с. 5; 334, с. 14].

1920 р. головою музейної комісії став І. Труш. А для більш продуктивної роботи установи було обрано керівників його відділів: етнографічний відділ очолив Ф.К. олесса, історичний – І. Крип'якевич, промисловий – Ю. Мудрак, археологічний – О. Пеленський, природничий – І. Раковський, національну галерею – І. Труш [62, с. 5; 334, с. 9]. Тоді ж було проведено перегрупування експонатів музею і поділено їх на 8 розділів: 1 – археологія, 2 – етнографія, 3 – галерея сучасного мистецтва, 4 – галерея старого церковного мистецтва, 5 – кераміка, 6 – історичний відділ, 7 – архів карт та ілюстрацій, 8 – природничий відділ. Загалом в музеї налічувалося 15 047 експонатів [62, с. 5; 334, с. 110, 113].

Ухвалою Виділу НТШ від 7 серпня 1920 р. музей змінив назву з Музею старожитностей на «Український Національний Музей ім. Т. Шевченка» [62, с. 5–6; 141, с. 53]. 31 жовтня відбулося святкове відкриття музею та його експозиції для перегляду громадськістю. На відкритті виступили зі своїми промовами тодішній голова НТШ В. Щурат, а також І. Раковський та І. Труш, про що було повідомлено у газеті «Українська думка» [400, с. 4].

Хоча у Музеї не був виділений окремий відділ воєнно-історичних пам'яток, проте з кожним роком накопичувалася все більша кількість предметів цього характеру. У повоєнні роки багато таких предметів надійшло до історичного відділу музею: альбом фотографій УСС періоду

1914–1918 рр., колекція фотографій з історії визвольної боротьби УГА. В 1921 р. за ініціативою кооперативу «Червона калина» було створено новий відділ музею – історичних пам'яток із часів Першої світової війни та національно-визвольних змагань в Україні, куди ввійшли документи українських урядів, військові відзнаки, портрет Д. Вітовського роботи художника П. Холодного, картина «Бій під Чортковом» Л. Перфецького тощо [62, с. 6; 323, с. 29].

Особливо активно в Музеї НТШ розвивалася археологія. Важливе значення для її розвитку мало повернення до Львова в 1928 р. видатного археолога Ярослава Пастернака, який протягом 1928–1939 рр. очолював Культурно-історичний музей НТШ. Я. Пастернак виступає ініціатором утворення відділу доісторичної та протоісторичної археології та організації лабораторії для опрацювання та консервації археологічних пам'яток [62, с. 6].

У рамках переважно археологічних колекцій відбувалося накопичення окремих предметів озброєння, що знаходяться в центрі цього дослідження. Цей факт підтверджують інвентарні книги Музею НТШ, що велися протягом всього періоду існування інституції.

Військово-історичні предмети поряд з іншими у 1930-і рр. зберігалися та експонувалися в стінах «Культурно-історичного музею» Товариства, що знаходився по вул. Чарнецького, 246 [45, с. 33]. У восьмій залі «Культурно-історичного музею» експонувалися пам'ятки 1914–1918 рр., а також збірка М. Утрина-Безгрішного, підхорунжого УСС. Крім того, Музей експонував збірку портретів українського військового провуду роботи знаного художника П. Холодного та скульптури роботи М. Гаврилка [45, с. 34].

Всі предмети озброєння, що зберігалися у фондах Музею Наукового Товариства імені Шевченка умовно можна поділити на чотири групи: пам'ятки давньої доби; пам'ятки княжої доби; пам'ятки козацької доби; пам'ятки світової війни та визвольних змагань українського народу 1917–1921 рр. (остання група до археологічних знахідок не належить).

Виділення з числа пам'яток давньої доби предметів озброєння є часто досить умовним, адже найхарактерніші предмети – кам'яні або металеві сокири, вістря стріл, ножі тощо мали, як правило, подвійне призначення – вони служили як знаряддя праці (в т. ч. полювання), а також виконували функцію зброї.

Особливо багатим на нові надходження пам'яток археології до Музею НТШ був період 1933–1936 рр. Археологічний відділ збагатився предметами переважно неолітичної та енеолітичної доби, серед яких можна виділити окремі пам'ятки, що належать до предметів озброєння. Найхарактернішими з них є крем'яні кинджали. Інвентарні книги Музею подають інформацію про низку таких предметів, що були виявлені як поруч з іншими предметами давньої доби, так і могли мати поодинокий характер (див. додаток ЕА).

Другу групу предметів озброєння складають пам'ятки княжої доби. Ця група є більшою за кількістю та різноманітнішою за видовим складом зброї. Тут представлені мечі, бойові сокири, бойові топірці, списи, стріли, серед яких невеликий перелік з детальним описом з інвентарних книг наводимо у додатку ЕА.

Значно бідніше у збірці Музею Наукового Товариства імені Шевченка представлені предмети озброєння козацької доби. Однією з пам'яток цієї групи є козацька крива шабля XVII ст., з кістяними черенками на залізній рукоятці, знайдена робітниками при ремонті доріг 1922 р. в рові біля гостинця недалеко козацької могили у Зборові (довжина 95 см). Шабля подарована В. Масником з Фільварків, пов. Золочів (інв. № 23947) [203].

До групи предметів озброєння козацької доби ймовірно належить також кинджал залізний довгий XVI–XVII ст, ковальської роботи, зроблений з кінця шаблі (ширина 34 мм, довжина 39 см). Знайдений на передмісті «Провалля» у розритій могилі за валами у Володимирі-Волинському. Дар жертводавця О. Цинкаловського (інв. № 24316). А також кинджал залізний, ромбовидний у перерізі, з широким жолобком з обох сторін при насаді ручки, сильно поржавілий (довжина 31 см). XVI–XVII ст. Дар (інв. № 24546) [203].

Ще однією важливою групою предметів озброєння, що зберігалися у фондах Музею НТШ, є пам'ятки світової війни та визвольних змагань українського народу 1917–1921 рр., серед яких:

- 1) збірка воєнних пам'яток з італійського фронту:
 - а) магазин до мітралези зі 40 набоями;
 - б) ручна граната «кукурудза»;
 - в) збірка артилерійських пальників та гільз для кремінних рушниць (крісів) (Італія, 1914–1918 рр. Дар інженера С. Чертика, Львів) (інв. № 23091) [202];
- 2) старшинська шабля колишньої австро-угорської армії із сильно поржавілою піхвою (довжина 90 см). 1914–1918 рр. Дар Т. Кулицького з Глинян (інв. № 24164) [202];
- 3) багнет-кинджал «СС» з дерев'яною різьбленою та кораликами викладеною ручкою, на якій алюмінієвий монограм «СС» – до того золоте старшинське портопе з тризубом та монограмою «СС» (довжина у піхві 27 см). Депозит інженера А. Мельника, Львів (інв. № 20171) [201];
- 4) шабля старшинська з піхвою понікельована з портопе з ініціалом «К», колишня власність І. Левицького, замученого більшовиками (довжина шаблі 98 см, піхви 83,5 см). 1914–1918 рр. Дар О. Вітковицького (інв. № 26462) (див. додаток ЕБ) [204].

Весь міжвоєнний період Галичина продовжувала перебувати під владою Польської держави, що стало головною причиною спалаху нової хвилі національного руху галицьких українців. Одним з наслідків цього руху стає виникнення цілої мережі українських музейних товариств та регіональних музеїв: товариство «Бойківщина» (1927 р.) у Самборі; музейні організації «Яворівщина» у Яворові та «Лемківщина» в Сяноці; музейні об'єднання «Стривігор» у Перемишлі; «Верховина» у Стрию; товариство «Український Музей Поділля» у Чорткові; музейні спілки при місцевих філіях «Просвіти» у Сокалі, Раві-Руській; музейні об'єднання при педагогічному товаристві «Рідна школа» у Тернополі, Бережанах, Рогатині;

музейна спілка в Коломиї при товаристві «Український Народний Дім» [193, с. 764].

Не стояв на місці й розвиток музеїв НТШ, збірки якого планомірно поповнювалися предметами збереження, про що свідчить Звіт про діяльність Культурно-історичного музею за 1935 р. В ньому зазначається, що за жовтень до музею надійшло 304 предмети; за листопад – 563 предмети (переважно пам'ятки з осінніх розкопок директора Я. Пастернака, а також скарб срібних монет Сигізмунда III з початку XVII ст. разом з глиняною посудиною та ін.); за грудень 1935 р. – 627, серед яких (збірка фотографій і фотоклішів мистецького, історичного та етнографічного змісту, а також цінні археологічні та етнографічні надходження, які були передані до Музею 34-ма жертводавцями) [395, с. 1–3].

Найбільшу кількість пам'яток воєнно-історичного характеру Музей отримав протягом 1936 р. Їх перелік міститься у додатку ЕБ.

Розвиток музейної справи потребував не лише ентузіазму зі сторони науковців та культурних діячів, а й прихильності зі сторони жертводавців, які б сприяли поповненню музейних колекцій цінними предметами старовини та пам'ятками історичного минулого, а також забезпечували матеріальну стабільність музейних установ. Якщо польське музейництво мало всі можливості та умови для активного розвитку та стабільного функціонування, то значно гіршими були фінансові справи українських інституцій, що досить рідко отримували фінансові надходження зі сторони урядових структур. У таких умовах доводилось покладати основні надії на допомогу і підтримку зі сторони жертводавців, якими часто виступали приватні особи або й цілі організації.

Однією з таких жертводавчих та організаційних структур, що не стояла осторонь розвитку українського музейництва, було Товариство «Молода Громада», яке сформували ветерани УГА та Армії УНР. Члени Товариства плекали славному воєнну та державну традицію українського народу, а тому проявляли велике зацікавлення до українських музейних установ, у фондах

та експозиціях яких були представлені предмети славного минулого українських земель, а зокрема недавніх подій світової війни та визвольних змагань. При Товаристві «Молода Громада» діяла історично-музейна секція.

Так як з 1920 р. збірка поповнилася великою кількістю матеріалів доби визвольних змагань, це стало поштовхом до важливих змін у структурі Музею НТШ. 29 жовтня відбулася нарада директора Я. Пастернака з представниками «Молодої Громади», на якій було прийнято рішення історично-музейної секції про створення при Музеї НТШ окремого відділу пам'яток визвольної боротьби зі сталою виставкою. «Молода Громада» взяла на себе зобов'язання збирати для нього пам'ятки з цілого краю, а також допомагати матеріально при його створенні у міру своєї фінансової спроможності [395, с. 3].

На засіданні відділу НТШ від 29 січня 1936 р. було оголошено, що Культурно-історичний музей Товариства готується до відкриття двох нових відділів: історично-воєнних пам'яток і пам'яток Українського пласту [62, с. 8; 342, с. 37].

Про відкриття окремого відділу історично-воєнних пам'яток було офіційно повідомлено 28 жовтня 1936 р. на XXIV засіданні Відділу НТШ [342, с. 22]. А вже 1 листопада 1936 р., завдяки вагомому фінансовому сприянню Товариства «Молода Громада», в рамках Музею Наукового Товариства імені Шевченка відбулося офіційне відкриття Відділу Історично-Воєнних пам'яток 1914–1920 рр. [403, арк. 1; 342, с. 97; 136, с. 36]. Ця подія мала важливе значення як для культурного та наукового життя міста Львова, так і для воєнного. Свідченням цього була особиста присутність на відкритті відділу генерала М. Тарнавського [342, с. 37].

Новостворений відділ станом на 1936 р. займав дві зали «Культурно-історичному музеї» НТШ (у будівлі по вул. Чарнецького) [342, с. 102]. На XXV засіданні Відділу НТШ від 3 листопада 1936 р. за великий внесок та організацію відділу воєнних пам'яток було висловлено подяку Товариству

«Молода Громада». Також подяку за впорядкування відділу висловили д-рові І. Гнатевичу [342, с. 22].

Для покриття видатків на відкриття відділу при «Молодій Громаді» було утворено Секцію пожертви Львівських центральних установ та поодиноких громадян. До відкриття відділу долучили свої кошти «Центросоюз», «Маслосоюз», «Зембанк», Товариства «Сільський господар», «Карпатія», «Суспільний промисел», «Просвіта», «Дністер». Практично всі видатки на утримання відділу покривалися коштом жертводавців [405, арк. 4; 45, с. 34; 342, с. 17].

За час створення відділу та його відкриття «Молода Громада» у 1936 р. виплатила близько 1500 злотих. Отримуючи добродійні внески через Історично-музейну секцію, Товариство забезпечувало поступове розширення відділу. Надходження від власної діяльності самого відділу були незначними [45, с. 35].

У новоствореному відділі вивченням стрілецьких мундирів займалися маляр В. Іванюх та різьбар А. Павлось, на основі чого створювалися мистецькі композиції [342, с. 99].

В експозиції відділу було представлено багато документів та світлин Українського січового стрілецтва, що потрапили в основу ювілейного видання історії УСС. Відділ експонував полотна на тему визвольної війни таких українських малярів як П. Холодного, К. Устіяновича, Ю. Буцманюка, В. Іванюка, І. Куриласа, І. Труша, І. Іванця, та скульптора М. Гаврилка. Матеріали з історії Галичини австрійської доби та визвольної війни 1918–1920 рр., що зберігались у відділі, досліджував з 1934 р. І. Карпинець. Вони лягли в основу його монографії про Чортківську офензиву УГА [45, с. 36]. Значно зростає кількість матеріалів з історій визвольних змагань у 1930-х роках.

Заснування відділу воєнно-історичних пам'яток при Музеї Наукового Товариства імені Шевченка стало першим кроком у процесі створення спеціалізованого музею. На XXXIII засіданні Виділу НТШ від 12 травня

1937 р. було прийняте рішення про створення такого музею [45, с. 36–37; 62, с. 8; 342, с. 38]. 29 травня 1937 р. це рішення було закріплено спеціальним документом – Фундаційною грамотою, що була укладена на засіданні трьох сторін: Наукового Товариства імені Шевченка, Товариства «Молода Громада» і Українського Товариства Допомоги інвалідам (УКТОДІ). Останнє зі згаданих товариств надало на потреби музею три кімнати свого дому [404, арк. 1–2; 403, арк. 3]. На XXXIX засіданні Виділу НТШ було повідомлено про офіційне відкриття 21 листопада 1937 р. третього музею НТШ, присвяченого визвольній боротьбі українського народу [342, с. 27].

В організаційних вибогах новоствореного Музею Товариства стояли знані українські науковці – М. Грушевський, І. Франко, О. Барвінський. Утворення та діяльність Музею насамперед були пов'язані з ідейними, науковими та культурно-освітніми цілями Товариства, а збірка була започаткована його першими колекціями [45, с. 33].

Новий музей мав відповідати усім вимогам новітнього музейництва, а пам'ятки мали зберігатися у вигідному та просторому приміщенні та постійно примножуватися [404, арк. 1]. Всі питання, що стосувалися відкриття та діяльності «Музею історично-воєнних пам'яток Наукового Товариства ім. Шевченка», були висвітлені у Фундаційній грамоті, згідно якої Музей мав функціонувати на таких основах:

«1. Власником цього Музею є Наукове Товариство ім. Шевченка у Львові, яке й управляє ним так само, як і іншими своїми музеями.

2. Всі видатки, зв'язані з удержанням цього Музею, покриває товариство «Молода Громада».

3. Приміщення для цього Музею дає даром Українське Товариство Допомоги Інвалідам у своєму згаданому домі при вул. Потоцького, 48 з окремим договором між Українським Товариством Допомоги інвалідам і Товариством «Молода Громада».

4. Управителя Музею буде призначати з-поміж своїх членів Товариство «Молода Громада» за порозумінням і за згодою Наукового Товариства імені

Шевченка. Права й обов'язки цього управителя і усе музейне діловодство визначить окремий правильник, що його спільно укладуть Наукове Товариство ім. Шевченка і Товариство «Молода Громада».

5. Предмети, що знаходяться досі в Музеї Наукового Товариства імені Шевченка, як депозит Товариства «Молода Громада», залишаються надалі власністю Товариства «Молода Громада» і його депозитом у «Музеї Історично-воєнних Пам'яток»; експонати, що були досі власністю Наукового Товариства ім. Шевченка в цьому Музеї, також предмети, передані жертводавцями до Музею без виразного зазначення, кому вони даровані, залишаються власністю Наукового Товариства ім. Шевченка. Нові набутки історично-воєнних пам'яток у цьому Музеї стають власністю того товариства, що їх для Музею придбало. На випадок розв'язання цього договору Наукове Товариство ім. Шевченка та Товариство «Молода Громада» розпоряджаються експонатами, що є їх власністю; депозитами розпоряджаються їх власники» [404, арк. 1–2; 342, с. 38].

Наведений договір був підписаний 29 травня 1937 р. трьома сторонами: від Наукового Товариства імені Шевченка – головою І. Раковським та секретарем В. Сімовичем; від Товариства «Молода Громада» – А. Мельником та М. Бонковським; від «Українського Товариства Допомоги Інвалідам» – І. Гижею та Олексишиним. Внести зміни у договір можна було лише за наявності письмової згоди трьох сторін [342, с. 38–39].

Основним документом, який визначав головні завдання діяльності музею, був Правильник, що згадувався вище у Фундаційній Грамоті. Правильник був затверджений 13 квітня 1938 р. та обумовлював такі основні положення:

«1. Збирати та зберігати усі пам'ятки, що відносяться до Історії Українського Війська.

2. Способом до досягнення цієї мети є утримання сталої виставки збірок, приймання принагідних дарів та закупівля предметів музейної та історичної вартості, при чому, усі видатки, зв'язані з управою та

приміщенням музею та закупом експонатів покриває Товариство «Молода Громада» у Львові.

3. Предмети музею, які є власністю Наукового Товариства ім. Шевченка та «Молодої Громади», залишаються надалі власністю цих товариств. Нові набутки музею стають власністю Наукового Товариства імені Шевченка, за винятком депозитів.

4. Музеєм управляє кустош, призначений Виділом НТШ за згодою з Виділом «Молодої Громади», а його зверхником є Виділ НТШ, як власник музею, який управляє музеєм через свого референта з гл. свою Президію. До цього Виділ НТШ згідно параграфу 29 Статуту НТШ вибирає з-поміж себе музейного референта, який є посередником між управою музею та Президією чи Виділом НТШ. За цілісність музейного майна, за стан його переховування та взагалі за все музейне діловодство відповідає кустош перед Виділом НТШ.

5. Обов'язки кустоша музею є:

1. Совісно і за найкращим зрозумінням завідувати майном музею та дбати про його розвиток, відповідне приміщення та належну консервацію та інсталяцію.
2. Вести каталог музейних предметів, дневник чинності, касову книгу та переписку зі сторонами.
3. Виконувати ухвали та доручення Виділу НТШ та його референта.
4. Перекладати Виділу НТШ з початком кожного року письмовий звіт із праці та стану музею за минулий рік.
5. Добувати згоду Виділу НТШ на намічені в музеї імпрези.

Кустош музею має право:

1. Побирати вступи й грошові жертви від відвідувачів та обертати їх на покривання музейних видатків.
2. Переінсталювати музейні збірки в міру потреби за власним планом; про намічені основні зміни належить повідомляти референта музею.
3. Приймати депозити згідно із загально прийнятим звичаєм.

4. Приймати для короткоречинцевих робіт окремих помічників на кошт музею» [406, арк. 1–3; 45, с. 38].

Наступним кроком заснування музею було створення комісії Музею історично-воєнних пам'яток та обрання музейної управи. Головою управи було обрано професора І. Крип'якевіа [45, с. 38; 62, с. 8; 343, с. 51]. Його заступником став О. Навроцький, який також обіймав функції фінансового референта музею. Членами управи стали Ю. Крохмалюк – дослідник воєнної історії, Р. Мармаш, В. Щуровський – відомий військовий лікар. Асистентом-куратором музею було обрано О. Пріцака [45, с. 38].

Комісія керувала всіма справами музею, займалася його розбудовою, а також організовувала наукові дослідження архівного матеріалу про національно-визвольну війну [45, с. 38; 62, с. 8; 343, с. 100]. За згодою Товариства «Молода Громада» Виділ НТШ призначив управителем (кустошом) новоствореного музею І. Карпинця, роботу якого оплачувала «Молода Громада» [405, арк. 4].

Фактична діяльність музею розпочалася 20 жовтня 1937 р. після перевезення матеріалів та обладнання відділу в приміщення УКТОДІ по вул. Потоцького, 48 [405, арк. 1]. З того часу музей розпочав вживання усіх заходів, щоб досягти вимог тодішнього музейництва. 21 листопада 1937 р. музей оглянули перші відвідувачі – члени Товариства «Молода Громада» (близько 50 осіб). А вже 1 січня 1938 р. Музей був відкритий для громадськості щоденно, окрім неділь, українських свят та великих святкувань. Протягом 1938 р. музей оглянуло близько 230 осіб [405, арк. 4; 45, с. 38–39].

На початку свого існування музей розміщувався у трьох кімнатах в партеровій частині кімнати, загальна площа якої становила 76 кв. м. Видатки на утримання цього приміщення становили 573 злотих на рік [405, арк. 1; 45, с. 39].

В основу збірки музею ввійшло 1278 музейних предметів з «Культурно-історичного музею» НТШ, які було передано 20 жовтня 1937 р.

Повний список цих предметів був укладений Я. Пастернаком [405, арк. 2; 45, с. 39; 62, с. 8; 343, с. 100]. 30 травня 1938 р. збірка музею поповнилася ще дев'ятьма одиницями зброї. До цього списку був включений депозит Товариства «Молода Громада», що складався з пам'яток Українського січового стрілецтва (збірка М. Угурина-Безгрішного) та депозит Р. Баранського. Передані предмети належали переважно до австрійських, німецьких, російських пам'яток з першої світової війни; українських пам'яток було відносно мало [405, арк. 2; 45, с. 39–40].

Згодом було закуплено ще 60 предметів на суму 352 злотих: 15 гравюр та літографія з козацької тематики; літографія Брандта; 19 негативів (члени місії Дельвіга); 24 великі світлини з визвольних змагань. В депозит від історика І. Крип'якевича було прийнято 7 гравюр XVIII ст. та два альбоми: перший – складався з 51 літографії на темиу Кримської війни, другий – містив відбитки малюнків з Першої світової війни в Галичині. Частина предметів надійшла від Л. Лепкого: олійний та акварельний автопортрети, портрет генерала М. Тарнавського, ікона «Святий Юрій» Л. Перфецького, графічна робота І. Ковжуна та світлини з життя Українського січового стрілецтва [405, арк. 3; 45, с. 40].

Постійне поповнення музейної збірки викликало необхідність розширення площі музею. Всі предмети збереження знаходилися у двох відділах: відділі старовини та найновішої історії. Проте у планах управи музею було прийняти на зберігання пам'ятки Пласту, для яких необхідно було підготувати ще одну кімнату [45, с. 43]. Саме тому 26 і 27 травня 1938 р. музей перенесли до нового приміщення – шести кімнат на першому поверсі кам'яниці УКТОДІ, площа якого становила 200 кв. м. Розміщення предметів експозиції у новому приміщенні забрало більше місяця часу [405, арк. 1–2; 45, с. 43].

7 березня 1938 р. Президія НТШ надіслала управі Музею поручення прийняти на зберігання пластові пам'ятки, які частково вже були прийняті Культурно-Історичним Музеєм НТШ, а частково ще перебували у віданні

Ліквідаційної Комісії у справах пласту, яка й зайнялася їх упорядкуванням та експозицією після остаточного передання. Пластові пам'ятки були виставлені у чотирьох габльотах (засклених шафах для музейних експонатів), з яких четверта була присвячена генералу М. Тарнавському. Предмети пласту мали займати окрему кімнату [405, арк. 4].

Нові надходження продовжували поступати до музею і у наступні роки діяльності. Завдяки жертводавцям до фондів установи потрапило ще 2224 предмети збереження. До числа жертводавців належали такі знані діячі та любителі старовини, як К. Трильовський, І. Крип'якевич, І. Рудницький, М. Драган, І. Тиктор, О. Пріцак, В. Щуровський, Ю. Крохмалюк, В. Трембіцький, о. Левицький (всього 43 особи) (див. додаток Ж). Значний внесок у формування збірки музею зробили видавництва «Червона Калина», «За державність», «Українська преса» І. Тиктора; Товариство Охорони Вояцьких Могил; УКТОДІ; Товариство «Просвіта», Ліквідаційна комісія у справах Пласту, Національний музей. Завдяки жертводавчій діяльності цих організацій збірку музею поповнили 7 одиниць зброї, 40 військових мап та ситуаційних планів, 100 актів тогочасного діловодства, 346 світлин, 23 військові відзнаки, 232 українські облігації та банкноти, 118 часописів, 137 поштових листівок, 95 різних друкованих видань часів Першої світової війни, печатки, моделі пам'ятників, друковані оголошення влади тощо (див. додаток ЗА). Таким чином, на початку 1939 р. музейна збірка складалася 3524 предметів збереження [405, арк. 3; 45, с. 40–41; 62, с. 8; 343, с. 100–102].

При музеї функціонувала бібліотека військової літератури, в якій зберігалися дублікатні примірники або підручники з військової справи, історичні розвідки та праці на військову тематику [45, с. 40].

Наприкінці 1937 р. на роботу до музею було прийнято випускника Академічної гімназії у Львові В. Трембіцького, який був одним із жертводавців музею. До початку 1939 р. він виконував консерваційні роботи. У своїх спогадах В. Трембіцький перелічував пам'ятки, що зберігалися у музеї, серед яких прапори військових частин УСС та ЗУНР, ордени, медалі,

військові відзнаки, кашкети та зброя, оригінальний прапор з Ратуші, урядові документи УНР, ЗУНР, УСС [45, с. 41].

Серед консерваційних робіт було виконано відчищення та наоливлення залізних предметів, а також оправа образів та світлин у рами зі шклом (13 таблиць з альбому Еварницького, 30 гравюр, старих мап та літографій, 15 світлин, 1 баталістичну картину) [405, арк. 4].

Нові надходження поповнили музейну збірку Музею воєнно-історичних пам'яток унікальними пам'ятками, серед яких особисті речі відомих осіб – С. Петлюри, шапка Є. Коновальця, відзнаки січових стрільців – полковників А. Мельника, В. Кучабського, Р. Дашкевича, підполковників І. Рихла, І. Ланька «На спомин праці»; шабля отамана К. Воєводки, шабля з піхвою поручника УСС М. Мельника; листопадові 1918 р. накази Військового Комісаріату Української Генеральної Команди за підписом генерального отамана Г. Коссака; грамоти «За зимовий похід», одна з них – для генерала Ю. Тютюнника, та його грамота на орден «За зимовий похід»; військові реліквії УСС – прапор Січових Стрільців, «прапор УСС з 1918 року», «військовий прапор з Житомира»; 61 печатка, серед яких печатки підрозділів УГА – польової артилерії, пішого полку, Запорізької Кінної козацької дивізії, Української Дипломатичної місії на Кавказі, Кошового отамана козацьких військ Харківщини, Коша УСС [45, с. 42].

Крім того, у музеї зберігалась живописна збірка з 12 батальних полотен та портретів відомих українських майстрів («Стрільці пишуть листа до Боевої Управи» Ю. Паньковича, «Могила незнаного жовніра» І. Труша, «Бій під Сидоровим» та «Бій під Вознесенськом» Л. Перфецького; акварель «Табір у Сніговій» І. Іванця) [45, с. 42]. Загалом в музей були переміщені з Культурно-історичного музею малярські та графічні роботи відомих українських митців: О. Куриласа, П. Холодного, О. Климка, І. Іванця, Л. Перфецького, М. Гаврилка, Ю. Паньковича, Л. Лепкого, Л. Геца (див. додаток ЗБ) [48, с. 118].

Особливою пам'яткою у збірці музею були дві срібні чаші із землею зі стрілецького цвинтаря на Маківці та з Лисоні з датами 23.VI.1929 р. та 7/8.VI.1930 р. Чаші були передані до музею Товариством Охорони Вояцьких Могил [45, с. 41–42].

Після встановлення радянського режиму у Львові у вересні 1939 р. НТШ припинило діяльність, а музейна збірка була приречена на знищення як націоналістична [45, с. 44]. Частина речей з метою їхнього збереження за ініціативою Управи музею НТШ була передана його жертводавцям. Ще частина була нелегально відправлена до Музею Визвольної Боротьби України у Празі. Архівна частина збірки потрапила до Центрального архівного управління НКВС. Збережена частина колекції в 1940 р. була відправлена до фондів Львівського історичного музею, а в 1944 р. – розподілена між окремими фондovими групами [48, с. 117].

За свідченням одного з фахівців з питань історії Музею воєнно-історичних пам'яток НТШ В. Бойка, в архіві Львівського історичного музею зберігся «Список предметів, переданих з Воєнно-історичного музею НТШ, (Потоцького, 48)». Список був укладений 14 квітня 1940 р. працівниками музею Хамулою, Терлецьким, Филиповичем. Загальна кількість пам'яток переданих Львівському історичному музею становила 1803 предмета (43 картини, 12 альбомів зі знімками та 49 фотографій в рамках під склом, 88 рисунків, шаржів та шкідців, 10 скульптурних робіт, 105 одиниць зброї та військового спорядження, 932 одиниці відзнак, 91 річ з військових та пластових одностроїв, 29 прапорів, великий комплекс речей з військової каплиці, 31 перстень, 235 печаток 1914–1920 рр., інше) [48, с. 117–118].

Таким чином, до Львівського історичного музею в 1940 р. потрапив майже весь фонд Музею воєнно-історичних пам'яток. Проте значна частина з цих предметів після опрацювання була віднесена до групи «без музейної вартості», і мала вилучитися. Така доля спіткала насамперед комбатантських матеріалів, переданих Товариством «Молода Громада», що відзначалися виключно українською тематикою (картини О. Климка «Бій над Крутами», як

антирадянська, І. Іванця «Домовина генерала УГА М. Тарнавського», роботи Л. Перфецького, багато військових одностроїв, прапорів тощо).

В 1995 р. частина історично-воєнної збірки була віднайдена у фондах Львівського історичного музею. Збірка налічувала лише 362 предмети, які відповідали конкретному опису речей з переліку, що був укладений Я. Пастернаком, Б. Хамулою та В. Купринцем [45, с. 44; 48, с. 126]. Особливою цінністю відзначається колекція зброї (35 одиниць з детальним описом – були передані до історичного музею), з якої у фондах ЛІМ віднайдено лише 8 предметів: шабля отамана УГА Я. Воевідці; унтер-офіцерський багнет, що належав сотникові УГА В. Климу; кинджал, подарований доктором В. Щуровським – сотником УГА, начальним лікарем групи «Схід»; офіцерський авіаційний кортик зразка 1914 р. (Росія); три офіцерські піхотні шаблі зразка 1861 р. (Австро-Угорщина); французька каска, що була на озброєнні військ УНР у 1918–1920 рр. [48, с. 125–126].

Невеликий комплекс відзнак, що походить з Музею історично-воєнних пам'яток НТШ у Львові зберігається в Національному музеї історії України у Києві [48, с. 125].

Таким чином, Музей історично-воєнних пам'яток НТШ став одним з перших спеціалізованих музеїв Львова, заснованих представниками української інтелігенції, що займався збереженням пам'яток військово-історичного характеру. Виникнення музею стало закономірним явищем, викликаним процесом активного накопичення пам'яток періоду світової війни та визвольних змагань українського народу. Особливу роль у цьому процесі відіграло Товариство «Молода Громада», яке виступило головним ініціатором створення музею та головним його жертводавцем, а також взяло на себе повне фінансове утримання установи. Збірка музею здебільшого мала націоналістичний характер, тому до наших днів не збереглась у повному обсязі. Проте збережені пам'ятки є цінним джерелом до вивчення окремих аспектів воєнної історії Галичини початку ХХ ст.

Отже, виникнення перших музейних установ Львова, заснованих представниками української інтелігенції, стало важливим поштовхом у розвитку музейництва міста. Головним зрушенням у рамках цієї справи було те, що організатори музейних установ займалися не лише накопиченням випадкових знахідок, а поклали в основу своєї діяльності їх часткове наукове опрацювання: каталогізацію, класифікацію, вивчення їх походження та джерела надходження, призначення, що дало змогу включити їх у науковий обіг.

2.3. Колекції пам'яток воєнної історії у муніципальних музеях

Музейна діяльність стала ідейною основою організаційного об'єднання галицьких краєзнавців, істориків та культурних діячів. Проте провідні позиції у Львові продовжували перебувати у руках польських інтелектуальних кіл. Саме їм належала основна заслуга у виникненні наприкінці XIX ст. перших муніципальних (міських, гмінних) музеїв Львова, поруч із вже існуючими приватними колекціями та музеями культурно-освітніх і церковних організацій.

До 1893 р. у місті Львові не було міських музеїв. Початок львівського муніципального музейництва поклали перший у світі музей однієї картини «Рацлавицька панорама» художників Яна Стика, Войцеха Коссака, Зигмунда Розвадовського та Людвіка Болера (1894 р.); Історичний музей м. Львова (1893 р.); Галерея мистецтв (1907р.); Національний музей імені короля Яна III (1908 р.); збірка Болеслава Ожеховича (1919 р.) [149, с. 7].

У витоках львівського міського музейництва була Крайова Виставка, присвячена 100-річчю повстання під проводом Тадеуша Костюшка, відкриття якої відбулося в 1894 р. у Львові. Виставка була своєрідним нагромадженням найрізноманітніших предметів старовини, які поділялися на окремі групи: I. Тканини, вишивки, килими (217 одиниць); II. Срібло (173); III. Броня (захисні обладунки), зброя січна та вогнепальна, знаряддя та костюми для верхової їзди та полювання (217); IV. Пам'ятки муніципальні, цехові та

братські (60); V. Знаряддя з бронзи, олова та міді (40); VI. Емаль, клейноди, ордени, медалі (64); VII. Скульптури з металу, дерева та кістки (26); VIII. Картини, портрети, мініатюри (51); IX. Меблі і предмети домашнього господарства (21); X. Скло, фаянс, порцеляна (90); XI. Інше (24). Всього на виставці було представлено 983 предмети [461]. Особливо багатою на пам'ятки була частина виставки, в якій представлялась зброя. Вона включала велику кількість мечів, шабель, пістолетів, ринграфів (металевих нагрудних пластин-оберегів із зображенням герба або святих) тощо [461, с. 53–92]. Крайова Виставка стала одним із джерел поповнення міських музеїв Львова.

Одним з перших таких музеїв, як зазначалось вище, став Історичний музей м. Львова, виникнення якого пов'язують з іменем О. Чоловського – визначного історика Львова, любителя старовини та пам'яток минулого [151, с. 3; 288, с. 245]. Музей зародився поруч зі вже існуючим міським Архівом. Ще у 1839 р. упорядник архіву Д. Зубрицький натрапив на збірку старих печаток, війтівських відзнак, міських ключів, штандартів, портретів і описав їх як окрему групу «Antiquitate mundsachen». Проте професійно ніхто цими предметами не займався і з часом їх ставало все менше [449, с. 8; 150, с. 4].

З приходом на роботу у міський архів І. Вагилевича та К. Распа у 1862–1872 рр. його становище значно покращилось. Проте вже у наступні 20 років архів знову став недоступним для дослідників та поступово занепадав [150, с. 4].

Новий етап у роботі архіву розпочався з приходом сюди О. Чоловського⁵. Свою діяльність, завдяки рекомендаціям В. Лозинського, О. Чоловський розпочав з посади асистента архіваріуса Львівського міського архіву в 1890 р., ставши згодом керівником цієї установи. На момент приходу О. Чоловського архів перебував у дуже занедбаному стані: архівні збірки були погано впорядковані, книги та акти перемішані, зникали цінні

⁵Олександр Чоловський (1865–1944 рр.) – архівіст, історик; з 1892 р. працював в архіві м. Львова; 1906–1939 рр. – директор міських збірок, дослідник історії Львова та регіону, військовий історик (Крутоус А. З минулого Львівського історичного музею. *Наукові записки / Львівський історичний музей*. Л., 1996. Вип. 5. С. 4).

документи та інвентарні списки. Завдяки активній та наполегливій праці науковця в 1891 р. архів був реорганізований (за допомогою поліції були повернені зниклі документи, а всі інші були впорядковані за принципом, який виробили ще І. Вагилевич та К. Расп). Вже наступного 1892 р. (2 січня) архів був відкритий для наукових досліджень. Завдяки державній фінансовій допомозі директор архіву накопичував архівні збірки, видавав найдавніші джерела, укомплектовував архівну бібліотеку [150, с. 5; 288, с. 245–246].

Протягом перших років праці у міському архіві О. Чоловський виношував ідею створення трьох установ (архіву, бібліотеки та музею), які б доповнювали одна одну і були триєдиним цілим: архів мав зберігати рукописні матеріали, бібліотека давати про них додаткові відомості, а музей ілюструвати їх предмети [150, с. 5].

22 грудня 1892 р. з ініціативи О. Чоловського та за сприяння президента Львова Е. Мохнацького було засновано Історичний музей міста Львова. Спершу музей знаходився у невеликому приміщенні архівного бюро у будинку ратуші. А в 1918 р. музей було переміщено в будинок на площі Ринок, 6 [288, с. 246]. Головне призначення музею полягало у збереженні та накопиченні пам'яток, які безпосередньо були пов'язані з містом та його історією. Завдання та діяльність цієї культурної інституції були закріплені у документі від 29 квітня 1897 р. «Regulamin dla Archiwum aktow dawnych i Muzeum Historycznego kr. st. Miasta Lwowa» [449, s. 5–9].

Основним джерелом формування та поповнення збірки музею були пожертвування колекціонерів та меценатів. Першими жертводавцями музею стають В. Лозинський (передав 12 гравюр з портретів львівських міщан і патрицій, дві печатки – миловарного цеху та львівської міліції 1797 р.); Я. Макан (пожертвував міщанський львівський меч XVI ст., татарський палаш і ганджар, викопаний у Львові); В. Пшибиславський (передав до музею латунну скарбничку, знайдену у річці Полтві); Й. Грабінський (уламок чавунної гармати); О. Семкович (план Львова XVIII ст.); А. Маньковський

(гравюру із зображенням оркестру міської міліції до 1848 р.) [150, с. 5–6; 173, с. 259; 288, с. 246].

Вже у 1895 р. Е. Мохнацький оцінив заснування музею як надзвичайно важливу подію. На той час збірка музею складалася зі зброї – 82 одиниці; медалей – 85; монет львівського монетного двору – 127; печаток – 29; цехових пам'яток – 11; хоругв – 4; картин – 23; гравюр – 206; церемоніальних пам'яток – 23; деталей до мундирів – 18; вироби львівських художніх промислів – 9; меморіальних предметів – 14; викопних предметів – 16; разом – 646 одиниць збереження. Проте музей ще не був відкритий для відвідувачів через мале приміщення [151, с. 10].

Станом на 1896 р. львівський магістрат складався з президії, 10 департаментів, статистичного відділу і міського архіву з історичним музеєм. До обов'язків музею входило збирання та зберігання історичних пам'яток – зброї, картин, портретів, цехових пам'яток, археологічних матеріалів, медалей, монет, печаток, малюнків. Посадові обов'язки хранителя архіву та історичного музею були чітко визначеними: зберігати збірки архіву та історичного музею, науково упорядковувати, примножувати через нові поступлення, закупувати за власними можливостями або за ухвалою архівної комісії та міської ради, надавати можливості науковцям працювати зі збірками; видавати цінні пам'ятки з історії міста, підтримувати стосунки з подібними інституціями у країні та за кордоном; надавати магістратові та урядникам необхідні для роботи дані з міського архіву; проводити самостійні дослідження з минулого Львова; хранитель архіву та міського музею мав представляти і мотивувати пропозиції, які стосувалися його обов'язків, на загальних засіданнях магістрату та одночасно мав ухвальний голос [150, с. 6; 173, с. 260].

Ще одним джерелом поповнення архівної та музейної збірки було закупування пам'яток. Для цього місто надавало незначні дотації у розмірі 300 корон щорічно, за винятком першого внеску у 1200 злотих ринських [150, с. 6].

Окрім основної діяльності, О. Чоловський займався приватним збиранням предметів старовини, які об'єднав у власну колекцію. Все, що стосувалося історії Львова, одразу переходило у музей. Усі ж інші старожитності, документи та рукописи зберігалися у приватній колекції історика. Збірка О. Чоловського складалася з документів у кількості 333 одиниці (6 з XIII ст., 33 – XIV ст., 46 – XV ст.); рукописів – більше 2 000 одиниць (акти, щоденники військові й сеймові, інвентарні описи, люстрації, матеріали до історії Червоної Русі та Галичини); автографів – 1000 одиниць; листів XVI–XIX ст. – кілька тисяч; актів до історії та генеалогії шляхетських родин; карт і планів; бібліотеки з 5 000 творів, у якій зберігалися друки XV–XVI ст.; збірки гравюр та рисунків до 1 000 одиниць [151, с. 8].

О. Чоловський здійснював активну діяльність з поповнення музейної збірки аж до розпаду Першої світової війни. З початком війни частину колекцій директору вдалося відправити до Кракова для збереження в Національному музеї. А сам О. Чоловський потрапив у полон до російських військ і був відправлений в Росію, звідки повернувся лише наприкінці 1917 р. [288, с.246].

У період відсутності О. Чоловського справами Львівського архіву, Історичного музею міста Львова, а також Національного музею імені короля Яна III, що виник в 1908 р., займався доктор К. Бадецький⁶, який, працюючи на громадських засадах. Протягом цього часу він провів роботу з упорядкування збірок музею та сприяв доступу до них глядачів, а також склав каталог міського архіву давніх актів [150, с. 12; 288, с.246].

У серпні 1915 р. міським Архівом була розпочата робота по організації у Львові польської військової виставки, доходи від якої мали перейти на користь Червоного Хреста польських легіонів. З цією метою був розпочатий збір матеріалів, а зокрема літератури, гравюр, указів влади військової та цивільної, наказів та команд до народу та легіонерів, доповідей з поля бою,

⁶Кароль Бадецький (1886–1953 рр.) – історик літератури, бібліограф, архівіст; 1914–1945 рр. – працював в архіві м. Львова; з 1948 р. – почесний професор Ягелонського університету (Крутоус А. З минулого Львівського історичного музею. *Наукові записки / Львівський історичний музей*. Л., 1996. Вип. 5. С. 12).

списків акцій легіонів, стрілецьких та кавалерійських мундирів, частин зброї та озброєння, вироків воєнних судів. З проханням про надання подібних матеріалів міський Архів звернувся безпосередньо навіть до департаменту польських військових легіонів [357, арк. 3]. Сам Архів для потреб виставки надав 32 одиниці матеріалів, а Історичний музей м. Львова – 45 одиниць [358, арк. 51–52].

Крім того, Комітет польського архіву звернувся до всієї польської людності з проханням збору усіх можливих матеріалів (різноманітні друковані документи, часописи, рукописи та музейні предмети), що були пов'язані з висвітленням участі Польщі у світовій війні. На основі цих зібрань мав з'явитися польський архів та музей світової війни для збереження воєнної слави Польщі для майбутніх поколінь. Місцем перебування Комітету був Відень, як центр еміграції та тимчасового осередку національного життя [358, арк. 3].

На засіданні архівно-музейної комісії від 13 грудня 1916 р. К. Бадецький виступив з доповіддю, в якій повідомив про справи архіву та міських музейних збірок протягом останніх місяців. Зокрема у доповіді зазначалося про значний зріст надходжень до міського архіву та музею у часи війни. Музейна збірка поповнилася польськими і місцевими військовими відзнаками, особистими медалями, воєнними плакатами, колекцією векселів та асигнацій паперових тощо (див. додаток І, п. 1026 – 1105). Поповнився також картографічний відділ, відділ гравюр, військових ілюстрацій та збірка фотографій. Також доповідь К. Бадецького торкнулася питання організації військової виставки у Львові [79, арк. 1–2].

Важливою проблемою залишалася відсутність належного приміщення для збірок Історичного музею м. Львова. За повідомленням К. Бадецького цінні та цікаві експонати безсистемно складені та чекають на відповідне приміщення для їх розміщення [79, арк. 3].

Протягом 1921–1922 рр. О. Чоловський працював у спеціальній Польсько-Радянській комісії у Москві та Ленінграді головою музейної

підкомісії. В цей час він активно займався питанням повернення музейних збірок на батьківщину, що були вивезені у ході подій Першої світової війни. Про це він пише ряд наукових праць. Завдяки його плідній діяльності ряд музейних предметів таки були повернені з Росії, серед яких дві гармати 1556 р. львівського майстра Леонардо Гарле [151, с. 9].

1926 р. для потреб Історичного музею міста Львова було нарешті придбано нове приміщення – так звану «Чорну кам'яницю», що знаходиться на площі Ринок, 4. Будівля була зведена 1588–1589 рр. П. Барбоном та П. Римлянином і мала на той час два поверхи. З 1596 р. кам'яниця була власністю аптекаря та купця Я. Лоренцовича та його дружини Регіни, від яких отримала назву «кам'яниця Лоренцовичів». Вони добудували третій поверх. 1884 р. у будинку між аттиком та третім поверхом було добудовано четвертий поверх. У 1911 р. кам'яницю придбав адвокат Е. Роїнський, чийм коштом були проведені ремонтні роботи [449, с. 9; 150, с. 14].

Після придбання гміною нової будівлі реставраційні роботи велися до кінця 1930-х рр. через нерегулярність фінансових надходжень. На той час збірка музею налічувала 5 тис. одиниць збереження. Завдяки активній співпраці О. Чоловського, К. Бадецького, Р. Менкіцького та С. Заревича збірку було перенесено у нове приміщення, а 22 вересня 1929 р. була відкрита перша експозиція для перегляду громадськістю [449, с. 9; 150, с. 14; 288, с.246]. Фонди Історичного музею були розміщені у 8 приміщеннях, а експозиція – у 18 залах. Збірки склалися з археологічних викопних матеріалів, лапідаріуму, портретів історичних осіб, графіки, фотографій, пам'яток муніципальної влади та ремісничих цехів, зброї та військових мундирів, монет львівського монетного двору, медалей, печаток, стародруків [150, с. 14].

Для науковців при музеї була відкрита підручна бібліотека, яка давала ґрунтовну інформацію з проблем музеології, зброєзнавства, мистецтва, історії костюму, загальної історії [150, с. 14].

У 1930-і рр. усі сторони суспільного життя охопила криза, яка змусила власників пам'яток розпродувати свої колекції. Завдяки цьому музею вдалося примножити свої збірки, при чому за досить невисоку ціну. До набутків цього періоду належать збірка негативів з Краєвої Виставки 1894 р., 3 500 негативів М. Мюнца з повоєнної доби, цикл кольорових офортів Ю. Кратохвилі-Відимської «Львівські крамниці», історичні портрети, картини XVII–XVIII ст., 14 одиниць корейської порцеляни, срібна медаль 1636 р. роботи Себастьяна Дадлера, відзнаки масонських лож, колекція зброї з часів Наполеона I, скарб срібних і золотих монет з часів Стефана Баторія і Зигмунда III з повіту Бібрка тощо [150, с. 15].

Згідно з картотекою Історичного музею м. Львова, що збереглася у фондах Центрального державного історичного архіву у місті Львові, експозиція музею налічувала понад тисячу цінних різнохарактерних експонатів, пов'язаних безпосередньо з історією міста. З них близько 500 пам'яток належать до предметів воєнно-історичного значення (див. додаток И). Серед найхарактерніших – це палаш з гербом міста Львова XVIII ст. (Inwentarz M. H. m. L., s. 10, nr. 89), меч XVI ст. (Inwentarz M. H. m. L., s. 4, nr. 23), палаш турецький (Inwentarz M. H. m. L., s. 301, nr. 10) та частина ятагану (Inwentarz M. H. m. L., s. 301, nr. 11), викопані на території міста 1892 р. (подаровані Яном Маханом). Серед викопних предметів з території міста були представлені такі експонати, як наконечники для стріл (19 шт.) (Inwentarz M. H. m. L., s. 302, nr. 19), частини кольчуги (Inwentarz M. H. m. L., s. 303, nr. 27), кулі різного калібру (Inwentarz M. H. m. L., s. 303, nr. 37, 38, 39), частина гармати (Inwentarz M. H. m. L., s. 303, nr. 40), 4 гарматні кулі (Inwentarz M. H. m. L., s. 305, nr. 65) тощо. Крім того, до експозиції Історичного музею міста Львова потрапило багато предметів, що належали учасникам Народної Гвардії міста Львова: орел металевий – відзнака Народної Гвардії (Dzien. nar. Arch., nr. 192), частина мундиру кавалерії Народної Гвардії (Dzien. nar. Arch., nr. 189), шоломи стрільців Народної Гвардії 1848 р. (Inwentarz M. H. m. L., s. 12, nr. 127, 128), карабін з багнетом

Народної Гвардії львівської 1848 р. (Inwentarz M. H. m. L., s. 8, nr. 77), палаш офіцерський Народної Гвардії львівської з 1848 р. у шкіряній піхві (Inwentarz M. H. m. L., s. 7, nr. 57), шолом офіцерський (Dzien. nar. Arch., nr. 1457), шабля офіцерська (Dzien. nar. Arch., nr. 1127) та інші [361, арк. 1–1108].

Значну частину воєнно-історичних пам'яток Історичний музей міста Львова набув у часи Першої світової війни та у повоєнний період. Більшість з цих предметів ілюструють воєнні роки у місті Львові. До найхарактерніших пам'яток Світової війни належали воєнні фотографії, поштівки з тематикою війни, воєнні відзнаки, портрети військовокомандувачів, речі членів Народної Гвардії, літографічні ескізи з часу оборони Львова тощо (див. додаток II). Зокрема у музеї зберігалася та експонувалася досить велика збірка польських воєнних відзнак: 70 відзнак з часу оборони Львова 1918–1920 рр.; 138 польських відзнак з війни 1914–1918 рр.; 17 польських воєнних медалей; 3 іноземні відзнаки; 2 польські значки; 3 кільця; 28 загальних відзнак з війни; 15 різних відзнак, передвоєнних (збірка подарована п. Станіславом Світнівським) (Dzien. nar. Arch., nr. 187) [361, арк. 1015–1108].

Таким чином, картковий каталог експозиції Історичного музею міста Львова ілюструє весь перелік експонатів та їх коротку характеристику, велику частину серед яких складала воєнно-історичні пам'ятки. Всі вони відображали історію міста та мали безпосереднє походження з його території. Основними джерелами надходження пам'яток до музею, як вже частково згадувалось вище, були пожертвування приватних осіб, закупівлі з власного фінансування, Крайова виставка 1894 р., а також викопні предмети, виявлені в наслідок будівельних робіт на території міста, копанні каналів та фундаментів під нові будівлі, під час розбирання старих будівель.

Історичний музей міста Львова також активно займався виставковою діяльністю. Зокрема до 40-річчя наукової діяльності О. Чоловського, що припало на 1932 р., було організовано «Виставку вірменських пам'яток»; у 1933 р. відкрилась «Виставка пам'яток з часів короля Яна III»; у 1934 р. до

відкриття XIV Східного Ярмарку підготовлено експозицію «Львів за останні 40 років»; у 1939 р. – «Львів історичний, сучасний, майбутній» [150, с. 16].

Усі роботи по обслуговуванню приміщень музею та його колекцій здійснював О. Чоловський, якого з 1937 р. призначили директором міського Архіву, архівної Бібліотеки, Історичного музею, Національного музею імені короля Яна III та збірки Болеслава Ожеховича [150, с. 15].

Таким чином, важливе значення у розвитку музейної справи у Львові відіграло виникнення міського музейництва, завдяки чому з'явилося декілька музейних установ, серед яких Історичний музей м. Львова. Ця установа об'єднала у своїх фондах поруч з різноманітними пам'ятками, пов'язаними з історією міста, величезну кількість предметів воєнно-історичного характеру, серед яких яскраво виділяється зброя та озброєння, а також різнопланові пам'ятки періоду Першої світової війни. Історичний музей м. Львова був одним з перших музеїв, що мав чітке тематичне спрямування – зберігати та експонувати предмети, що пов'язані з історією міста.

Поруч з міським Архівом та Історичним музеєм м. Львова важливе значення серед гмінних закладів міста відігравав Національний музей імені короля Яна III. Музей володів однією з найбільших колекцій зброї серед діючих на той час музеїв Львова. Накопичення та формування цієї важливої для військової історії колекції було результатом багаторічної музейної діяльності львівської інтелігенції за сприяння меценатів міста.

Національний музей імені короля Яна III був заснований в 1908 р. За пропозицією віце-президента міста Львова Т. Рутовського міська рада виділила під новостворений музей, придбану за ініціативою О. Чоловського, кам'яницю (пл. Ринок, 6), що раніше перебувала у власності короля Яна III Собеського [150, с. 6–7; 288, с. 246].

На відбудову та утримання Музею магістратом міста Львова були надані субвенції, завдяки яким придбали перші пам'ятки, а саме збірки історичних портретів польських королів, гетьманів, світських та духовних осіб, що відіграли важливу роль у житті народу та держави; пам'ятки, що

належали до часу Яна Собеського, зокрема відділ картин і зображень Львова та інших польських міст, багато цікавих цехових пам'яток, предмети муніципальні, міські та музейні, і нарешті особиста зброярня та лапідаріум [393, арк.7].

Ще однією важливою частиною колекцій Національного музею імені короля Яна III стали пам'ятки, зібрані О. Чоловським, а зокрема дві його колекції: портрети історичних осіб (24 портрети) (див. додаток К) і стара зброя (150 зразків зброї та військового обладунку різних часів) (див. додаток Л) [360, арк. 1–2; 150, с. 9–10; 288, с. 246].

Зокрема до депозиту О. Чоловського належали такі портрети: Кароль князь Лотаринзький, на коні, на фоні битви; Ян Замойський, канцлер і гетьман; Констянтин князь Острозький, воєвода і гетьман, переможець під Оршею; Якоб Собеський, каштелян краківський, батько короля, копія з оригіналу у Жовкві; Ян III, король, копія з портрету у Жовкві; Ян Собеський, як гетьман; Станіслав Август, король (1764–1795 рр.), Тадеуш Костюшко та ін. (див. додаток К) [360, арк. 1; 470, с. 11–31].

Не менш цінною була колекція зброї О. Чоловського, серед пам'яток якої були представлені 9 польських бойових мечів XVII–XVIII ст.; 25 польських мечів повстань 1831, 1848, 1863 рр.; 10 пістолетів XVII–XIX ст.; 7 порохівниць; карабін і багнет 1863 р.; 2 східні мечі; 2 східні бойові молоти; 2 гарматні кулі; срібний офіцерський ринграф 1831 р. тощо (див. додаток Л) [360, арк. 2].

Паралельно із становленням Музею продовжувалося формування його збірок, зокрема і колекції озброєння [177, с. 51]. Так, колекції Музею поповнювалися з різних джерел: предмети закупували у приватних осіб, на щорічних виставках у Кракові, які організовувало «Товариство прихильників красних мистецтв». Крім того, окремі речі і цілі колекції Музею передавали громадяни Львова [150, с. 10].

Одними з найбільших депозитів, що поповнили колекцію Музею, були депозити д-ра В. Козловського та оо. Бернардинів у Львові [470, с. 11–31].

Серед портретів польської знаті варто відзначити два портрети Богдана Хмельницького, гетьмана запорозького, один з яких є даром Г. Дабжанської [470, s. 29].

Також значну частину пам'яток музеї закупляв державним коштом. Так, до 1920 р. Музей регулярно отримував субвенції від австрійського уряду, які, крім того, що йшли на реставраційні та ремонтні роботи приміщень музею, також використовувалися на придбання пам'яток. Зокрема, у грудні 1911 р. було закуплено 15 зразків старої зброї XV–XIX ст. та 33 одиниці – XVI–XIX ст. [150, с. 9–10]. А на кошти надані в 1912 і 1913 рр. було закуплено польські портрети XVI–XIX ст., збірку з 33 картин, що прославляла польське військо 1807–1831 рр., 99 предметів старої зброї, монети, медалі [346, арк. 3].

У 1914 р. збірки Музею збагатилися пам'ятками з відомої приватної збірки В. Лозинського, який заповів свої збірки місту Львову (весь перелік цієї збірки див. додаток В) [177, с. 51].

Період Першої світової війни відзначився частковим призупиненням музейної діяльності у Львові на декілька років. З метою збереження колекцій пам'ятки Національного музею імені короля Яна III були вивезені до Кракова, де зберігалися у сховищах Національного музею протягом 1914–1920 рр. Ще одним лихом для Музею стало, вже згадуване, захоплення його директора О. Чоловського у полон російськими військами, де він перебував до 1917 р. [150, с. 10–11].

У 1915 р. відомий колекціонер, доктор права Львівського університету, Б. Ожехович передав гміні міста Львова свої збірки, вагоме місце яких займала колекція зброї [177, с. 51].

Батько Б. Ожеховича, А. Ожехович, був відомим львівським лікарем, а мати Софія походила з відомих родів Обніських та Сираковських [475, s. 276–277]. Дім Ожеховичів у Львові був місцем культурних та наукових зустрічей, а також тут часто дебютували польські митці. Зростаючи в атмосфері пошани до польської науки та культури, формувався витончений

смак майбутнього колекціонера. Б. Ожехович закінчив студії права у Львові. Далі він розпочав свою справу у родинному маєтку у Кальникові під Перемишлем. Колекціонер створив тут цінний приватний музей, основу якого складали пам'ятки, привезені з особистих подорожей за кордон (Відня, Флоренції, Неаполя, Риму, Афін, Константинополя), де підтримував тісні зв'язки з продавцями антикваріату, а також предмети, успадковані від родин Розвадовських (з якої походила дружина Б. Ожеховича, графиня Ванда Розвадовська) та Обніських [446, s. 9; 455, s. 26; 288, с. 248].

У розпал військових дій на початковому етапі Першої світової війни збірка опинилася під загрозою знищення, оскільки продовжувала знаходитися у маєтку Ожеховичів в районі обложеного Перемишля у с. Кальників, де перебували російські війська. Цінну колекцію зброї з метою збереження власник заховав у картоплі. У час розпалу бойових дій Б. Ожехович звернувся до гміни міста Львова з проханням врятувати його збірки. З метою встановлення вартості колекції, у Кальників відправили делегата від Петербурзької Академії Наук професора Є. Шмурло, який був відповідальним за охорону пам'яток у Галичині. Професор високо оцінив збірку, а тому було прийнято рішення про її перевезення у Львів. Цією відповідальною справою особисто зайнявся О. Чоловський після повернення з російського полугу [151, с. 8]. Таким чином, завдяки зусиллям міста Львова колекція Б. Ожеховича була вивезена і врятована від знищення. Саме тому відомий меценат з великої вдячності передав цю збірку місту у дар [150, с. 11].

Договір про передачу жертводавцем своїх колекцій львівському магістрату був документально оформлений в 1919 р. Згідно цього договору п. Ожехович, розглядаючи Львів як польське місто, з нагоди звільнення Польщі з-під вікової неволі віддав гміні міста на її утримання всі свої зібрання: картинну галерею, гравюри, скульптурні зліпки, мініатюри, меблі музейного значення, колекцію стародавньої зброї, колекцію скла і порцеляни [362, арк. 3].

Проте жертводавець цим договором не лише закріплював акт передачі колекції, але й висував ряд вимог гміні міста Львова щодо її збереження та експонування. Збірка, в силу свого кількісного складу та великої цінності, володіла особливим статусом [177, с. 51]. Однією з умов договору було передбачено, що вся колекція назавжди мала зберігатися та експонуватися як єдина та нероздільна, і носити назву «збірка Болеслава Ожеховича» [362, арк. 3].

Обов'язок безпосереднього нагляду над збіркою та керівництво справами, пов'язаними з нею, гміна міста Львова (самоврядна громада) віддала директору Архіву та Національного музею імені короля Яна III доктору О. Чоловському, згідно з особистим побажанням жертводавця [362, арк. 4].

За умовами договору передбачалося, що збірка мала розміщуватися в одній із міських будівель, відповідно облаштованій, захищеній від пожеж, з якими просторами і чистими залами. Найбільш відповідним приміщенням для цього вважалася так звана Порохова Вежа [362, арк. 3]. Але ця будівля не була пристосована до такої ролі. Тому Радою міста було прийняте рішення від листопада 1919 р. розташувати збірку в одному з філіалів Національного музею імені короля Яна III, а саме у колишньому палаці В. Лозинського (на першому поверсі будівлі) по вул. Оссолінських, 3 (нині вул. Стефаника). Крім того, гміна міста зобов'язалася покрити усі видатки пов'язані з облаштуванням збірки та її підготовкою до виставки, яку планували відкрити 1 травня 1920 р. [366, арк. 17; 150, с. 11–12].

Окремі предмети, що належали до подарованої колекції, були повернені п. Ожеховичу назад для оздоблення його маєтку у Кальникові. Ці предмети були занесені у окремий список і мали перебувати у Кальникові, поки цього буде бажати жертводавець [362, арк. 4; 366, арк. 85]. Проте за кілька місяців до своєї смерті Б. Ожехович повернув деякі предмети, що знаходилися в його домі у Львові та Кальникові [455, с. 29].

Крім того, згідно умов договору гміна міста зобов'язалася забезпечити належну консервацію, упорядкування, каталогізацію та науковий опис пам'яток під фаховим наглядом і керівництвом. А також представити ці колекції широкій публіці під належним доглядом від всяких ушкоджень [362, арк. 4].

У випадку невиконання умов договору про пожертву Б. Ожехович залишив за собою право скасувати цей дар і розпорядитися колекцією по-іншому [362, арк. 4]. За належним виконанням договору між п. Ожеховичом та гміною міста Львова мала стежити спеціально призначена Кураторія, що складалася із п'яти представників польської інтелігенції, які володіли безсумнівним патріотизмом. Крім того, жертводавець залишив за собою право до смерті брати участь у засіданнях Кураторії з правом голосу [362, арк. 5].

Договором був також передбачений випадок, якщо Львів внаслідок політичних чи соціальних умов перестане бути польським містом, то ця пожертва буде відмінена. В такому разі колекції мають перейти у власність Національному музею на Вавелі у Кракові. Проте, якщо такий захід складно буде здійснити, то Кураторія на свій розсуд має відправити колекцію до Варшави, Познані, Вільнюса або Гданська [362, арк. 4–6].

На момент передання гміні міста Львова збірка Б. Ожеховича налічувала 998 предметів старовини, з яких 454 одиниці зброї, 229 картин, 22 мініатюри, 5 гравюр та літографій, 24 предмети різьби, 42 зразки прикладного мистецтва, 41 годинник, 31 виріб з кості, 71 пара окуляр, 39 порцелянових виробів та 40 предметів меблів [366, арк. 30]. А інвентарні описи збірки, що були складені працівниками Національного музею імені короля Яна III за дорученням О. Чоловського протягом 1925–1926 рр., налічували вже 563 одиниці зброї та озброєння, серед яких велике різноманіття мечів (східні, японські, малайські), шабель (польські, австрійські, гусарські, французькі, російські, турецькі, перські, мамелуцькі, індійські), палашів (польські, російські, австрійські), рапір (німецькі,

іспанські). Також у колекції були представлені кольчуги, луки і стріли, багнети, алебарди, мушкети, пістолети, порохівниці тощо (див. додаток М).

Рада Міста у вдячність меценату за дар 15 вересня 1921 р. прийняла ухвалу про визнання Б. Ожеховича за почесного громадянина міста Львова. З цього приводу, а також, щоб відкрити збірку для більш широкої публіки, що передбачалося однією з умов договору, було організовано виставку [366, арк. 30; 455, s. 27]. Виставка відкрилася 24 вересня 1921 р. о 12:00 (субота) по вул. Оссолінських L.3, про що свідчить запрошення на її відкриття [366, арк. 33–35].

Жертводавець продовжував поповнювати збірку пам'яток старовини протягом всього життя [366, арк. 78; 256, с. 120–121]. Зокрема 25 вересня 1925 р. Б. Ожехович передав музею ще ряд предметів. Це переважно були меблі, речі побуту, картини, декілька одиниць зброї та інші пам'ятки воєнно-історичного характеру, серед яких відзнаки з часів Першої світової війни у кількості 968 штук (інв. № 1730–2697) [366, арк. 69–70].

Протягом наступних кількох років проводились заходи по адаптації приміщення палацу під збірку Б. Ожеховича. Цими справами займалася Кураторію, що проводила щорічні засідання, на яких обговорювались питання проведених робіт, стану збірок та нових надходжень. Крім того, на впорядкування збірок та їх адаптацію до приміщення виділялися значні кошти [366, арк. 47]. Б. Ожехович, як член Кураторії, брав активну участь у її засіданнях, про що свідчать запрошення на засідання, а також протоколи їх проведення [366, арк. 74–75].

Важливим завданням Кураторії було опрацювання, організація та консервація збірок. Кураторію незмінно очолював віцепрезидент міста д-р М. Члямташ (М. Chlamtacz). Її членами були: проф. д-р В. Абрахам, як делегат львівського Наукового Товариства, проф. д-р О. Балзер, С. Грозіцький, д-р Л. Тарнавський, директор О. Чоловський, кустоші музею – Р. Менкіцький та д-р С. Заревич [366, арк. 79].

Всю збірку Б. Ожеховича умовно було поділено на два відділи: Відділ творів мистецтва («Galerya Obrazowim. Orzechowicza») та Збройовня («Zbrojownia (albo zbior broni) im. Orzechowicza»), які розміщувалися в окремих залах [366, арк. 147].

За заповітом Б. Ожеховича, що був складений у Перемишлі 31 липня 1927 р., головним його спадкоємцем стало польське Наукове товариство у Львові [363, арк. 1].

Поповнення збірок Національного музею імені короля Яна III продовжилося і у повоєнний період. Так, у 1921 р. командування округу IV корпусу Війська Польського передало до Національного музею імені короля Яна III на тимчасове збереження колекцію зразків бойової зброї періоду Першої світової війни [177, с. 51].

У період перебування О.Чоловського в полоні, а також протягом 1921–1922 рр., коли він очолював музейну підкомісію з питань повернення художніх цінностей з Росії, перебуваючи у Москві та Ленінграді, діяльністю Національного музею імені короля Яна III, як і Історичного музею міста Львова, займався К. Бадецький. Він видав перший опис збірки Б. Ожеховича, провів велику роботу по складанню каталогу міського Архіву давніх актів, упорядкував збірки Історичного музею та Національного музею імені короля Яна III, а також сприяв доступу до них глядачів [150, с. 12].

Міжвоєнний період відзначається тісною взаємодією діяльності Історичного музею та Національного музею імені короля Яна III, а також міського Архіву давніх актів, які перебували наутриманні гміни міста. Хоча на період 1920–1930-их рр. більша увага приділялась розвитку саме Історичного музею, проте не стояв на місці й розвиток Національного музею імені короля Яна III.

До другої третини ХХ ст. значно збагатилася колекція зброї Музею. Станом на 1930-і рр. предмети зброї та озброєння експонувалися у двох кімнатах Музею. Перша з них (ZbrojowniaI) містила озброєння і обладунки західноєвропейського та польського походження XVI–XVIII ст. (шаблі

польські XVIII ст.; кольчуги XVII ст.; гусарські списи XVII ст.; німецькі бойові мечі, шаблі, рапіри XVI–XVII ст. тощо) [466, s. 43–46]. У другій кімнаті (ZbrojowniaII) експонувалися зразки озброєння та обладунків зі Сходу переважно XVII–XVIII ст., західноєвропейського походження XIX ст., а також польська зброя наполеонівських часів, періоду Герцогства Варшавського, повстань 1830–1831 рр. і 1863–1864 рр. та зброя часів Першої світової війни(див. додаток НА, НБ) [466, s. 58].

Окрім цих двох кімнат, що представляли виключно колекцію зброї, у Музеї був також досить цікавий зал боїв (Komnatabitew), де були представлені полотна баталістичного характеру (дві олійні картини невідомого автора XVII ст. – «Битва під Теробовлею» і «Битва під Львовом» 1675 р. тощо), інші предмети, як елементи битв (ринграф із зображенням Матері Божої XVIII ст., модель замку в Збаражі з околицями), портрети [466, s. 72–74]. Ще два зали, в яких експонувалися пам'ятки, які можна розцінювати як предмети воєнно-історичного характеру, – це кімната Костюшко (Komnata Kosciuskowska) – картини битв, портрети, особисті речі Т. Костюшко тощо, та кімната війська польського (Komnata Wojska Polskiego) [466, s. 81–98].

Особливу роль у діяльності львівських музеїв у міжвоєнний період, як і раніше, продовжував відігравати О. Чоловський, якого з 1937 р. призначили директором міського Архіву, архівної Бібліотеки, Історичного музею, а також Національного музею імені короля Яна III та збірки Б. Ожеховича. К. Бадецький обіймав посаду віце-директора Архіву, а з 1937 р. – директора Історичного музею. Л. Харевичова була охоронцем фондів Історичного музею, авторка досліджень з проблем історії Львова [150, с. 15].

Ще однією важливою постаттю був Р. Менкіцький, який займав посаду кустоша Національного музею імені короля Яна III та збірок Б. Ожеховича [150, с. 15]. Він створив єдиний у своєму роді картковий ілюстрований каталог зброї, що налічував на 1919 р. 800 малюнків, виконаних тушшю (із

загальної на той час кількості 3000 предметів Відділу зброї). Частково цей каталог зберігся в архіві Львівського історичного музею [434, с. 13–19].

1930-і рр. відзначилися підняттям на високий рівень науково-дослідної роботи у музеї. Раз на два роки або й щороку виходив офіційний друкований орган – ілюстрований звіт про роботу, який видавався коштом гміни, та інформував про всі питання, що стосувалися архіву та музеїв, і продавався на касах музею. За рахунок бюджету міста також видавалися путівники та каталоги виставок, а наукові статті друкувалися у таких серйозних виданнях, як «Kwartalnik historyczny» та «Biblioteka Lwowska», членом редакційного комітету яких був О. Чоловський [150, с. 17].

На початку Другої світової війни О. Чоловський вжив усіх необхідних заходів по згортанні музейної експозиції та убезпечення цінних експонатів від знищення. Після встановлення у Львові радянської влади експозиція музею була перебудована, а експозиції присвячені війнам 1918–1919–1920 рр. були взагалі закриті через свій антирадянський характер. 8 травня 1940 р. Історичний музей м. Львова та Національний музей імені короля Яна III були об'єднані в єдину установу – Львівський державний історичний музей. Новостворений музей перебував у підпорядкуванні Народного комісаріату освіти УРСР, а О. Чоловського було призначено науковим консультантом [150, с. 17; 188, с. 247].

Отже, Національний музей імені короля Яна III поруч з Історичним музеєм міста Львова відіграв роль муніципальної музейної установи міста, що займався колекціонуванням, консервуванням, науковим опрацюванням та експонуванням старожитностей, що були пов'язані не лише з історією міста, а й всієї Галичини. В основі збірок музею були приватні колекції багатьох любителів старовини, колекціонерів та жертводавців з представників польської інтелігенції, що радо передавали міським музеям роками накопичені пам'ятки для можливості кращого вивчення історії своєї нації та прославлення її здобутків. Особливу роль відіграла збірка відомого мецената Б. Ожеховича, що відзначалася великою колекцією зброї, яка разом

з іншими колекціями Національного музею імені короля Яна III складала одну з найбільших та найбагатших збірок воєнно-історичного характеру міста Львова.

Не можна оминати увагою ще один феномен львівського муніципального музейництва, що став результатом діяльності, вже згадуваної вище, Крайової Виставки 1894 р., а саме музей однієї картини – «Рацлавицька панорама». Це монументальне полотно є не лише особливим феноменом львівського музейництва та художнього мистецтва, а водночас і польської культури та її національної традиції. Статус картини «Рацлавицька панорама» у національній свідомості польського народу є винятковим та майже сакральним.

Слово панорама походить з грецької мови і дослівно перекладається як *pan* – все, *horama* – вид, видовище [471, s. 5].

«Рацлавицька панорама» – це монументальне полотно, роботи Яна Стики, Войцеха Коссака, Зигмунда Розвадовського та Людвіка Болера (основна роль і заслуга у його створенні належить двом першим представникам). Полотно стало першим у світі музеєм однієї картини, що почав діяти у Львові після закриття Крайової Виставки в 1894 р. у спеціальному круглому павільйоні, спорудженому на території Східного Ярмарку за проектом Людвіка Рамулта [149, с. 7].

В наш час, а саме у час домінування комп'ютерного та цифрового зображення, «Рацлавицька панорама» є не лише збереженим реліктом культури XIX ст. і поважним національним меморіалом, а також видатним художнім полотном і живим прикладом незвичного методу образотворчого мистецтва [471, s. 21].

Історичним тлом цього визначного полотна стала битва під селом Рацлавіце, що знаходилось на північний схід від Кракова. Це була одна з перших битв в рамках національно-визвольного повстання польського

народу під проводом Т. Костюшко⁷ проти російських військових загонів. Т. Костюшко на чолі чотиритисячного регулярного війська і двох тисяч селян здобув перемогу над корпусом генерала О. Тормасова. Ця визначна для польського народу битва відбулася 4 квітня 1794 р. Рацлавицька перемога мала більше морально-психологічне значення, аніж воєнне, оскільки не відкрила Т. Костюшкові шлях до Варшави, проте сприяла поширенню повстання на інші воєводства. Незважаючи на подальшу поразку національно-визвольного повстання, Рацлавицька перемога назавжди залишилася у народній пам'яті, оскільки у битві особливо відзначилося народне ополчення, що складалося з двох тисяч селян, озброєних косами, за що отримали назву «косинерів» [113, с. 244–250].

Пам'ять про Рацлавицьку перемогу жила і в ХІХ ст. Це стало поштовхом для видатного польського художника Я. Стики ознаменувати сторіччя повстання під проводом Т. Костюшко, обравши цей епізод героїчного минулого польського народу для свого монументального полотна [471, s. 23].

Наприкінці 1892 р. Я. Стиці вдалось заручитись підтримкою впливових громадян Львова щодо реалізації своєї ідеї. Проведення Національної Виставки, до якої приурочувалось створення картини, було заплановано на 1894 р. Виставка була покликана підняти народний дух, продемонструвати економічні та культурні досягнення нації та єдність Польщі [471, s. 23; 485, s. 104].

Головою організаційного Комітету виставки став заступник мера міста д-р З. Марчвікі, тому Я. Стика ознайомив його зі своєю ідеєю. Перша зустріч Комітету Панорами відбулася у студії художника 6 січня 1893 р., на якій Я. Стика представив проект роботи та свого перспективного колегу,

⁷Костюшко Тадей (Андрій-Тадей-Бонавентура, Тадеуш; 1745 чи 1746–1817 рр.) – польський, білоруський, американський військовий та політичний діяч, фортифікатор, воєначальник, революціонер, учасник Війни за незалежність США, генерал армії США; один з лідерів польських патріотичних сил, автор меморіалу про суспільне реформування Польщі на республікансько-демократично-антифеодальних засадах; організатор національно-визвольного повстання у Польщі 1794 року (Усенко П. Г. Косцюшко Тадей. Енциклопедія історії України : у 10 т.. Т. 5: Кон — Кю. К.: Наук. думка, 2009. С. 231).

видатного художника-баталіста В. Коссака. Як результат цієї зустрічі, був створений спеціальний громадський комітет під головуванням відомого львівського історика д-ра Л. Кубала [471, s. 23; 485, s. 104]. А з художниками В. Коссаком та Я. Стикою було укладено спеціальний договір від 10 березня 1893 р. про написання полотна [368, арк. 1].

У цьому договорі з художниками були обумовлені умови роботи та сума оплати за їхню працю (стаття III). Комітет узяв на себе усі витрати на матеріали, що мали знадобитися для роботи (стаття IV). Крім того, комітет зобов'язався здійснювати нагляд над будинком та полотном після завершення роботи (стаття VI). Договір був підписаний Я. Стикою та В. Коссаком з однієї сторони та А. Дзідзілевичем, Ф. Комодовським, А. Згорські – з другої [368, арк. 3–4].

Для майбутньої картини було заплановано спорудити у Стрийському парку ротонду, для якої на віденському заводі Грілд замовили спеціальну залізну конструкцію [471, s. 23]. Ротонда споруджувалася за проектом відомого львівського архітектора, військового та громадського діяча Л. Рамулта. Будівля діаметром 40 м і висотою 17 м була готова через 5 місяців [485, s. 104]. Крім того, на фабриці у Брюсселі було замовлене спеціально ткане полотно [471, s. 23].

Історичний план битви під Рацлавицями був знайдений і скопійований для художників у архіві воєнного міністерства у Відні. З цими документами на руках художники у квітні 1893 р. – в той же день року, що відбулася битва, здійснили таємну подорож до Рацлавиць для вивчення території, оскільки на той час дана територія перебувала під владою Росії. З допомогою істориків Т. Корзона та К. Горського було реконструйовано хід битви. Вони також вивчили місцеве народне вбрання і відвідали музеї у Кракові, щоб забезпечити історичну точність деталей [471, s. 23; 485, s. 104].

Після повернення з експедиції в Рацлавице – в середині квітня 1893 р. – Я. Стика і В. Коссак зробили скреч панорами у масштабі 1 : 10, який через багато років став відомий під назвою «Мала Рацлавицька Панорама»

(протягом багатьох років картина перебувала в руках родини Сапіхів, а з 1981 р. була передана до Національного музею в Кракові) [485, s. 105]. До кінця квітня художниками була підготована попередня концепція роботи та затверджена Художньою Комісією Панорамного Комітету [471, s. 23].

Комітет взяв на себе відповідальність за належне забезпечення технічних умов будівлі, щоб уберегти полотно від негативного атмосферного впливу чи впливу якогось іншого походження. Ротонда у Стрийському парку була закінчена у липні 1893 р., а вже у серпні художники розпочали свою роботу. Граничний термін завершення роботи був встановлений на 1 травня 1894 р. [368, арк. 2].

Оскільки полотно мало бути досить великих розмірів (його площа 1800 м кв., висота 15 м, а довжина 120 м), Я. Стика та В. Коссак заручилися допомогою інших художників, які їм асистували – деякі перебували на повній зайнятості (Л. Боллер, З. Розвадовський, Т. Попейл), а інші працювали тимчасово (В. Тетмаєр, В. Водзіновський, Т. Акцентовіч, М. Созанкий) [471, s. 23; 485, s. 105].

Створення такого масштабного полотна не могло обійтись без суперечок між художниками. Через декілька тижнів після початку роботи розбрат виник між двома головними творцями панорами – Я. Стикою та В. Коссаком. Навіть архівні документи засвідчують, що їх сварки були настільки гострими, що ставили під загрозу завершення цієї роботи. На щастя, завдяки посередництву архітектора Л. Рамулта до кінця жовтня художники примирилися і продовжили роботу над картиною протягом всієї зими 1893–1894 рр. [485, s. 105].

Робота над полотном такої величини вимагала від митців неабияких фізичних зусиль, енергії та ентузіазму, щоб вчасно завершити картину. Художники приходили до будівлі зранку і покидали її пізно ввечері. Протягом зими будівля опалювалася лише двома великими залізними печами. За висловлюваннями Я. Стики, на цю роботу було поставлено велику частину життя та здоров'я [485, s. 105].

Ініціатор та менеджер проекту Я. Стика намалював фрагмент, що простягався від озброєних косами селян біля російської частини війська, озброєної рушницями, до палаючого села (див. додаток СЕ, СЖ, СЗ). В. Коссак, як професійний художник-баталіст, працював переважно над сценами битв (див. додаток СА, СБ, СВ, СГ). В. Тетмаєр займався створенням фігур селян і жанрових сцен, що розгорталися навколо села (див. додаток СЗ, СИ). Пейзаж здебільшого був виконаний Т. Попелем, який також зобразив хату на передньому плані (див. додаток СЖ). А муніципальний художник Л. Боллер працював над зображенням неба [471, s. 23].

Долаючи холод, втому, дискомфорт та сумніви художники все ж таки завершили картину до кінця травня 1894 р., що стало безсумнівною перемогою команди її творців, що складалася з дев'яти талановитих митців (див. додаток С) [485, s. 105].

Після завершення роботи над картиною була влаштована штучна місцевість, що простягалася від її поверхні до оглядової платформи, яка знаходилася в центрі будівлі. Для цього використали землю з Рацлавиць та випадкові знімки, знайдені Стикою на полі бою, разом з гілками дерев та фрагментами дерев'яної огорожі, а також два зразки артилерійної зброї. Всі ці предмети були розміщені таким чином, що перехід від реальних об'єктів до намальованих був майже непомітним і створював враження у глядачів ніби вони знаходяться в центрі бурхливої битви [471, s. 23]. Ефект реальності ландшафту посилювався світловими ефектами: глядач перебував в тіні в той час як картина освітлювалася спеціальним світлом знизу [485, s. 104].

Варто відзначити, що художники вирішили відійти від історичної точності в декількох значущих деталях. Наприклад, вони зобразили Костюшко у селянській шинелі і чотириколірній шапці, що називалася конфедератка, як польський символ, замість генеральської уніформи, в яку він найімовірніше був вдягнений під час бою (див. додаток СД). Т. Костюшко взяв цей костюм лише після бою, і носив його лише зрідка. Тут він виступає як лідер мас, який проголосив визволення польських кріпаків.

Ця значуща деталь допомогла митцям інтерпретувати саме ті політичні ідеї, що були поширені в Галичині на той час [471, s. 23].

Час створення картини складав дев'ять місяців. За весь цей період відбулися деякі зміни оригінальної концепції, а також було перемальовано деякі фрагменти панорами. Картину завершили 28 травня 1894 р., а вже 5 червня вона була представлена оку глядачів разом з відкриттям Крайової Виставки. «Рацлавицька панорама» одразу набула великого успіху. Значна кількість глядачів прибувала зі всієї Галичини для перегляду полотна з першого дня виставки (місцева преса описувала сотні історій відвідувачів панорами практично з усіх міст та округів). Протягом наступних десятиліть її оглянуло понад 70 тис. відвідувачів кожного року, в тому числі і представники польського селянства, приклад патріотизму яких ліг в основу сюжету полотна, за висловлюванням самого Я. Стики ще до початку роботи над картиною. Для багатьох поколінь поляків вона стала важливою рисою їх історичної та мистецької освіти, а в більш загальному розумінні – їх національної свідомості [471, s. 23–24; 485, s. 106].

У додаток до неймовірного прийняття цього полотна публікою «Рацлавицька панорама» набула великої популярності та розголосу, оскільки у наступний тиждень після її відкриття, картина була переглянута багатьма сановниками та представниками преси. Зокрема через два дні після відкриття панораму переглянув ерцгерцог Карл Людвіг, який, як представник Франца Йосифа I, офіційно відкрив Крайову Виставку, а зокрема й високо оцінив панорамне полотно. Похвальними словами відзначив роботу і особисто імператор Франц Йосиф I, коли прибув з візитом до Львова у вересні 1894 р. А російський консул у Львові Пастушкін стверджував, що це відмінна історична картина позбавлена будь-якого шовінізму [485, s. 105].

«Рацлавицька панорама» була названа «перлиною львівської виставки», іноземними письменниками та критиками. О. Ніарі, хранитель будапештського музею, та Е. Єлінек, чеський письменник, писали про її найвищу оцінку. Робота була також з ентузіазмом прийнята польськими

письменниками, що зібралися на другому З'їзді письменників та журналістів у Львові [485, s. 105].

Великий щорічний наплив туристів до Львова не в останню чергу був обумовлений їх бажанням побачити роботу Я. Стика та В. Коссака. На початку 1896 р. між панорамним Комітетом та владою Будапешту було досягнуто домовленість про виставляння картини у столиці Угорщини. До Львова панорама повернулася через півтори роки (1898 р.) [485, s. 107].

У 1912 р. магістрат міста Львова викупив картину у 72-х акціонерів, що фінансували її створення та утримання. Ця справа дуже добре висвітлена в документальній базі ЦДІА України у м. Львові. Попереднє повідомлення про згоду на купівлю-продаж «Рацлавицької панорами» було укладено 8 лютого 1912 р. Головною метою цього акту було збереження картини «для народної користі». Комітет готовий був продати полотно магістрату м. Львова за 75.000, розділивши цю суму на три рівні виплати у 1912, 1913 та 1914 рр. [371, арк. 1]. Остаточний договір та контракт між магістратом м. Львова та Комітетом панорами був укладений 26 лютого 1912 р. [369, арк. 6]. А від 1 березня 1912 р., згідно протоколу про прийняття магістратом м. Львова будинку та картини, «Рацлавицька панорама» офіційно стала власністю гміни міста [370, арк. 1]. В окремому документі подається перелік інвентарного майна, що знаходилося в приміщенні, де експонувалось це монументальне полотно [372].

«Рацлавицька панорама» виставлялася у Львові до 1944 р. Полотно покидало межі міста Львова протягом цього періоду лише один раз, коли була здійснена поїздка до Будапешту в 1896 р. Також декілька раз панорама тимчасово закривалась для здійснення консерваційних та реставраційних робіт. Внаслідок подій Першої світової війни та українсько-польської війни, що спалахнула у Львові, картина зазнала деяких ушкоджень. Постала необхідність у реставрації картини, яку здійснила група художників-консерваторів під керівництвом В. Коссака та З. Розвадовського. В 1922 р.

панорама була знову відкрита для огляду [485, s.107]. Найбільш інтенсивна консерваційна програма була проведена в 1927 р. [471, s.23–24].

Отже, «Рацлавицька панорама» відіграла важливу роль у культурному житті міста Львова, а зокрема для його польської громади. Проте її значення не можна обмежувати лише виключно сферою культури. Історичне тло монументального полотна, а також професійний підхід до його створення, що відзначався детальним вивченням як самої історичної події з використанням архівних джерел, так із практичним дослідженням місцевості та ознайомленням із побутом місцевого населення, вказує на вагоме наукове значення картини. А зважаючи на баталістичний сюжет панорами беззаперечним є й її воєнно-історичне значення. Крім того, «Рацлавицька панорама» є унікальним явищем музейництва – музей однієї картини, що вперше зародився в рамках розвитку музейної справи Львова та набув подальшого розвитку у майбутньому.

Висновки до розділу 2

Отже, музейні традиції Львова, як і більшості культурних центрів Європи, беруть свій початок від приватного колекціонування, завдяки якому у маєтках заможних родів та любителів старовини формувалися цілісні колекції, що згодом лягли в основу багатьох львівських музеїв. Джерельна база дослідження допомогла з'ясувати, що до найвизначніших приватних збірок цього періоду належала колекція роду Любомирських, що лягла в основу музею при Національному закладі імені Оссолінських, та збірка відомого львівського колекціонера, мецената та науковця В. Лозинського, яка після смерті жертводавця поповнила колекції Національного музею імені короля Яна III. Обидві збірки володіли цінними предметами озброєння широкого хронологічного діапазону.

Наступний етап розвитку львівського музейництва відзначився формуванням музейних осередків при науково-освітніх та культурних закладах міста, серед яких провідні позиції відігравав Ставропігійський

інститут, «Народний Дім» та Наукове Товариство імені Шевченка. Аналіз широкого кола писемних джерел показав, що накопичення пам'яток воєнно-історичного характеру музеями перших двох установ не відзначався цілеспрямованістю, систематичністю та комплексним підходом. Інвентарні описи та карткові каталоги, що часто мали досить примітивний характер, засвідчують відсутність чіткого поділу предметів збереження музеїв на окремі колекції. У музеях зосереджувалися усі предмети, які могли мати наукову чи культурну цінність. Строкатість їхнього походження була зумовлена великим числом жертводавців, що згадуються у писемних джерелах.

Лише невелика частка предметів перших музейних установ Львова, створених з ініціативи та завдяки ентузіазму української громади міста, належала до пам'яток воєнно-історичного характеру. Ні жертводавці, ні організатори музею не виділяли їх в окрему колекцію, оскільки їх кількість була незначною, а характер цих пам'яток не давав однозначного трактування щодо їх походження. Крім того, виділення колекцій пам'яток воєнно-історичного характеру не відповідало цілям і завданням музеїв освітньо-наукових та культурних установ, у стінах яких вони виникли та функціонували.

Перші кроки до наукового опрацювання предметів збереження та їх класифікації в музеях при громадських установах були зроблені представниками української інтелігенції, що сформували Наукове Товариство ім. Шевченка, як наукову інституцію, та музей, як структурну одиницю цієї установи. Процес формування збірок Музею НТШ був досить складним, оскільки опирався виключно на ентузіазм українських вчених та української громади міста.

Інвентарні книги засвідчують, що в рамках Музею НТШ було зібрано велику колекцію предметів світової війни та визвольних змагань українського народу, на основі якої спершу виділилася окрема експозиційна група, згодом – відділ воєнно-історичних пам'яток, а завершився цей процес

створенням Музею Визвольної Боротьби при Науковому Товаристві імені Шевченка, час функціонування якого обмежився 1937–1939 рр, що було зумовлено подальшими історичними подіями.

Кінець XIX – початок XX ст. став періодом виникнення у Львові перших муніципальних музеїв. Одним з таких закладів був Історичний музей міста Львова, що мав чітке тематичне спрямування, яке полягало у накопиченні пам'яток, пов'язаних з історією міста. Хоча у музеї не було чітко виділеної колекції воєнно-історичного характеру, проте воєнна тематика простежувалася у багатьох частинах експозиції музею, про що свідчить картковий каталог. Зокрема, окрему групу становили пам'ятки Першої світової війни, які відображали воєнні події пов'язані з обороною міста Львова.

Однією з найбагатших колекцій зброї та озброєння володів Національний музей імені короля Яна III, який, окрім того, що володів двома великими залами зброї, де зберігалася колекція В. Лозинського (після смерті колекціонера), та декількома тематичними кімнатами воєнного характеру, у період Першої світової війни отримав у дар ще й величезну збірку старовинної зброї від жертводавця Б. Ожеховича, що мала цілісний характер і нероздільно експонувалася в одному з приміщень музею.

Історичний музей міста Львова та Національний музей імені короля Яна III, як перші муніципальні музеї міста, отримували субвенції від міського магістрату. Їх становлення пов'язують з особою відомого жертводавця, історика та археолога за фахом – О. Чоловським, який виступив головним ініціатором створення музеїв, став їх фундатором, багатолітнім опікуном та жертводавцем.

Особливим феноменом польської культури та музейної справи муніципального значення був музей однієї картини – «Рацлавилька панорама». Беззаперечність приналежності цього монументального полотна до пам'яток воєнного характеру підтверджується баталістичним жанром живопису, в якому виконана картина, та дотриманням історичної точності у

відтворенні зображеної на полотні події. Полотно відіграє важливе наукове значення у вивченні битви при Рацлавіце, оскільки автори полотна здійснили комплексне вивчення архівних джерел та практичне дослідження зображеної місцевості для достовірного відтворення історичної битви.

Під час дослідження питання історії виникнення музею однієї картини – «Рацлавицька панорама» було встановлено відсутність української історіографічної бази з цієї проблеми.

РОЗДІЛ 3. ВОЄННО-ІСТОРИЧНІ ПАМ'ЯТКИ МУЗЕІВ ЛЬВОВА ЗА РАДЯНСЬКОЇ ДОБИ (1939–1990-ті рр.)

3.1. Особливості формування колекцій воєнно-історичних пам'яток у радянський період історії міста

Одним з найбільш суперечливих періодів історії музейної справи Львова була радянська доба, що розпочалась для українських земель з початком Другої світової війни.

Прихід перших радянських військ, так званих червоних «визволителів», на терени Західної України у вересні 1939 р. супроводжувався гучними антипольськими та антишляхетськими гаслами [28, с. 8]. Це яскраво засвідчує «Звернення Тимчасового управління м. Львова до населення з приводу звільнення Червоною Армією західноукраїнських земель» від 3 жовтня 1939 р., згідно якого уряд Радянського Союзу надає «братню допомогу єдинокровним братам – українцям, білорусам, а також трудящим полякам і євреям... від національного та економічного гніту» зі сторони польської шляхти [122, с. 211]. Встановлення Тимчасового управління радянською владою одразу привело до кардинальних змін у політичному, економічному та духовному житті краю.

Одним з перших рішеньпредставників нової влади у сфері культурного життя міста було створення 17 листопада спеціальної Комісії для виконання постанови про охорону пам'яток Львівщини. До її складу були включені львівські науковці П. Панч, І. Крип'якевич, М. Возняк. Завданням Комісії було зібрати інформацію про існуючі музеї, архіви, бібліотеки та пам'ятки старовини різної власності, а також такі, що належали приватним особам, які емігрували з міста. Вподальшому всі цінності мали об'єднати у профільних музеях для здійснення постійного контролю над ними. Також з експозицій

мали бути вилучені усі пам'ятки, що не відповідали ідеям встановленого режиму [28, с.8].

Зважаючи на значний обсяг роботи, який потрібно було здійснити, до комісій згодом включили Я. Пастернака, І. Свенціцького, В. Паньківа, І. Карпинця, М. Драгана. Проте Комісія з місцевих фахівців була потрібна радянському режиму лише для проведення детальної інвентаризації культурних цінностей. Щойно ця робота була завершена, як у липні 1940 р. її замінили на постійну Комісію з охорони пам'яток культури, яка складалася з надійних в очах нового режиму людей, надісланих зі Сходу [28, с. 8–9].

Володіючи значною кількістю інформації про культурні цінності краю, зібраної місцевими дослідниками, як здавалось, для благих цілей, радянська влада вдалася до відвертого знищення культурних цінностей українського та польського народів [28, с. 9]. Фактично усі публічні і приватні музеї та їх колекції були не лише реорганізовані, а й підлягали націоналізації. Отримавши статус державних музеїв, основна їх мета полягала у пропагуванні ідей радянської влади.

Так, до початку Другої світової війни у місті Львові налічувалося за різними даними 25–26 музейних закладів, а вже наприкінці вересня 1939 р. – лише 5, між якими були розподілені усі зібрані колекції. Нові музеї не володіли відповідними приміщеннями та іншими необхідними атрибутами музейних закладів, що були необхідні для здійснення повноцінної діяльності [169, с. 243–244].

У всіх створених та реформованих культурних установах міста відбулися кадрові перестановки. Директора Історичного музею міста Львова Р. Менкіцького змінив на посаді в листопаді 1939 р. директор Промислового музею, відомий мистецтвознавець професор В. Подляха. Національна галерея м. Львова була об'єднана з Українським Національним музеєм в Картинну галерею, яку спершу очолив І. Свенціцький, а згодом був призначений новий директор – А. Ахматов. Подібним чином керівні посади наповнювались представниками зі Сходу і в інших музеях Львова [433, с. 148–149]. Так, в

грудні 1939 р. було усунуто з посади директора Національного закладу імені Оссолінських М. Гембаровича, а на його місце призначено польського комуніста Є. Борейшу [35, с. 43].

Радянська влада втручалась у діяльність всіх наукових та культурних установ міста. Не стало виключенням НТШ, яке залишалось єдиною українською науковою інституцією у місті Львові. Насамперед постраждали структурні підрозділи Товариства. Був ліквідований Музей історично-воєнних пам'яток через так звану націоналістичність його збірок [169, с. 244]. А вже 14 січня 1940 р. відбулись офіційні ліквідаційні надзвичайні загальні збори НТШ, на яких Товариство припинило своє існування. Майно та установи були передані АН УРСР, куди перейшли працювати і дійсні члени Товариства. Голова НТШ І. Раковський у знак протесту виїхав за кордон [81, с. 234].

У січні 1940 р. згідно з постановою нової влади розпочався процес створення Львівського історичного музею, куди протягом декількох наступних місяців було переведено археологічні колекції націоналізованих музеїв Львова (НТШ, Дідушицьких, Любомирських тощо). А 8 травня 1940 р. Радою народних комісарів була прийнята постанова № 183 «Про організацію державних музеїв і бібліотек», згідно з якою на основі злиття Історичного музею м. Львова та Національного музею імені короля Яна III, а також археологічного музею був створений Львівський державний історичний музей. Директором нової установи було призначено С. Ліньова, а колишні директори Я. Пастернак та О. Чоловський стали його науковими консультантами. Посаду заступника директора з наукової роботи обійняла Л. Харевічова. Підпорядковувався новостворений музей Народному комісаріату освіти УРСР [433, с. 149–150]. Згодом за постановою № 63 Львівського облвиконкому від 25 січня 1941 р. у відання ЛДІМу перейшов історичний заповідник «Підгорецький замок» [433, с. 151].

Радянська влада для реорганізації львівських музеїв прислала «інструкторів» – І. Бондаря та П. Курінного (археологи за фахом), а також

окрему групу «надійних» в очах радянського режиму людей, представники якої навіть не володіли спеціальними знаннями чи освітою, для побудови експозиції Львівського історичного музею [94, с. 459].

У всіх львівських музеях та приватних колекціях була конфіскована зброя. Хоча реквізованою мала бути лише найновіша зброя, проте в той час зникло багато пам'яткових експонатів: зброя часів Першої світової війни, польсько-української війни 1918 р., польсько-російської 1920 р. Зокрема, з Музею князів Любомирських було конфісковано майже всі срібні та золоті речі з колекції А. Любомирського та В. Голуховського, а також 20 одиниць пам'ятної зброї [94, с. 462].

Новий етап боротьби за збереження культурних цінностей львівських музеїв розпочався зі вступом СРСР у війну та німецькою окупацією Львова (1941–1944 рр.), що стало справжньою катастрофою для міста, в тому числі і для його наукової та культурної сфери. Музеї та їх збірки потрапили у складне становище. Від власне бойових дій на території Львова колекції та збірки львівських музеїв постраждали у незначній мірі. Значно більшої шкоди вони зазнали від численних нефахових переміщень та реорганізацій. Переміщення експонатів без супровідної документації та неналежних умов зберігання привело до великих втрат, знищення чи навіть розкрадання, яке також ніяк не документувалося. Крім того, знищувалися каталоги цілих збірок [94, с. 466]. Велику кількість культурних цінностей, серед яких і музейні предмети, було вивезено до Німеччини.

Проте значна частина пам'яток музеїв міста Львова була врятована від знищення та втрати завдяки активній політиці польських владних кіл. Перед радянською владою були висунуті вимоги про повернення польських культурних цінностей на їх історичну батьківщину. Так, у період німецької окупації на посаду Оссолінеуму повернувся М. Гембарович, завдяки якому частина фондів Музею Любомирських була вивезена до Кракова [35, с. 43]. Крім того, із Львівського історичного музею до Кракова відправили 12 ящиків цінних картин, про що повідомляється у відношенні Львівської

міської управи до штабу евакуації у Кракові від 9 травня 1944 р. [122, с. 224–225]. Безумовно це стало великою втратою для музейництва міста, оскільки, вивезені до Польщі цінності, втрачені львівськими музеями назавжди.

Великою катастрофою Друга світова війна стала і для монументального полотна – «Рацлавицька панорама». Значна шкода картині була нанесена радянським повітряним бомбардуванням 19 квітня 1944 р. Бомба, що влучила у ротонду, зруйнувала конструкцію даху, розірвала полотно і завдала збитки багатьом фрагментам картини. Як результат, було прийнято рішення згорнути полотно, щоб зберегти його цілісність. Ця робота під керівництвом Ф.Скоморовського була завершена через два місяці: полотно згорнули у спеціальний циліндр, помістили у дерев'яний ящик, та передали монастирю Бернардинців у Львові 16 червня 1944 р. [471, s. 24].

Остаточну долю львівських музеїв вирішена радянською владою після повернення до Львова 1944 р., що було продиктовано історичними обставинами. Як результат рішення, прийнятого на Ялтинській конференції, Львів став частиною Радянського Союзу.

Проте значна частина українських земель перейшла до складу Польщі, що спричинило масові депортації населення (сумнозвісна операція «Вісла»). Після такого розгортання подій польська сторона почала докладати значних зусиль для підтвердження своєї національно-культурної спадщини, що знаходилась у місті Львові. Вагому роль у цьому процесі відіграв візит до Москви представників Тимчасового уряду – Б. Берута та Е. Осубки-Моравського. В результаті прямих переговорів зі Й. Сталіном та першим секретарем ЦК КПРС М. Хрущовим у травні 1946 р. була досягнута домовленість про повернення польській стороні її культурних цінностей, а зокрема колекції Національного закладу ім. Оссолінських, деяких інших музеїв Львова та «Рацлавицьку панораму» [471, s. 24; 485, s. 108].

Польській Народній республіці було передано низку культурних цінностей Львова. Без будь-якої оцінки радянські можновладці надали Польщі книгосховище Оссолінеуму, цінні екземпляри картин, численні

музейні експонати (разом 217 тис. одиниць збереження). За наполяганням колишнього директора закладу М. Гембаровича при передачі збірок Музею імені Любомирських складався перелік предметів, щоб хоч якось можна було їх згодом ідентифікувати [94, с. 463–464]. Таким чином, після завершення Другої світової війни Національний заклад імені Оссолінських відновив свою діяльність, але вже не у Львові, а у Вроцлаві [94, с. 466]. Проте досить велика частина колекції зброї Музею імені Любомирських все-таки залишилася у львівських музеях, і згодом ввійшла до складу фондів Львівського історичного музею.

Досить складною була історична доля «Рацлавицької панорами» у повоєнний період. Комуністичний уряд Польщі вирішив перемістити повернені культурні цінності до Вроцлава – головне місто на так званих відновлених територіях, нещодавно повернених до складу Польщі. Це рішення було політично мотивоване, так як місто, все ще перебувало в руїнах після його облоги в 1945 р. Місто зазнало травматичної перерви свого культурного розвитку після вигнання його німецького населення, а тому потребувало вагомих зрушень у культурному житті [471, s. 24].

«Рацлавицька панорама» прибула у Вроцлав 22 липня 1946 р. і була передана на зберігання в армійське сховище у районі Брошов, де полотно перебувало протягом наступних двох років. Не раніше 1948 р. картина стала доступна Першому Громадському Комітету з питань «Рацлавицької панорами», створеному 1947 р. Але, на жаль, його концепція цільової побудови ротонди у Шітніцькому парку не була реалізована. А посилення комуністичної влади мало не поставило під загрозу усі зусилля місцевої громади у заходах щодо збереження «Рацлавицької панорами» через її надто сильний антиросійський предмет. Однак невдовзі полотно було перевезено до спортивного залу

школи на вулиці Клешковській, де його перевірила команда консерваторів, яку очолював професор В. Шимборський [471, s. 24].

Новий Другий Громадський Комітет, формування якого стало можливим у 1956 р. після смерті Сталіна (1953 р.), зробив значно більше для панорами, але, як і його попереднику, йому також не вдалося завершити проект через політичні причини [471, s. 24].

У архітектурному конкурсі, що був спеціально організований для спорудження будівлі для панорами, виграла концепція Єви та Марека Дзіконських, проте знадобилося ще 9 років, щоб будівля була таки завершена. Це відбулося аж у 1967 р. [471, s. 24].

Відновлення самого полотна просувалося досить повільно і нерегулярно, поки це не було припинено в 1973 р.. Панораму було знову скручено в циліндр та поміщено в Народному залі у Вроцлаві. 1970-і рр.. принесли серію суперечливих адміністративних рішень щодо майбутнього цього полотна. Були також плани зробити її виставку в Кракові чи Рацлавицях, а у червні 1980 р. картину перевезли до Варшави. Проте у атмосфері, підігрітій робітничими протестами та зародженням Солідарності в 1980 р., посилювалися вимоги повернути полотно та зробити його доступним для перегляду громадськістю [471, s. 24].

З ініціативи вроцлавської секції Союзу польських художників та дизайнерів втретє поспіль у повоєнній Польщі був організований панорамний Комітет, якому досить швидко вдалося повернути полотно до Вроцлава. Його повернення у листопаді 1980 р. було сприйнято громадськістю з великим ентузіазмом і розцінювалося як тріумф патріотизму та демократії. Тимчасово полотно розміщувалося у Музеї Архітектури, оскільки знадобилося близько року інтенсивної роботи для адаптації ротонди до потреб комплексної консервації та реставраційної програми. Програма була проведена командою спеціалістів, яку очолив С. Філіп'як. Монументальний розмір

картини, специфічні технології, використані для її створення, і значний ступінь ушкодження, заподіяний протягом багатьох років, створив серйозну проблему для команди, і її успіх став важливим внеском у практику реставрації таких унікальних та монументальних робіт. Майже через чотири роки консервації та роботи над закінченням та правильним обладнанням ротонди, робота Я. Стики та В. Коссака була нарешті готова до представлення громадськості [471, s. 24–25].

Церемонія відкриття відбулася 14 червня 1985 р. З того дня і до сьогодні «Рацлавицька панорама» є найважливішою історико-культурною пам'яткою у місті Вроцлав, викликаючи емоції захоплення та неймовірні враження глядачів, а також заманюючи тисячі відвідувачів кожного року, так як вона це робила у Львові у першій половині ХХ ст. [471, s. 25].

У воєнний період фонди Львівського державного історичного музею зазнали великих втрат. Тому після звільнення міста від нацистів та встановлення радянської влади (27 липня 1944 р.) була сформована спеціальна комісія, завдання якої полягало у визначенні збитків, нанесених окупантами музею та його фондам. До складу комісії ввійшли М. Кибальчич – головний хранитель, в.о. директора музею; А. Брухнальський – заступник директора з наукової роботи; Г. Суровцев – головний бухгалтер музею; В. Анісімова – представник управління музеїв НКО УРСР; запрошені експерти: В. Подляха – колишній директор музею; К. Журовський – завідувач археологічного відділу; Ф. Сцібалло – реставратор музейної зброї [236, с. 180].

Комісія з'ясувала, що фонди музею втратили 5162 експонати археології; 1156 – зброї; 154 – пам'яток міського управління та цехового устрою; 687,65 г виробів із золота; 2 монументальні картини; 5 предметів меблів; 1800 книг; 54 інших предмети. Загалом кількість вилучених з фонду предметів, що були

вказані в переліку 1945 р., становила 7047 одиниць збереження на суму 10 млн. 154 тис. карбованців [236, с. 180–181]. Проте наведені дані не можна вважати достовірними, оскільки, як зазначалось вище, музейні предмети зазнали чисельних переміщень без належної супровідної документації ще до періоду німецької окупації. Тому важко з'ясувати коли саме і за яких обставин були втрачені ці музейні цінності.

Після завершення війни радянська влада надавала ідеологічні пріоритети діяльності у двох напрямках: меморіально-цвинтарному та архітектурно-мистецькому. 1 квітня 1944 р. була прийнята постанова Ради Народних Комісарів УРСР та Центрального комітету Комуністичної партії України «Про благоустрій могил і увічнення пам'яті воїнів, які полягли в боротьбі за визволення і незалежність Радянської Вітчизни». Створені з цією метою відповідні органи займалися нескладними роботами щодо впорядкування могил, комплектування братських захоронень, створення військового цвинтаря – «Пагорба Слави» тощо. Згодом у 1956–1957 рр. їх було поновлено, а також встановлено пам'ятники в образі солдат, які були розроблені скульпторами у кількох варіантах, розтиражовані та встановлені на братських могилах по всій Україні [28, с. 10–11].

В рамках культурного розвитку міста зросла кількість громадсько-культурних закладів, серед яких виділялися музеї. Станом на 1 січня 1956 р. у місті Львові налічувалося 7 музеїв [122, с. 273], зокрема, етнографічний, природознавчий музеї (республіканського підпорядкування), Львівський державний історичний, Літературно-меморіальний музей Івана Франка, Музей Ярослава Галана, Музей українського мистецтва, Картинна галерея [122, с. 293–294].

Музеї Львова здійснили докорінну перебудову своїх експозицій, поклавши в основу радянську ідеологію та пропаганду Комуністичної партії, «героїчних звершень та славних революційних традицій радянського народу». Зокрема у Львівському державному історичному музеї було розроблено експозиції на теми «Боротьба трудящих західноукраїнських

земель під керівництвом комуністичних партій за возз'єднання з УРСР» та «Возз'єднання Західної України з УРСР і соціалістичні перетворення в західних областях України». У побудові та поповненні цих експозицій активну участь брали колишні члени КПЗУ Дудикевич, Павлик, Завадка та ін. [122, с. 295].

В подальші роки радянського періоду виникали нові вузькоспеціалізовані музейні установи, що були покликані відігравати роль своєрідного інструменту ідеологічного виховання молоді і пропаганди радянської влади та її здобутків серед населення. Не було виключенням воєнно-історичне минуле, висвітленням окремих аспектів якого займалися такі музеї, як Музей історії військ Прикарпатського військового округу (ПрикВО), створений 7 травня 1965 р., а також Меморіальний музей «Пагорб Слави», що виник поблизу однойменного кладовища, заснованого у радянський період для прославлення полеглих радянських воїнів.

Таким чином, незважаючи на негативне сприйняття радянської влади та її нововведень на українських землях, не можна залишатись осторонь вивчення радянського періоду, що був важливою частиною історії нашого краю зі своїми наслідками як у політичній, так і культурній сфері. Встановлення радянського режиму у м. Львові привело до реорганізації існуючої мережі культурно-освітніх установ міста, що була покликана нав'язувати суспільству ідеологію нової влади. Діяльність радянського управління привела до знищення, вивезення та втрати цінних колекцій львівських музеїв, що розцінюється як один з найбільших злочинів радянського режиму проти культури українського та польського народів.

3.2. Збереження та поповнення фондів державних музейних установ воєнно-історичними пам'ятками

Встановлення радянської влади відобразилося на долі всіх приватних установ міста. Музеї Львова були націоналізованими та перейшли під безпосереднє управління нового режиму. Провідною музейною установою

міста став Львівський державний історичний музей, де зосередились найбільші колекції міста XVIII–XX ст., що небули втрачені після лихоліть Другої світової війни.

Львівський державний історичний музей володів найбільшою та найціннішою колекцією зброї серед музеїв Львова. Музей виник, як зазначалось у попередньому підрозділі, згідно постанови Ради Народних Комісарів УРСР від 8 травня 1940 р. в наслідок реорганізації львівських музеїв. Фондові колекції музею налічували близько 30 тис. предметів, серед яких велика частина належала до пам'яток воєнно-історичного значення.

Найцікавіші зразки стародавньої зброї, захисного озброєння та військового спорядження були зосереджені у фондовій групі «Зброя» та експонувалися до 1981 р. у Відділі «Палата зброї», а з 1981 р. в окремому відділі зброї «Музеї Арсенал», що був відкритий у Міжнародний день музеїв (18 травня) у приміщенні колишньої міської зброярні.

Збірки Львівського історичного музею, а зокрема фондова група «Зброя» була найбільшою та найбагатшою на зразки стародавньої зброї збіркою в Україні, яка формувалася протягом багатьох років. До збірки музею були включені колекції насамперед, вже згадуваних, відомих львівських шанувальників старовини таких, як В. Лозинського (з Національного музею імені короля Яна III), Б. Ожеховича (передала Львівська державна картинна галерея), М. Шульберга, старовинна зброя з депозиту родини Вибрановських (з Провислового музею Львова), а також колекції колишнього Музею імені князів Любомирських та Підгорецького замку. Збірка поповнювалася також пам'ятками, що надходили з Києва, Одеси, Ленінграду, Москви, з археологічних розкопок та від окремих громадян [189, с. 7; 50, с. 213].

Фондова група «Зброя» вражає своєю видовою різноманітністю: типовими та унікальними зразками зброї різних епох та різних країн світу, а саме – з понад 30 країн Європи, Азії та Африки. У хронологічному плані ця зброя належить до періодів від X–XI ст. до першої половини XX ст. Музей

володіє такими зразками зброї, як біла зброя (мечі, шаблі, шпаги, ножі, кинджали, ятагани, багнети), зброя на ратищах (бойові сокири, списи, алебарди), ударна (булави, чекани, перначі), кидальна зброя (луки, арбалети), захисні обладунки (кольчуги, панцирі, шоломи, щити), вогнепальна зброя (рушниці, пістолети), артилерія, батальний живопис, голограми [189, с. 7–8].

Колекція зброї музею Львівського історичного музею дає уявлення про еволюцію зброї, її типи та види, осередки виготовлення, естетичні смаки майстрів-зброярів, рівень технічного розвитку суспільства [189, с. 8].

Фондова група «Зброя» становить основу для формування експозиції «Музею Арсенал», а також доповнює експозицій інших відділів музею.

Однією з важливих та цінних груп зброї музею є колекція мечів (див. додаток ПА, ПБ, ПВ) – вид холодної зброї з прямим клинком, що входила в основу озброєння воїна від найдавніших часів до XVII ст. Мечі, що експонуються в «Музеї Арсенал» – це унікальні зразки високої ковальської майстерності середньовічних зброярів. У музеї експонується 15 мечів трьох основних груп середньовічних мечів, серед яких п'ять поясних мечів XIV–XV ст. (див. додаток ПА), шість мечів «у півтори руки» XV–XVI ст. (див. додаток ПБ), три зразки дворучних мечів XVI ст. та один меч «ланскнетта» [257, с. 52–54].

Окрему групу пам'яток «Музею Арсенал» становлять російські шашки XIX ст., яких налічується 5 штук: традиційна кавказька шашка поч. XIX ст. (Інв. № 3-1675) (див. додаток ПГ), шашка армійського зразка 1834 р. (Інв. № 3-1677), шашка драгунська солдатська зразка 1881 р. (Інв. № 3-648), Георгіївська шашка зразка 1913 р. (Інв. № 3-212), офіцерська шашка зразка 1881/1909 рр. (Інв. № 3-690) [279, с. 127–130].

У музеї представлені також зразки колючої зброї – шпаги та рапіри XVI–XIX ст. – бойові, офіцерські, придворні, парадні та чиновницькі. Найяскравішими зразками цієї зброї у «Музеї Арсенал» є французька придворна шпага часів короля Людовика XVI (див. додаток ПД); шпага австрійського чиновника високого рангу XIX ст. – з гарно оздобленим

руків'ям, виготовленим з латуні та перламутру у вигляді змії та лева та написом «VIRIBUSUNITIS» – «Спільними зусиллями» (див. додаток ПЕ); бойова т. зв. «валлонська» шпага XVII ст. з гербом «Лебідь» на клинку [189, с. 10–11; 140, с. 4].

В музеї представлена також зброя важкої кавалерії-кірасирів – палаші. Найбільш яскравим зразком цього виду зброї є шотландський палаш (див. додаток ПЖ), виготовлений з якісної сталі та прикрашений травленням. Крім того, вказаний палаш є іменним, на клинку якого зазначена дата – 22 жовтня 1797 р., та прізвище власника – «Мак Камерон» [189, с. 12].

Окрему групу холодної зброї становлять європейські ножі та кинджали – даги (зброя лівої руки), стилети, мисливська холодна зброя, проломлювач панцирів «панцербрехер», кинджал венеціанських артилеристів «фузетті», середньовічний кинджал «мізерикордія» або «кинджал милосердя» (див. додаток ПЗ), а також ками (кинджал з прямим клинком) народів Кавказу. Ножі народів арабського Сходу та Кавказу відзначаються вишуканими оздобами – їх клинки та руків'я різноманітної форми, оздоблені черню по сріблі, тушовані золотом, піхви прикрашені коралами та бірюзою [140, с. 3].

Серед пам'яток музею добре представлена також й інша зброя народів Сходу, що вирізняється вишуканим декором. До цієї групи пам'яток належать парадні шоломи XVII ст. типу «кулах кхуд» (див. додаток ПИ). Один із них має сталеву напівсферичну тулею, яка спереду відкинута у вигляді людського обличчя. До верхньої частини пригвинчені роги, а вся поверхня шолома покрита травленим рослинним орнаментом; по нижньому краю зроблено напис мовою фарсі. Інший шолом – вкритий арабесковим орнаментом. Шолом типу «місюрка» набув поширення в ісламських країнах (див. додаток ПК). Складається цей шолом з невеликого округлого металевого ковпака та кольчужної сітки-бармиці [189, с. 14].

До групи зброї країн Сходу належить ряд шабел, серед яких шабля «Зульфакар», яку ще називають «священним мечем ісламу», «караючою зброєю пророка Мухаммеда», «мечем Алі» (див. додаток ПЛ). Загальна

довжина «Зульфакара» – 89 см, довжина подвійного сталевго клинка – 79,2 см. Для виготовлення цього зразка зброї була використана техніка куття, тушування, травлення. До шабель народів Сходу також належить албанська парадна шабля XVIII ст., яка відзначається позолоченим клинком, також багатою оздобою руків'я та піхви коралами і бірюзою (див. додаток ПМ) [189, с. 15].

Окреме місце у фондовій групі «Зброя» посідають ятагани – зброя турецької піхоти – яничарів. Представлені у Музеї ятагани прикрашені латунню, золотом, сріблом, коралами, рослинним та геометричним орнаментом на піхвах. Особливе зацікавлення викликає боснійський ятаган 1860–1861 рр, для виготовлення якого використали сталь, мідь, емаль, кістку, скло та шкіру (див. додаток ПН) [189, с. 14–17].

Серед короткоклинкової зброї східного типу привертають увагу екзотичні зразки холодної зброї, такі як індійський кинджал «кутар» із розвідним клинком (див. додаток ПО), кинджал «біхтра» (див. додаток ПП), індонезійський «кріс», кинджал «джамбія», тихоокеанський короткий меч «паранг-іланг» або «мандау». Зразки цієї зброї походять з відомих колекцій В. Лозинського, Б. Ожеховича та Музею імені князів Любомирських, звідки надійшли до фондів зброї ЛІМ-у [67, с. 110; 189, с. 17].

Представлений в Музеї «паранг-іланг» (інв. № 3-877) [27] (див. додаток ПР) надійшов із приватної колекції Б. Ожеховича. Даний зразок зброї походить з Середнього Борнео і датується другою половиною XVIII ст. Клинок односичний, зі зрізаним під тупим кінцем вістрям. Голівка дерев'яного руків'я виконана у стилізованому зображенні птаха [189, с. 17–19].

Індонезійський кріс (інв. № 3-875) [27] (див. додаток ПС) також датований XVIII ст., і надійшов до збірок Львівського історичного музею з колекції Б. Ожеховича. Клинок кріса є двосичний овальний у перетині та тричі вигнутий, що мало символічне значення вогню. Збереглися також піхви

до нього з темного міцної породи дерева. Окремі елементи декоровані рослинним орнаментом [67, с. 113].

Окрему групу зброї народів Сходу складає японська зброя періоду Едо. До неї належать захисні обладунки – шкіряний (мару-до) (Інв. № 3-4216) та залізний панцир (окегава-до) (Інв. № 3-3338); бойова маска-менгу (Інв. № 3-1360); два шоломи-кабуто, один з яких офіцерський (Інв. № 3-3604, 3-3603); японські нагінати (Інв. № 3-1399, 3-1384), шабля «вакідзасі» (воїни-самураї називали її «охоронцем честі» і могли здійснити нею обряд самогубства) (див. додаток ПТ) [278, с. 104–111]. Загалом з предметів японської холодної зброї у колекції Львівського історичного музею, що зберігаються у фондовій групі «Зброя», нараховується 22 одиниці, серед яких три предмети є серійними багнетами до гвинтівки Арісака заводського виготовлення, а решта – зразки клинкової та древкової зброї XVIII–XIX ст., що були виготовлені в традиціях японського зброярства – це ножі айкуті, танто, хамідасі; списи ярі; нагіната, як різновид древкової зброї тощо [266, с. 80–81].

Серед японської клинкової зброї у колекції Львівського історичного музею представлені дві короткі шаблі вакідзасі зповністю укомплектованою оправою (інв. № 3-876, інв. № 3-881), два клинка вакідзасі з піхвами (інв. № 3-878, інв. № 3-927), одна шабля вакідзасі (інв. № 3-394) та одна довга шабля катана (інв. № 3-585) без піхов [17]. У загальній кількості японської довгоклинкової зброї у колекції ЛІМ – 6 предметів [265, с. 151].

Предмети японської холодної зброї Львівський історичний музей успадкував здебільшого від Національного музею імені короля Яна III та збірки Б. Ожеховича, а також деякі з них надійшли з Одеського історико-краєзнавчого музею, Полтавського краєзнавчого музею, Ленінського районного народного краєзнавчого суду м. Львова [266, с. 80].

Окрім японської холодної зброї, у музеї представлена також вогнепальна зброя цього східного народу, що здебільшого надійшла у 1940–1950-х рр. з Музею імені князів Любомирських [264, с. 151]. Це – японська

гнотова рушниця XVIII ст. (Інв. № 3-2492), кавалерійський карабін другої половини XIX ст. (Інв. № 3-2575), гвинтівка Арніса «зразок 35» 1902 р. (Інв. № 3-3769), 3 багнети зразка М 30 (Інв. № 3-282, 3-1762, 3-4334) [17].

Виділяються серед предметів зберігання музею також унікальні зразки ударної зброї на коротких ратищах: бойові булави та сокири княжої доби X–XIII ст., індійський чекан «табар-загнол» з провінції Сінд XIX ст. (див. додаток ПУ) [189, с. 20].

Серед пам'яток музею добре представлена зброя та військова атрибутика українського козацтва: козацькі булави та перначі (див. додаток ПФ), шаблі, рушниці (зокрема турецькі рушниці «яничарки», як трофейна зброя), фортечні рушниці «гаківниці» (у музеї представлено п'ять експонатів, одна з яких виготовлена львівським майстром Бальцером Вернером у 1712 р.) (див. додаток ПХ), бойові литаври (див. додаток ПЦ) [189, с. 20–22].

Наступну групу пам'яток музею складає захисне спорядження воїна. У музеї представлені захисні рукавиці XV ст. (див. додаток ПЧ); кольчуга XVI–XVII ст. (Інв. № 3-3544); шолом-місюрка (Інв. № 3545); обладунок «рак» або «груди» XVII ст. (Інв. № 3-3929); обладунок німецького рейтара XVII ст. (Інв. № 3-3805), що складається з нагрудника із зображенням Богородиці Діви з Ісусом на руках, наспинника, нашійника, наплічників, прикриття для рук, рукавичок та шолому; офіцерська кіраса (Інв. № 3-3493), виготовлена в Росії у першій третині XIX ст.; солдатська кіраса (Інв. № 3-4393); японський панцир XVIII ст. (Інв. № 3-3338/2) [255, с. 84–87].

Особливим видом захисного спорядження, що зберігається у фондах Львівському історичному музеї, є обладунки «крилатих» гусарів XVII ст. У «Музеї Арсенал» представлено чотири комплекти цих обладунків (Інв. № 3-3806, 3-3939, 3-3940, 3-3941), проте загалом у фондах ЛІМ їх налічується 18 (див. додаток ПШ, ПЦ) [450, с. 90].

Колекція обладунків «крилатих» гусарів «Музею Арсенал» входила до складу приватної збірки, що з 1720 до 1815 р. належала князям Жевуським – власникам Підгорецького замку, та налічувала 36 повних комплектів

обладунків. З 1865 до 1939 р. колекція перебувала у власності князів Сангушків, а в 1940 р. потрапила до Львівського державного історичного музею [189, с. 22–25; 255, с. 85; 450, с. 15]. Ця колекція вважається найкращою у світі колекцією польського гусарського озброєння XVII ст., автентичним свідком польських міліарних досягнень періоду найбільшого розвитку Речі Посполитої [450, с. 22]. Проте представлені у музеї обладунки не мають первісного вигляду з їх найкращих часів, а самі комплекти часто включають не рідні елементи [450, с. 90]. Найбільш характерним елементом зброї крилатих гусар були крила, яких у львівській колекції налічується шість штук [450, с. 59].

Важливими елементами захисного спорядження воїна є шолом та щит. У музеї представлені як бойові, так і парадні шоломи. Серед парадних відзначається копія італійського шолома типу «бургіньйот» (кінець XIX – початок XX ст.), прикрашений сценами з поеми Вергілія «Енеїда» (див. додаток ПЮ). Серед бойових шоломів відзначається німецький шолом «мертва голова» (XV–XVII ст.) (див. додаток ПЯ). Серед щитів виділяється кримсько-татарський щит типу «калкан» (XVII ст.), виготовлений з виноградної лози, переплетеної різноколірними шовковими нитками (див. додаток ПАА) [189, с. 22–25].

Кидальна зброя у музеї представлена луком та арбалетами, серед яких яскраво виділяється німецький мисливський арбалет (див. додаток ПАБ), прикрашений слоновою кісткою, та французький арбалет XVI ст. з фігуркою дракона та головою собаки з червоного дерева [189, с. 25–26].

У музеї також зберігається зброя на довгих ратищах: списи, алебарди, моргенштерни, протазани, кузи, піки тощо (див. додаток ПАВ). Серед останніх часто експонуються французькі кавалерійські піки зразка 1913 р., 1915 р., 1890 р., російська козака піка зразка 1901 р., кавалерійські піки з Австрії та Німеччини кінця XIX – початку XX ст. Крім того, у «Музеї Арсенал» представлені унікальні африканські списи та щит, зроблені зі шкіри буйвола [189, с. 25–26].

Вогнепальна зброя у «Музеї Арсенал» представлена ручною зброєю та артилерією. Серед ручної зброї виділяються рушниці та пістолети. У музеї експонується вишукана кремінно-колісцева аркебуза XVI ст. з багатим оздобленням; цівки та приклади мисливських рушниць XVIII–XIX ст. декоровані плетивом золотих та срібних орнаментів, гравіруванням, сценами полювання, зображенням птахів та тварин; пневматична мисливська рушниця системи Бартоломео Жирардоні роботи австрійського майстра Антонія Аші XVIII ст. тощо [189, с. 27–28].

Серед пістолетів у музеї представлені дуельні пістолети XIX ст. роботи львівського майстра Т. Вишньовецького (див. додаток ПАГ), пара дуельних кремінно-ударних пістолетів італійського майстра з Венеції Л. Лазаріні, дуельний пістолет з Чехії майстра П. Шенка, бельгійський дуельний набір пістолетів майстра М. Шомона, пістолети роботи варшавського майстра К. Гібенгана, флорентійця Б. Паратичі, австрійця Ульріха, бельгійський капсульний пістолет «бундель револьвер» системи Марієтта (Інв. № 3-2434) (1840 р. м. Льеж, Бельгія), шестизарядні капсульні револьвери системи С. Кольта австрійського виробництва (Інв. № 3-2274, 3-2245, 3-2432), револьвер британської марки Адамса (Інв. № 3-2270), револьвер бельгійської системи Депре (Інв. № 3-2180), револьвери системи Е. Лефоше французького виробництва (Інв. № 3-2260, 3-2433) (див. додаток ПАД) та бельгійського виробництва (Інв. № 3-2196), револьвер системи Сміта-Вессона (Інв. № 3-2249), револьвер системи Нагана зразка 1895 р. (Інв. № 3-2186), спортивний тренувальний пістолет «монтекристо» французького майстра зброяра Флобера [189, с. 28–30; 230, с. 112–118].

У музеї представлені також зразки зброї роботи гуцульських майстрів XVIII–XIX ст.: топірці (бартки), рушниці (кріси), пістолети, прикрашені різьбленим геометричним орнаментом, срібними, мідними, латунними дротиками і бляшками [189, с. 31].

В експозиції музею наявні також зразки артилерії. Гармати музею залежно від калібру поділяються на мортири, кулеврини, серпентини,

фальконети тощо. Тут представлені бронзові та чавунні гармати з гербами, девізами, написами, декоративними прикрасами. Справжнім витвором мистецтва невідомого львівського майстра XIX ст. є гармата «Риба» (див. додаток ПАЕ), виготовлена в одиничному екземплярі. Крім того, у музеї представлені мортири XVII ст. з чавунними бомбами; гармати львівського майстра Л. Герле, відлиті у Львові в XVI ст.; 5 гармат «апостолок» (отримали таку назву через те, що на кожній гарматі є зображення апостола) львівського майстра Я. Полянського, відлиті в 1740 р. (див. додаток ПАЖ); полкові однофунтові гармати 1630 р.; салютні гармати з гербами родини Шептицьких; китайська гармата 1901–1902 р. [189, с. 31–33].

Значну групу пам'яток воєнно-історичного значення Львівського державного історичного музею становили особисті речі козаків, які зберігалися і продовжують зберігатися у різних фондівних групах. Сюди належать пам'ятки із фондової групи «Шкіра» – козацькі чоботи (інв. № Шр-441, Шр-442), сумка козацької старшини (26 x 13,5 см) (інв. № Шр-443) [26]. Ці шкіряні предмети є матеріалами археологічних розкопок І. Свешнікова на полі Берестецької битви 1971 р., що були передані ЛІМ-у Рівненським краєзнавчим музеєм 1972 р. [299]. Крім шкіряних предметів, з поля Берестецької битви походять також предмети зброї – ножі (інв. № З-3472, 34373) [18], гарматні ядра (інв. № З-3418, З-3419, З-3420), пістолетні кулі (інв. № З-3949, З-3950, З-3951) [19], а також металу – залізні підкови (інв. № Мт-2285, Мт-2286) [20].

До пам'яток воєнно-історичного характеру, окрім зброї, належать також картини батального жанру. Вони входять до фондової групи «Живопис» Львівського історичного музею. До найвідоміших полотен ЛІМ-у, які експонуються в «Музеї Арсенал» належить 9 картин, серед яких монументальне полотно-діорама «Битва під Грюнвальдом» художників З. Розвадовського і Т. Попеля, створене в 1910 р. – відображає епізод з битви 1410 р. (див. додаток ПАЗ). До цієї ж групи пам'яток належить картина «Перемога Данила Галицького над хрестоносцями під Дорогичином у

1238 р.», що зображує події XIII ст., львівського художника С. Серветника, створена у 80-х рр. XX ст. (див. додаток ПАИ). Крім того, цікавими за змістом є серія із шести картин («Гусари», «Улани», «Кірасири», «Сурмач російської кавалерії», «Російські піхотинці» та «Піхотинці польської гвардії») художника Ю. Лукашевича (див. додаток ПАК, ПАЛ). Ці картини дають змогу скласти уявлення про озброєння та зовнішній вигляд військовиків XIX ст. [189, с. 34–38].

Крім згаданих картин, до фондової групи «Живопис» Львівського історичного музею належить також картина «Битва під Хотиним 1621 р.» (полотно, олія, 149 х 204 см) (інв. № Ж-1497) [15, арк. 9] художника О. Климка (1937 р.). Картина надійшла до Львівського історичного музею з Львівської картинної галереї в 1955 р. [302, с. 142]. До цієї ж тематики належить портрет Петра Конашевича Сагайдачного (полотно, олія, 85 х 60 см) (інв. № Ж-1495) [15, арк. 8], виконаний Т. Копистинським (1886 р.), який експонується у Відділі давньої історії України ЛІМ-у. Портрет був переданий до фондів музею Музеєм Ставропігійського інституту в 1940 р. (див. додаток Д, п. 9) [302, с. 143].

Важливою групою картин є полотна із серії, що зображують національно-визвольну війну 1648–1657 рр. та експонуються у Відділі давньої історії України Львівського історичного музею. До цієї групи картин належать: парний портрет гетьманів Богдана Хмельницького та Івана Скоропадського (205 х 144 см) (інв. № Ж-1493), портрет Івана Богуна (180 х 115 см) (інв. № Ж-1492) художника М. Добронравова (1952 р.) [15, арк. 8].

Загалом у фондовій групі «Живопис» Львівського історичного музею зберігається 13 портретів українського козацтва. Окрім вже згаданих, тут представлені портрети козацьких гетьманів Юрія Хмельницького (інв. № Ж-62) [13], Івана Самойловича (інв. № Ж-857) [13], Івана Скоропадського (інв. № Ж-1612) [15], Данила Апостола (інв. № Ж-1488) [15], Кирила Розумовського (інв. № Ж-8055) [15]. Ці портрети потрапили до збірки ЛІМ-у з Національного музею імені короля Яна III. Портрети Павла Полуботка (інв.

№ Ж-390) [13] та Павла Тетері (інв. № Ж-316) [13] кін. XVIII – поч. XIX ст. – невідомого походження. А портрети Івана Виговського (інв. № Ж-1815) [15], Пилипа Орлика (інв. № Ж-1816) [15], Івана Мазепи (інв. № Ж-1817) [15] авторства О. Вікторовича, та Дмитра (Байди) Вишневецького (інв. № Ж-1838) [15] художника С. Бузату (1994), були закуплені безпосередньо у авторів [301, с. 111].

У фондах Львівського історичного музею зберігаються також репродукції на відомі картини воєнно-історичного характеру. Серед них: «Посли львівського магістрату в таборі Б. Хмельницького під Львовом» (інв. № Репр. 17745) [24] художника Є. Турбацького (1907 р.) (походить з Національного музею імені короля Яна III), «В'їзд Богдана Хмельницького до Києва» (інв. № Репр. 17744) [24] літографія з картини художника М. Івасюка (1912 р.), куплена у гр. Г. Кузнецова 1951 р. [299, с. 57–61]

Ще однією фондовою групою Львівського історичного музею є «Графіка», серед пам'яток якої також зустрічаються такі, що належать до воєнно-історичних. Відомими гравюрами є «Кароль Ходкевич вручає жезл командира Любомирському» (інв. № Г-17258) [12] автора Корсі (1816 р.), «Виступ Б. Хмельницького перед повстанцями під Жовтими Водами в 1648 р.» (інв. № Г-16402) [18] художника С. Лазеби (1953 р.), літогравюра «Штурм Максимом Кривоносом Високого замку у Львові 14 жовтня 1648 року» (58,5 x 41,4 см) (інв. № Г-16411) [18] художника С. Лазеба (1949 р.), портрет Михайла Кричевського (інв. № Г-73) та копія гравюри «Василь Лупул» (інв. № 77) [10] голландського художника Абрагама Вестерфельда XVII ст.

Окрему фондову групу пам'яток Львівського історичного музею складають «Фотоматеріали експозиційно-допоміжного фонду». Однією з важливих пам'яток цієї групи є карта-схема «Облога міста Львова Богданом Хмельницьким у жовтні 1648 р.» (інв. № Ед-457) художника С. Борейко, що була створена у 50-і рр. XX ст. для доповнення експозиції про Національно-

визвольну війну 1648–1657 рр.; фотокопія з офорту О. Данченка «Подвиг трьохсот під Берестечком» (інв. № Ед ФМ-8271) [25].

В «Музеї Арсенал» представлені дві скульптури: дерев'яна скульптура «Данило Галицький» Валентина Борисенка (1961 р.) та скульптурна група «Архангел Михаїл вражає сатану» XVII ст. (див. додаток ПАМ). Автором проекту скульптурної групи був П. Гродзицький, фігуру архангела Михаїла відлив львівський ливарник К. Франке, а автор фігури сатани – невідомий. Образ архангела символізує захисників Львова, а сатани – його ворогів. Скульптурна група неодноразово зазнавала ушкоджень: 1704 р. – під час облоги міста шведським королем Карлом XII; 1821 р. – внаслідок буревію. Проте вже 1824 р. була відреставрована під час реконструкції королівського арсеналу [189, с. 38–39].

Важливою частиною фондів «Музею Арсенал» є голограми орденів, серед яких орден Андрія Первозваного – перша російська нагорода, введена Петром I у 1698 р.; Мальтійський орден, історія виникнення якого сягає 1099 року; орден Золотого Руна, введений у XVст. герцогом Бургундії Філіпом III Добрим; орден Почесного легіону, введений 1802 р. Наполеоном I Бонапартом за державні та військові заслуги; орден Білого Слона – сіамська (тайландська) нагорода, встановлена в 1861 р.; орден Вранішнього Сонця – японська нагорода, введена 1875 р.; орден Подвійного Дракона – китайська нагорода, введена в 1865 р. [189, с. 41–42].

Ще однією важливою групою пам'яток воєнно-історичного характеру Львівського історичного музею є пам'ятки Другої світової війни. Висвітлення цього періоду було започатковане Відділом «Велика Вітчизняна війна на Україні», який був створений у серпні 1944 р. після відновлення діяльності музею. Паралельно з відділом навесні 1945 р. була сформована виставка «Вітчизняна війна та трофейне озброєння», що складалася з дрібного та габаритного озброєння – літаки, танки, гармати, міномети [192, с. 252]. Це свідчить про значну колекцію воєнної зброї та техніки, що потрапила у фонди Львівського історичного музею ще до завершення війни.

Збірка Другої світової війни складається з оригінальної німецької та радянської зброї (відсутні оригінальні пам'ятки, пов'язані з визвольним рухом періоду війни, що пов'язано з вилученням та знищенням з ідеологічних причин понад 2 тис. одиниць зброї із музейного зібрання у 1950-х рр. ХХ ст.); комплексу матеріалів, пов'язаних з історією Дивізії «Галичина» (світлини, документи, зброя та військове спорядження); трофейних німецьких прапорів та зброї [192, с. 260].

Досить чисельною є фонова група музею «Плакати», що налічує близько 20 000 одиниць збереження. 38 з них є радянські військові плакати періоду 1941–1945 рр., які яскраво ілюструють перебіг воєнних кампаній радянсько-німецької війни [65, с. 134]. До найвідоміших плакатів цього жанру належать: «Безпощадно разгромим и уничтожим врага!» (інв. № П-1966) [22], «Кто с мечем к нам придет, от меча и погибнет!» (інв. № П-611) [21], «Родина-мать зовет!» (інв. № П-3998) [23], «Народ и армия непобедимы!» (інв. № П-1841) [22], «Усилим фонд народной обороны» (інв. № П-1842) [22] та інші.

Це далеко не весь перелік пам'яток військово-історичного характеру відділу зброї «Музею Арсенал» та фондів Львівського історичного музею, проте він вражає своїм багатством, видовим різноманіттям, багатогранністю та територією походження. Це одна з найповніших та найдовершеніших збірок зброї на території України, що продовжує зберігатися у сучасному музеї та становить історичну та наукову цінність.

3.3 Створення та функціонування спеціалізованих музеїв воєнно-історичного профілю

Важливе значення у вивченні воєнної історії Української держави та її Збройних Сил відіграють спеціалізовані військово- та воєнно-історичні музеї, кількість яких значно зросла у радянський період. Головне завдання музеїв цього профілю полягало у відображенні героїчного минулого народу через збереження, колекціонування та експонування воєнно-історичних предметів,

найбільш характерними серед яких для дослідження теми роботи є зброя та озброєння. Одним із музеїв Львова такого профілю є сучасний Воєнно-історичний музей 58-го Будинку офіцерів, що виник на базі Музею історії військ Прикарпатського військового округу та функціонував у місті протягом другої половини ХХ ст.

На сучасному етапі Воєнно-історичний музей 58-го Будинку офіцерів належить до відомчих музеїв Міністерства оборони України та не є загальновідомим та широкодоступним для огляду музеєм Львова, оскільки знаходиться на території військової частини. Музей вражає кількісним та видовим складом пам'яток, які хронологічно належать до кінця ХІХ – початку ХХІ ст.

Документація Воєнно-історичного музею 58-го Будинку офіцерів є головними джерелами дослідження діяльності та функціонування Музею історії військ Прикарпатського військового округу. Фактичне накопичення предметів колекціонування музею розпочалося ще в середині ХХ ст., проте вся документація щодо його діяльності, а також щодо надходження предметів збереження до фондів установи була знищена в силу історичних та політичних подій, що вирували на території краю. На сьогоднішньому етапі у розпорядженні дослідників є лише сучасні документи: Наказ командуючого військами Прикарпатського військового округу № 127 від 8 травня 1996 р. у м. Львів «Про відкриття Музею історії Прикарпатського військового округу та організаційні заходи, пов'язані з його діяльністю» [194, арк. 2], а також історична довідка Воєнно-історичного музею 58-го Будинку офіцерів авторства директора музею С. Паліси [196, арк. 8] і Положення про Музей 58-го Будинку офіцерів [195, арк. 3]. Крім документації, дослідження опирається на основний фонд музею, який налічує близько 10 000 одиниць збереження, не враховуючи пам'яток, що досі залишаються не опрацьованими, а тому не введені до складу основного фонду.

Незважаючи на слабку популяризацію Воєнно-історичного музею 58-го Будинку офіцерів, його колекція вирізняється якісним та кількісним складом

пам'яток, особливе значення серед яких відіграють предмети зброї та озброєння.

Початок функціонування попередника Воєнно-історичного музею 58-го Будинку офіцерів – Музею історії військ Прикарпатського військового округу припав на 7 травня 1965 р., коли відбулося його урочисте відкриття, приурочене до 20-ї річниці перемоги у Великій Вітчизняній війні [190, с. 6]. Музей було створено згідно з директивою Міністра оборони СРСР і начальника Головного політичного управління Радянської армії та Воєнно-Морського Флоту [190, с. 5].

На момент відкриття музей отримав назву Музей історії військ Червонопрапорного Прикарпатського військового округу. Така назва була зумовлена основною метою створення Музею, що полягала у пропаганді бойових традицій Радянських Збройних Сил крізь призму діяльності Прикарпатського військового округу, початки формування якого припали на період звільнення західних областей Радянської України від німецьких військ на завершальному етапі Другої світової війни [190, с. 9].

Прикарпатський військовий округ виник на базі військ 1-го і 4-го Українських фронтів [253, с. 9]. В його основу ввійшли Львівський та Прикарпатський військові округи [253, с. 8].

Львівський військовий округ був утворений наказом Народного комісара СРСР від 16 травня 1944 р.. Територію дислокації округу включали Волинська, Рівненська, Тернопільська та Чернівецька області із подальшим включенням Львівської та Дрогобицької (після їх звільнення). Управління Львівського військового округу зосереджувалось у місті Рівному, а з серпня 1944 р. (після звільнення Львова) – у Львові [253, с. 5]. Головними завданнями з'єднань і частин Львівського ВО були підготовка резервів для фронту, постачання у війська матеріальних запасів, забезпечення лікування та евакуацію поранених і хворих [253, с. 5–6].

Наказом Народного комісара оборони від 9 липня 1945 р. було сформовано Прикарпатський військовий округ у складі Станіславської (нині

Івано-Франківська), Тернопільської, Чернівецької, Вінницької областей, Закарпатської України (нині Закарпатська область) і деяких районів Кам'янець-Подільської області (нині Хмельницька). На формування управління округу було спрямовано польове управління 4-го Українського фронту. Командуючим військами округу було призначено генерала армії А. Єрмоєнка, а управління округу знаходилось у місті Чернівці. Утворення нового прикордонного округу було викликане потребами повоєнного етапу військового будівництва – необхідністю оперативного проведення демобілізації, здійснення заходів подальшого зміцнення Збройних Сил, державної безпеки та оборонної могутності [253, с. 6].

Рішення про об'єднання Львівського та Прикарпатського військових округів у єдиний Прикарпатський військовий округ було прийнято 3 травня 1946 р. Управління округу зосередилось у Львові. Командуючим військами об'єданого округу було призначено генерала армії А. Єрмоєнка, а начальником штабу – генерал-лейтенанта М. Городецького [253, с. 8].

З моменту виникнення Музей історії військ Червонопрапорного Прикарпатського військового округу знаходився на вулиці Леніна, 99. 12 липня 1974 р. музей продовжив функціонування у новому, спеціально збудованому приміщенні по вулиці Стрийській, 48а, на території Центрального парку культури і відпочинку імені Б. Хмельницького недалеко від Монумента Бойової Слави Радянських Збройних Сил [190, с. 5].

Експозиція музею станом на 1980 р. відображала історію радянських Збройних Сил з моменту їх створення до вказаного часу. Найбільшу її частину становили матеріали, що повідомляли про війська Червонопрапорного Прикарпатського військового округу, які захищали західні та південно-західні рубежі країни [190, с. 6–7]. Велика кількість експонатів розповідала про одне із найстаріших з'єднань радянської армії – 24-ту механізовану Самаро-Ульянівську, Бердичівську, Залізну, ордена Жовтневої Революції, тричі орденів Червоного Прапора, орденів Суворова, Богдана Хмельницького, імені князя Данила Галицького дивізію, що входила

до складу округу [228, с. 7]. Експозиція музею складалася із шести тематичних розділів, що займали шість залів: «Велика Жовтнева соціалістична революція», «Громадянська війна в СРСР», «РСЧА в роки мирного соціалістичного будівництва» (зали 1 і 2), «Велика Вітчизняна війна Радянського Союзу» (зали 3 і 4), «Війська округу в післявоєнний період» (зал 5), «Браття по класу, браття по зброї» (зал 6) [190, с. 7].

У період незалежності, а саме у травні 1995 р. рішенням командувача військ Прикарпатського військового округу музей було перенесено на територію військової частини по вулиці Стрийській, 88, де він знаходиться і сьогодні [228, с. 6]. А вже 8 травня 1996 р. було видано наказ №127 «Про відкриття Музею історії Прикарпатського військового округу та організаційні заходи, пов'язані з його діяльністю», який був підписаний Командувачем військами Прикарпатського військового округу генерал-полковником П. Шуляком та Начальником штабу Прикарпатського військового округу генерал-лейтенантом В. Палієм [194, арк. 1–2].

Роботу Музею було організовано згідно наказу міністерства оборони №122 від 25 квітня 1980 р., а також інструкції та вказівок Управління виховної роботи МО України та Прикарпатського військового округу. Штат Музею укомплектували згідно штатному розкладу військово-історичного музею №48/021 від 15 квітня 1994 р. [194, арк. 1].

Музей був відкритий для публічного огляду, а його діяльність організовано згідно діючого Законодавства України: щоденно з 09:00 до 18:00; вихідні дні – понеділок, вівторок. Відвідування музею здійснювалося за колективними заявками через начальника музею [194, арк. 1]. Матеріальне та фінансове забезпечення Музею було покладено на ЦКПД ПрикВО, як вищий структурний підрозділ [194, арк. 2].

Контроль за виконання наказу «Про відкриття Музею історії Прикарпатського військового округу та організаційні заходи, пов'язані з його діяльністю» було покладено на Заступника командуючого військами округу з

виховної роботи – начальника управління полковника Л. Коберського [194, арк. 2].

На сучасному етапі музей продовжує функціонувати, як зазначалось вище, під назвою Воєнно-історичний музей 58-го Будинку офіцерів на території військової частини А 0284 [196, арк. 1]. Музей знаходиться в окремій будівлі загальною площею 632 метри квадратні, 428 з яких займає його експозиція. Перед будівлею музею розташовані оглядові майданчики, де стоять гранітні обеліски зі списками усіх об'єднань, з'єднань і частин, які брали участь у визволенні Львова від німецько-фашистських загарбників, зразки артилерійського озброєння та бойової техніки [228, с. 6].

В умовах незалежності Української держави та з відходом від радянської ідеології кардинально змінилися головні завдання діяльності музею, що зорієнтовані тепер на українські реалії: збереження, вивчення і пропаганду історії держави та її війська, Прикарпатського військового округу, Західного оперативного командування; формування високих бойових якостей і патріотичних почуттів у військовослужбовців Збройних Сил, членів їх сімей, молоді та громадян міста Львова [228, с. 6].

У травні 1995 р. була відкрита нова експозиція музею, що розміщується у трьох експозиційних залах. Вона створювалася під керівництвом командувача військ Прикарпатського воєнного округу генерал-полковника П. Шуляка та заступника командувача військ – начальника управління виховної та соціально-психологічної роботи Прикарпатського військового округу генерал-лейтенанта Л. Коберського [228, с. 6].

Сьогодні Музей здійснює плідну діяльність зі збереження, колекціонування та експонування музейних предметів воєнно-історичного значення. Основний фонд Музею поділений на декілька підрозділів: зброя та озброєння, боєприпаси, майно інженерної служби, майно зв'язку, майно радіаційного хімічного бактеріологічного захисту (РХБЗ), особисті речі (однострій), бойові прапори, нагороди, картини, скульптури [197].

Значну увагу привертає колекція зброї та озброєння, формування якої розпочалося ще у минулому столітті в рамках Музею Прикарпатського військового округу, і продовжується до сьогоднішнього дня вже у сучасному Воєнно-історичному музеї 58-го Будинку офіцерів. Найбільшу цінність для вивчення становлять пам'ятки, що надійшли до фондів Музею ПрикВО ще в 1965 р. згідно з Наказом командувача ПрикВО [197].

В основному фонді музею знаходяться зразки як холодної, та і вогнепальної зброї. Холодна зброя представлена невеликою кількістю предметів, що переважно стосуються періоду громадянської війни та міжвоєнного періоду. Насамперед – це шаблі козацькі 1930, 1935, 1945 рр. випуску (ОФ інв. № 61, 60, 59); офіцерські шаблі (ОФ інв. № 56, 58); шабля офіцерська австрійська (ОФ інв. № 57); шабля офіцерська Богомольця 1901 р. випуску (ОФ інв. № 62). Окрім шабел у фонді музею зберігаються багнетно-ножі (ОФ інв. № 64, 65), багнети (ОФ інв. № 66, 67) (див. додаток Р) [197].

В експозиції представлено декілька макетів холодної зброї раніших епох: макет пернача (ОФ інв. № 279); декілька макетів шабел з піхвами та без (ОФ інв. № 281 – 283) [197].

Більшу частину групи пам'яток зброя та озброєння становить вогнепальна зброя. Переважно предмети цього виду зброї хронологічно стосуються періодів Першої світової війни, громадянської війни, міжвоєнного періоду, Другої світової війни та частково повоєнних років.

В експозиції Музею для огляду представлений 7,62-мм станковий кулемет Максим зразка 1910 р., заводський номер СГ 583 – варіант британського кулемета Максим, що пройшов модернізацію на Тульському збройному заводі та широко використовувався російською та радянською армією у період Першої та Другої світових воєн (ОФ інв. № 26) [197].

У фондах музею представлені також зразки особистої стрілецької зброї періоду громадянської війни. Одним з найяскравіших зразків цієї групи предметів є 7,62-мм револьвер Наган зразка 1895 р. польського виробництва (дата виготовлення – 1936 р.) (ОФ інв. № 43) [197]. Заводський номер цього

револьвера (№ 30) вказує на те, що представлений зразок зброї належить до першої сотні даної модифікації. Револьвер системи Наган – семизарядний револьвер, що був розроблений в 1895 р. для потреб Російської імперії, а згодом активно використовувався і в радянський період. В основному фонді музею представлені ще два зразки цього револьвера пізнішого виробництва (ОФ інв. № 45, 46) [197].

Також в експозиції Музею знаходиться зразок стрілецької особистої зброї, що перебував на озброєнні німецької армії – 10,55-мм револьвер «Рейхсревольвер» взірця 1879 р. (зброя німецьких поліцейських) (ОФ інв. № 44). Ще одним зразком німецької особистої зброї часів Першої світової війни є 7,63-мм автоматичний пістолет системи Маузера взірця 1895 р. – в основному фонді музею знаходиться два зразки цього виду зброї (ОФ інв. № 36, 37). Прикладом німецької особистої зброї, що використовувалася у двох світових війнах є також 9-мм пістолет Парабеллум (P-08) взірця 1908 р. У фондах музею зберігається три зразки цієї зброї: 1918, 1937, 1940 рр. випуску (ОФ інв. № 40, 39, 556) (див. додаток Р) [197].

Особливим музейним предметом основного фонду музею є т. зв. трилінійна гвинтівка системи Мосіна взірця 1891 р. (ОФ інв. № 7) [197]. 7,62-мм гвинтівка була випущена в 1899 р. на Київському заводі стрілецької зброї. Унікальність цього зразка зброї полягає у тому, що гвинтівка була випущена через 8 років після виникнення, і ще не зазнала модифікацій [196, арк. 3]. Загалом у фондах Музею зберігаються ще дві гвинтівки та два карабіни системи Мосіна (ОФ інв. № 8, 9, 10, 11) [197].

Одним із унікальних експонатів музею, що стосується періоду громадянської війни є тачанка кавалерійська (ОФ інв. № 55) [197]. Вона була створена перед Першою світовою війною як засіб транспортування та бойового застосування кулемету на полі бою, а тому стала символом громадянської війни в Україні. Кавалерійська тачанка була прийнята на озброєння у багатьох арміях світу та відіграла важливу роль у розвитку тактики кавалерії [196, арк. 2].

Велика кількість предметів зброї та озброєння належить до періоду Другої світової війни. Важливим предметом експозиції є 45-мм протитанкова гармата (ПТП 45-мм) взірця 1937 р. (ОФ інв. № 4) [197]. Народна назва її – «Сорокоп'ятка». Ця гармата на початковому етапі війни була головною зброєю у боротьбі з ворожими танками, ставши символом солдатської мужності та відваги, і отримала назву «Прощавай, Батьківщино». Така назва була викликана небезпекою для артилеристів цієї гармати, оскільки її використовувала Червона Армія й у пізніші роки Другої світової війни, коли бронепробивність цієї гармати була недостатньою для знищення танків нового зразка. Дальність стрільби гармати становила 4400 метрів, а її загальна вага в похідному положенні – 1200 кілограм. Гармата могла здійснювати 25 – 30 пострілів у хвилину [196, арк. 4]. Ще одним важливим експонатом без дати випуску є 76-мм протитанкова гармата (ЗІС-3) (ОФ інв. № 2) [197].

Прикладом німецької особистої стрілецької зброї часів другої світової війни є 9-мм самозарядний пістолет Вальтер-Люгер взірця 1938 р. (Р-38). У музеї зберігається два зразки цієї зброї: 1943 р. випуску (ОФ інв. № 41) і без року випуску із заводським номером 6652 (ОФ інв. № 42) [197].

На озброєнні офіцерів Червоної армії у період Другої світової війни був 7,62-мм автоматичний пістолет ТТ (Тульський-Токарев), розроблений у 1930 р. В експозиції музею представлений зразок 1939 р. випуску (ОФ інв. № 34) і зразок 1944 р. випуску (ОФ інв. № 35) (див. Додаток Р) [197].

Проти ворожих танків впродовж війни також ефективно використовувалися протитанкові рушниці. У фондах музею представлені зразки подібної зброї системи конструкторів В. Дегтярьова (ПТРД) і С. Симонова (ПТРС) [196, арк. 4].

В розгорнутому вигляді у музеї експонується 82-мм батальйонний міномет (БМ-37), взірця 1937 р. (ОФ інв. № 30) [197]. Вага міномета становить 52 кілограми, дальність стрільби – 3040 метрів. Міномет міг здійснювати 25 – 30 пострілів за хвилину [196, арк. 4].

Крім вищезгаданих предметів, в експозиції музею представлені й інші зразки вогнепальної зброї періоду Другої світової війни. Серед них – два 7,62-мм пістолети-кулемети системи Дегтярьова взірця 1940 р. (ППД-40) (ОФ інв. № 48, 49); два 7,62-мм пістолети-кулемети системи Шпагіна взірця 1941 р. (ППШ-41) (ОФ інв. № 52, 53); два 7,62-мм пістолети-кулемети системи Судаєва взірця 1943р. (ППС-43) (ОФ інв. № 50,51). А також автоматична гвинтівка системи Токарева взірця 1940 р., ручний кулемет системи Дегтярьова взірця 1927 р. тощо (див. Додаток Р) [196, арк. 5].

Ще однією частиною експозиції музею є зразки зброї повоєнного періоду. Одним з таких експонатів є 37-мм авіаційна гармата (Н-37Д) 1957 р. випуску (ОФ інв. № 1) та інші (див. Додаток Р) [196, арк. 5].

Особливим експонатом, що перебуває на збереженні Воєнно-історичного музею 58-го Будинку офіцерів є броневий автомобіль Балтійського заводу без дати випуску, який експонується біля головного входу до будівлі музею (ОФ інв. № 54) [196, арк. 5].

Найбільшою групою основного фонду музею за чисельним складом музейних предметів є група «Живопис». Сучасну експозицію у першій залі відкриває ікона Покрови Божої Матері, що є покровителькою українського війська. Найвідомішими полотнами, що зберігаються та експонуються музеєм є твори української художниці Софії Корбут: «Мати-Батьківщина» (1975 р.), «Народні месники» (1975 р.) [228, с. 6–7]. Також у музеї представлені картини відомих художників-баталістів студії імені Грекова: «Червона Армія, 1918 рік» художника Кузнєцова; «Героїчний перехід десятитисячного загону в тилу у білих» художника Жаби; «Чапаєвці» художника Пшеничнікова; «За робітничу справу» художника Некрасова; «Олекса Дундич» художника Добронравова [228, с. 8].

Героїку періоду Другої світової війни висвітлюють художні полотна: «Прапор Перемоги» художник Логінов, «Урожай 1944 року» Євстигнєєв, «Партизани» Обриньба, «Безсмертя» Торкунов, «Наші в Празі» Лаврінов [196, арк. 5].

Чисельною за складом є група відзнак та нагород. У музеї зберігаються авторські роботи краєзнавця та колекціонера С. Похолка. У музеї представлена велика кількість нагород часів визвольних змагань: відзнака члена товариства «Сокіл», що був заснований В. Нагірним у 1894 р.; відзнака «Січова зірка» члена пожежно-рятувального товариства «Січ», заснованого В. Триловським у 1900 р.; нагорода «За значне Діло», пластової організації заснованої у 1911 р. П. Франком; «Свастика вдячності» – найвища пластова нагорода, встановлена у 1922 р.; пам'ятний знак з нагоди проголошення Західноукраїнської Народної Республіки у Львові; військова пам'ятна відзнака за бої у складі Українських січових стрільців у 1914–1917 рр. Також у музеї представлена нагородна Грамота до ордена «Червоного прапора» та сам орден за № 3302. Ця грамота була видана Революційною Військовою Радою Російської Федерації командирі 1-ї батареї 3-го ескадрону 8-ї дивізії Червоного козацтва Сергію Лозинському [228, с. 7].

До військових нагород Радянського Союзу періоду Другої світової війни належали: орден «Леніна» – найвища нагорода СРСР, орден «Червоного Прапора» (модифікація 1924 та 1943 рр.), ордени «Вітчизняна війна» – першого та другого ступенів, орден «Слава» – третього ступеня, орден «Червоної зірки», бойові медалі – «За відвагу», «За бойові заслуги» [196, арк. 5].

У фондах музею зберігаються особисті речі та документи відомих воєначальників: двічі Героя Радянського Союзу, Маршала Радянського Союзу І. Конєва – командувача Прикарпатського військового округу; двічі Героя Радянського Союзу генерала армії П. Батова та інших. У музею широко представлені взірці форми одягу зразка 1932 та 1943 рр. Особливе зацікавлення становить парадний мундир генерал-майора Голубєва. Його унікальність полягає в тому, що така форма одягу у Червоній Армії створювалася один раз і лише для учасників параду Перемоги на Червоній площі у Москві [228, с. 8].

В основу сучасної експозиції закладено розповідь про з'єднання та частини, що були створені в роки громадянської війни. Експонати розповідають про зародження та бойовий шлях 24-ї механізованої Самаро-Ульянівської, Бердичівської, Залізної, ордена «Жовтневої революції», тричі ордена «Червоного прапора», орденів «Суворова», «Богдана Хмельницького», імені князя Данила Галицького дивізії; 51-ї гвардійської, механізованої, Перекопської, Харківсько-Празької, ордена «Леніна», двічі ордена «Червоного прапора», орденів «Суворова» і «Кутузова» дивізії; 128-ї гвардійської, механізованої, Туркестанської, двічі ордена «Червоного прапора» дивізії та інших об'єднань, з'єднань та частин [228, с. 7].

Центральне місце в сучасній експозиції Воєнно-історичного музею 58-го Будинку офіцерів займає розділ, який присвячений Прикарпатському військовому округу та його правонаступнику – Західному оперативному командуванню. Цікаві експонати розповідають про історію створення, бойове навчання, здобутки та перемоги, про відомих особистостей, що служили у лавах цього об'єднання [196, арк. 6].

Це далеко не весь перелік предметів колекціонування, що зберігаються у фондах Воєнно-історичного музею 58-го Будинку офіцерів. Проте навіть такий невеликий огляд пам'яток показує, що музей володіє однією з найбільших та досить унікальних воєнно-історичних колекцій не лише серед музеїв Львова, але й серед багатьох музеїв України. Кількісний та якісний склад його фондів дозволяє у повній мірі продемонструвати військову історію Української держави ХХ ст. Музей потребує подальшої роботи над збереженням вже наявних пам'яток, а також їх примноження для яскравішої демонстрації воєнного минулого нашого краю. Крім того, необхідними є заходи для популяризації Воєнно-історичного музею, який є важливим джерелом до вивчення історії Українського Війська та Збройних Сил України.

Воєнно-історичний музей 58-го Будинку офіцерів не потрапляв у поле вивчення дослідників музеїв та музейної діяльності Львова. Головним

популяризатором музею є його директор Сергій Паліса, який видав декілька публікацій, що подають коротку довідку з історії виникнення та функціонування музейної установи, а також характеристику основної експозиції музею та головних напрямків його діяльності як самостійно, так і у співпраці з іншими музейними установами міста Львова. На неймовірному ентузіазмі С. Паліси музей функціонує в умовах слабкого державного фінансування.

Незважаючи на сумнозвісність радянської доби на теренах Західної України, а зокрема у місті Львові, сучасна історична наука не може ігнорувати факту перебігу цього періоду в історії нашого краю, який залишив по собі значну кількість матеріальних згадок. Ще одним із символів радянської доби у Львові, що став результатом меморіально-цвинтарного напрямку діяльності радянської влади у галузі музейного будівництва, є меморіальне кладовище «Пагорб Слави», поблизу якого протягом 70–80-х рр. функціонував Меморіальний музей.

Вперше назва «Пагорб Слави» почав використовуватися як назва цвинтаря, що був створений для поховання полеглих вояків російської армії, що загинули протягом 1914–1915 рр. в ході Великої Галицької битви в серпні 1914 р. під Горлицею, а також померли від хвороб і ран у шпиталях 1915 р. [321, с. 528].

Цвинтар був закладений з ініціативи дружини генерал-губернатора з Галичини графині Бобрінської та під час російської окупації перебував під опікою цієї родини. Він був розташований у південно-східній частині Львова на реквізованих російською окупаційною владою землях, що знаходилися поблизу парку Бартоша Гловацького на Личакові, і до окупації перебували у власності С. Яблонської з Личаковських [321, с. 529].

Цвинтар був закладений згідно з планом архітектора А. Вітмана, виконаного у 1918 р., і складався з двох ділянок. На першій з них знаходилась 141 спільна могила та 177 одиночних могил російських вояків. Загальна кількість захоронених становила 2545 осіб, з яких відомих прізвищ

732, та невідомих – 1813. Окремо були захоронені російські воїни мусульманського віросповідання з оригінальними надгробками магометян [321, с. 529].

У 1930-х рр. на цій ділянці стояв білокам'яний хрест з гранітним постаментом з написом: «Братскія могилы доблесныхъ русскихъ воиновъ жизнь положившихъ за Веру, Царя и Отечество 1914–1915 годах». Проте більшістю жертв Першої світової війни все-таки були українські вояки здебільшого з Лівобережної України, які полягли у битвах біля Львова [321, с. 529].

Друга ділянка знаходилася на значній віддалі від першої, де були захоронення 510 осіб, що померли від епідемічних хвороб [321, с. 529].

Значно погіршилось становище кладовища після відступу російських військ зі Львова. До 1921 р. цвинтар був ушкоджений та частково знищений через необгородженість території та вандалізм місцевих мешканців, які випасали на цій території худобу. Спроби відновити кладовище у 1922 р. зробив князь К. Богуцький своїм зверненням до дирекції комісії у справі люстрації цвинтаря російських солдатів у Львові [321, с. 529].

Комісія магістрату, яка складалася з представників Польського товариства опіки над могилами героїв (Polskie Towarzystwo Opieki nad Grobami Bogaterów), Товариства взаємної допомоги російським емігрантам (Общество взаимопомощи российских эмигрантов) та Польського червоного хреста (Polski Czerwony Krzyż), прийняла рішення про ексгумацію інфекційного цвинтаря та перенесення його до основних поховань. Після відкриття перших могил з'ясувалося, що на цій ділянці поховано значно більше осіб, ніж числиться у цвинтарних книгах [321, с. 529].

Наступними власниками кладовищних ґрунтів стали Богдановичі навесні 1923 р. На початку 1930-х рр. нові власники висунули вимогу про відшкодування за землю, яка була зайнята кладовищем. Через надто високу ціну магістрат прийняв рішення ексгумувати всі поховання з «Пагорба Слави» на Австрійський військовий цвинтар. Рішення було виконано взимку

1937 р. – останки російських вояків з двох ділянок «Пагорбу Слави» було перенесено на східну ділянку Австрійського військового цвинтаря [321, с. 529].

Після закінчення Другої світової війни знову постало питання про створення військового кладовища для поховання полеглих солдат та офіцерів Червоної Армії. У 1944 р. було прийнято рішення про створення Меморіалу воїнів Червоної Армії на території колишнього кладовища «Пагорба Слави» [270, с. 9].

12 березня 1945 р. Львівською міською радою та бюро міськкому КП(б)У було прийнято постанову про будівництво «Пагорба Слави». Даною постановою був затверджений до реалізації проект будівництва цвинтаря архітекторами А. Натальченком, Г. Швецько-Вінецьким, І. Персиковим; визначено виконавців та термін виконання роботи. Зокрема, планувальні роботи та озеленення цвинтаря мали бути завершені до 15 травня 1945 р. (покладені на трест зеленого будівництва – відповідальний Жайківський), побудова монументу – до 27 червня 1945 р., перенесення всіх захоронень офіцерів та бійців, розташованих по скверах та парках міста, на цвинтар «Пагорб Слави» – до 1 червня 1945 р. (відповідальний Манджуло). Всі планувальні та підготовчі роботи мали здійснюватися силами, засобами та транспортом військових з'єднань, розташованих у місті Львові. Крім того, даною постановою головного архітектора м. Львова А. Натальченка зобов'язали розробити проект монумента-пам'ятника на цвинтарі «Пагорб Слави» та представити його на затвердження 30 квітня 1945 р. [122, с. 234–235].

На будівництво кладовища було затверджено суму 3 млн. 600 тис. крб. Проте у ході робіт було витрачено меншу суму, ніж планувалося, через низьку спроможність влади у повоєнні роки фінансово забезпечувати облаштування кладовища. В подальшому економія коштів позначилась на якості кладовища та його естетиці [28, с. 11–12; 321, с. 529–530].

До спорудження меморіалу були залучені архітектори, інженери, будівельники та громадськість міста. Роботи завершилися в 1952 р. Територія меморіального кладовища була прямокутною в плані, прикрашена лавровими герляндами з геральдичними щитами із зображенням емблем родів військ. Вхід на цвинтар був оформлений двома пилонами з червоного пісковика, що нагадували спущені прапори. А на осі входу знаходилась Чаша з вічним вогнем [321, с. 530].

Центральна частина кладовища була спроектована у вигляді кола, розділеного навпіл Алеєю Героїв. По обидві сторони від Алеї Героїв знаходилось шість рядів могил. Важливими оздоблюючими елементами алеї були бронзові скульптурні композиції скульпторів М. Лисенка («Присяга» та «Батьківщина-мати») і В. Форостецького («Воїн з прапором»). Крім того, в 1952 р. у пам'ять російським воякам, що полягли під час Першої світової війни, було встановлено гранітний обеліск, що височів ліворуч від головного входу [270, с. 9–10; 321, с. 530].

Ідея обрання саме цього місця для захоронення радянських солдат зводилась до того, щоб поєднати «героїзм російської зброї з радянською». У радянську добу «Пагорб Слави» оспівувався як «пантеон героїв», де було захоронено 65 воїнів у трьох братських могилах та 225 – у індивідуальних, серед яких 26 героїв Радянського Союзу. Крім того, «Пагорб Слави» мав служити своєрідною альтернативою польським захороненням на Австрійському військовому та Янівському кладовищах, які піддавалися руйнуванням більшовицьким режимом [28, с. 11].

Завершення робіт у створенні військового кладовища відбулося 23 лютого 1958 р., коли біля входу був встановлений бронзовий світильник два метри заввишки, і запалений вогонь вічної слави. Світильник був виготовлений на замовлення Львівської міської ради робітниками ленінградської майстерні «Монументскульптура» [270, с. 11].

У радянський період «Пагорб Слави» став місцем своєрідного ідеологічного виховання молоді. Сюди здійснювались щорічні урочисті

походи у День радянської армії, День перемоги та День звільнення Львова, проводились святкові мітинги, відбувались зустрічі з Героями, приймали присягу молоді військові львівського гарнізону [270, с. 12].

Ще однією важливою подією стало відкриття Меморіального музею «Пагорб Слави», що виник на громадських засадах зусиллями членів гуртка юних істориків при львівській школі № 64, яка знаходилась поблизу військово-історичного кладовища. Автором такої ідеї був пенсіонер Л. Рокотов, якого підтримала не лише дирекція школи в особі А. Камишової, а й учні – члени гуртка [122, с. 313; 270, с. 12–13].

Учні активно включилися в роботу вже з перших днів зародження ідеї: було створено раду музею, девіз та емблему – палаючий факел у лавровому напів вінку; було призначено день для щотижневих зібрань. Завдання учнів полягало у збиранні експонатів, які розповідали про воїнів, що загинули за Батьківщину. Відвідувачі «Пагорбу Слави» мали б мати можливість ознайомитися з біографічними даними героїв та переглянути їх фото [270, с. 13].

Збір матеріалів для музею проводився різними шляхами: писали запити у воєнні комісаріати, Центральний воєнний архів, Головне управління кадрами Міністерства оборони СРСР; розшукували родичів, однополчан та знайомих загиблих воїнів, які могли б володіти інформацією про них, а також опитували відвідувачів «Пагорбу Слави»; писали листи до редакцій газет та журналів, виступали по радіо та телебаченню з метою пошуку інформації. Всі ці заходи дали результати, оскільки незабаром до музею почали надходити листи та бандеролі [270, с. 14].

Однією з перших жертводавець музею стала вдова Героя Радянського Союзу полковника Д. Шингірія Євдокія Антонівна, яка надала для музею фотографії, листи та документи свого чоловіка, а також Грамоту Президіуму Верховної Ради СРСР про присвоєння її чоловіку звання Героя Радянського Союзу. Крім того, Євдокія Антонівна взяла активну участь у розробці

експозиції музею. За це вона була включена до складу почесної ради музею [270, с. 14].

Від учасника Великої Вітчизняної війни офіцера запасу М. Смірнова, викладача Львівського інституту прикладного і декоративного мистецтва, музей отримав декоративну скриньку власної роботи, що була виконана за мотивами скульптурних творів «Пагорбу Слави». Деякі документи та особисті речі музей отримав від родичів підполковника А. Плотіцина та Героя Радянського Союзу В. Чуркіна [270, с. 14–15].

Серед інших, що взяли активну участь у формуванні експозиції музею та поповнили його колекції були Герой Радянського Союзу генерал-полковник І. Кузовків – допоміг отримати фотографії майже всіх Героїв Радянського Союзу, похованих на Пагорбі Слави, а також прислав опис бойового шляху корпусу, яким він командував. М. Струтинський, М. Гнидюк і В. Довгер подарували музею свої книги та спогади, брали участь у роботі «Клубу цікавих зустрічей». Допомогали збирати матеріали Герой Радянського Союзу генерал-лейтенант танкових військ Є. Белов та мати почесного громадянина Львова О. Марченко – Євдокія Іванівна, І. Борсоєв, М. Галушка, О. Фролов [270, с. 15–16].

Таким чином, основу експозиції музею склали документальні матеріали про захоронених на цьому місці радянських воїнів, а також історію з'єднань та військових частин, що зайняли Львів у 1944 р. [83, с. 766].

Прошло менше року від дня першого засідання ради, як на окраїні Личаківського парку (тепер вул. Пасічна) відбулось відкриття Меморіального музею «Пагорб Слави» при школі № 64, що був відкритий для відвідувачів кожної неділі з 12 до 15 год. Музей був створений на громадських засадах зусиллями школярів та для школярів [270, с. 16]. З кожним днем експозиція музею розширювалася, його відвідували гості з багатьох міст країни, туристи [122, с. 313].

Наступним кроком ради Меморіального музею було виведення його на новий більш професійний рівень. Для цього був складений проект та

представлений на засіданні Львівської міської Ради депутатів трудящих та Львівського обласного відділу народної освіти. Ці зусилля мали хороші наслідки, оскільки міська рада зобов'язалася провести капітальний ремонт будівлі, а обласний відділ народної освіти взяв на себе витрати на утримання музею та формування його експозиції [270, с. 18].

Урочисте відкриття Меморіального музею «Пагорб Слави» було приурочене до 25-ліття визволення Львова від німецько-фашистських поневолювачів і відбулося 25 липня 1969 р. На той час до Львова з'їхалось багато ветеранів Великої Вітчизняної війни, для яких Меморіальний музей став приємною несподіванкою [270, с. 18–19].

Експозиція розпочиналася із вестибюлю, де була встановлена велика стела з написом «*Никто не забыт, ничто не забыто!*», а під ним емблема музею – палаючий факел з лавровим напіввінком [270, с. 19–20].

Експонати першого залу були присвячені воїнам 1-го Українського фронту – визволителям Львова, серед яких провідну роль відігравали воїни-танкісти 3-ї і 4-ї гвардійських танкових армій, якими командували видатні радянські воєначальники генерали П. Рибалко і Д. Лелюшенко. Важливою частиною експозиції була рельєфна карта Львівщини, на якій було нанесено розташування військ воюючих сторін під час боїв з 23 по 27 липня 1944 р. Карту Меморіальному музею подарував Маршал Радянського Союзу І. Конєв. Значна кількість експонатів та експозиційної площі першого залу була присвячена бійцю 10-го гвардійського Урало-Львівського Червонознаменного орденов Суворова і Кутузова добровільного танкового корпусу гвардії старшині О. Марченку [270, с. 20].

Крім того, серед експонатів першого залу виділялися унікальні фотографії періоду першої світової війни, фотопанорама міста Львова розміром 5 м X 2 м, мініатюрна копія пам'ятника танкістам, а також багато книг, що мали пряме відношення до воїнів, похованих на Пагорбі Слави. Більшість книг підписані їхніми авторами [270, с. 20–21].

Наступна кімната музею – «Зал героїв». Основою експозиції цієї зали були документи, що повідомляли про Героїв Радянського Союзу. Також тут знаходилася велика художньо виконана схема «Пагорбу Слави» з алфавітним покажчиком, за допомогою якого можна було з'ясувати інформацію про будь-кого, хто був захоронений на «Пагорбі Слави» [270, с. 21].

Третій зал – «Зал партизанської слави» розповідав про бойові справи підпільників та партизан, що діяли на Львівщині під час окупації. В залі було виставлене велике панно, що повторювало пам'ятник партизанам-ковпаківцям у Яремче, а також карта партизанського руху на Львівщині [270, с. 21–22].

Згодом був відкритий ще один зал музею під назвою «Зал 10-го гвардійського Урало-Львівського Червонознаменного орденів Суворова і Кутузова добровільного танкового корпусу», документи та речі якого розповідали про внесок уральських добровольців у звільнення Львова [270, с. 22].

Провідну роль у створенні музею відіграв Л. Рокотов, який став ідейним натхненником цієї кропіткої праці. Він не лише здійснював організаторську функцію, а й намагався вивести Меморіальний музей «Пагорб Слави» на більш професійний рівень. Одним із кроків до цієї мети стало видання путівника музею, який протягом 70–80 років перевидавався 4 рази (останнє перевидання путівника відбулося в 1984 р.).

Меморіальний музей «Пагорб Слави» був найяскравішим прикладом музею, мета якого полягала у прославленні бойових традицій радянського народу, що виник та функціонував на громадських засадах у місті Львові. Радянська влада сприяла та закликала до організації музеїв подібного профілю, що мало стати одним із засобів виховання молоді в дусі революційних, бойових та трудових традицій.

Станом на 1970 р. у Львові налічувалося 65 кутків і кімнат революційних і бойових традицій, музеїв бойової слави, які виникали при школах, різноманітних організаціях та підприємствах. При цих музеях

проводилися зустрічі з ветеранами воєн, підтримувалися зв'язки з військовими частинами, організовувались походи по місцях бойової слави [122, с. 313].

Після проголошення незалежності України радянські музеї та кімнати слави були розформовані, оскільки більшість з них були побудовані на принципах радянської ідеології, що давала спотворене уявлення про історичне минуле. Серед таких музеїв опинився і Меморіальний музей «Пагорб Слави» [83, с. 756–769].

Отже, Меморіальний музей «Пагорб Слави», як і весь комплекс захоронень російських та радянських воїнів на Пагорбі Слави, став одним із символів перебігу радянської доби на теренах Львова. Його роль зводилася до вшанування пам'яті радянських «Героїв-визволителів» Львова від німецько-фашистських загарбників. Проте «Пагорб Слави», як і інша радянська символіка, яка штучно нав'язувалася новою владою, погано вписувалася в архітектурний ансамбль міста Львова, що зберігав свої самобутні вікові традиції. Тому й не викликає жодних заперечень ліквідація чи реформування подібних залишків радянської спадщини після повалення радянського режиму та проголошення незалежності Української держави.

Таким чином, у радянський період у місті Львові, як і в більшості радянізованих міст, на теренах яких розгорталися важливі воєнні події Другої світової війни, були створені спеціалізовані музеї воєнного спрямування, основна мета яких полягала у прославленні воєнних традицій радянської держави та збереженні пам'яті про полеглих героїв. Найяскравішими прикладами таких музеїв були Музей історії військ Прикарпатського військового округу та Меморіальний музей «Пагорб Слави».

Висновки до розділу 3

Отже, радянський етап став серйозним випробуванням для культурного життя Львова, а зокрема для музейної справи міста. Одразу після встановлення радянської влади в 1939 р. було втрачено велику кількість

пам'яток музейного значення, що знищувались як антирадянські та ідеологічно шкідливі. До таких пам'яток насамперед належали предмети, що висвітлювали національно-визвольну боротьбу українського народу, значна частина яких зберігався у Музеї історично-воєнних пам'яток Наукового Товариства ім. Шевченка. Багато музейних предметів було загублено, пошкоджено чи знищено в наслідок недбалих переміщень без супровідної документації.

З початком бойових дій музеї та їх збірки потрапили під загрозу фізичного знищення. А з приходом німецьких військ розпочалось масове вивезення культурних цінностей, серед яких нерідко траплялися й музейні предмети.

Після остаточного встановлення радянської влади відбулася націоналізація всіх приватних та муніципальних установ Львова. Не були винятком музеї, які стали державними, а їхні колекції потрапили під реорганізаційні процеси. В центрі цих подій опинився Львівський історичний музей, який став місцем об'єднання найбільших та найцінніших колекцій львівських музеїв, що виникли протягом ХІХ – першої половини ХХ ст. У фонди Львівського історичного музею потрапили колекції В. Лозинського та Б. Ожеховича з Національного музею імені короля Яна ІІІ, колекція Музею імені князів Любомирських, збірки музеїв НТШ, Ставропігійського інституту тощо. Водночас Львівський історичний музей став місцем зосередження великої кількості воєнно-історичних збірок та колекцій стародавньої зброї, більшість з яких походили з приватних колекцій старожитностей відомих меценатів та жертводавців Львова.

Значна частина пам'яток була вивезена до Польщі завдяки активній діяльності польських владних кіл, які домоглись від радянської влади повернення деяких колекцій польській стороні як культурних надбань польського народу. Цей факт ми розцінюємо, як велику втрату для львівського музейництва зокрема, та культурної спадщини українського

народу загалом, оскільки ці збірки є втрачені українською стороною назавжди.

Колекції зброї та військового спорядження, а також інші воєнно-історичні предмети фондів Львівського історичного музею стали основою для формування експозиції «Музею Арсенал», як спеціалізованого відділу, а також стали допоміжним матеріалом для формування експозицій інших відділів музею.

Крім вже існуючих збірок, у Львові в руслі загальної радянізації краю виникли й інші спеціалізовані воєнно-історичні музеї, мета яких полягала у пропаганді бойового минулого радянського народу та вихованні воєнних традицій серед молоді.

Серед спеціалізованих радянських музеїв Львова з чітким ідеологічним спрямування були Музей історії військ Прикарпатського воєнного округу, Меморіальний музей «Пагорб Слави», а також музеї на воєнну тематику при освітніх установах та підприємствах. Ці музеї об'єднали у своїх збірках предмети воєнно-історичного характеру (здебільшого, документи, фотодокументи, приватні речі солдат, бойові нагороди, відзнаки, карти, ситуаційні плани та іншу воєнну документацію), що демонстрували успіхи радянських воєнних з'єднань у боях, військових кампаніях та битвах.

Після проголошення незалежності Української держави радянські музеї ідеологічного спрямування та кімнати слави були ліквідовані. Продовжив функціонування вже в умовах незалежності Львівський історичний музей, з експозицій якого були вилучені ідеологічні елементи попереднього режиму. Деякі експозиції зазнали перебудови, повніше демонструючи збірки фондів груп музею. В умовах незалежності продовжив діяльність також Музей Прикарпатського воєнного округу під назвою Воєнно-історичний музей 58-го Будинку офіцерів. Музей потрапив під управління Міністерства оборони України і став виразником воєнних традицій українських Збройних Сил.

ВИСНОВКИ

Результатом проведення дослідження стали наступні висновки.

Огляд історіографії засвідчив, що тема дисертації не достатньо висвітлена в науковій літературі. Досі в поле зору науковців потрапляли лише окремі пам'ятки та колекції, що не створювало цілісності у визначенні шляхів та особливостей формування колекцій пам'яток воєнної історії у музеях Львова упродовж XIX–XX ст.

Проаналізовано комплекс загальних, спеціальних та теоретичних досліджень українських, польських та радянських науковців, що дало змогу виділити декілька хронологічних періодів. Перший період припав на другу половину XIX – початок XX ст., коли почали з'являтися польськомовні дослідження по перших музеях Львова. Предметом висвітлення цих праць стали виставки окремих колекцій, які здебільшого зосереджувались у Національному закладі імені Оссолінських. Серед українських дослідників цього періоду дослідженнями музейних установ Львова займалися І. Шараневич та Б. Барвінський.

Збільшення кількості музейних установ у місті в подальший період сприяло зростанню числа наукових досліджень. У міжвоєнний період (1918–1939 рр.) у поле дослідження науковців потрапляють львівські муніципальні музеї, а також музеї українських громадських організацій. Серед польських дослідників активною науковою діяльністю в цей період займався К. Бадецький, якому належать перші спеціальні дослідження проблем тематики дослідження. У міжвоєнний період набули значного розвитку теоретичні основи дисципліни музеєзнавство, завдяки дослідженням І. Свенціцького.

Призупинилося наукове вивчення проблем львівського музейництва у період Другої світової війни, коли місто стало місцем зіткнення ворожих армій, а влада у місті декілька разів переходить різним сторонам конфлікту. Встановлення радянської влади у місті призупинило дослідження львівських колекцій ще на декілька десятиліть, оскільки першочерговими темами стають

ті, що прославляти бойові традиції радянського народу. Проте значного розвитку набула розробка теоретичних питань музейної справи радянськими дослідниками, що мало вагомий вплив на музейну галузь Львова.

З проголошенням незалежності України розпочався новий якісно вищий етап досліджень широкого кола питань, пов'язаних з музейною діяльністю Львова. З'явилася низка спеціальних праць, в яких було досліджено колекції Львівського історичного музею, що став фактичним спадкоємцем музеїв міста ХІХ–ХХ ст. Так, окремі питання львівського колекціонування розробили В. Бойко, Б. Мельник, Л. Бреннер, Т. Рак, М. Вахула, О. Киричук, І. Орлевич, В. Кушнір та ін.

З'ясовано, що для вирішення поставлених завдань є достатня джерельна база, незважаючи на часткову фрагментарність архівних матеріалів, що зумовлено їх втратою з різних історичних причин. Основу джерельної бази складають писемні джерела, серед яких найбільшу групу становлять архівні документи у вигляді інвентарних книг, книг вступу, картотек музейних предметів, звітів про діяльність окремих музеїв з Центрального державного історичного архіву України у місті Львові, архіву Львівського історичного музею, Наукового архіву Інституту народознавства НАН України, Наукового архіву Воєнно-історичного музею 58-го Будинку офіцерів. Доповнюють архівні матеріали опубліковані джерела у вигляді каталогів, а також довідкова література – путівники по музеях.

Відомості з писемних джерел суттєво доповнюють речові та візуальні матеріали. Речові джерела походять з експозиції Львівського історичного музею та Воєнно-історичного музею 58-го Будинку офіцерів. Важливою групою джерел, що подаються у дослідженні, є візуальні джерела, такі як ілюстрації монументального полотна «Рацлавицька панорама», окремі картини на воєнно-історичну тематику із фондової групи «Живопис» Львівського історичного музею тощо.

Відповідно до специфіки теми дослідження було обрано методологічні принципи, загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, завдяки яким

роботу було відповідно структуровано та проаналізовано залучений матеріал. Також у дослідженні використаний відповідний категоріально-понятійний апарат. Крім того, для кращого розуміння багатогранності пам'яток воєнно-історичного характеру була сформовано авторська класифікацію.

У дослідженні встановлено, що на зародження та становлення музейної діяльності міста Львова, як важливого культурного центру Східної Галичини, великий вплив здійснили європейські тенденції у сфері музейництва. Головним джерелом становлення музейної справи, як культурного явища, стало приватне колекціонування, що активно поширювалося у Львові ще з кінця XVIII ст. у колах польської магнатерії.

Представники польської аристократії стали ініціаторами зародження перших публічних музеї Львова, в основу збірок яких увійшли приватні колекції княжих родів. Так, провідною польською громадсько-науковою установою Львова початку XIX ст. був Національний заклад імені Оссолінських, який володів багатою музейною збіркою. Її основу сформувала приватна колекція князів Любомирських. Музей князів Любомирських володів так званим Переворським арсеналом, який був переміщений до музею у 1870-і рр. Це велика та цінна колекція зброї і військових обладунків, що сформувалася та протягом віків зберігалася у маєтку Любомирських. Згідно каталогу, до її складу входила фамільна зброя князів та озброєння європейського походження.

У дисертації з'ясовано роль українських громадських та освітньо-наукових закладів у збереженні колекцій пам'яток воєнної історії, які почали виникати в середині XIX ст. Першими українськими інституціями такого характеру стали «Народний Дім» та Ставропігійський інститут, у стінах яких сформувалися перші українські музеї. На відміну від польських установ подібного спрямування, перші музеї української громади не вирізнялися високим рівнем обізнаності у музейній справі, а їх збірки перебували лише на етапі формування. Вони займались накопиченням старожитностей переважно за рахунок пожертвувань меценатів та любителів старовини, що зафіксовано

в архівних джерелах. Наукове опрацювання цих збірок було поверхневим. Проте вже у перших музеях створювалася музейна документація. Музей «Народного Дому» володів інвентарним описом всіх пам'яток, що зберігалися у музеї. Він був розділений на декілька груп, кожна з яких мала свою інвентарну книгу. Предмети збереження музею Ставропігійського інституту були зафіксовані у картковому каталозі, що складався з двох частин. Ці джерела допомогли з'ясувати характер збірок музеїв. Зокрема, було встановлено, що музеї «Народного Дому» та Ставропігійського інституту не володіли цілісними та систематизованими колекціями. У складі їхніх збірок не виділялися колекції пам'яток воєнно-історичного характеру. Збірки цих музеїв володіли лише поодинокими предметами воєнної історії.

З-поміж українських установ яскраво виділялася наукова інституція – Наукове Товариство імені Шевченка, що відіграло роль своєї неофіційної української академії наук. До складу Товариства, як структурна одиниця, також входив музей. Збірки музею НТШ пройшли довгий шлях свого формування. Зокрема, у дисертації прослідковано головні етапи цього процесу та охарактеризовано стан накопичення пам'яток воєнної історії на кожному з них.

У перші десятиліття існування (кінець XIX – початок XX ст.) збірка музею складалася здебільшого з випадкових поодиноких знахідок, або окремих груп старожитностей, що передавалися жертводавцями для подальшого збереження, як важливого джерела історії та культури українського народу. Найбільшого розвитку зазнала етнографічна та археологічна збірки музею, та інші колекції, що зберігалися у Культурно-історичному музеї. На цьому етапі формування збірок музею НТШ не відзначалося накопиченням значної кількості воєнно-історичних пам'яток, про що свідчать інвентарні книги. Проте ситуація змінилася після Першої світової війни та визвольної боротьби українського народу 1917–1921 рр. Збірки музею поповнилися пам'ятками воєнних подій, предметами січового стрільцтва, військових товариств та об'єднань, що з'явилися на

західноукраїнських землях у ці буремні роки. Це сприяло виокремленню у структурі музею окремого відділу пам'яток національно-визвольного періоду, де переважали воєнно-історичні предмети.

Наступним етапом у розвитку Музею НТШ стало виділення з його структури спеціалізованого музею – Музею історико-воєнних пам'яток НТШ (Музей Визвольної Боротьби). Установа пройшла еволюцію від відділу до окремого музею, що було пов'язано зі зростанням кількості пам'яток воєнної історії у його збірках. Існування цього музею, зважаючи на історичні події, обмежалося лише коротким періодом у два роки, проте засвідчило значний крок у розвитку музейної діяльності та збереженні пам'яток воєнної історії представниками українських наукових кіл.

Архівні документи ЦДІА України у місті Львові допомогли встановити, що значно краще проходили справи у розвитку музейної діяльності польської громади міста. Наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. розпочалось формування перших муніципальних установ Львова, серед яких ключове значення відіграли міський архів, друкарня та Історичний музей міста Львова. У витоках польського муніципального музейного будівництва у Львові стояв визначний громадський діяч, історик та археолог О. Чоловський, який протягом тривалого часу очолював ці установи, був їх жертводавцем, багатолітнім директором та головним натхненником. Згодом у 1908 р. цю мережу польських державних закладів поповнив Національний музей імені короля Яна ІІІ.

Польські музеї гмінного значення були добре організованими з чітко виділеною структурою та багатими колекціями. Вони володіли не лише повноцінними інвентарями та картковими каталогами, а й за рахунок субвенцій видавали путівники по музеях та друквані каталоги всіх предметів збереження. У структурі цих музеїв були чітко виокремлені відділи, серед яких такі, що спеціалізувалися на воєнно-історичній тематиці.

Фонди Історичного музею міста Львова планомірно поповнювалися предметами, що мали зв'язок з історією міста, визначними подіями та

особистостями. Переважно це були надходження від жертводавців, а також предмети, знайдені при виконанні господарських чи будівельних робіт, що проходили в межах міста. Серед цих предметів виділялися пам'ятки воєнно-історичного значення, що сформували окремі колекції музею.

Згадуваний вище Національний музеї імені короля Яна III, що виник на основі приватного колекціонування польських заможних родів, володів багатою та різноманітною колекцією зброї. Зокрема, у стінах музею згідно опублікованих путівників, виділялося дві збройовні, де зберігалися цінні зразки польського та європейського військового спорядження та зброї. Основу їх становила колекція В. Лозинського, яка перейшла у власність музею після смерті колекціонера. Крім того, у музеї було виділено декілька тематичних збірок, воєнно-історичний характер яких є беззаперечним. В рамках Національного музею імені короля Яна III особливою цінністю, а також національною та часовою багатогранністю відзначається збірка польського жертводавця Б. Ожеховича. Гміна міста отримала збірку у дар від колекціонера за допомогу у її порятунку від знищення російськими військами в період Першої світової війни.

Важливе значення у дисертаційній роботі відіграє виділення особливого явища у львівському музейному будівництві кінця XIX ст. – музею однієї картини «Рацлавицька панорама». Полотно було написане на сюжет з реальних воєнно-історичних подій кінця XVIII ст. і належить до баталістичного жанру образотворчого мистецтва. Оскільки у методології роботи було визначено картини баталістичного жанру як такі, що належать до воєнно-історичних пам'яток, то дане полотно цілком логічно потрапило у коло досліджуваної проблематики.

«Рацлавицька панорама» стала великим культурним та історичним надбанням польської громади міста. Вона є прикладом культурної цінності, що виникла безпосередньо у Львові, проте в силу історичних обставин на даний час зберігається та експонується за межами українських земель.

Складним та неоднозначним для музейної діяльності Львова був період 1939–1991 рр. Зокрема, протягом 1939–1945 рр. збірки львівських музеїв зазнали найбільших втрат за весь період існування. Так, 1939 р. припинив існування Музей історично-воєнних пам'яток Наукового товариства імені Шевченка, а більша частина його збірок, що відображала роль та внесок українського народу у воєнні та революційні події 1917–1921 рр., була приречена на знищення, оскільки не відповідала ідеологічним засадам нової влади.

Із встановленням радянської влади розпочинається перебудова усіх сфер життя міста за принципами нової ідеології. Однією з пріоритетних для перебудови стала музейна діяльність, в наслідок чого всі музейні заклади міста були націоналізованими. Реорганізаційні процеси торкнулися збірок всіх львівських музеїв. Зокрема, некомпетентна діяльність ставлеників радянського управління та переміщення музейних предметів між музеями без супровідної документації, стало причиною втрати багатьох музейних цінностей.

У період Другої світової війни Львів опинився у вирі воєнних подій. Постала загроза фізичного знищення музеїв та їхніх збірок. Проте не меншим лихом було захоплення міста німецькими військами. Розпочалась масова кампанія з вивезення культурних та музейних цінностей до Німеччини, в наслідок якої музейні збірки зазнали значних втрат.

Після звільнення Львова від нацистських окупантів та встановлення у місті радянської влади розпочалась перебудова всіх сфер життя міста під ідеологічні принципи нового режиму. Пріоритетними напрямками розвитку музейної діяльності цього періоду стали воєнно-історичний та меморіально-цвинтарний, кожен з яких був покликаний прославляти славне воєнне минуле радянського народу та увіковічнити пам'ять воїнів, полеглих у світових війнах.

Встановлено, що особливої уваги серед львівських музеїв того часу заслуговує Львівський державний історичний музей. Його збірки були

своєрідним зібранням колекцій львівських музеїв ХІХ–ХХ ст., оскільки сформувалися на основі збережених пам'яток Музею імені князів Любомирських, Національного музею імені короля Яна ІІІ, збірки Болеслава Ожеховича, збірки Музею НТШ тощо. Інвентарні книги фондів груп ЛІМ засвідчують, що найбільш багатою на пам'ятки воєнно-історичного характеру була фондова група «Зброя», куди потрапили зразки зброї та воєнного спорядження перелічених вище музеїв. Проте воєнно-історична проблематика Львівського історичного музею не обмежувалася виключно зброєю та озброєнням. Великою групою пам'яток цього музею були баталістичні полотна та портрети представників українського гетьманства, що зосередились у фондів груп «Живопис» та «Графіка». На сьогоднішній день ЛІМ володіє найбагатшими та найціннішими колекціями зброї та озброєння в Україні. Вони зберігаються у його фондах, а також експонуються у спеціалізованому відділі – «Музеї Арсенал». Значна частина збірок доповнює експозиційні сюжети різних відділів музею.

У дослідженні встановлено, що важливим явищем радянського періоду стало виникнення одного зі спеціалізованих музеїв Львова виключно воєнно-історичної тематики – Музею історії військ Прикарпатського військового округу, що був покликаний прославляти діяльність цього воєнного формування і мав чітке радянське ідеологічне спрямування. Значна частина колекції цього музею збереглась до наших днів і є основою сучасного Воєнно-історичного музею 58-го Будинку офіцерів, про що свідчить документація та картковий каталог музейних предметів з архіву установи. Музей перебуває у відомстві Міністерства оборони України.

В умовах незалежності зазнали змін засадничі принципи діяльності та функціонування цього музею. Проте він і досі залишається найбільш яскравим прикладом спеціалізованого музею Львова, який представляв воєнно-історичну проблематику радянського періоду. Незначна популяризація та низький рівень відвідування Воєнно-історичного музею

58-го Будинку офіцерів зумовлена перебуванням установи на території військової частини. Проте він є цікавим об'єктом для подальших досліджень.

Ще одним напрямом діяльності радянського ідеологічного апарату був меморіально-цвинтарний, результатом якого стало створення так званого «Пагорбу Слави» на основі кладовища, що виникло ще у період Першої світової війни. Поблизу меморіалу полеглим воїнам був заснований однойменний Меморіальний музей. Музейна установа, як і саме кладовище «Пагорбу Слави», був одним з інструментів ідеологічного виховання радянської молоді через прославлення полеглих радянських героїв. Він містив документальні матеріали про подвиг радянських воїнів, похованих на території кладовища, документацію про військові формування та інші матеріали, що висвітлювали події визволення Львова від німецьких окупаційних військ влітку 1944 р.

Поруч з Меморіальним музеєм «Пагорб Слави» музеї подібного характеру, але менших масштабів, з'являлися при багатьох львівських школах, підприємствах у вигляді кімнат пам'яті героїв; виставок, покликаних прославляти воєнні традиції, нездоланність радянського народу тощо.

Таким чином, питання розвитку музейництва міста Львова та формування колекцій воєнно-історичних пам'яток відзначається великою багатогранністю, що пов'язано з багатьма причинами, а зокрема з неоднозначністю історичних умов, в яких перебувало місто Львів протягом ХІХ–ХХ ст. З усіх досліджуваних музейних закладів міста Львова в умовах сьогодення продовжує функціонувати Львівський історичний музей та відділ зброї «Музей Арсенал», а також Воєнно-історичний музей 58-го Будинку офіцерів. Їх збірки є результатом львівського колекціонування і музейної діяльності ХІХ–ХХ ст. та становлять основу речової джерельної бази цього дослідження.

Дослідження продемонструвало недостатній рівень вивчення окремих проблем львівського музейництва. Потребує подальших досліджень фонд сучасного Воєнно-історичний музей 58-го Будинку офіцерів. Актуальними

для української історіографії є подальше вивчення музею однієї картини – «Рацлавицької панорами». Не менш важлими є дослідження пам'яток, що були втрачені в наслідок вивезення, і на сучасному етапі зберігаються у фондах музеїв інших країн.

Дослідження процесів формування колекцій пам'яток воєнної історії у музеях Львова ХІХ–ХХ ст. засвідчує перспективність тематичного вивчення культурного середовища великого міста.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акуленко В. Злочин проти пам'яті. Про нищення культурних цінностей на Україні (1927–1941 рр.). Київ, 1991. 48 с.
2. Акуленко В. Охорона пам'яток культури в Україні (1917–1990). Київ: Вища школа, 1991. 274 с.
3. Акуленко В., Юнак Н. Гуманізм і варварство: Про врятування культурних цінностей у період Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр. Київ: Товариство «Знання» УРСР, 1987. 45 с.
4. Александрович В. Свенціцький Іларіон Семенович. Енциклопедія історії України: у 10 т. Київ: Наукова думка, 2012. Т. 9: Прил – С. С. 471.
5. Алексієвець М., Савенко В. Роль Наукового товариства імені Т. Шевченка в українському національному відродженні (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.). Тернопіль, 1999. 188 с.
6. Аркуша О. Краківський консерватизм та проблема українсько-польських взаємин у Галичині на початку ХХ століття. Записки Наукового товариства імені Шевченка. Т. ССLVI: Праці Історично-філософської секції. Львів, 2008. С. 282–315.
7. Аркуша О. Польський і російський чинники у формуванні сучасної національної свідомості галицьких українців: історичний досвід і сучасні паралелі. Історичні міфи і стереотипи та міжнаціональні відносини в сучасній Україні. Львів, 2009. С. 144–209.
8. Аркуша О. Українські землі у складі Австрійської (Австро-Угорської) імперії (1772–1918). Політична система для України: історичний досвід і виклики сучасності. Київ: Ніка-Центр, 2008. С. 321–377.
9. Аркуша О., Мудрий М. Русофільство в Галичині в середині ХІХ – на початку ХХ ст. Генеза, етапи розвитку, світогляд. *Вісник Львівського університету. Серія історична*. Львів, 1999. Вип. 34. С. 231–268.

Архів Львівського історичного музею

Фонди архіву Львівського історичного музею

10. Інвентарна книга фондової групи «Графіка». Т. 1. 1979.
11. Інвентарна книга фондової групи «Графіка». Т. 18. 1982–1988.
12. Інвентарна книга фондової групи «Графіка». Т. 20. 2002.
13. Інвентарна книга фондової групи «Живопис». Т. 1. 1979.
14. Інвентарна книга фондової групи «Живопис». Т. 2. 1979.
15. Інвентарна книга фондової групи «Живопис». Т. 3. 1979–2006.
16. Інвентарна книга фондової групи «Зброя». Т. 2. 189 с.
17. Інвентарна книга фондової групи «Зброя». Т. 6. 1982–1983.
18. Інвентарна книга фондової групи «Зброя». Т. 8. 1983–1984.
19. Інвентарна книга фондової групи «Зброя». Т. 9. 1984.
20. Інвентарна книга фондової групи «Метал». Т. 4. 1982–1989.
21. Інвентарна книга фондової групи «Плакати». Т.1. 1979–1980.
22. Інвентарна книга фондової групи «Плакати». Т.2. 1980.
23. Інвентарна книга фондової групи «Плакати». Т.3. 1980.
24. Інвентарна книга фондової групи «Репродукції». Т. 13. 1985.
25. Інвентарна книга фондової групи «Фотоматеріали експозиційно-допоміжного фонду». Т. 11. 1985–1988.
26. Інвентарна книга фондової групи «Шкіра – ріг». Т.1. 1981.
27. Inwentarz zbiorow Boleslaw Orzechowicza. 1926. Т. 1: Bron. 335 s.
28. Бадяк В. Запровадження радянської пам'яткоохоронної системи у Львові (1939–1953 рр.). *Історичні пам'ятки Галичини: Матеріали п'ятої наукової краєзнавчої конференції. 12 листопада 2010 р.* Львів, 2011. С. 8–24.
29. Барвінський Б. Бібліотека і музеї «Народного Дому» у Львові 1849–1919 рр. Львів: 3 друк. Ставропиг. ін-ту під управою Ю. Сидорака, 1920. 47 с.
30. Барвінський О. Про заснування і дотеперішній розвиток Товариства ім. Шевченка у Львові. *Записки Наукового товариства імені Шевченка.* Львів, 1892. С. 209–212.
31. Батіг М. Білі сторінки в історії Національного музею у Львові. *Літопис Національного музею у Львові.* 2000. № 1 (6). С. 5–30.

32. Баукова А. Сторінки історії музейництва України: Микола Іванович Литвиненко. *Археологічні дослідження Львівського університету*. Львів: ЛНУ, 2008. Вип. 11. С. 319–329.
33. Бевз М. Методологічні аспекти збереження, реставрації та регенерації заповідних містобудівних ансамблів і комплексів. *Проблеми збереження і використання культурної спадщини в Україні: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. м. Святогірськ Донецької області 25–27 травня 2005 року*. Слов'янськ, 2005. С.14–20.
34. Берест І. Втрати Національного музею у Львові в часи першої світової війни. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття та Волині*. Львів, 2008. Вип. 12. С. 429–434.
35. Берест Р. Найдавніші музеї Львова: Оссолінеум – Музей Любомирських. *Історико-культурні пам'ятки Прикарпаття та Карпат – важливі об'єкти в розвитку туризму: зб. матер. III Всеукр. наук.-практ. конф. (Львів, 27 березня 2015 р.)*. Львів: ЛІЕТ, 2015. С. 33–45.
36. Берест Р., Таравська Л. До питання про формування археологічних збірок музею НТШ у Львові в кінці ХІХ – на початку ХХ ст. *Археологічні дослідження Львівського університету*. Львів: ЛНУ, 2000. Вип. 4. С. 228–231.
37. Белікова М. Основи музеєзнавства: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Запоріжжя: ТОВ «ЛПІС» ЛТД, 2015. 180 с.: іл. Бібліогр. С. 170–178.
38. Білас Н. Археологи Львівського університету та їхня участь у краєзнавчо-музейній роботі галицьких українців в 20–30-х рр. ХХ ст. *Археологічні дослідження Львівського університету*. Львів: ЛНУ, 2002. Вип. 5. С. 156–172.
39. Білас Н. І. І. Шараневич та його внесок у розвиток археологічної науки. *Археологія*. Львів, 2002. № 3. С. 152–156.

40. Білушак Т. Зброя середньовічного Львова (за актовими джерелами). *Військово-науковий вісник*. Львів: Академія Сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, 2013. Вип. 19. С. 3–11.
41. Біляшівський М. Наші національні скарби. Київ, 1918.
42. Богуславский М. Международная охрана культурных ценностей. Москва: Просвещение, 1979. 314 с.
43. Борисенко В. Пам'ятні місця боротьби українського народу за незалежність України в другій половині XVII ст. *Праці центру пам'яткознавства*. Київ, 2001. Вип. 3. С.93–108.
44. Борейко В. Володимир Дзедушицький, як організатор першого заповідника в Україні. *Зелений Світ*. 1995. № 5.
45. Бойко В., Коваль Л. Становлення та основні віхи Музею військово-історичних пам'яток. *Наукові записки / Львівський історичний музей*. Львів, 1996. Вип. V. С. 33–46.
46. Бойко В. Історія ЗУНР у Музеї визвольної боротьби України. *Наукові записки / Львівський історичний музей*. Львів: ФОП Сорока Т. Б., 2017. Вип. 17. С. 338–345.
47. Бойко В. Маловідомі аспекти національно-виховної та організаційної роботи в Українському війську 1917–1919 рр. (за матеріалами нових надходжень до Музею визвольної боротьби України). *Наукові записки / Львівський історичний музей*. Львів: Новий час, 2006. Вип. XI. С. 143–155.
48. Бойко В. Пам'ятки українського війська: втрати і спадок. *Наукові записки / Львівський історичний музей*. Львів, 1998. Вип. VII. С. 117–128.
49. Бондар М., Мезенцева Г., Славін Л. Нариси музейної справи. Київ, 1959. 192 с.
50. Бреннер Л., Прокіп А. Історія Відділу зброї «Музей-Арсенал». *Наукові записки / Львівський історичний музей*. Львів, 2014. Вип. XVI. С. 205–227.

51. Бреннер Л., Прокіп А. Міський арсенал у Львові. *Наукові записки / Львівський історичний музей*. Львів: Апріорі, 2012. С. 234–245.
52. Булик Н. Археологічна виставка 1885 року у Львові. *Археологічні дослідження Львівського університету*. Львів: ЛНУ, 2004. Вип. 7. С. 177–183.
53. Булик Н. Археологічні колекції у музеях Львова (1823–1914). *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття та Волині*. Львів, 2008. Вип. 12. С. 407–428.
54. Булик Н. Археологічні осередки Львова (1875–1914): наукові пошуки та польові здобутки. *Археологічні дослідження Львівського університету*. Львів: ЛНУ, 2008. Вип. 11. С. 209–237.
55. Булик Н. Діяльність Крайового Археологічного Товариства у Львові в останній чверті XIX ст. *Археологічні дослідження Львівського університету*. Львів: ЛНУ, 2003. Вип. 6. С. 196–203.
56. Булик Н. До питання про формування археологічної науки в Галичині у XIX ст. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття та Волині*. Львів, 2005. Вип. 9. С. 372–385.
57. Булик Н. З історії археологічних досліджень у Східній Галичині в XIX – на початку XX ст. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття та Волині*. Львів, 2006. Вип. 10. С. 298–317.
58. Булик Н. Кароль Гадачек і його внесок у розвиток львівської археології (до 140-річчя з дня народження). *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття та Волині*. Львів, 2013. Вип. 17. С. 278–294.
59. Булик Н. Львівська археологія XIX – початку XX століття: дослідники, наукові установи, музеї. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України; Львівський інститут економіки і туризму, 2014. 304 с.
60. Булик Н. Охорона археологічних пам'яток у Східній Галичині у XIX ст. *Археологічні дослідження Львівського університету*. Львів: ЛНУ, 2006. Вип. 9. С. 58–66.

61. Булик Н. Формування української археології в Галичині у ХІХ ст.: Ісидор Шараневич (1829–1901). *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття та Волині*. Львів, 2009. Вип. 13. С. 307–321.
62. Бурдуланюк В. Музеї Наукового товариства імені Шевченка. *Вісник Прикарпатського університету: історія*. Івано-Франківськ, 2009. Вип. XV. С. 3–9.
63. Вайдахер Ф. Загальна музеологія: Посібник / Перекл. з нім. В. Лозинський, О. Лянґ, Х. Назаркевич. Львів: Літопис, 2005. 632с.
64. Валіон О. Просвітницька діяльність М. Грушевського в контексті українського національно-культурного відродження наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія*. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2005. Вип. 2. 343 с.
65. Вахула М. Радянські політичні плакати періоду німецько-радянської війни у фонах Львівського історичного музею. *Наукові записки / Львівський історичний музей*. Київ: Лазурит Поліграф, 2009. Вип. 13. С. 132–141.
66. Вахула М. Традиційна зброя Малайзії у фондів збірках Львівського історичного музею. *Наукові записки / Львівський історичний музей*. Львів: ФОП Сорока Т. Б., 2017. Вип. 17. С. 346–354.
67. Вахула М. Холодна зброя арнісу (філіппінських бойових мистецтв) в експозиції «Музею-Арсеналу». *Наукові записки Львівського історичного музею*. Львів: Новий час, 2009. Вип. XIII. С. 110–118.
68. Верещагин В. Старый Львов. Киев, 2009. 142 с.
69. Верхотурова М. А. Артилерія ХІV–ХVІІІ століть з фондів Львівського історичного музею: історія формування та характеристика колекції. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. Львів, 2017. 20 с.
70. Винар Л. Наукове Товариство ім. Т. Шевченка і Михайло Грушевський. *Український історик*. 1968. Вип. 1–4 (17–20). С. 37–59.

71. Войтович Л. Любомирські (Lubomirscy). Енциклопедія історії України: в 10 т. Київ: Наукова думка, 2009. Т. 6: Ла-Мі. 790 с.: іл. С. 384–385.
72. Гаврилюк О. Підтримка митрополитом Андреем Шептицьким пам'яткоохоронної діяльності на західноукраїнських землях у 1920–1930-х роках. *Історичний архів. Наукові студії: Збірник наукових праць*. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. Вип. 5. С. 14–17.
73. Гаврилюк О. Сучасна українська та польська історіографія діяльності музеїв західноукраїнського регіону в міжвоєнний період. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки : Історичні науки*. Вип. 10. Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки, 2012. С. 124–130.
74. Гавриленко В. Столетие государственного музея этнографии и художественного промысла АН УССР. *Советская этнография*. 1975. № 2. С. 59–79.
75. Галик В. Співробітництво Івана Франка з провідним діячем Ставропігійського інституту Антоном Петрушевичем. *Вісник Прикарпатського університету. Історія*. Івано-Франківськ, 2012. Вип. 21. С. 19–26.
76. Геппенер Н. Всеукраїнське музейне містечко. *Пам'ятки України*. 2001. № 1/2. С. 112–145.
77. Глембоцька Г. Юдаїка. З історії приватного та музейного колекціонування у Львові. Образи зниклого світу. Євреї Східної Галичини (середина ХІХ – перша третина ХХ ст.). Каталог виставки. Львів, 2003.
78. Гнатюк В. Наукове товариство імені Шевченка (1873–1923). Львів, 1923. 15 с.
79. Голик Р. Легенда львівського Оссолінеуму: постаті, видання та соціальна роль бібліотеки Оссолінських в уявленнях галичан ХІХ–ХХ ст. *Записки Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника*. Львів, 2010. Вип. 2(18). С. 674–689.

80. Голубко В. Львів і львів'яни у переддень та перші дні Другої світової війни (за матеріалами львівської преси). *Історичні пам'ятки Галичини: Матеріали п'ятої наукової краєзнавчої конференції. 12 листопада 2010 р.* Львів, 2011. С. 117–126.
81. Гомотюк О. Наукове Товариство імені Т.Шевченка у роки другої світової війни. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія.* Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2005. Вип. 2. С. 233–237.
82. Гонтар Т. Етнографічні колекції музею НТШ. *ЗНТШ.* Львів, 1992. Т. 223. С. 417–427.
83. Горбань І. Музей. Енциклопедія Львова. Т. 4 / За ред. А. Козицького. Львів: Літопис, 2012. С. 756–769.
84. Горда-Цибко О. Львівські «Археологічні» виставки 1885 та 1888–1889 років і новий етап українського музейництва у Львові. *Дрогобицький краєзнавчий збірник.* Дрогобич: Коло, 2014. Вип. XVII–XVIII. С. 235–247.
85. Горда-Цибко О. Періодичні видання 1885–1889 рр. як джерело дослідження археологічно-бібліографічної виставки Ставропігійського інституту у Львові (1888–1889). *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника.* Львів, 2013. С. 158–167.
86. Гринчишин Б. Середньовічна клинкова зброя із фондів Львівського історичного музею. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка».* Львів: Держава та армія, 2013. Вип. 752. С. 14–18.
87. Грушевський М. Відозва «В справі музею при Науковім Товаристві ім. Шевченка». *Записки НТШ.* Т. 43. Львів, 1901. С. 1–3.
88. Гула О. З історії формування археологічних збірок Львівського історичного музею (40–80-ті роки ХХ ст.). *Археологічні дослідження Львівського університету.* Львів : ЛНУ, 2008. Вип. 11. С. 313–318.
89. Дем'ян Г. Іван Вагилевич – історик і народознавець. Київ, 1993.

90. Денисенко Г. Воєнна історія України в контексті дослідження і збереження культурної спадщини. Київ: Інститут історії України, 2011. 289 с.
91. Денисенко Г. Проблема дослідження пам'яток воєнної історії ХХ ст. *Праці центру пам'яткознавства*. Київ, 2001. Вип.3. С.109–125.
92. Децикевич В. Правні й фінансові основи Національного музею. Літопис Національного музею за 1935 рік. Львів, 2001.
93. Дзюбан Р. Переміщення і втрати мистецьких пам'яток з львівських музеїв під час Другої світової війни. *Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника*. Львів, 2006. Вип. 14. С. 309–324.
94. Дзюбан Р. Розпорошені скарби: доля збірок Музею ім. Любомирських у складі Львівської філії Бібліотеки Академії наук УРСР (1939–1941). *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника : збірки наукових праць*. Львів, 2012. Вип. 4 (20). С. 456–470.
95. Довжук І. Основи музеєзнавства: Навчальний посібник. Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Дала, 2008. 164с.
96. Доманський В. Музейна справа. *Ветеранський вісник № 9*. Київ: Основа, 2013. 864 с.
97. Дорошенко В. Наукове товариство імені Шевченка у Львові (1873–1892–1912). Київ, Львів, 1913. 88 с.
98. Дорошенко В. Огнище української науки. Нью-Йорк; Філадельфія, 1951. 116 с.
99. Дубровський В. Чергові завдання сучасного музейного будівництва на Україні. Київ, 1927.
100. Дунець В., Косів М., Мельник Б., Піцишин М., Рудько Т., Чайковський Б. Львівський історичний музей. Путівник. Львів: Каменяр, 1987. 94 с.
101. Дядюк М. Бібліотека Дідушицьких: історія, шляхи формування фондів. *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника : збірки наукових праць*. Львів, 2012. № 4. С. 431–454.

102. Енциклопедія історії України: У 10 т. / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Київ: Наукова думка, 2010.
103. Енциклопедія Львова. Т. 4 / За ред. А. Козицького. Львів: Літопис, 2012. 816 с.
104. Жуков Ю. Память Отечества: (Сохранение культурно-исторического наследия в СССР). Москва: Знание, 1988. 64 с.
105. Жуковський А., Субтельний О. Нарис історії України. Львів: Вид-во Наукового товариства імені Т. Шевченка у Львові, 1992. 230 с., 24 л. іл.
106. Загальнодержавна програма збереження та використання об'єктів культурної спадщини на 2004–2010 роки. Закон України. Голос України. 2004. 4 червня. С.22–23.
107. Зайцева З. Товариство імені Шевченка у Львові: перетворення з Літературного на Наукове. *Матеріали V конгресу МАУ. Історія: збірник наукових статей*. Чернівці : Рута. 2004. Ч. 2. С. 188–192.
108. Закон України «Про музеї та музейну справу». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995. № 25.
109. Закон України «Про охорону культурної спадщини». ВВР, 2000. № 39.
110. Закс А. Из истории Государственного Исторического музея (1917–1941 гг.). Очерки истории музейного дела в России. Москва: Советская Россия, 1960. Выпуск II. С. 300–379.
111. Закс А. Источники по истории музейного дела в СССР (1917–1941). Очерки истории музейного дела в России. Москва: Советская Россия, 1968. Выпуск VI. С. 5–53.
112. Заремба С. Нариси з історії українського пам'яткознавства. Київ: ТОВ Видавництво «Аратта», 2002. 204 с.
113. Зашкільняк Л., Крикун М. Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2002. 752 с. + 8 кол. мап.

114. Зарубій Е. Історія відділу археології Львівського історичного музею. *Наукові записки / Львівський історичний музей*. Львів: Новий час, 2009. Вип. XIII. С. 152–172.
115. Заставецька Н. Дослідження пам'яткоохоронного руху 1920–1930-х рр. на території Західної України в сучасній українській історіографії. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Тернопіль : ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 2009. Вип. 3. С. 300–309.
116. Збройовня Музею князів Любомирських (Zbrojownia w Muzeum Książąt Lubomirskich). URL: <https://ossolineum.pl/index.php/aktualnosci/zbiory-lwowskie/>
117. Игнатьева В. Организация музейного дела и музейное строительство РСФСР в послевоенные годы (1945–1953). Очерки истории музейного дела в России. Москва: Советская Россия, 1968. Выпуск VI. С. 54–96.
118. Ионова О. Музейное строительство в годы довоенных пятилеток (1928–1941 гг.). Очерки истории музейного дела в России. Москва: Советская Россия, 1963. Выпуск V. С. 84–118.
119. Іларіон Семенович Свенціцький / Укладач Л. М. Панів; Наук. ред. В. А. Моторний; Відп. За вип.: Г. Домбровська, М. М. Павлунь. Львів: ЛДУ, 1996. 62 с., портр., 100 прим.
120. Іларіон Свенціцький: Біобібліогр. покажч. / Уклад. Л. Панів; Наук. ред. та авт. передм. д-р філол. наук, проф. Л. Коць-Григорчук; Редкол.: В. Кметь (голова) та ін. 2-е вид., допов., розшир. Львів: Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. 678 с., 32 с. іл.
121. Історичне джерелознавство : підручник / Я. С. Калакура, І. Н. Войцехівська, С. Ф. Павленко, Б. І. Корольов, М. Г. Палієнко. Київ : Либідь, 2002. 488 с.
122. Історія Львова в документах і матеріалах. Зб. докум. і матер. Київ: Наукова думка, 1986. 424 с.

123. Історія Львова : у 3 т. / за ред. : Я. Ісаєвича, М. Литвина, Ф. Стебля. Львів, 2007. Т. 2. 560 с.
124. Капраль М. Національні громади Львова XVI–XVII ст. (соціально-правові взаємини). Львів, 2003. 440 с.
125. Карольчак К. Граф Володимир Дідушицький як меценат. *Вісник Львівської академії мистецтв*. Львів, 1998. Вип. 9.
126. Карольчак К. Меценати Дідушицькі. *Літопис Червоної Калини*. Львів, 1995. № 1–3.
127. Киричук О. Ідеологія діячів Ставропігійського інституту у Львові в 1848–1869 роках. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. 2001. Вип. 9. С. 300–319.
128. Киричук О. Культурно-освітня діяльність львівського Ставропігійського інституту. *Наукові зошити історичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка: Зб. наук. пр.* Львів, 2000. Вип. 3.
129. Киричук О. Львівський Ставропігійський інститут у громадському житті Галичини другої половини XIX – початку XX століття. Львів, 2001. 186с.
130. Киричук О., Федорова Л. Музей Ставропігійського інституту. *Енциклопедія історії України : у 10 т.* Київ: Наук. думка, 2010. Т. 7 : Мл – О. С. 112.
131. Киричук О. Ставропігійський інститут у громадському житті Галичини (друга половина XIX – початок XX ст.): Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук: 07.00.01; НАН України, Інститут народознавства, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2001. 19 с.
132. Киричук О. Ставропігійський інститут у збереженні і вивченні пам'яток матеріальної культури. *Народознавчі зошити*. 1999. № 6.
133. Киричук О. Ставропігійський інституту Львові (1914–1924 рр.). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. 2000.

Вип. 6: Західно-Українська Народна Республіка: історія і традиції. Львів. С. 335–340.

134. Киричук О., Орлевич І. Система української громадської освіти у Східній Галичині (на прикладі Ставропігійської школи у Львові). *Galicja. Studia i materiały*. Rzeszow: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2015. S. 176 – 198.

135. Коваль Л. Врятовані скарби: нові надходження Музею визвольної боротьби України. *Наукові записки / Львівський історичний музей*. Львів: Априорі, 2014. Вип. 16. С. 269–277.

136. Коваль Л. Історична довідка про фундаторів та жертвувателів Музею історично-воєнних пам'яток НТШ у Львові. *Наукові записки / Львівський історичний музей*. Львів, 1997. Вип. VI. Ч. I. С. 36–48.

137. Коваль Л. Маловідомі сторінки української філателії: українські недержавні марки на військову тематику. *Наукові записки / Львівський історичний музей*. Київ: Лазурит Поліграф, 2010. Вип. 14. С. 196–210.

138. Коваль Л. Поштові видання Організації Українських Націоналістів (революціонерів). *Наукові записки / Львівський історичний музей*. Львів, 1998. Вип. VII. С. 324–330.

139. Козицький А. Українські краєзнавчі музеї Галичини в міжвоєнний період. *Вісник Львівського університету. Серія історична*. 1999. Вип. 34. С. 467–477.

140. Косів М., Коссой В., Мельник Б., Чайковський Б. Музей «Арсенал» у Львові. Москва, 1990. 20 с.

141. Костюк С. Колекції музею НТШ у Львові. *Бібліотека Наукового товариства імені Шевченка: книги і люди*. Львів, 1996. С. 51–59.

142. Кондратюк К., Мандзяк В. Українське національне відродження в Галичині XIX – початок XX ст. *Україна : культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Львів, 2001. Вип. 9. С. 566–573.

143. Кот С. Оссолінський Юзеф-Максиміліан (Ossolinski Jozef Maksymilian). Енциклопедія історії України: Т. 7: Мл-О. Київ: Наукова думка, 2010. 728 с.: іл. С. 670–671.
144. Кочергіна С. Долі галицьких політв'язнів та алегорична символіка в їх табірних виробках (на матеріалах виставки «Военно-історичних пам'яток»). *Наукові записки Львівського історичного музею*. Вип. VII. Львів, 1998. С. 283–295.
145. Красник У. Колекція фотографій бібліотеки і музею Народного Дому у Львові (на матеріалах фонду Інституту досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника). *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника : зб. наук. пр.* Львів, 2013. С. 597–610.
146. Крип'якевич І. Історичні проходи по Львові. Львів: Каменяр, 1991. 168 с.
147. Крип'якевич І. Історія України. Львів: Світ, 1990. 520 с.
148. Круковський О. Нова колекція фотоматеріалів до історії дивізії «Галичина» у збірці Відділу визвольної боротьби України Львівського історичного музею. *Наукові записки / Львівський історичний музей*. Львів: Новий час, 2008. Вип. XII. С. 84–98.
149. Крутоус А. До питання формування окремих музейних збірок України та Львова у ХІХ – першій половині ХХ ст. *Наукові записки / Львівський історичний музей*. Вип. 7. Львів, 1998. С. 3–13.
150. Крутоус А. З минулого Львівського історичного музею. *Наукові записки / Львівський історичний музей*. Вип. 5. Львів, 1996. С. 3–19.
151. Крутоус А. Львівські музеї і Олександр Чоловський. *Наукові записки / Львівський історичний музей*. Львів, 1997. Вип. 6. С. 3–13.
152. Крушельницька Л. Львівська наукова бібліотека імені В. Стефаника НАН України: Документи, факти, коментарі. Львів, 1996.
153. Кубійович В. Нарис історії Наукового товариства імені Шевченка (1873–1949). Львів, 1991. 53 с.

154. Культурнежиття в Україні: Західні землі: док. і матеріали / НАН України, Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича. Київ: Наук. думка, 1995. Т. 1 : 1939–1953. 747, [2] с. : іл.
155. Кульчицький С. Україна між двома війнами (1921–1939 рр.). Київ: Видавничий дім Альтернативи, 1999. 336 с.
156. Кунанець Н. Приватні бібліотеки в Галичині (XVII – поч. XX ст.): особливості формування фондів. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Бібліотекознавство. Книгознавство*. 2010. Вип. 2. С. 154–170.
157. Куріло О. Про формування археологічних колекцій у музеях Поділля. *Археологічні дослідження Львівського університету*. Вип. 5. Львів: ЛНУ, 2002. С. 383–386.
158. Кучер Р. Наукове товариство імені Шевченка. Київ: Наукова думка, 1992. 112 с.
159. Кучерук В. Історія воєнного мистецтва українського народу від найдавніших часів до кінця XIV століття. *Наукові записки / Львівський історичний музей*. Львів, 1998. Вип. VII. С. 242–255.
160. Кушнір В. Збірка львівського музею Наукового товариства ім. Шевченка у 1920–1939 рр.: структура та розвиток. *Волинський музей: історія і сучасність. Науковий збірник*. Вип. 3. Луцьк, 2004.
161. Кушнір В. Західноукраїнські музейні зїзди 1930-х рр. *Народознавчі зошити*. 2003. № 5–6.
162. Кушнір В. Музей Наукового товариства ім Шевченка у Львові: від заснування до створення першої експозиції. *Народознавчі Зошити*. 2012. №5. С. 824–832.
163. Кушнір В. Українське музейництво Галичини і Придніпрянська Україна (кін. XIX – поч. XX ст.). *Народознавчі зошити*. 2006. № 5–6 (71–72). С. 663–672.
164. Кушнір В. Створення львівського музею Наукового товариства імені Шевченка: суспільно-політичний та культурний контекст. *Історичні*

пам'ятки Галичини: матеріали третьої наук. краєзнавчої конф. 19 листопада 2004 р. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені І. Франка, 2005. С. 19–25.

165. Лильо-Откович З. Археологічно-бібліографічна виставка у Львові 1888–1889 рр. *Вісник Львівського університету. Серія історична*. Львів, 2000. Вип. 35–36. С. 605–613.

166. Лильо-Откович З. Діяльність Національного музею у Львові. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. Дрогобич: Коло, 2005. Вип. ІХ. С. 339–345.

167. Ляска В. Станіслав Кунасевіч і пам'яткоохоронна справа у Львові (60–70-ті роки ХІХ ст.). *Археологічні дослідження Львівського університету*. Львів : ЛНУ, 2009. Вип. 12. С. 188–203.

168. Макарова Г. Национальный институт имени Оссолинских во Львове. В кн.: *Славянские материцы: ХІХ век*. Москва, 1996.

169. Маньковська Р. Деформаційні процеси в музейництві: західноукраїнські області в 1939 – 1950-х рр. *Краєзнавство*. 2017. 3–4. С. 239–255.

170. Маньковська Р. Музейна справа в Україні: теоретичні, практичні та антропологічні виміри історичного досвіду (1920-і рр. – початок ХХІ ст.). Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук. Переяслав-Хмельницький, 2017. 40 с.

171. Маньковська Р. Музеї України у суспільно-історичних викликах ХХ – початку ХХІ століть. Львів, 2016. 408 с.

172. Марискевич Т. Видатні фундатори українського музейництва в Галичині. *Історичні пам'ятки Галичини: Матеріали п'ятої наукової краєзнавчої конференції. 12 листопада 2010 р.* Львів, 2011. С. 254–262.

173. Машталір В. Військово-історичне музейництво в Україні: передумови, становлення та розвиток (кінець ХІХ – початок ХХІ століть). Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук. Київ, 2019. 40 с.

174. Мезенцева Г. Музеєзнавство. (На матеріалах музеїв Української РСР). Київ, 1980. 120 с.
175. Мельник Б. Вулицями старовинного Львова. Львів: Світ, 2001. 272 с.
176. Мельник Б. До питання про стан озброєності укріплень Львова у другій половині XVII ст. *Наукові записки / Львівський історичний музей*. Львів, 1997. Вип. VI. Ч. I. С. 194–199.
177. Мельник Б. Колекція зброї Львівського історичного музею. *Ми з Львівського історичного... До 110-річчя створення ЛІМ. Спецвипуск*. Львів, 2004. С. 50–52.
178. Мельник Б. Львівські зброярі. *Наукові записки / Львівський історичний музей*. Львів, 1999. Вип. VIII. С. 46–52.
179. Мельник Б. Львівські зброярі XV–XVIII ст. *Наукові записки / Львівський історичний музей*. Львів: Новий час, 2001. Вип. X. С. 25–32.
180. Микульчик Р., Слободян П., Діденко Є., Рак Т. Словник-довідник термінології музейництва. Львів: Видавництво Львівська політехніка, 2012. 128 с.
181. Милян Т. Музей археології Львівського університету. *Археологічні дослідження Львівського університету*. Львів: ЛНУ, 2005. Вип. 8. С. 221–226.
182. Мороз М. Матеріали до хронології діяльності Наукового товариства ім. Шевченка (1873–1944 роки). *З історії Наукового товариства імені Шевченка: збірник доповідей і повідомлень наукових сесій і конференцій НТШ у Львові*. Львів, 1997. С. 260–319.
183. Мудрий М. Галицька автономія в 70–80-х роках XIX століття: українське та польське бачення. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Збірник на пошану професора Юрія Сливки*. Львів, 2000. Вип. 7. С. 166–190.
184. Мудрий М. Галицькі намісники в системі українсько-польських взаємин (1849–1914). *Вісник Львівського університету. Серія історична /*

Львівський державний університет імені Івана Франка. Львів, 1998. Вип. 33. С. 91–101.

185. Мудрий М. Польські ліберал-демократи та українське питання в Галичині у 80-х рр. XIX ст. *Вісник Львівського університету. Серія історична / Львівський державний університет імені Івана Франка*. Львів, 1997. Вип. 32. С. 99–109.

186. Мудрий М. Русофільство в Галичині в середині XIX – на початку XX ст.: генеза, етапи розвитку, світогляд. *Вісник Львівського університету. Серія історична / Львівський національний університет імені Івана Франка*. Львів, 1999. Вип. 34. С. 231–268.

187. Мудрий М. Спроби українсько-польського порозуміння в Галичині (60–70-і роки XIX ст.). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, держаність: Збірник наукових праць*. Львів, 1997. Вип. 3–4. С. 58–117.

188. Мудрий М. Українсько-польські відносини в Галичині у 1867–1890 роках: політичний аспект. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. Львів, 1997. 28 с.

189. Музей-Арсенал: путівник. Львівський історичний музей. Львів, 2014. 44 с.: 80 іл.

190. Музей истории войск Краснознаменного Прикарпатского военного округа: Путеводитель. Львов: Каменяр, 1980. 78 с.

191. Музей НТШ: з нашої історії. Львів, 1999. 11 с.

192. Музика А. Тема «Друга світова війна» в експозиційно-виставковій роботі Львівського історичного музею. *Наукові записки / Львівський історичний музей*. Львів: ФОП Сорока Т. Б., 2017. Вип. 17. С. 252–265.

193. Надопта А. Роль громадських, наукових організацій та церкви у формуванні та становленні українського етнографічного музейництва Галичини кінця XIX – 30-х рр. XX ст. *Народознавчі зошити*. 2012. № 4 (106). С. 758–774.

Науковий архів Воєнно-історичного музею 58-го Будинку офіцерів

Основний фонд

194. Спр. 1. Наказ командуючого військами Прикарпатського військового округу № 127 від 8 травня 1996 року у м. Львів «Про відкриття Музею історії Прикарпатського військового округу та організаційні заходи, пов'язані з його діяльністю». 2 арк.

195. Спр. 2. Воєнно-історичний музей 58-го Будинку офіцерів. Положення про Музей 58-го Будинку офіцерів. 3 арк.

196. Спр. 3. Історична довідка Воєнно-історичного музею 58-го Будинку офіцерів. 8 арк.

197. Спр. 4. Картковий каталог предметів збереження Воєнно-історичного музею 58-го Будинку офіцерів.

Науковий архів Інституту народознавства НАН України

Фонди Наукового архіву Інституту народознавства НАН України

198. Музей Наукового Товариства ім. Шевченка. Інвентар I: 1–6043.

199. Музей Наукового Товариства ім. Шевченка. Інвентар II: 6044–16289.

200. Музей Наукового Товариства ім. Шевченка. Інвентар III: 16290–18916.

201. Музей Наукового Товариства ім. Шевченка. Інвентар IV: 18917–20385.

202. Музей Наукового Товариства ім. Шевченка. Інвентар VI: 22112–23884.

203. Музей Наукового Товариства ім. Шевченка. Інвентар VII: 23885–26028.

204. Музей Наукового Товариства ім. Шевченка. Інвентар VIII: 26029–27467.

205. Музей Наукового Товариства ім. Шевченка. Інвентар IX: 27468–29102.

206. Музей Наукового Товариства ім. Шевченка. Інвентар Х: 29103–30552.
207. Музей Наукового Товариства ім. Шевченка. Інвентар XI: 30601–32485.
208. Наукове товариство імені Шевченка: 130 років праці для України. Львів, 2003. 40 с.
209. Неділя М. Народний Дім у Львові (віхи заснування та діяльності). *Наукові записки / Львівський історичний музей*. Львів: Новий час, 2001. Вип. X. С. 90–94.
210. Нестуля О. Біля витоків державної системи охорони пам'яток культури в Україні (доба Центральної Ради, гетьманщини, Директорії). Київ; Полтава, 1994. 240 с.
211. Нестуля О. Визвольні змагання українського народу і охорона пам'яток культури: 1917–1920 рр. Полтава, 1993. 90 с.
212. Овсянников С. Частное коллекционирование в России в пореформенную эпоху (1861–1917 гг.). Очерки истории музейного дела в России. Москва: Советская Россия, 1960. Выпуск II. С. 66–144.
213. Оглоблін О. Наукове товариство імені Шевченка в історії України. *Український історик*. 1977. Ч. 3–4. С. 5–14.
214. Олійник В. Музейництво Західної України під час Першої світової війни (1914–1918 рр.). *Історичні пам'ятки Галичини: матеріали Третьої наук. краєзнавчої конф., 19 листопада 2004 р.* Львів: Видавничий центр ЛНУ імені І. Франка, 2005. С. 12–19.
215. Омельченко Ю. История музейного строительства на Украине. 1917–1932 (На материалах музеев исторического и краеведческого профилей). Автореферат диссертации на соискание научной степени кандидата исторических наук. Київ, 1972.
216. Омельченко Ю. Охорона пам'яток і музейне будівництво на Україні в перші роки радянської влади. *УІЖ*. 1972. № 1. С. 102–108.

217. Омельченко Ю. Музейне будівництво на Україні в 1921–1945 рр. *УІЖ*. 1975. № 3. С. 122–128.
218. Опись музея Ставропигийского института во Львове / по поручению Совета сост. И. С. Свенцицкий. Львов: Тип. Ставропиг. Ин-та, 1908. 260с.
219. Орлевич І. Боротьба між українофілами та русофілами за «Народний дім» у Львові. *Львів: місто, суспільство, культура: Збірник наукових праць*. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2007. Т. 6: Львів–Краків: діалог міст в історичній ретроспективі. [Вісник Львівського університету. Серія історична. Спеціальний випуск, 2007].
220. Орлевич І. Львівський Ставропігійський інститут (1914–1925). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. 2009. Вип. 18. С.153–169.
221. Орлевич І. «Народний дім» у Львові: заснування, етапи діяльності, роль у національній ідентифікації галицьких українців. *Київська старовина*. Київ, 2012. С. 35–54.
222. Орлевич І. Повернення Ставропігійського музею до Львова в контексті протистояння русофілів та українофілів. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. 2013. Вип. 23. С. 389–401.
223. Орлевич І. Співпраця русофільських товариств з російською владою під час Першої світової війни: релігійно-культурний аспект. *Історія релігій в Україні*. Кн. 1. Львів, 2009. С. 508–519.
224. Орлевич І. Ставропігійський інститут у Львові (кінець XVIII – 60-і рр. XIXст.). Львів: Логос, 2000. 188 с.
225. Орлевич І. Ставропігійський інститут у Львові. *Енциклопедія історії України* : у 10 т. Київ: Наук. думка, 2012. Т. 9 : Прил –С. С. 779.
226. Орлевич І. Шараневич Ісидор Іванович. *Енциклопедія історії України* : у 10 т. Київ: Наук. думка, 2013. Т. 10 : Т – Я. С. 595.

227. Осередчук М. Громадський простір Львова на зламі ХІХ–ХХ століть. *Гуманітарний журнал*. №3. 2013. С. 116–127.
228. Паліса С. Воєнно-історичний музей 58-го Будинку офіцерів. *Український військовий музей*. Київ: НВІМУ, 2011. № 3. С. 6–11.
229. Паліса С. Музей воєнно-історичний. Енциклопедія Львова. Т. 4 / За ред. А. Козицького. Львів: Літопис, 2012. С. 771–773.
230. Панів А. Колекція револьверів Музею «Арсенал». *Наукові записки / Львівський історичний музей*. Львів: Новий час, 2006. Вип. ХІ. С. 112–118.
231. Пастернак Я. Моя праця в Національному музею 1913–14 рр. *Двадцятьп'ять-ліття Національного музею у Львові*. Львів, 1931. С. 29–32.
232. Пастернак Я. Нові археологічні набутки музею наукового товариства ім. Т. Шевченка у Львові за час від 1933–1936. *Записки НТШ*. Т. 154. Львів, 1937. С. 241–268.
233. Пелецишин М. Нові надходження до археологічного музею ЛДУ. *Археологічні дослідження Львівського університету*. Львів: ЛНУ, 1997. Вип. 2. С. 66–74.
234. Перейма Л. До питання популяризації громадських музейних закладів Львівщини. *Історичні пам'ятки Галичини: Матеріали п'ятої наукової краєзнавчої конференції. 12 листопада 2010 р.* Львів, 2011. С. 73–82.
235. Перелигіна О. Російська окупація. Музеї. *Галицька брама*. 2007. № 7–8. С. 38–42.
236. Перелигіна О. Втрати фондів колекцій Львівського історичного музею у період німецько-фашистської окупації. *Наукові записки / Львівський історичний музей*. Львів: Новий час, 2006. Вип. Х. С. 177–193.
237. Перелигіна О. Утрати фондів колекцій Львівського історичного музею в період німецько-фашистської окупації. Частина II. *Наукові записки / Львівський історичний музей*. Львів: Новий час, 2006. Вип. ХІ. С. 156–167.

238. Періодичні та серійні видання Наукового товариства імені Шевченка (1885–1939): Анотований покажчик. Львів: НТШ, 1991. 102 с.

239. Петегрич В. З історії археологічної збірки музею НТШ. *Історичне краєзнавство і національне виховання. Матеріали науково-практичної конференції. Львів, 27 травня 1994.* Львів. С. 74–76.

240. Петегрич В. Доля археологічної колекції музею НТШ. *Бібліотека Наукового товариства імені Шевченка: книги і люди.* Львів, 1996. С. 59–67.

241. Петрик Н. Військово-історичні пам'ятки у збірках музеїв Львова першої половини ХХ ст. *Історико-культурні студії.* Львів: Національний університет «Львівська політехніка». № 1 (1). 2014. С. 63–68.

242. Петрик Н. Колекція зброї та озброєння у фондах Воєнно-історичного музею 58-го Будинку офіцерів. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: історія.* Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2016. Вип. 2. Ч. 3. С. 107–111.

243. Петрик Н. Музей однієї картини – «Рацлавицька панорама»: історія створення, військово-історичне та культурне значення, історична доля полотна. *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць.* Київ: Видавництво «Гілея», 2018. Вип. 132 (5). С. 66–70.

244. Петрик Н. Національний музей імені короля Яна III у Львові та збірка Болеслава Ожеховича: історія формування колекцій військово-історичних пам'яток (1908 – 1940 рр.). *Емінак: науковий щоквартальник.* Київ-Миколаїв, 2016. № 2 (14) (квітень-червень). Т. 2. С. 93 – 98.

245. Петрик Н. Початки формування збірок військово-історичних пам'яток музеями Львова (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.). *Вісник Національного університету «Львівська політехніка».* Серія «Держава та армія». Львів, 2014. № 809. С. 23–27.

246. Петрик Н. Процес становлення Музею історично-воєнних пам'яток Наукового товариства імені Шевченка та формування його колекцій

(перша половина ХХ століття). *Молодий вчений*. Херсон, 2017. № 6 (46) червень. Частина I. С. 70–74.

247. Петрик Н. Процес формування колекцій перших публічних музеїв Львова, заснованих представниками польських княжих родів (Музей князів Любомирських та Музей Дідушицьких). *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць*. Київ: Видавництво «Гілея», 2017. Вип. 123 (8). С. 23–28.

248. Петрик Н. Становлення Музею Визвольних Змагань та формування його колекцій: від відділу Музею НТШ до окремої музейної установи. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія «Історичні науки»*. Луцьк, 2017. № 4 (353). С. 36–40.

249. Петрякова Ф. Єврейське музейництво східної Галичини ХХ століття. *Галицька брама*. 1997. № 10–11 (34–35).

250. Піотровська Д. З діяльності польських служб охорони археологічних пам'яток у Західній Україні в 1919–1939 роках. *Археологічні дослідження Львівського університету*. Львів : ЛНУ, 2006. Вип. 9. С. 67–88.

251. Положення про Державний реєстр національного культурного надбання, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 серпня 1992 р. №466.

252. Посацька Д. В дарунок музею. Майже столітня традиція громадської опіки над Національним музеєм: імена та дати. *Літопис Національного музею*. № 1 (6). 2000.

253. Прикарпатський військовий округ: півстоліття солдатської слави / Під загальною редакцією генерал-полковника П. І. Шуляка. Львів: Управління виховної роботи ПрикВО, 1995. 84 с.

254. Пріцак О. Наукове товариство імені Шевченка у Львові поміж двома війнами. *Український історик*. 1981. Ч. 1–4. С. 147–152.

255. Прокіп А. Колекція захисного озброєння в експозиції Музею «Арсенал». *Наукові записки / Львівський історичний музей*. Львів: Новий час, 2006. Вип. XI. С. 83–89.

256. Прокіп А. Колекція зброї Болеслава Ожеховича (на матеріалах збірки Львівського історичного музею). *Наукові записки / Львівський історичний музей*. Львів : Новий час, 2006. Вип. XI. С. 119–126.
257. Прокіп А. Колекція мечів Музею «Арсенал». *Наукові записки / Львівський історичний музей*. Львів, 1999. Вип. VIII. С. 52–63.
258. Пудовкіна А. Археологічна діяльність музеїв України у 1919–1934 роках: історіографічний аспект. *Археологія*. Київ, 2010. Вип. 3. С. 123–133.
259. Равикович Д. Музеи местного края во второй половине XIX – начале XX века (1861–1917 гг.). Очерки истории музейного дела в России. Москва: Советская Россия, 1960. Выпуск II. С. 145–223.
260. Равикович Д. Социальные функции и типология музеев. *Музееведение. Вопросы теории и методики: Сб. науч. тр.* Москва, 1987. С.10–24.
261. Разгон А. К вопросу об изучении музейного дела. Очерки истории музейного дела в СССР. Москва: Советская Россия, 1971. Выпуск VII. С. 3–8.
262. Разгон А. Российский Исторический музей. История его основания и деятельности (1872–1917 гг.). Очерки истории музейного дела в России. Москва: Советская Россия, 1960. Выпуск II. С. 224–299.
263. Разгон А. Охрана исторических памятников в России (XVIIIв. – первая половина XIX в.). Очерки истории музейного дела в СССР. Москва: Советская Россия, 1971. Выпуск VII. С. 292–365.
264. Рак Т. Японська вогнестрільна зброя у колекції Львівського історичного музею. *Наукові записки / Львівський історичний музей*. Львів: Новий час, 2010. Вип. XIV. С. 151–162.
265. Рак Т. Японська холодна довгоклинкова зброя у колекції Львівського історичного музею. *Наукові записки / Львівський історичний музей*. Львів: Апріорі, 2012. Вип. 15. С. 150–159.

266. Рак Т. Японська холодна зброя у колекції Львівського історичного музею. *Наукові записки / Львівський історичний музей*. Львів: Новий час, 2009. Вип. XIII. С. 80–95.
267. Ратич О. Древньоруські пам'ятки на території західних областей УРСР. Київ, 1957. 96 с.
268. Рацлавицькая панорама (Panorama Raclawicka). URL: <http://impereur.blogspot.com/2014/08/panorama-raclawicka.html>
269. Рокотов Г. Н. Холм Славы: Путеводитель: 3-е изд., доп. и переработ. Львов: Каменяр, 1970. 132 с., илл.
270. Рокотов Г. Н. Холм Славы: Путеводитель: 4-е изд., доп. и переработ. Львов: Каменяр, 1984. 139 с., илл.
271. Романів О. Олександр Барвінський та Наукове товариство імені Шевченка. *Олександр Барвінський: 1847–1927: матеріали конференції, присв. 150-й річниці від дня народження Олександра Барвінського, Львів, 14 травня 1997 р.* Львів, 2001. С. 91–100.
272. Рудько Т. Будівничі фундації Яна III у Львові. *Наукові записки / Львівський історичний музей*. Львів, 1999. Вип. VIII. С. 234–236.
273. Рутинський М., Стецюк О. Музеєзнавство: Навч. посіб. Київ: Знання, 2008. 428 с.
274. Савчук В. Музеї України як центри краєзнавчої роботи в 20-х – 30-х рр. ХХ ст. *Краєзнавство*. 2011. 2. С. 216–222.
275. Салата О. Основи музеєзнавства: навчально-методичний посібник. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 164 с.
276. Сапеляк О. Етнографічні студії в Науковому Товаристві ім. Шевченка (1898–1939). Львів, 2000.
277. Сапожник Д. Музеєзнавство та музейно-виставкова справа: навч. Посібник. Львів: Видавництво ЛКА, 2012. 240 с.
278. Сапоцький П. Колекція японської зброї у Музеї «Арсенал». *Наукові записки / Львівський історичний музей*. Львів: Новий час, 2006. Вип. XI. С. 104–111.

279. Сапоцький П. Російські шашки у експозиції Музею «Арсенал». *Наукові записки / Львівський історичний музей*. Львів: Новий час, 2006. Вип. XI. С. 127–130.
280. Свенціцький И. Національний Музей во Львові (1905–1915). Отдельный оттиск из Неофициальной части «Львовского вестника». 1915. Львов, 1916. № 31. 8 с.
281. Свенціцький І. Образ розвою українського музейництва. Літопис Бойківщини. 1938. Ч. 10. С. 18–24.
282. Свенцицький И. Опись музея Ставропигийского института во Львове. Львов, 1908.
283. Свенціцький І. Про музеї і музейництво: Нариси і замітки. Львів, 1920. 80 с.
284. Свенціцький І. У справі музейних збірок Ставропігії і Народного Дому. *Діло*. 1929. Ч. 67. 27 березня.
285. Свенціцький І. XXV літ діяльності Національного музею. *Двадцятьпять-ліття Національного музею у Львові, 1905–1930: збірник під редакцією директора музею І. Свенціцького*. Львів: Діло, 1931. С. 6–18.
286. Свешніков І. Спогади музейного працівника. *Пам'ятки України: історія та культура (Київ)*. 2008. № 2. С. II–XXXVIII. Із змісту: Передне слово публікатора / Роман Дзюбан. С. II–IV.
287. Семенюк Д. Джерела до вивчення діяльності Львівського Ставропігійського братства і його школи у збірці Львівського історичного музею. *Наукові записки Львівського історичного музею*. Львів: новий час, 2009. Вип. XIII. С. 30–49.
288. Сеньків М. Фундатори і меценати львівських музеїв кінця XIX – початку XX століття. *Скарбниця української культури: Зб. наук. пр.* – Чернівці, 2007. Вип. 8. С. 242–256.
289. Сидор О. Національний музей у Львові в історії музейництва Галичини кінця XIX – початку XX ст. *Літопис Національного музею у Львові*. 2004. № 3 (8). С. 5–33.

290. Сілецька Л. З історії експозиції Музею Наукового товариства ім. Шевченка (1895–1939). *Народознавчі зошити*. Львів, 1997. № 3.
291. Сілецька О. Засади діяльності Музею Наукового Товариства ім. Т. Шевченка у Львові. *Записки НТШ*. Т. 242. Львів, 2001.
292. Сіромська Г. Русько-народний інститут «Народний Дім» у Львові в громадському житті галицьких українців (середина XIX – поч. XX ст.). Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. Львів, 2007.
293. Скрипник Г. Етнографічні музеї України. Становлення і розвиток. АН УРСР. Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського. Київ: Наукова думка, 1989. 304 с.: іл..
294. Слабошпицький М. Українські меценати. Київ, 2001.
295. Сметанский И. Музей Ставропигийского Института. *Юбилейный сборник в память 350-летия Львовского Ставропигиона*. Львов, 1936. С. 46–54.
296. Смірнов Ю. Діяльність Комісії з охорони пам'яток культури у Львові в 1939–1940 роках. *Галицька брама*. 2009. № 7–9. С. 30–32.
297. Смірнов Ю. Палац на Курковій. Львівська резиденція графів Дідушицьких. *Галицька брама*. Львів, 2007. № 11–12.
298. Смірнов Ю, Харчук Х. Дідушицьких палац. Енциклопедія Львова / за ред. А. Козицького. Львів: Літопис, 2008. Т. 2. С. 87–89.
299. Станчак Я. Національно-визвольна війна 1648–1657 років у пам'ятках Львівського історичного музею. *Наукові записки / Львівський історичний музей*. Львів: Новий час, 2009. Вип. XIII. С. 50–70.
300. Станчак Я., Семенюк Д., Зарубій Е., Піцишин М. Львівський історичний музей. Відділ археології і давньої історії України: Путівник. Львів: Новий час, 2008. 32 с.
301. Станчак Я. Українські гетьмани та їхні портрети в експозиції Львівського історичного музею. *Наукові записки / Львівський історичний музей*. Київ: Лазурит Поліграф, 2010. Вип. 14. С. 111–131.

302. Станчак Я. Хотинська битва 1621 р. в пам'ятках «Живопису» та «Графіки» з колекції ЛІМу (до 390-річчя). *Наукові записки / Львівський історичний музей*. Львів: Апріорі, 2012. С. 140–149.
303. Стеблій Ф. Вагилевич Іван Миколайович. Енциклопедія історії України: В 5 т. / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Київ: Наукова думка, 2003. Т. 1: А – В. 2003. С. 425.
304. Стеблій Ф. Культурне життя у Львові в першій половині ХІХ ст. В кн.: Львів: місто, суспільство, культура. Львів, 1999.
305. Стеблій Ф. Оссолінеум, Zakład Narodowy imienia Ossolinskich. Енциклопедія історії України: Т. 7: Мл-О / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: Наукова думка, 2010. 728 с.: іл. С. 669–670.
306. Стець С. Збірка Владислава Лозинського. *Музеї Львова: події, колекції, люди: матеріали науково-практичної конференції, Львів, 30–31 жовтня 2014 року / Львівський історичний музей*. Львів: Апріорі, 2015. С. 3–12.
307. Стрельченко А. В., Шедоменцев-Терський С. В. Меч из летописного Белза (к вопросу атрибуции находки). *Сборник материалов Научного семинара «Archaeologia Militaris» при Институте археологии РАН*. Москва, 2017. С. 67–76.
308. Сухий О. І. С. Свенціцький: еволюція суспільно-політичних засад наукової діяльності на початку ХХ століття. *Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w.* / Pod red. J. Maternickiego, L. Zaskilniaka. Rzeszow, 2005. Т. 3. С. 317–330.
309. Сьомочкін І. Будинок промислового музею. *Галицька брама*. 1998. № 2 (38).
310. Танащик Д. Публікації матеріалів музейних збірок та приватних колекцій Львова у наукових працях ХІХ – початку ХХ ст. *Питання історії України*. Чернівці, 2011. Вип. 14. С. 194–198.

311. Теоретичні та науково-методичні засади підготовки статей про пам'ятки історії до «Зводу пам'яток історії та культури України» / Автори й упорядники Гаврилюк Л. О., Горбик В. О. (кер.), Денисенко Г. Г., Кот С. І., Піскова Е. М., Скрипник П. І., Федорова Л. Д. Київ: Інститут історії України НАН України, 2011. 272 с.
312. Ткаченко М. Музеї України під час Другої світової війни (1939–1945 рр.): Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук: 07.00.01 / Київський держ. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 1996.
313. Труш І. Український Національний музей ім. Т. Шевченка у Львові. *Український вісник*. 1921. Ч. 64. С. 3–18.
314. Український музей: Збірник, ч. I. Київ, 1927.
315. Усенко П. Косцюшко Тадей. Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. Київ: Наук. думка, 2009. Т. 5 : Кон – Кю. С. 231–233.
316. Усенко П. Становлення музеологічної дисципліни: історико-історіографічний аспект (від Пізнього Відродження до кінця ХХ ст.). Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. Дніпропетровськ, 2013. 20 с.
317. Федорова Л. З історії пам'яткоохоронної та музейної справи у Наддніпрянській Україні. 1870–1910-і рр. Київ: Інститут історії України НАН України, 2013. 373 с.
318. Феньов А. Відзнаки та нагороди УНР (Української Народної Республіки). *Наукові записки Львівського історичного музею*. Вип. VII. Львів, 1998. С. 312–324.
319. Фецько І. Особливості використання термінів музейної сфери. *Термінологічний вісник*. Львів, 2013. Вип. 2 (2). С. 108–112.
320. Фецько І. Українська терміносистема музейництва: історіографія й лінгвістичний аналіз. Монографія. Львів: Бадікова Н. О., 2017. 312 с.
321. Харчук Х. Холм Слави – цвинтар вояків російської армії з 1914–1915 років. *Народознавчі зошити*. № 3 (99). 2011. С. 528–531.

322. Хить М. Історія музею Наукового товариства імені Шевченка у документах фонду НТШ ЦДІА України у Львові. *Матеріали II наукової краєзнавчої конференції «Історичні пам'ятки Галичини», 21 листопада 2002 р.* Львів, 2003. С. 89–94.

323. Хить М. Музей НТШ 1914–1939 рр. *Історичні пам'ятки Галичини: матеріали Третьої наук. краєзнавчої конф., 19 листопада 2004 р.* Львів: Видавничий центр ЛНУ імені І. Франка, 2005. С. 26–35.

324. Хроніка НТШ. Львів, 1901. Ч. 6.

325. Хроніка НТШ. Львів, 1904. Ч. 17.

326. Хроніка НТШ. Львів, 1906. Ч. 25.

327. Хроніка НТШ. Львів, 1909. Ч. 39.

328. Хроніка НТШ. Львів, 1909. Ч. 45.

329. Хроніка НТШ. Львів, 1909. Ч. 47.

330. Хроніка НТШ. Львів, 1909. Ч. 52.

331. Хроніка НТШ. Львів, 1913. Ч. 53.

332. Хроніка НТШ. Львів, 1909. Ч. 55.

333. Хроніка НТШ. Львів, 1909. Ч. 60–62.

334. Хроніка НТШ. Львів, 1920. Ч. 63–64.

335. Хроніка НТШ. Львів, 1909. Ч. 65–66.

336. Хроніка НТШ. Львів, 1926. Ч. 67–68.

337. Хроніка НТШ. Львів, 1909. Ч. 69–70.

338. Хроніка НТШ. Львів, 1909. Ч. 71.

339. Хроніка НТШ. Львів, 1935. Ч. 72.

340. Хроніка НТШ. Львів, 1909. Ч. 73.

341. Хроніка НТШ. Львів, 1909. Ч. 74.

342. Хроніка Наукового Товариства імені Шевченка у Львові. За час від 1. І. 1935–25. XII. 1937. Ч. 73. Львів, 1937. 126 с.

343. Хроніка НТШ. Львів, 1939. Ч. 74.

Центральний державний історичний архів України у м. Львові

Ф. 55, Архів давніх актів міста Львова, м. Львів

Оп. 1

344. Спр. 16. Короткі історичні довідки про львівські музеї, надіслані Ол. Чоловським для підготовки доповіді на з'їзді музеологів. 8 арк.

345. Спр. 17. Статут архіву, бібліотеки та Історичного музею міста Львова. 34 арк.

346. Спр. 19. Звіт про діяльність Національного музею ім. Короля Яна III за 1912 і 1913 рр. 4 арк.

347. Спр. 22. Звіти про роботу архіву та музеїв Львова за 1914–1916 рр. 57 арк.

348. Спр. 25. Звіт про роботу архіву та музеїв Львова за 1924–1926 рр. 6 арк.

349. Спр. 28. Звіт про роботу музеїв Львова за 1927 р. 3 арк.

350. Спр. 29. Звіт про роботу за 1927–1930 рр. 2 арк.

351. Спр. 30. Звіт про стан архіву, бібліотеки та міських музеїв Львова. 4 арк.

352. Спр. 31. Звіт про роботу Архіву міста Львова та музеїв за 1930–1931 рр. 39 арк.

353. Спр. 34. Звіт про роботу за 1936 р. 2 арк.

354. Спр. 38. Звіт про роботу охоронця фондів Історичного музею м. Львова Л. Харевич за II і III квартал 1938 р. 4 арк.

355. Спр. 50. Протокол засідання комісії Міської галереї та Музею ім. Я. Собеського. 1 арк.

356. Спр. 79. Газетна стаття невідомого автора (Є. Барвінського) «Архів і міська колекція» (Archiwum i zbiory miejskie) про діяльність Архіву міста Львова. 4 арк.

357. Спр. 120. Матеріали про організацію військової виставки В.Лозінського. 41 арк.

358. Спр. 162. Матеріали К. Бадецького про комплектування Польського військового архіву та організацію військової виставки у Львові (список матеріалів, листування та ін.). 101 арк.

359. Спр. 163. Інвентарний список предметів подарованих Геленою Земляковською Народному музею імені короля Яна III у Львові. 10 арк.

360. Спр. 174. Список портретів історичних осіб та зброї, що були власністю Ол. Чоловського. 2 арк.

361. Спр. 175. Картотека експонатів Історичного музею міста Львова. 1108 арк.

Ф. 74. Ожехович Болеслав (1847–1927)

Оп. 1

362. Спр. 1. Договір про передачу Ожеховичем Болеславом своєї музейно-картинної колекції львівському магістрату. 6 арк.

363. Спр. 2. Заповіт Болеслава Ожеховича. 6 арк.

364. Спр. 3. Телеграма, клепсидри про смерть Ожеховича Болеслава та газетні некрологи і статті з мемуарами про нього. 24 арк.

365. Спр. 4. Лист вдови Ожехович Марії голові «Наукового Товариства» у Львові професору Бальцеру із скаргою на нетактовні та безправні дії їхнього уповноваженого, юриста Червінського. 3 арк.

366. Спр. 5. Матеріали про установаження й влаштування у м. Львові музейної колекції картин та інших пам'яток мистецтва імені Ожеховича Болеслава /дарчі записи, уповноваження, протоколи засідань комісії та інші/. 202 арк.

367. Спр. 5. Ocena poszczegolnych sztuk broni w zbiorach Boleslaw Orzechowicza opisan ch w tomik I-szym inwentarza. Арк. 116–124.

Ф. 75. Комітет побудови «Рацлавицької панорами» у Львові

Оп. 1

368. Спр. 1. Копія умови, укладеної з художниками Коссаком і Стикою від 10 березня 1893 р. 5 арк.

369. Спр. 2. Контракт на купівлю Рацлавицької панорами Магістратом м. Львова. 6 арк.

370. Спр. 3. Акт про прийняття Магістратом м. Львова будинку і картини Рацлавицької панорами. 1 арк.

371. Спр. 4. Повідомлення про надання згоди на укладення умови на продаж Рацлавицької панорами Магістрату м. Львова. 2 арк.

372. Спр. 5. Інвентарний опис майна, яке знаходилось в приміщенні Рацлавицької панорами. 3 арк.

Ф. 129. Львівський Ставропігійський інститут

Оп. 2

373. Спр. 748. Картотека експонатів музею. Т. I. 445 арк.

374. Спр. 749. Картотека експонатів музею. Т. II і ост. 339 арк.

375. Спр. 754. Листування з редакціями газет з питань діяльності музею. 5 арк.

376. Спр. 755. К статъ «Неділі» о музей Ставропігійскаго Института. Арк. 4.

377. Спр. 764. Протоколи прийняття і перевірки наявності музейної колекції, поверненої з Ростова-на-Дону. 93 арк.

Ф. 130. Руський народний інститут «Народний дім», м. Львів

Оп. 1

378. Спр. 808. Відомості про пожертвування приватними особами книг, картин, монет, старовинних речей та ін. для бібліотеки і музею Народного Дому. 86 арк.

379. Спр. 809. Відомості про пожертвування приватними особами та установами книг, картин, монет, мінералів, старовинних речей та ін. для бібліотеки і музею Народного Дому. 88 арк.

380. Спр. 810. Відомості про пожертвування приватними особами книг, картин, монет, старовинних речей та ін. для бібліотеки і музею Народного Дому. 157 арк.

381. Спр. 811. Відомості про пожертвування приватними особами книг, картин, монет, старовинних речей та ін. для бібліотеки і музею Народного Дому. 145 арк.

382. Спр. 829. Інвентарні описи експонатів музею інституту «Народний Дім». 60 арк.

383. Спр. 831. Звіт директора музею Свенціцького І. про повернення музейних і архівних фондів з Радянського Союзу, вивезених в Росію в 1915 р. 5 арк.

Ф. 135. Лозинський Владислав, історик культури й мистецтва

Оп. 1

384. Спр. 2. Картотека приватної колекції Лозинського Владислава у Львові. 823 арк.

385. Спр. 11. Праця Лозинського Владислава «Katalog zbiorow Wladuslawo Lozinskiego we Lwowe». 141 арк.

Оп. 7

386. Спр. 4226. Переписка з Дзедушицким Владиславом об открытии музея им. Дзедушицких, как научного учреждения, в городе Львове. 6 арк.

Оп. 2-а

387. Спр. 1. Акти заснування бібліотеки Оссолінських у Львові і акти пожертвувань матеріальних цінностей на її користь. 48 арк.

388. Спр. 2. Акти пожертвувань колекцій книг і картин на користь Національного інституту ім. Оссолінських у Львові. 85 арк.

389. Спр. 3. Акти пожертвувань матеріальних цінностей на користь Національного інституту ім. Оссолінських у Львові з додатком інвентарних описів маєтків інституту. 150 арк.

390. Спр. 4. Акти пожертвування матеріальних цінностей на користь Національного інституту ім. Оссолінських у Львові. 73 арк.

391. Спр. 5. Інвентарні описи матеріальних цінностей маєтків Національного інституту ім. Оссолінських у Львові. 230 арк.

392. Спр. 6. Акти про пожертвування колекцій книг, медалей, картин Любомирським на користь Національного інституту ім. Оссолінських у Львові. 64 арк.

393. Спр. 184. Справа про надання субвенцій магістратові м. Львова на відбудову і утримання музею ім. короля Яна Собеського. 44 арк.

Ф 309. Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів

Оп. 1

394. Спр. 17. Справа про купівлю-продаж будинку і земельної ділянки по вул. Чарнецького, 24, 7 арк.

395. Спр. 29. Анкетний лист товариства. 3 арк.

396. Спр. 33. Протоколи засідань членів правління. 147 арк.

397. Спр. 34. Протоколи засідань членів правління. 151 арк.

398. Спр. 35. Протоколи засідань членів правління. 307 арк.

399. Спр. 36. Протоколи засідань членів правління. 81 арк.

400. Спр. 776. Стаття присвячена відкриттю українського національного музею ім. Шевченка і звіт про діяльність музею. 4 арк.

401. Спр. 777. Звіт про роботу музею за 4-ий квартал 1912 року. 7 арк.

402. Спр. 782. Список експонатів переданих музею товариством «Сокіл-Батько» і НТШ. 2 арк.

403. Спр. 784. Звітні відомості про діяльність музею історико-воєнної музейної секції товариства «Молода Громада». 6 арк.

404. Спр. 785. Договір з товариствами «Молода Громада» і УКТОДІ у Львові про відкриття музею історично-воєнних пам'яток товариства. 2 арк.

405. Спр. 786. Звіт про діяльність дирекції Музею історико-воєнних пам'яток за період від 20.10.1937 р. по 30.01.1939 рр. 5 арк.

406. Спр. 787. Статут музею історико-воєнних пам'яток товариства. 3 арк.

Ф. 402. Редакція журналу «Стара Україна», м. Львів

Оп. 1

407. Спр. 6. Стаття Голубця про заснування в 1892 р. музею при НТШ у Львові. Рукопис. Арк. 171–172.

408. Спр. 6. Стаття В.Карповича «Старий Львів». Рукопис. Арк. 248.

Ф. 663. Павлик Михайло. Публіцист, письменник, громадсько-політичний діяч, дійсний член НТШ 1853–1915 рр.

Оп. 1

409. Спр. 169. Газетні статті зібрані Павликом і друковані матеріали. 356 арк.
410. Спр. 169. Статут Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові. Арк. 102 – 105.
411. Спр. 169. Хроніка Наукового Товариства імені Шевченка у Львові за 1902 рік. Арк. 180–217.
412. Спр. 169. Хроніка Наукового Товариства імені Шевченка у Львові за 1906 рік. Арк. 218–243.
413. Спр. 175. Огляд матеріалів музею НТШ, зроблених Павликом. 3 арк.
414. Церковник С. Історико-правові засади становлення та діяльності львівського Ставропігійського інституту (друга половина XIX – початок XX століття). *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія юридична / головний редактор Р. І. Благута. Львів: ЛьвДУВС, 2017. Вип. 1. С. 96 – 110.
415. Чайка Р. Зброя та речі військового спорядження з городища Листвин на Волині. *Археологічні дослідження Львівського університету*. Вип. 2. Львів: ЛНУ, 1997. С. 75–86.
416. Чайковська Л. Музеєві НТШ – 100 років (з історії Музею етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України). *Наукові записки / Львівський історичний музей*. Львів, 1994. Вип. II–III. С. 294–297.
417. Чернобай Ю. Феномен В. Дідушицького у тенденціях новітньої музеології. *Наукові записки Державного природничого музею*. Львів, 2015. Вип. 31. С. 3–14.
418. Чернобай Ю., Климишин О., Бокотей А. Володимир Дідушицький. Біографічний нарис до 175-річчя від дня народження. Львів, 2000.

419. Чорновол І. Дідушицький Володимир. Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. Київ: Наук. думка, 2004. Т. 2: Г – Д. С. 400.

420. Шеломенцев-Терський С. Археологічні матеріали з Пліснеська у фондах Львівського історичного музею з надходжень 1940-1972 років. Аналіз колекції. *Конференція «Ольжині читання»*. Пліснеськ, 2005. С. 16–22.

421. Шеломенцев-Терський С. Археологічні матеріали з розкопок Галича у 2-ій пол. XIX – 1-ій пол. XX ст. у фондах львівських музеїв: проблема каталогізації. *Наукові записки Львівського історичного музею*. Львів. Вип. XII. С. 8–21.

422. Шеломенцев-Терський С. Археологічні матеріали княжої доби з досліджень Олександра Цинкаловського у фондах Львівського історичного музею. *Наукові записки Львівського історичного музею*. Львів: новий час, 2009. Вип. XIII. С. 19–29.

423. Шеломенцев-Терський С. Дослідження та колекціонування старожитностей Волині львівськими музейними закладами (XIX – 1-а пол. XX ст.). *Волинський музей: історія і сучасність. Науковий збірник. Вип. 3. Матеріали III Всеукраїнської наукової конференції Луцьк-Колодяжне, 18–19 травня 2004 р.* Луцьк, 2004. С. 241–244.

424. Шеломенцев-Терський С. Дослідження та колекціонування старожитностей Галицько-Волинської держави в Галичині у XIX ст. *Археологічні дослідження Львівського університету*. Львів : ЛНУ, 2005. Вип. 8. С. 294–302.

425. Шеломенцев-Терський С. Зарубіжна історіографія розвитку зброї доби Галицько-Волинської держави. *Військово-науковий вісник*. Львів: Академія Сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, 2012. Вип. 18. С. 231–238.

426. Шеломенцев-Терський С. З історії дослідження Волинського краю археологічними експедиціями Львівського історичного музею (1957–

2000 рр.). *Матеріали та дослідження з археології Прикарпаття та Волині*. Львів: Інститут українознавства НАНУ, 2002. Вип. 8. С. 41–44.

427. Шеломенцев-Терський С. З історії експонування археологічних пам'яток Галицько-Волинської держави у Львівському історичному музеї. *Наукові записки Львівського історичного музею*. Львів: Новий час, 2006. Вип. XI. С. 52–70.

428. Шеломенцев-Терський С. З історії колекціонування археологічних пам'яток львівськими науковими та музейними осередками у XIX–1-ша пол. XX ст. (за архівними матеріалами та колекціями Львівського історичного музею). *Історичні пам'ятки Галичини. Матеріали Третьої наукової краєзнавчої конференції (19 листопада 2004 р.)*. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2005. С. 43–54.

429. Шеломенцев-Терський С. З історії колекціонування археологічних пам'яток у Східній Галичині (XIX – перша пол. XX ст.). *Наукові записки Львівського історичного музею*. Львів: Новий час, 2006. Вип. XI. С. 3–18.

430. Шеломенцев-Терський С. З історії формування археологічної збірки Львівського історичного музею. *Р.Ф.Кайндль. Вікно в європейську науку. Матеріали II Міжнародного наукового семінару «Кайндлівські читання» (Чернівці, 28-29 травня 2005)*. Чернівці: Прут, 2005. С. 157–162.

431. Шеломенцев-Терський С. Колекціонери та колекції археологічних пам'яток у львівських музеях XIX–XXст. *Zamojsko-Wolynskie zeszyty muzealne*. Zamosc, 2006/2007. С. 39–60.

432. Шеломенцев-Терський С. Проблеми дослідження та музеєфікації археологічних пам'яток Галицько-Волинської держави. *Король Данило Романович і його місце в українській історії. Матеріали міжнародної наукової конференції (Львів, 29 – 30 листопада 2001 р.)*. Львів: МВС, 2003. С. 169–176.

433. Шеломенцев-Терський С. Реформування музеїв Галичини на початку Другої світової війни. *Військово-науковий вісник*. Львів: Академія

Сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, 2013. Вип. 19.С. 144–155.

434. Шеломенцев-Терський С. Середньовічна зброя у львівських музейних колекціях довоєнного часу: походження і склад. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія.: Держава та армія.* Львів, 2006. № 555 С. 13–19.

435. Шеломенцев-Терський С. Українська історіографія розвитку зброї доби Галицько-Волинської держави. *Військово-науковий вісник.* Львів: Академія Сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, 2012. Вип. 17.С. 95–104.

436. Шеломенцев-Терський С. Участь наукових установ Львова у вивченні старожитностей Волині у міжвоєнний період. *Історичні пам'ятки Галичини. Матеріали Другої наукової краєзнавчої конференції (21 листопада 2002 р.).* Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2003.С. 337–344.

437. Шептицький А. Про вагу й значення музеїв. *Літопис Національного музею за 1934рік.* Львів, 2001.

438. Шляхтина Л. Основы музейного дела: теория и практика. Учеб. пособие. Москва: Высш. шк., 2005. 183 с.

439. Шмагало Р. Роль музеїв у становленні художньо-промислової освіти України наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. (до 125-річчя Міського промислового музею у Львові). *Мистецтвознавство '99.* Львів, 1999.

440. Шмит Ф. Исторические, этнографические и художественные музеи: Очерки истории и теории музейного дела. Харьков: Союз, 1919. 103 с.

441. Шмит Ф. Музейное дело. Вопросы экспозиции. Ленинград, 1929.

442. Шпирка Г. «В'єстник Народного Дома» як джерело до вивчення культурно-освітньої діяльності Народного дому у Львові. *Історичні пам'ятки Галичини. Матеріали третьої наукової краєзнавчої конференції 19 листопада 2004 р.* Львів, 2005. С. 88–95.

443. Шпирка Г. Музей «Народного Дому» у Львові (др. пол. ХІХ – поч. ХХ ст.). *Збірник наукових праць Харківського національного*

педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. Серія історія та географія. Харків, 2007. С. 240–248.

444. Якубовський В. Музеєзнавство. Навчальний посібник-практикум. Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М. І., 2006. 272 с.

445. Badecki K. Lwowskie zbiory naukowe i muzealne. Lwow, 1932.

446. Badecki K. Zbiory Bolesława Orzechowicza. Lwow, 1922.

447. Baran E. Wybór monet i medali polskich z kolekcji Ossolińskiego i Lubomirskiego. *Część II : Medale i monety. Początki Muzeum Lubomirskich.* Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, [2008]. S. 167–171.

448. Brzek G. Muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie i jego tworca. Lublin: Wyd. Lubelskie Nowe, 1994. 200 s.

449. Charewiczowa L. Muzeum Historyczne miasta Lwowa. Przewodnik po zbiorach. Lwow : Nakładem gminy miasta Lwowa, 1936. 87 s.

450. Downar-Dukowicz M., Sliwinski J. Zbroje z palace w Podhorcach. Poznan: Wydawnictwo sw. Jerzego, 2013. 416 s.

451. Dzeduszycki M. Kronika domowa Dzieduszyckich. Lwów: Zakładu narodowego im. Ossolińskich, 1865. 480 s., dod.

452. Dzeduszycki W. Przewodnik po muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie. Lwow, 1895. 35 s.

453. Fischer A. Zakład Narodowy imienia Ossolinskich: Zarys dziejow. Lwow, 1927. 96 s.

454. Gebarowicz M., Tyszkowski K. Zakład Narodowy imienia Ossolinskich we Lwowie. Lwow, 1926. 24 s.

455. Jagielska-Burduk A, Markowski D. O lwowskich zbiorach Bolesława Orzechowicza. *Acta Universitatis Nicolai Copernici. Zabytkoznawstwo i Konserwatorstwo XLII.* Torun, 2011. S. 25–37.

456. Janusz B. Wartość naukowa naszych zbiorów publicznych. *Lwów dawny i dzisiejszy. Praca zbiorowa pod redakcją B. Janusza.* Lwów, 1928. S. 53–61.

457. Juzwenko A. Józefa Maksymiliana hrab i ego Ossolińskiego i Henryka księcia Lubomirskiego Ustanowienie Narodowe. Wrocław: Zakład Narodowyim. Ossolińskich, [2008]. S. 6–15.
458. Karolczak K. Mecenat kulturalno-naukowy Włodzimierza Dzieduszyckiego (1825–1899). *Львів: місто – суспільство – культура*. Львів : ЛДУім. ІванаФранка, 1999. Т. 3. С. 316–332.
459. Karolczak K. Meacenas, philanthropist and collector (to the 190th anniversary of the birth of V. Didushytsky – founder Natural History Museum in Lviv). *Наукові записки Державного природничого музею*. Львів, 2015. Вип. 31. С.165–178.
460. Katalog broni w Muzeum imienia Lubomirskich. Lwow, 1876. 78 s.
461. Katalog wystawy zabytkow starozytnych we Lwowe. Lwow: Nakladem dyrekcji powszechnej wystawy krajowej, 1894. 167 s.
462. Katalog zbiorow Wladyslawa Lozinskiego we Lwowe. Lwow: Nakladem autora z drukarni Wladyslawa Lozinskiego, 1897. 192 s.
463. Laszak E. Dzialalnosc naukowa Aleksandra Czolowskiego (1865–1944). Lodz: Inicjal3, 2004. 176 s.
464. Liwoch R. Militaria z dziewiętnastowiecznych badań w Podhorcach. *Acta Militaria Mediaevalia*. Krakow; Sanok, 2005. S. 37–59.
465. Matwijów M. Zakład Narodowy imienia Ossolińskich w latach 1939 – 1946. Wrocław, 2003. 350 s.
466. Mekicki R. Muzeum Narodowe im. Krola Jana III we Lwowie. Przewodnik po zbiorach. Lwow, 1936. 130 s.
467. Michałowski J. Profesor Mieczysław Gębarowicz. Uczony, strażnik dóbrnarodowych, obywatel miasta «zawsze wiernego». *Rocznik Lwowski: 1991*. Warszawa: Instytut Lwowski, 1991. S. 43–67.
468. Muzeum Gminy miasta Lwowa. Lwow, 1929.
469. Muzeum imienia Dzieduszyckich we Lwowie. Lwow, 1880.
470. Muzeum Narodowe imienia krola JanaIII. Przewodnik tymczasowy. Lwow, 1908. 31 s.

471. Nowak Romuald. Panorama Raławicka = The Raławice Panorama = Das Panoramavon Raławice. Wrocław : Muzeum Narodowe, 2011. 141 c.
472. Ossowski G. Sprawozdanie o wystawie archeologicznej we Lwowie w roku 1885. *Przegląd archeologiczny*. Lwów, 1888. Zesz. 4. S. 207–218.
473. Orłowicz M. Ilustrowany przewodnik po Lwowie. Lwów; Warszawa, 1925. 275 s.
474. Petrus J. T. Muzea Lwowskie (1823–1939). *Sztuka kresów wschodnich*. T. II: Materiały sesji naukowej. Kraków, maj 1995. Kraków, 1996. S. 425–442.
475. Polski słownik biograficzny. T. 24. Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk, 1979. S. 276–277.
476. Przewodnik po Muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie. Lwów: Nakładem Muzeum im. Dzieduszyckich, 1895. 270 s.
477. Przewodnik po Muzeum imienia ksiąząt Lubomirskich we Lwowie. Lwów: Nakładem Z. N. I. Ossolińskich, 1909. 125 s.
478. Przewodnik wystawy starożytniczej Lwowskiej urządzonej przez Zakład Narodowy im. Ossolińskich w r. 1861. Lwów: w drukarni zakładu narod. im. Ossolińskich, 1861. 32 s.
479. Szaraniewicz I. Muzeum Instytutu Stauropegijskiego we Lwowie. *Teka konserwatorska*. Lwów, 1892. R. I. S. 55–60.
480. Szafer W. Pamiątka Pieniacka. *Sylwan*. 1912. № 30. S. 361 – 366.
481. Tyrowicz M. Dzieduszycki Włodzimierz (1825–1899) M. Tyrowicz. *Polski Słownik Biograficzny*. Kraków: Polska Akademia Umiejętności, 1948. T. VI. S. 123–126.
482. Wiczkowski J. Lwów, jego rozwój stan kulturalny oraz przewodnik po mieście. Lwów, 1907. 522 s.
483. Wystawa Archeologiczna Polsko-ruska urządzonej we Lwowie w roku 1885. Lwów, 1886. 96 s., 50 tabl.

484. Wystawa Starożytności ojczytych we Lwowie urządzoneprzez Zakład narodowy imienia Ossolińskich. *Biblioteka Warszawska*. Warszawa, 1861.T. 3. S. 690–698.

485. Ziejka F. Panorama Raclawicka. Krakow: KAW, 1984. 107 s.

ДОДАТКИ

Додаток А

Перелік колекції зброї Музею князів Любомирських

Січна зброя (зброя ближнього бою)		
Мечі, шаблі		
№	Назва	Опис експонату
1	Меч	Клинок двосічний з гострим закінченням, зад широкий, з якого на дві сторони лезо несподівано звужується. З обох сторін ручки різьблені арабески. Клинок старий з XVI ст. добре збережений. Латунні рукоятка і піхва позолочені, сучасні, зроблені відповідно до стилю плахи; рукоятка обплетена дротом. Націвкунанпис: de la Valette 1557. 43 G. M. V. de lisle Adam 1521. Rhodus St. 9.de 9. Malte.
2	Меч (Регіментарський)	Важкий, довгий двосічний, з високим з обох сторін хребтом клинок як лист пальми. Рукоятка без цівка з величезною кулею, як і піхва з бляхи, зложена посадженим дорогим камінням. Походить від Регіментарга Летовського
3	Меч ймовірно катівський	Клинок короткий двосічний, трохи звужується до закінчення леза. На праші золотом вибито сесча. Поперечний залізний хрест; рукоятка обшита шкірою, піхва шкіряна. Загальна довжина - 1,054. Ширина клинка - 0,052 милі. XVII ст.
4	Клинок меча	Заржавілий
5	Шабля	Клинок двосічний різко завужений до кінця; в частині ближчій до рукоятки увігнутий з обох сторін, що переходить у широку спину, на якій сесча. Рукоятка залізна, обшита шкірою, клинок широкий, – рукоятка хрестовидна приєднана до клинка вигнутого з вузлом у місці приєднання клинка до рукоятки. Рукоятка її подібна до поданої на малюнку в книзі: O broni siecznej, tab. IV. Nr. 24. XVI ст. Загальна довжина - 1,166 м, довжина клинка - 1,009 м, довжина ефесу - 0,164 м, ширина клинка - 0,036 м, ефесу - 0,264 м.
6	Шабля	Клинок довгий двосічний, вкінці зрубаний під гострим кутом. У частині біля рукоятки з обох сторін середньої плахи широка увігнута заглибина і сесчу. Рукоятка залізна довга в кінці розширена поперечною залізною балкою, з якої з середини завитків вузол для захисту клинка на його спуску з рукоятки залізна ящірка згорнута, а закінчений клинок у формі піраміди. XVI ст. Загальна довжина - 1,351 м, довжина клинка - 1,122 м. Довжина ефесу - 0,223 м. Ширина клинка - 0,037 м. Ширина ефесу - 0,297 м.

7	Меч (дар Агенора Голуховського)	Меч двосічний з довгою хрестовидною рукояткою, викопаний в долині Золкін. З обох сторін орнамент, інкрустований золотом. Загальна довжина - 1,160 м.
8	Меч	Двосічний з надламаним закінченням, сильно іржавий, викопаний в лісі під назвою Могили в Ланцкороні. Загальна довжина - 1,102 м.
9	Меч	Двосічний з довгою рукояткою хрестовидної форми; клинок плоский кульовий – кінець зламаний (іржавий). XIV ст.
10	Меч	З втраченою рукояткою, іржавий
11	Шабля (дар п. Елеонори з Cetnerow Mniszchowej)	З великим декором рукоятки і палаючим клинком з початку XVI ст.. На клинку вигравіруваний рік MDXX (1520). Загальна довжина - 1,358 м.
12	Шабля (дар повітового виділу Кам'янки)	З хрестовидною залізною рукояткою вбудованою в дерево із залізною основою, викопана в околиці Кам'янки Струмилової. Загальна довжина - 1,141 м
13	Меч (дар Йозефа Міцковського)	Простий двосічний короткий широкий аж до кінця, який загострений – у вигляді меча римського; – викопаний недалеко Збаража в селі Капучинцях разом з урною. Довжина - 0,700 м
14	Меч катівський (дар Станіслава Потоцького з Бережан)	Двосічний, походить із замку Вижниця, із залізною хрестовидним руків'ям. Загальна довжина - 1,105 м
15	Меч катівський (дар Станіслава Потоцького з Бережан)	Такий же трохи коротший, із написом на івриті – походить із замку Вижниця
16	Меч (дар д-ра Верніке)	Клинок у вигляді вигнутої шаблі, до половини зазубрений, тупий кінець. На рукоятці клеймо у формі меча. На лезі після очищення від іржі відкрилися золоті форми у вигляді зірок по обох сторонах. Руків'я викривлена літерою S, трохи сплющена кругла головка. Викопаний на полі у Білій над Серетом в місцевості, де також знайдено палелнтологічні предмети. Загальна довжина - 1,303 м
17	Меч (дар Анни Брандхубер)	Двосічний, ефес оточене залізним стременом, тонше рукоятки. Викопаний під дубом разом з іншою зброєю під Освецімом. Загальна довжина - 1,101 м.
18	Шабля	На клинку при рукоятці викладений золотом герб Шренява і рік 1524. Рукоятка звичайна, шкіряна піхва. Загальна довжина - 1,004 м; ширина клинка - 0,033 м; довжина клинка - 0,872 м; довжина ефесу - 0,152 м.

19	Шабля	Широкий кривий клинок, по всій довжині з обох сторін увігнутий, двосічний. На головній стороні золотом вибито постать короля, під ним набитий напис: <i>Sigismundus I. Rex. Polo. 1526</i> . Загальна довжина - 0,987 м; ширина клинка - 0,042 м; довжина клинка - 0,827 м; довжина ефесу - 0,153 м.
20	Шабля	Крива, з набитим золотом бюстом Сигізмунда I на клинку і таким же написом: <i>Sigismundus I. Rex 1526</i> .
21	Шабля	З візерунком, набитим золотом, на важкому клинку S. Jana Nepomucena і таким же написом: <i>Obronco slawy ludzkiej ty patronic swiety</i> ; з іншої сторони: <i>Bron honoru mojego, by mi nie byl wziety</i> . З вибитим роком 1540. Руків'я захищене ефесом. Піхва обтяжена оксамитом, набиті золоті вставки та де-не-де дорогоцінне каміння.
22	Шабля	Клинок простий. З однієї сторони клинка при руків'ї вирізьблений бюст Святого Ігнатія і рік 1627, з другої сторони - Христос на хресті. Руків'я з ефесом у вигляді диска. Піхва з чорної шкіри. Загальна довжина - 0,968 м, довжина клинка - 0,839; довжина ефесу - 0,131 м.
23	Шабля крива	На клинку сріблом вибитий напис: <i>Jan Kazimierz Krol MDCLV</i> . Руків'я обплетене чорною шкірою з ефесом, піхва - стальна. Загальна довжина - 0,992 м; довжина клинка - 0,860 м.
24	Шабля	Проста з клинком зі сплаву від руків'я до третьої частини, на якому зображений герб Речі Посполитої польської, набитий золотом. Руків'я залізне; піхва шкіряна, закута в сталь. Належала Міхалу Любомирському. Загальна довжина - 0,992 м; довжина клинка - 0,851 м.
25	Шабля	З турецьким написом, набитим золото на кривому клинку. Руків'я оксамитове, обплетене срібним паском, з ефесом. Піхва шкіряна, викована сріблом. Належала Міхалу Любомирському. Загальна довжина - 0,895 м; ширина клинка - 0,032 м; довжина клинка - 0,792 м.
26	Шабля	Клинок двічі звертається; набитий золотом напис: <i>Haec meta laborum</i> і хрест в колі, з другої сторони герб (щит Собеських з короною) і напис: <i>Cave a falsis amicis X salvabo : te : ab : inimicis : X</i> . Руків'я чорне, обплетене дротом. Піхва чорна шкіряна зі сталевим литтям. Йозефа Любомирського каштеляна київського. Загальна довжина - 0,987 м; довжина клинка - 0,845 м.

27	Шабля	Клинок кривий широкий; кінець ширший обосічний; на головній стороні клинка золотом набитий герб Оссолінських. Руків'я обтягнене шкірою; ефес залізний; піхва шкіряна зі сталевим литтям. Шабля походить від Джорджа Оссолінського. Загальна довжина - 0,846 м.
28	Шабля	Широкий кривий клинок. З однієї сторони клинка золотом вибитий напис: <i>Prege et spemhabes</i> , під ним ближче до руків'я набите золотом зображення Панни з дитятком. З другої сторони золотом вибиті літери L. S. D.. Піхва шкіряна. Загальна довжина - 0,861 м; довжина клинка - 0,810 м; довжина ефесу - 0,142 м.
29	Шабля	З написом вирізьбленим на клинку: <i>Jesus, Marya, Jozef</i> . Руків'я звичайне, обведена дротиком, з ефесом дисковидним. Піхва шкіряна зі сталевим литтям. Загальна довжина - 0,912 м, довжина клинка - 0,810 м, довжина ефесу - 0,142 м.
30	Клинок шаблі	З недбало вирізьбленим написом: <i>Bralam w niewole Carow, znanam przy Buczynie, W Szwecyi i pod Wiedniem wolny Polak slynie</i> . До того клинка прикріплені частини змієюю закрученого ефесу. Довжина клинка - 0,862 м; ширина клинка - 0,033 м; довжина ефесу - 0,154 м; ширина ефесу - 0,148 м.
31	Шабля	На клинку з однієї сторони частина щита, на якому літери L. O. та напис: <i>Vivat najwyzsza wladza szlachty, Vivat wolne Sejmiki i Posly</i> . З другої сторони вирізьблений Орел на щиті та напис: <i>Vivat szlachcic Pan i fundator wojska, Vivat wola I dobro powszechnosci</i> . Руків'я чорне, коване латунню. Піхва стальна. Загальна довжина - 1,043 м; довжина клинка - 0,913 м; ширина клинка - 0,041 м.
32	Шабля	Проста з написом на клинку: <i>Pro gloria et Patria</i> . Руків'я з ефесом. Піхва шкіряна. Загальна довжина - 0,973 м; довжина клинка - 0,866 м; ширина клинка - 0,035 м.
33	Шабля	Проста, з однієї сторони клинка вирізьблено: <i>Nie ulocz mie bez honoru</i> , іншої: <i>Niedobuwaj mie bez racyi</i> . Крім того, з обох сторін вирізьблена в цілій постаті богиня. Руків'я обтягнене шкірою з ефесом. Піхва чорна шкіряна зі сталевим литтям. Загальна довжина - 0,903 м; довжина клинка - 0,783 м.
34	Шабля	Клинок широкий кривий з розширеними обосічним лезом; з однієї сторони набитий золотом східний напис; зі зворотньої сторони вирізьблено: <i>Karol Xze Radziwil, Wojewoda Wilenski</i> . Руків'я обшите шкірою із залізним ефесом, піхва чорна, викована зі сталі. Загальна довжина - 0,984 м; ширина клинка - 0,046 м; довжина ефесу - 0,185 м.

35	Шабля	При руків'ї з однієї сторони клинка вирізьблений напис: <i>Pan Bog nadzieja moja</i> . Піхва чорна шкіряна зі сталевим литтям. Загальна довжина - 1,031 м; довжина клинка - 0,911 м.
36	Шабля	Проста, з обох сторін на клинку вирізьблені турецькі керівники. Піхва шкіряна чорна, закута в сталь. Загальна довжина - 1,000 м; довжина клинка - 0,892 м; довжина ефесу - 0,146 м.
37	Шабля	З однієї сторони при руків'ї золотом вибита оздоба у східному стилі. Руків'я обтягнуте чорною шкірою. Така ж піхва зі сталевим литтям. Загальна довжина - 1,012 м; довжина клинка - 0,883 м.
38	Шабля	Крива, при закінченні - двосічна; на одній стороні ближче до руків'я затертий золотом східний зигзаг; руків'я обтягнене шкірою; така ж піхва. Загальна довжина - 0,924 м; довжина ефесу - 0,153 м.
39	Шабля	Клинок широко зазубрений. При руків'ї з однієї сторони польський Орел. Руків'я з ефесом; піхва сталева. Загальна довжина - 1,039 м; довжина клинка - 0,898 м.
40	Шабля	Клинок кривий; від руків'я до шостої частини красиво гравірований; руків'я чорне шкіряне, обвите дротом; піхва чорна шкіряна, викована сучасною латунню. Загальна довжина - 1,098 м; довжина ефесу - 0,163 м.
41	Шабля	Клинок кривий при закінченні, двосічний; ефес залізний; без піхви. Загальна довжина - 1,070 м; довжина ефесу - 0,049 м; довжина клинка - 0,900 м.
42	Шабля	Клинок вздовж леза потрійно зазубрений; при руків'ї з обох сторін гравіровані оздоби; руків'я вкрите чорною шкірою; піхва чорна шкіряна зі сталевим литтям. Загальна довжина - 0,945 м; довжина клинка - 0,837 м; ширина ефесу - 0,138 м.
43	Шабля	Клинок кривий, при закінченні двосічний; з обох сторін до середини зазубрений; при руків'ї, набитий золотом. Загальна довжина - 0,992 м; довжина клинка - 0,872 м; ширина клинка - 0,033 м.
44	Шабля	Руків'я чорне; піхва чорна, вилита сріблом; прикрашена у стилі рококо. Загальна довжина - 0,952 м; ширина клинка - 0,033 м.
45	Шабля	Вздовж клинка чотири рази зазубрена; руків'я чорне, обвите дротом з ефесом. Піхва з чорної шкіри зі сталевим литтям. Загальна довжина - 0,997; довжина клинка - 0,859 м; довжина ефесу - 0,117 м.
46	Шабля	Крива, на клинку вирізьблений вершник. Руків'я приєфесі сталеве; піхва сталева. Загальна довжина - 0,975 м; довжина клинка - 0,860 м.

47	Шабля	Вздовж клинка потрійно зазубрена; при руків'ї гравірована. Піхва сталева. Загальна довжина - 0,968 м; довжина клинка - 0,839 м; довжина ефесу - 0,127 м; ширина ефесу - 0,115 м.
48	Шабля	Клинок вздовж лева зазубрений; руків'я карбоване; піхва - сталева. Довжина загальна - 1,009 м; довжина клинка - 0,862 м.
49	Шабля	Клинок вздовж лева потрійно зазубрений; руків'я рогове з ефесом; піхва з темно-жовтої шкіри зі сталевим литтям. Загальна довжина - 0,927 м; довжина клинка - 0,785 м; ширина клинка - 0,034 м; ширина ефесу - 0,057 м.
50	Шабля	З виступаючим від краю лезом; на клинку при руків'ї золотом вибитий герб іноземний, по боках написи М. О. Н. В. - Р. S. і рік 1774. Руків'я дерев'яне квадратне, окуте в сталь з дисковидним ефесом. Піхва чорна шкіряна зі сталевим литтям. Кінець зламаний. Загальна довжина - 0,898 м; довжина клинка - 0,768 м.
51	Шабля	Клинок при руків'ї гравірований. Руків'я чорне, карбоване, заковане в сталь з ефесом. Піхва сталева. Загальна довжина - 1,000 м; довжина клинка - 0,856 м; довжина ефесу - 0,142 м.
52	Шабля	При закінченні клинка двосічна; при руків'ї з однієї сторони вирізьблені літери А. R. з короною і підписом: <i>Krol z narodem</i> , вище: <i>Narod z Krolem</i> . З другої сторони вершник з піднесеною шаблею - над ним напис: <i>Konstitucya</i> , а під ним: <i>3. Maja 1791 r.</i> Руків'я чорне карбоване з ефесом; піхва зі сталі. Загальна довжина - 0,975 м; довжина клинка - 0,826 м; довжина ефесу - 0,139 м; ширина клинка - 0,033 м.
53	Шабля	На клинку набитий напис - з однієї сторони: <i>Krol z narodem</i> , з другої: <i>Narod z Krolem</i> . Руків'я покриті шкірою з ефесом; піхва зі сталі.
54	Шабля	Клинок вздовж лева зазубрений; при руків'ї з однієї сторони вирізьблений гусар на коні з піднесеною шаблею. Руків'я з ефесом; піхва зі сталі. Загальна довжина - 0,987 м; довжина клинка - 0,850 м; довжина ефесу - 0,166 м; ширина клинка - 0,105 м.
55	Кривий клинок шаблі	При закінченні розширений і двосічний з вибитим золотом гербом <i>KorczaK</i> , з другої сторони Орел Ягеллонів. XVI ст.. Довжина клинка - 0,960 м; ширина клинка - 0,036 м.
56	Кривий клинок шаблі	З двох сторін увігнутий. Довжина - 1,000 м; ширина - 0,032 м.
57	Кривий клинок шаблі	Двосторонній; від лева гарно подвійно зазубрений; у третій частині довжини на краю закінчується трикутником, як багнетом; при руків'ї золотом набитий візерунок Панни з дитятком Ісусом; також по середині клинка набитий східний напис; руків'я відсутнє; піхва викована із заліза. Загальна довжина - 1,112 м.

58	Шабля	Важкий клинок; ефес гравірований; піхва шкіряна кована з заліза.
59	Клинок шаблі	Вздовж леза зазубрена. Довжина - 0,731 м; ширина - 0,035 м.
60	Шабля крива	Клинок по всій довжині увігнутий; напис зі сторони клинка поруч з хрестом ордену білого Орла набитого золотом: <i>Pro fide, Rege, et lege</i> . З другої сторони вирізьблений давніший напис: <i>Bog nadzieja moja</i> . На піхві орнамент короля Ст. Августа. XVIII ст. Загальна довжина - 0,935 м; довжина клинка - 0,831 м.
61	Шабля	На клинку напис: <i>Vaincre ou mourir</i> . Руків'я з ефесом. Піхва чорна шкіряна, зі стальним литтям. Загальна довжина - 0,904 м; довжина клинка - 0,772 м; ширина клинка - 0,035 м.
62	Шабля	Трохи крива при клинку; з гравіруванням. Руків'я обтягнене шкірою з гардою з міді; піхва стальна.
63	Шабля	Кривий клинок; вздовж леза до закінчення рифлений. При руків'ї у нижній частині вирізьблена оздоба з позолотою. Руків'я кістяне, закуте в сталь. Піхва стальна.
64	Шабля (набута від п.Семетковського)	Клинок широкий, у четвертій частині від закінчення - двосічна. На одній стороні напис: <i>Vivat wolnosc i Ojczyzna!</i> на другій: <i>Vivat gorliwosc Narodu i Sejmu w r. 1788</i> .
65	Шабля (дар п.Зонтага)	Без піхви, клинок турецький, з обох сторін клинка турецькі написи
66	Шабля	Кривий і широкий клинок, руків'я подвійне із зображенням Панни з написом: <i>Maria Mater Dei Patronae Hungariae, sub tuum praesidium confugimus</i> . З другої сторони подвійний хрест з написом внизу: <i>Deus Exercituum Bellator, fortissime esto tecum</i> . Надхрестомнапис: <i>Pro Deo, Patria et honor 1796 X. 9 Edypte</i> . Надсамимхрестомвирізьблені слова: <i>In hoc signo vinces</i> . Вздовж клинка напис: <i>L'honneur est une isle escarpe et sans bords, On n'y peut plus rentrer lorsqu' on y est dehors. H. G. Camp. de Fontenoy 1763</i> . Далше також вздовж клинка напис: <i>Po cieciu tego palasza Poznasz zem Iskender Pasza</i> . Далше на мтупний напис: <i>Nam najludsze tak kinczaty jakby duszu czort zchwataw 1831 r.</i> Нижче тих двох написів вирізьблені вислови: <i>Altra cose morire, altra Parlare di morte. Roma 1849</i> . З другої сторони надобразом Пани вздовж цілого леза напис турецький у перекладі: <i>Od Boga pomoc i obrona silna czlowiekowi prawowiernemu</i> . Ця шабля була власністю Іскендера Баші. Ілінського.

67	Шабля (палаш)	На клинку напис, вибитий золотом: <i>Stephanus Batoreus Rex Poloniae 1580</i> , і такий же малюнок бюсту королівського, а під ним <i>Anno</i> . Зі зворотньої сторони - герб <i>Korzbok</i> . Руків'я шкіряне, ефес залізний, піхва чорна шкіряна, кована залізом. Загальна довжина - 0,982 м; довжина ефесу - 0,128 м.
68	Шабля (палаш)	Клинок двосторонньо двічі зігнутий; на клинку випуклий напис імені Марія; у заглибленні з тильної сторони напис: <i>Gdy mnie jaka scisnie trwoga, Daj ratunek Matko Boga</i> . Зі зворотньої сторони на стику клинка з руків'ям штампований золотом броненосець, в якому величний напис <i>Batory</i> . Руків'я чорне шкіряне з дисковидним ефесом. Піхва сталевна. Загальна довжина - 1,003 м; довжина ефесу - 0,129 м; ширина ефесу - 0,119 м.
69	Шабля (палаш) (дар п. Мечислава Потоцького)	З повстання 1830 року зі слідами від кулі з-під Остролеки. На клинку вирізьблений Орел польський; руків'я латунне з відгородкою. Використовувалась у повстанні п. Мечиславом Потоцьким. Піхва залізна.
70	Шабля (палаш) (дар п. Богдана)	Клинок двічі зігнутий; при закінченні двосічни; виорана в селі Задворці. Після очищення від іржі відчитується рік 1658, над ним нечитабельний напис.
71	Шабля (Карабела)	Клинок з тильної сторони зазубрений з обох сторін; на клинку грубо набитий вершник з трубою і такий же напис: <i>Brodciot Batrcio 1596</i> . Ефес перетнутий срібний; руків'я кам'яне з дорогоцінним камінням. Піхва чорна шкіряна одбобленв позолоченим сріблом. Довжина клинка - 0,887 м, ширина клинка - 0,032 м.
72	Карабела	Руків'я кам'яне; ефес хрестовидний; з написом на клинку: <i>I. M. I., з гербом Шренява та роком 1406. A. M. Adeste mihi nunc et in hora mortis meae Amen. In tuo nomine dulcissime Jese. Здругоїсторони Imie Maria L. I. X. O Maria, Maria, Maria semper immaculata da mihi virtutem contra chostes tuos</i> . Піхва оксамитова з ременем, кована срібною бляхою.
73	Карабела	Ефес хрестоподібний, руків'я з дорогоцінним камінням; на клинку напис: <i>Vladislaus Jagello rex. anno MCCCC XIII</i> . Напис набитий золотом готичними літерами, над ним також золотом набитий вершник. Піхва оксамитова з ременем. Походить з Острогу.

74	Карабела	З широким клинком з набитим золотом гербом Leliwa і написом: <i>Vladislaus IV. Rex Polo</i> . З другої сторони золотом набитий Орел Польський. Руків'я з хрестовидним ефесом, з чорного дерева, закована в срібло; піхва зазубрена в стилі рококо; XVII ст..
75	Карабела	Руків'я кістяне зі сріблом; ефес хрестовидний. З однієї сторони на клинку зображення Панни з дітям, набите золотом; з другої сторони літери, над ними корона; на сковках піхви герби: <i>Szreniawa, Jasienczyk, Lodzia, Lubicz, Lis, Nowina, Junosza, Korczaka</i> . Ця карабела походить з дому Дрогоєвських.
76	Карабела	Клинок надзвичайно ловгий, закінчується трикутником, як багнет. Від сторони руків'я з однієї сторони набите золотом сонце; з іншої - місяць. Руків'я закінчується головою лева. Піхва по-сучасному оздоблена. Загальна довжина - 1,121 м; довжина ефесу - 0,962 м; довжина клинка - 0,954 м.
77	Карабела	На клинку золотом набито декілька прикрас за східними мотивами. Руків'я набите золотом та прикрашене рубінами. Ефес хрестовидний, піхва обшита шкірою зі срібними сковками. Загальна довжина - 0,974 м, довжина ефесу - 0,154 м.
78	Карабела	На клинку вирізьблений напис: <i>Si Deus nobiscum quis contra nos</i> . Руків'я кістяне, ефес хрестовидний, срібний, з виробленими завітками у стилі рококо; піхва обшита шкірою із зазубреними сковками; XVII ст.. Загальна довжина - 0,978 м; довжина ефесу - 0,162 м.
79	Карабела	На клинку напис: <i>Vivat Hussar, Hussar</i> . Під ним вирізьблена постать вершника з шаблею, піднесеною догори. Ефес руків'я хрестовидний, піхва обшита шкірою; закована у мідну бляху. Загальна довжина - 0,926 м.
80	Карабела	Східна, дуже вигнутий клинок, руків'я зі слонової кістки, ефес хрестовидний залізний. Піхва оксамитова з ременем, сковки залізні, усе без прикрас. Загальна довжина - 0,994 м; довжина ефесу - 0,116 м; Ширина клинка - 0,027 м.
81	Карабела	Клинок важкий гладкий. Руків'я коричневе, ефес хрестовидний. Піхва повністю коричнева. Загальна довжина - 1,000 м; ширина ефесу - 0,150 м.

82	Карабела мала (Корделас)	Клинок гладкий, при закінченні двосічний. Руків'я позолочене, загінчується головою лева, до хрестовидного ефесу прикріплене ланцюжком. Піхва чорна шкіряна з двома пряжками новіших часів. Загальна довжина - 0,732 м; ширина клинка - 0,034 м.
83	Карабела	Клинок з обох сторін зазубрений, при руків'ї східний напис. Руків'я кістяне, піхва чорна шкіряна.
84	Палаш	Простий, на клинку при руків'ї вирізьблені завитки. Піхва залізна.
85	Палаш	Простий двосічний. З однієї сторони клинка вирізьблений напис: <i>Non nobis Domine non nobis sed Nomini tuo da gloriam.</i> З другої сторони вирізьблено початок євангелія Іоана по всій довжині клинка. Руків'я чорне шкіряне з ефесом. Піхва чорна зі сталевим литтям. Загальна довжина - 1,048 м; довжина клинка - 0,931 м; Ширина клинка - 0,037 м.
86	Шабля кавалерійська	На клинку напис: <i>Gdy mnie jaka scisnie trwoga. Ratuj mnie Matko Boga!</i> літери W. K. Піхва сталева
87	Шабля	Стара, без піхви, з написом: <i>Bralam w niewole Carow, znanam przy Buczynie. W Szwecyi i pod Wiedniem wolny Polak slynie.</i>
88	Палаш	Простий, Августівка. Без руків'я, на клинку з обох сторін вирізьблені і набиті золотом літери A. B. Загальна довжина - 1,435м; Ширина - 0,030 м; товщина гребеня - 0,009 м.
89	Палаш	Клинок простий. З обох сторін вздовж всієї довжини увігнута, біля руків'я вирізьблений на ній напис: <i>Pro Deo et Patria.</i> Руків'я чорне, обтягнене шкірою; піхва залізна. Загальна довжина - 0,966м; довжина клинка - 0,821 м.
90	Палаш	Клинок майже простий, при закінченні двосічний. Вздовж клинок з обох сторін різьблений: <i>Vivat Rex Poloniae.</i> Піхва залізна. Загальна довжина - 0,965 м; довжина клинка - 0,845 м.
91	Палаш Августівка	Клинок простий, при руків'ї вирізьблено S. A. R. Руків'я чорне, обтягнене шкірою, ефес залізний, піхва стальна. Загальна довжина - 0,953 м; довжина клинка - 0,825 м.
92	Палаш Августівка	Проста з вирізьбленими на клинку в'язаними літерами A. R. З короною з другої сторони, зображенням Св.Петра з написом: <i>St.Petrus.</i> Піхва чорна стальна, закована в сталь. Загальна довжина - 0,944 м; довжина клинка - 0,829 м.

93	Палаш Августівка	На клинку вирізьблений напис: <i>Vivat Rex et Polonia</i> . З другої сторони в'язані цифри А. Р. з короною. Руків'я з ефесом дисковидним. Піхва чорна шкіряна, закована в сталь. Загальна довжина - 0,949 м; довжина клинка - 0,825 м; довжина ефесу - 0,114 м.
94	Палаш Августівка	Клинок вздовж тильної сторони зазубрений; при руків'ї з обох сторін вирізьблені в'язані літери А. Р. Руків'я сталеве з ефесом. Піхва сталева. Загальна довжина - 0,981 м; довжина клинка - 0,854 м; довжина ефесу - 0,135 м.
95	Палаш Августівка	Клинок вздовж тильної сторони зазубрений; при руків'ї з обох сторін вирізьблені в'язані літери А. Р. На руків'ї герб Пилява. Піхва сталева. Загальна довжина - 0,987 м; довжина клинка - 0,853 м.
96	Палаш Августівка	При руків'ї вирізьблені літери А. Р. з короною. Руків'я обтягнене шкірою, піхва залізна. Загальна довжина - 1,038 м; довжина клинка - 0,879 м.
97	Палаш Августівка	Клинок з обох сторін увігнутий, на клинку літери А. Р., без руків'я.
98	Палаш	Клинок простий, з обох боків вздовж всієї довжини увігнута. При руків'ї вирізьблений напис: <i>Pro Deo et Patria</i> . Руків'я чорне, обтягнене шкірою. Ефес залізний. Піхва залізна. Загальна довжина - 0,986 м; довжина клинка - 0,853 м.
99	Палаш Августівка	Клинок майже простий, при закінченні двосічна, з обох сторін вирізьблено вздовж: <i>Vivat Rex Poloniae</i> . Піхва залізна. Загальна довжина - 0,965 м. довжина клинка - 0,845 м.
100	Палаш Августівка	Клинок кривий, з обох сторін літери S. A. R., без руків'я. Довжина - 1,018 м.
101	Палаш Августівка	Клинок двосічний важкий з пласким хребтом, при руків'ї гарно вирізьблені літери А. Р. S. З короною. Руків'я обтягнене шкірою з ефесом. Піхва шкіряна. Загальна довжина - 0,994 м; довжина клинка - 0,870 м; ширина клинка - 0,024 м.
102	Палаш Августівка	Клинок простий, при тильній стороні одинично зазубрений. При руків'ї на клинку - літери А. Р. з короною. З другої сторони зображення Св. Андрія з написом: <i>S. Andreas</i> . Руків'я чорне, обтягнене шкірою. Піхва сталева. Загальна довжина - 1,002 м; довжина клинка - 0,857 м.
103	Палаш Августівка	Клинок подвійно зазубрений, з цифрами А. Р. Ефес залізний. Піхва залізна. Загальна довжина - 0,986 м; довжина клинка - 0,825 м.

104	Палаш Августівка	Клинок при закінченні двосічний, вздовж тильної сторони зазубрений, при руків'ї вирізьблені літери А. Р. з короною. Руків'я чорне, обвите золотим дротом. Піхва чорна шкіряна, з літунним литтям. Загальна довжина - 1,011 м, довжина клинка - 0,882 м.
105	Палаш Августівка	Клинок простий з вирізьбленими при руків'ї літерами А. Р. Руків'я чорне, обшите шкірою. Піхва залізна. Загальна довжина - 0,925 м; довжина клинка - 0,813 м.
106	Корделас Августівка	На широкому клинку з обох сторін вирізьблені літери А. Р. з короною вверху. Руків'я металеве посрібнене. Піхва оксамитова червона, з посрібненим литтям. Належала кн. Каролію Радзивілу. Загальна довжина - 0,601 м.
Зброя загальна		
№	Назва	Опис експонату
107	Шабля російська	Клинок кривий, подвійно ввігнутий з обох сторін; з однієї сторони вирізьблений напис: <i>Omnia si perdas famam sero in temento</i> ; нижче - лицар на коні зі щитом і мечем, а під ним напис: <i>Si Deus pro nobis, quis contra nos</i> . З другої сторони напис російською, набитий золотом: Божею милосьтію. Мы Елисавета первая Императрица и самодержица всеросійская пожаловали сею саблею войска Еицкаго Старшину Андрея Бородина за верную его службу при войсковом Атамане Ілье Меркулеве. в Москве Феврала 9 дня 1749 года. Руків'я дерев'яне із залізним дисковибним ефесом. Піхва шкірою обшита, кована залізом. Загальна довжина - 1,072 м, довжина клинка - 0,879 м; ширина клинка - 0,039 м.
108	Шабля російська	Клинок кривий, на клинку з обох сторін до третьої частини довжини сріблом набиті завитки та бюст імператриці Єлизавети І. Набитий золотом напис: Божею милостію мы Еликабета перв. Императрица и самодержица Весросійская и прочая, пожаловала сею саблею волжкаго войска зимовой станницы Атамана Осипа Иванова сына Щербакова за его верную и показаную службу въ Санитпитербургъ лета 1756 года Іюля лня. Руків'я обшите шкірою. Піхва обшира шкірою із залізними сковками. Загальна довжина - 0,931 м; ширина клинка - 0,033 м.

109	Шабля російська	При руків'ї орел російський, в середині літери А. d. і напис: Божею милостію , нижче: За віру і царя . Руків'я чорне карбоване з ефесом. Піхва сталева. Загальна довжина - 0,976 м; довжина клинка - 0,863 м. Тульської фабрики.
110	Кривий клинок	Клинок кривий, при закінченні двосічний зазубрений з тильної сторони; з написом: Златоусть 1836 года . На руків'ї вибиті латинські літери. D. WOLFERZ III. Тульської фабрики. Довжина клинка - 0,938 м, ширина - 0,030 м.
111	Шабля французька	З однієї сторони на клинку вирізьблений напис: <i>Vive le Roi</i> і герб три лілії; з другої сторони - <i>Vaincre ou mourir</i> . Руків'я зазубрене з дисковидним ефесом, чорною шкірою обшите. Піхва з чорної шкіри, закована в сталь. Загальна довжина - 1,077 м; довжина клинка - 0,942 м.
112	Шабля кавалерії моравської	Клинок двосічний, майже до половини гравірований з написом на одній стороні: <i>Recte faciendo neminem timeas, tandem bona causa triumphat</i> . Навхрестнапис: <i>Nec timide, nec temere</i> . З другої сторони: <i>Constantes fortuna juvat, virtus funeri superstes 1621. Pro Christo et Patria</i> . Гербиноземні. Руків'ядерев'яне, заковане в латунь, з ефесом; піхвазжовтої шкіри, заковане в латунь. Загальна довжина - 1,000 м; довжина клинка - 0,871 м.
113	Палаш німецький XVII ст.	Клинок простий; вздовж всієї довжини подвійно увігнута. Ефес залізний, з набитами золотом оздобами. На одній стороні вирізьблений напис: <i>In te Domine speravi non confundar in aeternum</i> . Псалом 70. З другої сторони німецький напис (дефектний) - <i>Brinck und es coltes nicht verges anno Domini 1663</i> .
114	Шабля	Клинок при закінченні ширший і двосічний; з обох сторін вирізьблено 43 бюста німецьких імператорів. Руків'я зі слонової кістки, обвите срібним ланцюжком та зі срібною левиною головою. Ефес хрестовидний срібний. Піхва обшита шкірою. Загальна довжина - 0,993 м; ширина клинка - 0,039 м; довжина ефесу - 0,182 м; довжина клинка - 0,842 м.
115	Шабля австрійська	Руків'я обвите дротом. Клинок кривий. Піхва сталева. Загальна довжина - 0,952 м; довжина клинка - 0,861 м.
116	Шабля австрійська (гусарська)	Вздовж тильної сторони подвійно зазубрена. При руків'ї з однієї сторони вирізьблений напис: <i>Vivat Maria Teresia Regina Hungariae et Bohemiae</i> , з другої сторони герб. На тильній стороні клинка при руків'ї вирізьблений напис: <i>M. Johannes Mayrschofer in Basau anno 1745</i> . Ефес дисковидний, піхва сталева. Загальна довжина - 1,024 м; довжина клинка - 0,900 м.

117	Палаш австрійський	Клинок кривий. Піхва сталева. Загальна довжина - 0,988 м; довжина клинка - 0,862 м.
118	Шабля угорська	Клинок кривий, вздовж тильної сторони зазубрений. При руків'ї з однієї сторони вирізьблений вершник з написом: <i>Vivat Prinz Eugenius</i> , з другої: <i>Vivat Carl VI Hung et Boh. rex</i> . Піхва з чорної шкіри, з латунним литтям. Загальна довжина - 1,041 м; довжина клинка - 0,913 м.
119	Палаш англійський	Клинок кривий полірований, при руків'ї напис: <i>Saragunt. West India Comp.</i> Руків'я з хрестовидним ефесом. Піхва сталева. Належав князю K. de Ligne.
120	Шабля	Клинок гладкий, від третьої частини при закінченні двосічна і ширша, з написом <i>Fringia</i> . Піхва повністю вкрита позолоченою мідною бляхою з лускою та завитками у стилі рококо. XVIII ст. Довжина клинка - 0,957 м; довжина ефесу - 0,058 м.
121	Палаш	Клинок простий, з обох сторін увігнутий. З однієї сторони до руків'я прикріплений пістолет. Руків'я обплетене шкірою. Піхва залізна. Загальна довжина - 1,026 м; довжина клинка - 0,885 м; довжина ефесу - 0,135 м; довжина лютні - 0,100 м; калібер - 0,009м.
122	Палаш перський	Простий, двосічний. Вздовж клинка з однієї сторони набиті золотом і сріблом прикраси. Піхва чорна шкіряна, закована в сталь. Загальна довжина - 0,988 м; довжина клинка - 0,954 м; ширина клинка - 0,032 м; ширина ефесу - 0,105 м.
123	Палаш	Важкий клинок; руків'я позолочене; піхва з чорної шкіри. Загальна довжина - 0,940 м.
Мечі		
№	Назва	Опис експонату
124	Меч французький мундировий	Від руків'я до третьої частини клинок набитий золотом; руків'я обвите золотим дротом; на щиті - герб Франції. Піхва чорна шкіряна, закована в золото. Належала французькому полковнику Мерсу. Загальна довжина - 0,973 м; довжина клинка - 0,877 м; довжина ефесу - 0,038 м.
125	Меч французький	Клинок тригранний, при руків'ї вирізьблений напис: <i>Ligier rue Coquillier a Paris</i> . Руків'я звичайне, піхва чорна шкіряна з латунним литтям. Загальна довжина - 1,115 м; довжина клинка - 0,923 м; довжина ефесу - 0,184 м; ширина клинка - 0,029 м.

126	Меч французький	Клинок тригранний, набитий золотом. Руків'я позолочене з дисковидним ефесом. Піхва чорна шкіряна із золотим литтям. Загальна довжина - 0,982 м; довжина клинка - 0,823 м; довжина ефесу - 0,162 м.
127	Меч мальтійський	Клинок тригранний; від руків'я до третьої частини сплавлений і набитий золотом. Руків'я обвите дротом; на животі руків'я - мальтійський хрест; на щиті - Н. Л. (Henryk Lubomirski). Піхва чорна шкіряна, золотом обкована. Загальна довжина - 0,982 м; довжина клинка - 0,811 м; довжина ефесу - 0,171 м; ширина клинка - 0,036 м.
128	Меч французький	Клинок тригранний; від руків'я до третьої частини сплавлений і набитий золотом. Руків'я обвите золотим дротом з дисковидним ефесом. Піхва чорна шкіряна, золотом обкована. Загальна довжина - 1,030 м; довжина клинка - 0,859 м; ширина клинка - 0,029 м.
129	Меч	Двосічний, важкий. При руків'ї з обох сторін літерне в'язання А. Р. Руків'я з кістки з ефесом. Піхва чорна шкіряна, обкована сталлю. Загальна довжина - 0,984 м; довжина клинка - 0,849 м; довжина ефесу - 0,132 м.
130	Меч	Клинок тригранний; майже до половини сплавлена та набита золотом. Руків'я густо обвите золотим дротом; ефес дисковидний. Піхва чорна шкіряна, з латунним литтям. Загальна довжина - 1,012 м; довжина клинка - 0,846 м; довжина ефесу - 0,155 м.
131	Меч	Тригранний; з написом: <i>Vive le Roi</i> , у шкіряній піхві.
132	Меч	З 12 апостолами.
133	Меч з Тридцятилітньої війни	З латинським написом від четвертої частини; подвійно з обох сторін зазубрена.
134	Меч	Широкий у шкіряній піхві.
135	Клинок від французького меча	Вздовж всієї довжини вирізьблені прикраси - при руків'ї набиті золотом. Саме руків'я відсутнє.
136	Меч іспанський	Клинок до половини зазубрений. З однієї сторони напис: <i>Diligite</i> , а з другої: <i>veritatem</i> . Руків'я дерев'яне. Загальна довжина - 1,093 м; довжина клинка - 0,883 м; довжина ефесу - 0,025 м; ширина клинка - 0,020 м; ширина ефесу - 0,021 м.
137	Меч іспанський	Від руків'я і майже до половини клинка - шестигранний; далі до закінчення - чотиригранний з вирізьбленим написом: <i>Deo gloria...</i> (стерто) <i>leges anno 1624</i> . Руків'я густо обвите дротом з дисковидним ефесом. Піхва чорна зі сталевим литтям. Загальна довжина - 1,285 м; довжина клинка - 1,098 м; ширина клинка - 0,011 м.

138	Папір	Клинок від руків'я до третьої частини з обох боків зазубрена. З однієї сторони в заглибленні: <i>N Toledo</i> ; з другої: <i>Bastiano Ermandez</i> . Без руків'я. Довжина - 1,050 м; довжина клинка - 1,098 м; ширина клинка - 0,011 м.
139	Папір іспанський	Клинок чотиригранний; руків'я сталеве; піхва чорна зі сталевим литтям. Загальна довжина - 1,000 м; довжина клинка - 0,851 м; довжина ефесу - 0,146 м.
140	Палаш шотландський	Простий, двосічний. З однієї сторони напис: <i>Haec est praedonum, haec militum lex</i> . З другої сторони: <i>et caute et scelere ne temere ne timere</i> . Руків'я повністю покриті залізом з гербом. Піхва інкрустована. Загальна довжина - 0,880 м; довжина клинка - 0,736 м; довжина ефесу - 0,167 м; ширина ефесу - 0,145 м.
141	Палаш	Простий, двосічний. З обох сторін напис: <i>Andria Tarara</i> . Руків'я повністю покриті червоним сукном. Піхва шкіряна, закована в залізо з написом: <i>Foster Suord. Cutter St. James Str.</i> (ім'я фабриканта). Палаш був власністю генерала Мерфелда. Загальна довжина - 0,927 м; довжина клинка - 0,784 м; ширина клинка - 0,043 м; ширина ефесу - 0,126 м.
Шаблі (корделаси), тесаки		
№	Назва	Опис експонату
142	Корделас	Широкий клинок, ніби римський меч, з подвійним зазубренням. При самому руків'ї напис: <i>Paulo Luneli Bcia</i> . З другої сторони <i>M. A. B.</i> Руків'я латунне; піхва чорна з латунним литтям. Загальна довжина - 0,588 м; довжина клинка - 0,438 м; довжина ефесу - 0,146 м; ширина клинка разом з ефесом - 0,099 м.
143	Корделас	Римської форми; клинок широко подвійно зазубрений. Руків'я латунне. На стику з руків'ям напис: <i>Paolo Luneli Bcia</i> . З другої сторони <i>M A. B.</i> Загальна довжина - 0,585 м; довжина клинка - 0,438 м.
144	Корделас	Клинок широко зазубрений. Руків'я латунне. Піхва шкіряна з латунним литтям. Загальна довжина - 0,652 м; довжина клинка - 0,579 м; довжина ефесу - 0,135 м; ширина клинка - 0,039 м.
145	Корделас	Руків'я кістяне; без піхви. Загальна довжина - 0,767 м; довжина ефесу - 0,150 м.
146	Корделас	Руків'я зі слонов'ячої кістки, на клинку вирізьблені оздоби.
147	Корделас	Без руків'я. Піхва чорна шкіряна, з латунним литтям. Загальна довжина - 0,811 м; ширина - 0,032 м.

148	Тесак	Ніби жертвний ніж. Клинок двосічний, широкий. Руків'я залізне з кільцем при хрестовидному ефесі. З однієї сторони клинка вирізьблені, а з другої набиті золотом невідомі літери. Загальна довжина - 0,508 м; довжина клинка - 0,331 м; ширина клинка - 0.095 м.
149	Тесак	Клинок турецький, трохи вигнутий; на стику з руків'ям золотом набитий східний напис. Піхва шкіряна зі сталевим литтям. Загальна довжина - 0,743 м; довжина ефесу - 0,129 м.
150	Корделас	Простий у шкіряній піхві.
151	Тесак	Клинок з обох боків зазубрений; руків'я дерев'яне, дротом обвите, піхва шкіряна.
152	Корделас	Клинок вигнутий, при руків'ї рік 1882, далі напис: MSTUNG. Руків'я гладке з чорного дерева, рифка залізна кута, піхва чорна шкіряна.
153	Тесак (дарунок міста Львова)	Зі зламаним закінченням, вигнутий, короткий, без піхви, з чорним руків'ям.
154	Тесак (дарунок д-ра Юліана Черкавського)	З піхвою та позолоченим литтям, на клинку вирізьблені завитки та рік, з обох сторін 1518, на піхві позолочені прикоаси із завитків.
Ятагани, кинджали		
№	Назва	Опис експонату
155	Ятаган сербський	Клинок з обох сторін багато золотом і сріблом викладені оздобу у східному стилі. Руків'я дерев'яне із золотими пухлинками. Піхва чорна у візерунках - новочасного виробництва. Загальна довжина - 0,305 м; довжина леза - 0,201 м.
156	Палаш (ятаган) японський	Клинок при закінченні раптово похило загострений. Руків'я довге, оздоблене, обплетена чорною тасьмою. Ефес дисковидний, набитий золотом. Піхва дерев'яна із тупим закінченням, вкрита фарбою, що нагадує метал.
157	Палаш (ятаган)	При руків'ї і на піхві ніжик із вирізьбленим написом на лезі. Ручка ручної роботи, оздоблена арматурою.
158	Палаш	Короткий, широкий, руків'я кістяне, піхва шкіряна, закована в срібло. Від голівки руків'я до ефесу срібний ланцюжок.
159	Ятаган	До закінчення трохи вигнутий, з металевим позолоченим руків'ям. Піхва оксамитова зелена, з широким позолоченим литтям, зробленим у східному стилі. Загальна довжина - 0,769 м.
160	Ятаган	По середині клинка сріблом набиті східні елементи. Руків'я чорне з роговою оправою, метал позолочений. Піхва посередині червона оксамитова, по краях покрита напіввишуклими посрібненими оздобами у східному стилі. Загальна довжина - 0,672 м; довжина ефесу - 0,228 м.

161	Ятаган	Вигнутий клинок, на ньому вирізьблений турецький напис. Руків'я зі слонової кістки; піхва шкіряна. Загальна довжина - 0,783 м; ширина ефесу - 0,055 м.
162	Ятаган	Клинок до вістря вигнутий, руків'я зі слонової кістки, піхва шкіряна. Загальна довжина - 0,816 м; довжина клинка - 0,712 м; ширина клинка - 0,043 м.
163	Турецька шабля	На клинку при руків'ї срібна оздоба, в середині якої набитий золотом східний напис. Руків'я відсутнє.
164	Ятаган	Клинок з тильної сторони зазубрений, при руків'ї вирізьблене з обох сторін сонце, нижче - голова турка, внизу - місяць. Руків'я з металу з вирізьбленими оздобами. Піхва з позолоченого металу. Загальна довжина - 0,691 м; довжина клинка - 0,567 м; довжина ефесу - 0,125 м; ширина клинка - 0,033 м.
165	Ятаган	Клинок з вирізьбленими з обох сторін арабськими написами. Руків'я з чорного рогу; піхва обвита тасьмою з металевим литтям. Загальна довжина - 0,778 м.
166	Ятаган	Клинок гладкий; руків'я з кістки. Загальна довжина - 0,742 м; довжина ефесу - 0,236 м.
167	Ятаган	На клинку сріблом набиті східні елементи; руків'я металеве посріблене та позодочене. Піхва чорна шкіряна, закована в позолочений метал. Загальна довжина - 0,676 м; довжина клинка - 0,554 м.
168	Ятаган	Клинок при вістрі розширений, при руків'ї вирізьблений арабський напис. Руків'я посріблене. Піхва чорна, шкіряна, з посрібленим литтям. Загальна довжина - 0,705 м.
169	Ятаган	На клинку вирізьблена оздоба і арабський напис. Руків'я металеве, посріблене, вироблене у східному стилі, піхва червоно-лакована, з позолоченим литтям. Загальна довжина - 0,682 м.
170	Ятаган	Клинок гладкий; руків'я кістяне, з кораловими гудзиками, піхва з чорної шкіри, закована в сталь. Загальна довжина - 0,681 м; довжина клинка - 0,548 м.
171	Ятаган	
172	Ятаган	
173	Ятаган	
174	Ятаган	
175	Ятаган	
176	Кинджал	
177	Кинджал	
178	Кинджал	
179	Кинджал	
180	Кинджал	
181	Кинджал	
182	Кинджал	
183	Кинджал	

184	Кинджал малайський	
185	Кинджал	
186	Кинджал	
Стилет		
№	Назва	Опис експонату
187	Стилет	
188	Ніж і стилет	
189	Стилет	
190	Стилет	
191	Стилет	
192	Стилет двосічний	
193	Стилет	
194	Стилет	
195	Стилет	
196	Стилет	
197	Стилет	
198	Стилет	
199	Стилет	
200	Стилет	
201	Стилет	
202	Стилет	
203	Стилет	
204	Стилет	
205	Стилет	
206	Ніж	
207	Ніж	
208	Ніж	
209	Ніж	
210	Ніж	
211	Ніж	
212	Ніж	
213	Ніж	
214	Ніж	
215	Стилет	
216	Стилет	
217	Ніж	
218	Алебарда	
219	Алебарда	
220	Бойова сокира	
221	Дротик	
222	Спис	
223	Спис	
224	Спис	
225	Дротик	

226	Дротик	
227	Дротик	
228	Спис	
229	Спис	
230	Спис	
231	Спис	
232	Спис	
Топори, топірці		
№	Назва	Опис експонату
233	Топор	
234	Топор	
235	Топор	
236	Топор	
237	Топор	
238	Топор	
239	Молоток з гаком	
240	Топірець	
241	Топірець	
242	Сокира	
243	Топірець	
244	Топірець	
245	Топірець	
246	Топірець	
247	Топірець	
248	Топірець	
249	Топірець	
Булави		
№	Назва	Опис експонату
250	Булава (польська)	
251	Булава військова	
252	Булава військова	
253	Булава військова	
254	Булава військова	
255	Булава військова	
256	Булава гетьманська	
Вогнепальна зброя		
Пістолети		
№	Назва	Опис експонату
257	Пара пістолетів XVII ст.	
258	Пара скалкових пістолетів XVIII ст.	

259	Пара скалкових пістолетів початку XIX ст.	
260	Пара скалкових пістолетів XVIII ст.	
261	Пара скалкових пістолетів XIX ст.	
262	Пара скалкових пістолетів XIX ст.	
263	Пара скалкових пістолетів XIX ст.	
264	Пара скалкових пістолетів XIX ст.	
265	Пара англійських скалкових пістолетів XIX ст.	
266	Пара скалкових пістолетів	
267	Пара пістолетів із замками XVII ст.	
268	Пістолет турецький із замком XVII ст.	
269	Пістолет	
270	Пара пістолетів із замками XVII ст.	
271	Пара пістолетів	
272	Пістолет	
273	Пара скалкових пістолетів	
274	Пара французьких капсульних пістолетів	
275	Пара капсульних пістолетів	
276	Пара скалкових пістолетів	
277	Пара скалкових пістолетів	
278	Пара пістолетів	
279	Пістолет	
280	Пара скалкових пістолетів XVIII ст.	
281	Пара скалкових пістолетів	
282	Пара скалкових пістолетів XVIII ст.	

283	Пара французьких (військових) скалкових пістолетів	
284	Пара французьких (військових) скалкових пістолетів	
285	Скалковий пістолет	
286	Пара капсульних пістолетів	
287	Капсульний пістолет	
288	Пара італійських скалкових пістолетів	
289	Пара скалкових пістолетів	
290	Пара скалкових пістолетів ХІХ ст.	
291	Пара французьких пістолетів	
292	Пара дворуркових пістолетів	
293	Пара пістолетів	
294	Пара французьких скалкових пістолетів кінця ХVІІІ ст.	
295	Пістолет скалковий ХVІІІ ст.	
296	Пара пістолетів	
297	Пара козацьких скалкових пістолетів	
298	Скалковий горецький пістолет	
299	Скалковий пістолет ХІХ ст.	
300	Пістолет	
301	Пара пістолетів	Із золотим панцирем
302	Пістолет	
303	Пістолет	
304	Пара коротких скалкових пістолетів	Знаписом Strant London. I. Harmam
305	Частинка капсули	Зі слонової кістки
306	Частина скалкова	
307	Малий скалковий пістолет	Дворурковий
308	Частинка капсули	Forsyth. London
309	Частина дворуркового скалкового пістолета	

310	Пара скалкової частин	
Рушниці		
№	Назва	Опис експонату
311	Рушниця XVI ст.	
312	Рушниця XVI ст.	
313	Рушниця XVI ст.	
314	Рушниця (мушкет) XVI ст.	
315	Рушниця XVI ст.	
316	Рушниця (мушкет) XVII ст.	
317	Рушниця (мушкет) XVII ст.	
318	-	
319	-	
320	-	
321	-	
322	-	
323	-	
324	-	
325	-	
326	Східний різак з іспанським замком XVII ст.	
327	Рушниця (Янчарка) з іспанським замком XVII ст.	
328	Рушниця (Янчарка) з іспанським замком XVII ст.	
329	Східний різак XVIII ст.	
330	Рушниця татарська	
331	Гринтівка різьблена скалкова	
332	Мушкет зі скалковим замком XVII ст.	
333	Різак чеський скалковий XVIII ст.	
334	Різак скалковий кінця XVIII ст.	
335	Мушкет зі скалковим замком XVIII ст.	
336	Різак скалковий XVIII ст.	

337	Різак скалковий німецького виробництва кінця XVIII ст.	
338	Різак такий же	
339	Карабін польський з багнетом	
340	Рушниця довга	
341	Карабін військовий з багнетом у піхві	З повстання 1863 року
342	Карабін такий же	
343	Рушниця польська	Знаписом: <i>Caspar Lorenz in Carlsbad</i>
344	Рушниця	Зі шкіряним поясом
345	Рушниця XIX ст.	З різьбленими оздобами
346	Мушкетон англійський XIX ст.	
347	Мушкетон XVIII ст.	З написом M.Kortak
348	Мушкетон англійський	Знаписом: <i>Richar (sic) London</i>
349	Мушкетон початку XIX ст.	
350	Мушкетон	
351	Рушниця звичайна	
352	Рушниця польська скалкова	
353	Рушниця польська кінця XVIII ст.	
354	Рушниця польська така ж	
355	Рушниця звичайна	
356	Рушниця східного походження, XVIII ст.	
357	Рушниця німецька початку XIX ст.	
358	Рушниця французька із замком іспанським кінця XVIII ст.	
359	Рушниця	
360	Рушниця проста	
361	Рушниця	
362	Рушниця скалкова	
363	Рушниця французька	З написом на замку: <i>Cazes a Paris</i>
364	Рушниця французька	
365	Рушниця англійська XIX ст.	
366	Рушниця німецька	

367	Рушниця	
368	Рушниця французька з багнетом кінця XVIII ст.	
369	Рушниця французька	З написом на замку: <i>Cazes a Paris</i>
370	Рушниця французька	Золотом набитий напис: <i>Cazes a Paris</i>
371	Рушниця французька XVIII ст.	
372	Рушниця французька XVIII ст.	З написом на замку: <i>Cazes a Paris</i>
373	Рушниця французька XVIII ст.	
374	Рушниця англійська	З написом: <i>Brown, London</i>
375		
376		
377	Рушниця	
378	Труба довга	
379	Трубка від рушниці	
380	Труба	
381	Рушниця східна	
382		
383	Карабін з повстання 1863 р.	
384	Рушниця із замком XIX ст.	
385	Модель рушниці дерев'яна	
386	Вітровка	Виріб віденський XIX ст.
387	Вітровка кінця XVIII ст.	
388	Вітровка	

Аркебузи

№	Назва	Опис експонату
389	Аркебуза кінця XVII ст. зі скалковим замком	
390	Аркебуза	
391	Аркебуза	
392		
393		
394		
395		
396		
397		
398		

Луки, щити, арбалети

№	Назва	Опис експонату
399	Два луки польські XVII ст.	
400	Сагайдаки шкіряні	
401	Стріли різних видів	28 штук
402	Арбалет XVI ст.	
403	Арбалет	
404	Арбалет малий XIX ст.	
Окремі частини зброї		
№	Назва	Опис експонату
405	Частина арбалета	
406	Loza XVII ст.	
407	Loze XVII ст.	
408	Loze XVII ст.	
409	Zamek XVIII ст.	
410	Zamek XVII ст.	
411	Наконечник залізний з пружиною	
412	Багнет від карабіна	Новіших часів
413	Піхва від шаблі	
414	Піхва шкіряна	Від багнету
415	Піхва від багнету	З чорним поясом
416	Піхва шкіряна	Від шаблі
417	Піхва від карабелі	
418	Піхва від шаблі	Стара залізна
419	Запобіжне кільце від старої піхви	Залізне
420	Запобіжне кільце від старої піхви	Залізне
421	Шість замків для набивання рушниць	З них два залізні
422	Дев'ять замків для набивання пістолетів	
423	Чотири залізні ключі до старих рушниць	
424	Три дерев'яні молотки для набивання пістолетів	-
425	Чотири підставки із залізними гаками	-
426	Двадцять дві залізні форми для виливання куль	-
427	Чорнильниця і	

	піорник	
428	Глушник для пороху	-
429	Залізна петля з ремінцем	-
Броня, шоломи, головні убори, місюрки, кольчуги		
№	Назва	Опис експонату
430	Шолом піхотний чеський	
431	Шолом піхотний	
432	Шолом залізний легкий турнірний XVII ст.	
433	Шолом легкий турнірний XVI ст.	
434	Шолом піхотний німецький	Кований із заліза, без оздоб, з високим округлим гребенем (дар Еразма Фабіянського)
435	Головний убір (szyszak) легкий залізний кований XVII ст.	
436	Головний убір (szyszak) такий же	З вушними колодками
437	Головний убір (szyszak) такий же	Один клапан - на вухо, другий - окремо
438	Головний убір (szyszak) такий же	З двома клапанами
439	Головний убір з луски сталевий	
440	Головний убір (szyszak) такий же	Довкола оброблений оксамитом (дар п. Броневської)
441	Місюрка сталева	
442	Місюрка з бляхи	
443	Місюрка такаж	Позкоджена
444	Місюрка такаж	
445	Місюрка такаж	
446	Кольчуги дротяні	З них одна без рукава
447		
448		
449		
450		
451	Кольчуга	Без рукавів (дар графа Станіслава Потоцького з Бережан)
452	Рукав дротяний	-
453	Сітка дротяна від місюрки	-
454	Кольчуга зілізна	-

455	Кольчуга така ж	-
456	Кольчуга зілізна	
457	Кольчуга зілізна	
458	Кольчуга зілізна	Знайдена у річці Стир у Луцьку
459	Кольчуга зілізна	-
460	Кольчуга така ж	
461	Нагрудник, наплічник і обоjczyk залізні ковані XVI ст.	
462	Нагрудник і обоjczyk зброї польської легкий залізний, кований, XVII ст.	
463	Подібний нагрудник	
464	Нагрудник і обоjczyk	
465	Три пари нараменників XVI ст.	
466	Карваш від нараменників залізний, кований з оздобами, XVI ст.	
467	Нагрудник	
468	Щит, можливо XVII ст.	

Військові відзнаки та вбрання

№	Назва	Опис експонату
469	Два ринграфи з бляхи	
470	Ринграф з овальної бляхи	
471	Шапка уланська князя Йозефа Понятовського	
472	Шапка уланська	З орлом польським та гербом міста Львова з 1848 р.
473	Мундир	
474	Пагони офіцерські	
475	Торба гусарська	
476	Рарсіе	
477	Пояс рицарський	
478	Пояси для носіння штандартів	
479	Пояс для палаша зі шкіри лося	
480	Пояс для палаша зі шкіри лося	

481	Пояс для палаша зі шкіри лося	
482	Пояс для палаша зі шкіри лося	
483	Пояс для палаша зі шкіри лося	
484	Темблак	
485	Темблак	
486	Темблак	
487	Пояси широкі і темблякі стрілецькі	
488	Пояс шкіряний широкий	
489	Темблак чорний шкіряний від палаша	-
490	Пояс широкий шкіряний	-
491	Пояс горальський	Складається з латунних ланцюжків, припасованих до трьох великих оздоблених затунних застібок
492	Пояс червоний	Переплетений латунним дротом
493	Поясок черкіський	Шкіряний, чорний, зі срібними емальованими пряжками і такими ж 4-ма гудзиками
494	Помпони від шолома	З довгими срібними шнурками і чотирма срібними кутасами
495	Пояс від палаша	Зі срібної нитки з кутасами
Прапори		
№	Назва	Опис експонату
496	Прапор білий з червоним	-
497	Прапор такий же	-
498	Шість прапорів	Червоне з білим
499	Крило гусарське	-
Сумки (ладівниці)		
№	Назва	Опис експонату
500	Ладівниця з червоного саф'яну	Корпус металевий посрібнений; по середині корпусу випуклий хрест; пояс із саф'яну, покритий срібною тасьмою. Довжина - 0,206 м, висота - 0,094 м.
501	Ладівниця з чорної шкіри	По боках латунний кований корпус; по середині хрест; чорний пояс з великою латунною пряжкою, з ланцюжком і шпилькою; по середині ввелика латунна арматура
502	Ладівниця з чорної лакованої шкіри	З чорним поясом

503	Ладівниця з чорної шкіри	По середині металева, де зображений герб "Szreniawa", під яким напис: <i>Przeworsk, Kze. Lubomirski.</i>
504	Ладівниця чорна шкіряна	По середині корпусу латунний польський орел; пояс чорний шкіряний. Довжина - 0,163 м, висота - 0,086 м.
505	Ладівниця черкіська	-
506	Калита горальська	Шипована латунними свічками
507	Калита така ж	-
508	Калита горальська	Шипована латунню
509	Калита така ж	-
510	Ріг для пороху з поясом горальський	-
511	Ріг для пороху такий же	-
512	Ріг мисливський для пороху	Великий; з однієї сторони вирізьблений герб Любомирських, з іншої - літера L з короною
513	Ріг старожитній великий чорний	Кований із заліза
514	Ріг старожитній для пороху	Зі слонової кістки, великий, кований із заліза
515	Ріжок напівкруглий дерева'яний	Кований латунню, з такою ж шпилькою
516	Два роги для пороху	Прикріплені до ремінного поясу; із 6-ма гаманцями, набитими латунними свічками
517	Ріжок темний малий для пороху	З великою залізною пружиною, на зеленій тасьмі
518	Ріжок звичайний для пороху	-
519	Труба мисливська	З рогу буйвола, трьома широкими металевими пластинами обкована, із золотим шнурком; з металевим мудштуком
520	Фляга мисливська	Оправлена шкірою на такому ж поясі
521	Труби мисливські	З баранячих рогів
522	Лижі горальські	Мисливські, для ходження по снігу
523	Лижі камчатські	Мисливські, для ходження по снігу
524	Труби горальські	-
Обладунки		
№	Назва	Опис експонату
525	Обладунки турецькі для коня	Складаються з наголівника, нагрудника. З ремнями, покриті латунними бляшками. Нашийник з ланцюжка
526	Обладунки турецькі	Складаються з нагрудника з чорної шкіри, викладеного латунню та оздобленого кугасами зі срібної та червоної нитки

527	Обладунки з мундштуком турецький	З чорної шкіри, багато латунню викладені, із позолоченими оздобами
528	Наголівник турецький	З чорної шкіри, викладений латунню, з орнаментованою синьою шовковою сіткою із зеленими кутасами (без залізного мундштука)
529	Обладунки	З чорної шкіри, повністю викладені білими черепашками (без мундштука)
530	Нагрудник черкеський	З чорної шкіри, викладений емальованим сріблом, 6 штук
531	Сідло черкеське	З подушкою
532	Три козацькі нагайки	-
533	Вузечко шпагатове	-
534	Сітка для коня і два наголівники	-
535	Кільце з чотирма ремінцями	-
536	Стремена турецькі залізні	-
537	Стремена мідні позолочені	(дар п. Вронського)
538	Сідло народної гвардії	З часів Станіслава Августа (дар п. Нетребського)
539	Алебарда	Подібна формою на L 214
540	Шабля старовинна	Викопана, з випуклим написом на одній стороні: "Detendenda in injuria saepe sum felix", а з другої: "et bonis et turpidus apta" (дар п. Станіслава Ясінчика з Волині)
541	Алебарда (бойова сокира)	Ймовірно походить з давнього арсеналу міста Львова (дар Еразма Фабіанського)
Емблеми		
№	Назва	Опис експонату
542	Герб міста Львова з польської зброї, кінця XVIII ст.	Отриманий з львівського арсеналу 1873 р. (надав Мічислав Потоцький)
543	Хрест військовий	(надав Мечислав Потоцький)

Джерело: Katalog broni w Muzeum imienia Lubomirskich. Lwow, 1876. 78

s.)

Додаток БА
Фрагмент збройовні Музею князів Любомирських

Додаток ББ

Фрагмент збройовні Музею князів Любомирських

Джерело: Zbrojownia w Muzeum Książąt Lubomirskich. URL: <https://ossolineum.pl/index.php/aktualnosci/zbiory-lwowskie/>

Додаток В

Перелік предметів збереження колекції Владислава Лозинського

I. Броня		
Інв. №	Назва	Опис
1	Броня	Оздоблена орнаментом; з надписом S I (Sigismundus I); XVI ст.
2	Броня	Оздоблена орнаментом; з написом SA (Sigismundus Augustus); XVI ст.
3	Броня	Сталь; XVI ст.
4	Броня	Бронза; з написом літер SZ (Stanislaw Zolkiwski); XVI ст.
5	Броня	XVI ст.
6	Броня	XVI ст.
7	Броня	XVI ст.
8	Захисний обладунок	Із зображенням Матері Божої з Дитятком Ісусом; із зображенням герба Польщі та Литви; XVI ст.
9	Захисний обладунок	З літерами SR (Sigismundus Rex); із зображення Матері Божої; із зображенням герба Польщі та Литви; XVII ст.
10	Захисний обладунок	Із зображення Матері Божої; із зображенням герба Польщі та Литви; XVII ст.
11	Захисний обладунок	Із зображення Матері Божої з Дитятком; XVI ст.
12	Захисний обладунок	Із зображення Матері Божої; XVI ст.
13	Захисний обладунок	Із зображення Матері Божої; із зображенням герба Польщі та Литви; XVI ст.
14	Захисний обладунок	Із зображення Матері Божої; XVI ст.
15	Захисний обладунок	Гусарський; із зображенням Матері Божої; XVI ст.
16	Захисний обладунок	Гусарський; із зображенням Матері Божої; XVI ст.
17	Кольчуга	З велики лусок; з літерами S. DG. R. P (Stephanus Dei Gratia Rex Poloniae); довжина - 600 мм
18	Кольчуга	З великих сталевих лусок; вибитий герб Корчак; XVII ст.; довжина - 570 мм
19	Кольчуга	З велики лусок; XVII ст.; довжина - 580 мм
20	Кольчуга	З велики лусок; XVII ст.; довжина - 600 мм
21	Захисний обладунок	XVII ст.
22	Панцир	Залізний; XVI ст.; довжина - 530 мм
23	Панцир	XVI ст.
24	Панцир	Із зображенням Матері Божої з Дитятком; XVI ст.; довжина - 360 мм
25	Панцир	Із зображенням Матері Божої; XVI ст.

26	Панцир	Із зображенням Матері Божої з Дитятком; кінець XVI ст.
27	Панцир	Із зображенням Матері Божої; XVII ст.
28	Захисний обладунок	XVI ст.
29	... (пара) до броні	З написом Ioan Zam.; XVI ст.
30	Кошулька панцирна (кольчуга)	XVII ст.
31	Кошулька панцирна (кольчуга)	XVII ст.
32	Кошулька панцирна (кольчуга)	XVII ст.
33	Кошулька панцирна (кольчуга)	XVII ст.
34	Кошулька панцирна (кольчуга)	Із залізних кульок; XVII ст.
35	Шолом	Стальний; з літерами S.A.R (Sigismundus Augustus Rex); XVI ст.
36	Шолом	XVI ст.
37	Шолом	Гусарський; XVI ст.
38	Шолом	Гусарський; стальний; XVII ст.
39	Шолом	Гусарський; XVII ст.
40	Шолом	Гусарський; XVII ст.
41	Шолом	Гусарський; XVII ст.
42	Гельм (Helm) (моріон)	Залізний; XVI ст.; 310 мм / 110 мм
43	Колба (місюрка)	XVI ст.; 160 мм
44	Колба (місюрка)	XVI ст.
45	Гельм (Helm) (моріон)	Кований; XVI ст.; 310 мм / 70 мм
46	Гельм (Helm)	XVII ст.
47	Гельм (Helm)	На дашку зображення герба Любича; XVII ст.
48	Гельм (Helm)	Руський; XVII ст.
49	Щит	Залізний; XVI ст.; довжина - 850 мм; ширина - 540 мм
50	Щит	XVI ст.; 540 мм
51	Щит	З літерами J. W; XVI ст.; 500 мм
52	Щит	Залізний; XVI ст.; з гербом; 515 мм
53	Щит	З літерами I. Z.; XVI ст.; з гербом; 580 мм
54	Щит	З гербом; XVI ст.; 500 мм
55	Щит	З літерами B. A; XVI ст.; 600 мм / 370 мм
56	Щит	XVI ст.; 740 мм
57	Щит	XVI ст.; 580 мм

58	Щит	XVI ст.; 490 мм
59	Щит	Із зображенням Матері Божої з Дитятком; з літерами I. C. (Joannes Casimirus); XVII ст.; 480 мм
60	Щит	З гербами Польщі і Литви; з написом MR (Michaelis Rex); XVII ст.; 500 мм
61	Щит	Із зображенням герба та літерами I. III. D. G. R. P (Joannes III, Dei Gratia Rex Poloniae); 520 мм
62	Щит	XVII ст.; 480 мм
63	Щит	Із зображенням герба; XVII ст.; 550 мм
64	Щит	Із зображенням герба; XVII ст.; 540 мм
65	Щит	Із зображенням герба; XVII ст.; 615 мм
66	Щит	Із зображенням герба; XVII ст.; 580 мм
67	Калькан зі щита	XVII ст.; 630 мм
68	Щит	XVII ст.; 470 мм
69	Щит	Перський; залізний; XVIII ст.; 410 мм
70	Щит	Декоративний; з написом року - 1755; 590 мм / 430 мм
71	Частина щита	З гербом; XVI ст.; 295 мм
72	Частина щита	XVI ст.; 245 мм
73	Частина щита	З гербом; з літерами L. F; XVI ст.; 240 мм
74	Частина щита	З гербом Тарнава; XVII ст.; 285 мм
II. Січна зброя		
75	Меч	XVI ст.; довжина клинка - 860 мм; загальна довжина - 1040 мм
76	Меч	Короткий; з написом ARZBERG; XVI ст.; довжина клинка - 630 мм; довжина меча - 840 мм
77	Шабля	Коротка; широка; хрестовидна рукоятка, оздоблена золотом і сріблом; XVI ст.; довжина клинка - 610 мм; загальна довжина - 800 мм
78	Шабля	Коротка; широка; хрестовидна рукоятка; XVI ст.; довжина клинка - 610 мм; загальна довжина - 800 мм
79	Шабля	Хрестовидна рукоятка у формі орлиної голови; XVI ст.; довжина клинка - 810 мм; загальна довжина - 960 мм
80	Шабля	Хрестовидна рукоятка; на клинку напис: Sig. Aug. D. G. Rex Pol., з іншої сторони - герб Литви; XVI ст.; довжина клинка - 700 мм; загальна довжина - 890 мм
81	Шабля	На клинку напис: Sig. Aug. D. G. Rex Pol., з іншої сторони - герб Литви; XVI ст.; довжина клинка - 660 мм; загальна довжина - 800 мм
82	Шабля	На клинку зображення Матері Божої, а також гербів Корони, Литви та короля Стефана Баторія; XVI ст.; довжина клинка - 830 мм; загальна довжина - 1040 мм

83	Шабля	Хрестовидна рукоятка з гербом Баторія і Корони; на клинку герби Польщі та Литви, а також напис золотом готичними літерами: Deus Spes Nostra Est (Бог наша надія); з піхвою; XVI ст.; довжина клинка - 780 мм; загальна довжина - 930 мм
84	Шабля	З написом S (Stefan Batory); XVI ст.; довжина клинка - 830 мм; загальна довжина - 1020 мм
85	Шабля	Хрестовидна рукоятка у формі голови орла з гербом Стефана Баторія; на клинку зображення Матері Божої; XVI ст.; довжина клинка - 670 мм; загальна довжина - 1010 мм
86	Шабля	XVII ст.; довжина клинка - 800 мм
87	Шабля	Ефес прикрашений золотом; на клинку вибитий знак, що означає Sigismundus III Rex Poloniae; XVII ст.; довжина клинка - 870 мм; загальна довжина - 1000 мм
88	Шабля	На рукоятці з однієї сторони літери VS (Vladislavus), з іншої - герб Вазів; на клинку напис: Deus Spes Nostra Est (Бог наша надія); XVII ст.; довжина клинка - 800 мм; загальна довжина - 1040 мм
89	Шабля	XVII ст.; довжина клинка - 860 мм; загальна довжина - 1060 мм
90	Шабля	З позолоченим ефесом; XVII ст.; довжина клинка - 860 мм; загальна довжина - 980 мм
91	Шабля	З хрестовидним ельцем; XVII ст.; довжина клинка - 840 мм; загальна довжина - 1000 мм
92	Шабля	З позолоченим срібним ефесом; XVII ст.; довжина клинка - 870 мм; загальна довжина - 990 мм
93	Шабля	Ефес срібний - прикрашений золотом; XVII ст.; довжина клинка - 879 мм; загальна довжина - 1000 мм
94	Шабля	Хрестовидна стальна рукоятка; на рукоятці, клинку та піхві - літери S. C; XVII ст.; довжина клинка - 850 мм; загальна довжина - 1020 мм
95	Шабля	Ефес бронзовий; XVII ст.; довжина клинка - 910 мм; загальна довжина - 1070 мм
96	Шабля	XVII ст.; довжина клинка - 800 мм; загальна довжина - 940 мм
97	Шабля	XVII ст.; довжина клинка - 750 мм; загальна довжина - 940 мм
98	Шабля	XVII ст.; довжина клинка - 800 мм; загальна довжина - 980 мм
99	Шабля	Хрестовидана рукоятка; XVII ст.; довжина клинка - 880 мм; загальна довжина - 1030 мм
100	Меч	XVII ст.; довжина клинка - 760 мм; загальна довжина - 910 мм

101	Шабля	XVII ст.; довжина клинка - 840 мм; загальна довжина - 990 мм
102	Шабля	На клинку напис: I. 3. R. Pol. (Ioannes III Rex poloniae); XVII ст.; довжина клинка - 650 мм; загальна довжина - 800 мм
103	Шабля	На клинку напис: Pavlo Sandi B.; XVII ст.; довжина клинка - 920 мм; загальна довжина - 1100 мм
104	Шабля	XVII ст.; довжина клинка - 910 мм; загальна довжина - 1060 мм
105	Шабля	На клинку - герби Польщі та Литви; XVII ст.; довжина клинка - 830 мм; загальна довжина - 980 мм
106	Шабля	На рукоятці зображення Матері Божої з Дитятком; XVII ст.; довжина клинка - 800 мм; загальна довжина - 950 мм
107	Шабля	Хрестовидна рукоятка; XVIII ст.; довжина клинка - 840 мм; загальна довжина - 990 мм
108	Карabela	Хрестовидна рукоятка; XVII ст.; довжина клинка - 820 мм; загальна довжина - 960 мм
109	Карabela	XVII ст.; довжина клинка - 800 мм; загальна довжина - 950 мм
110	Шабля	Кривий клинок; XVII ст.; довжина клинка - 870 мм; загальна довжина - 990 мм
111	Шабля	Ефес залізний; на клинку з однієї сторони напис: <i>Krol z Narodem</i> , з другої сторони - <i>Narod z Krolem</i> ; клинок XVIII ст.; піхва та ефес - XVII ст.; довжина клинка - 810 мм; загальна довжина - 950 мм
112	Шабля	Хрестовидна рукоятка; XVIII ст.; довжина клинка - 810 мм; загальна довжина - 1020 мм
113	Шабля	XVIII ст.; довжина клинка - 780 мм; загальна довжина - 940 мм
114	Шабля	Клинок кривий; на клинку напис: ODEVS ODI INJYRIAM ET AMO JYSTITIAM; XVIII ст.; довжина клинка - 840 мм; загальна довжина - 950 мм
115	Шабля	Клинок кривий з написом: <i>Gdy mnie jaka scisnie Trwoga, O ratuj mnie Matko Boga</i> ; XVIII ст.; довжина клинка - 810 мм; загальна довжина - 920 мм
116	Шабля	На клинку напис - SAR (Stanislaus Augustus Rex) та <i>Krol z Narodem</i> і <i>Narod z Krolem</i> ; XVIII ст.; довжина клинка - 800 мм; загальна довжина - 920 мм
117	Палаш (Августка)	На клинку напис: PRO LEGE ET PATRIA PRO FIDE ET MATRIA (Від імені віри, і його матері і країни, від імені закону); XVIII ст.; довжина клинка - 910 мм; загальна довжина - 1030 мм
118	Шабля	XIX ст.; довжина клинка - 760 мм; загальна довжина - 920 мм
119	Шабля	Ефес сталевий; XVI ст.; довжина клинка - 810 мм; загальна довжина - 960 мм

120	Палаш	З написом: F E R R A R A; XVI ст.; довжина клинка - 880 мм; загальна довжина - 1080 мм
121	Палаш	XVII ст.; довжина клинка - 920 мм; загальна довжина - 1070 мм
122	Палаш (папіровий)	XVII ст.; довжина клинка - 920 мм; загальна довжина - 1100 мм
123	Палаш (папіровий)	XVII ст.; довжина клинка - 1000 мм; загальна довжина - 1160 мм
124	Шабля	XVII ст.; довжина клинка - 860 мм; загальна довжина - 1000 мм
125	Шабля	На клинку напис: CROCIFISSIO x ON x EN x ALE x NI x NIR; XVII ст.; довжина клинка - 890 мм; загальна довжина - 1050 мм
126	Шабля	Ефес бронзовий позолочений; на клинку напис: RECTE FACIENDO NEMINEM TIMEAS : TANDEM BONA CAUSA TRIUMPHAT (NEC TEMERE NEC TIMIDE); над написом - літери FA (Fridericus Augustus); XVIII ст.; довжина клинка - 800 мм; загальна довжина - 1000 мм
127	Шабля	Ефес бронзовий позолочений; на клинку напис: RECTE FACIENDO NEMINEM TIMEAS : TANDEM BONA CAUSA TRIUMPHAT (NEC TEMERE NEC TIMIDE); над написом - літери FA (Fridericus Augustus) і GOTT MIT UNS; XVIII ст.; довжина клинка - 820 мм; загальна довжина - 1000 мм
128	Шабля	Клинок з написом; XVIII ст.; довжина клинка - 930 мм; загальна довжина - 946 мм
129	Шабля	Клинок з написом; XVIII ст.; довжина клинка - 890 мм; загальна довжина - 907 мм
130	Шабля	XVIII ст.; довжина клинка - 800 мм; загальна довжина - 940 мм
131	Тесаки	З написом AS (Augustus Rex); XVIII ст.; довжина клинка - 670 мм; загальна довжина - 815 мм
132		
133	Штилет	XVI ст.; довжина клинка - 310 мм; загальна довжина - 435 мм
134	Штилет	З гербом; XVI ст.; довжина клинка - 150 мм; загальна довжина - 265 мм
135	Штилет	З гербом; XVI ст.; довжина клинка - 226 мм; загальна довжина - 350 мм
136	(Tulich)	З гербом; XVII ст.; довжина клинка - 240 мм; загальна довжина - 360 мм
137	(Tulich)	З написом: IOAN : III : D : G : R : P (Ioannes III. Dei Gratia Rex Poloniae); XVII ст.; довжина клинка - 235 мм; загальна довжина - 370 мм

138	Штилет	На клинку з однієї сторони зображення короля Zugmunta III, з іншої - герби Польщі та Литви; XVII ст.; довжина клинка - 200 мм; загальна довжина - 340 мм
139	Штилет	Хрестовидна рукоятка; XVI ст.; довжина клинка - 260 мм; загальна довжина - 390 мм
140	Штилет	Хрестовидна рукоятка; XVI ст.; довжина клинка - 224 мм; загальна довжина - 360 мм
141	Штилет	Вказаний рік 1784 та літери AV; XVIII ст.; довжина клинка - 380 мм; загальна довжина - 580 мм
142	Бойова сокира	Залізна; XVI ст.; довжина обуха - 400 мм; довжина держака - 890 мм
143	Бойова сокира	З написом SA (Sigismundus Augustus); XVI ст.; довжина обуха - 430 мм
144	Czekan	XVI ст.; довжина обуха - 400 мм
145	Czekan	XVII ст.; довжина обуха - 310 мм
146	Czekan	Залізний; XVII ст.;
147	Топірець	Залізний; XVI ст.; 690 мм
148	Топірець	Стальний; XVII ст.; 510 мм
149	Дві галебарди	XVIII ст., 2760 мм
150		
151	Szpronton	Офіцерський; з написом AR; з гербом Польщі та Литви; XVIII ст., 2140 мм
152	Меч катівський	Вказана назва міста; з написами: GLADIUM : CRIMEN : PUNIENS : ELBINGENSIS (рік 1657); з гербом міста та написом: VERBUM : DOMINI : MANET : IN : AETERNUM; XVI ст.; загальна довжина - 1170 мм
153	Меч катівський	Вказана назва міста та рік 1672; довжина клинка - 580 мм; загальна довжина - 1150 мм
III. Вогнепальна зброя		
154	Dzialko	Залізне; поділене на три поля; на одному з них зображення Матері Божої з Дитятком; на ще одному вилито герб Любіз (Lubiz); XVI ст.; загальна довжина - 440 мм; вильоту - 80 мм
155	Двоє dzialok (т. зв. wivatowek)	Залізні; із зображенням герба (Lobiwu) талітерами I. T. (Jan Tarnavski) побоках; XVI ст.; загальна довжина - 300 мм; вильоту - 130 мм
156		
157	Dzialko	З гербом Kierdeja; XVIII ст.; загальна довжина - 600 мм; ... вильоту - 30 мм
158	Dzialko	З датою 1752 рік; XVIII ст.; загальна довжина - 430 мм; вильоту - 30 мм
159	Smigewniczka	XVII ст.; загальна довжина - 720 мм; вильоту - 23 мм
160	Szturmak	З літерою S та гербом (Batorych); кінець XVI ст.; 660 мм і 950 мм

161	Пістолет (strzelba)	XVII ст.; довжина дула - 770 мм; загальна довжина - 1040 мм
162	Szturmak	XVI ст.; 540 мм і 800 мм
163	Мушкет мисливський	З написом: PETER PAUL HEFFELE IN PRAG; XVI ст.; загальна довжина - 1120 мм
164	Мушкет	XVII ст.; довжина дула - 770 мм; загальна довжина - 1120 мм
165	Мушкет	XVII ст.; довжина дула - 790 мм; загальна довжина - 1150 мм
166	Пістолет (strzelba)	З написом: GEORG DINCKI; XVII ст.; довжина дула - 880 мм; загальна довжина - 1170 мм
167	Пістолет (strzelba)	Короткий; XVII ст.; довжина дула - 800 мм; загальна довжина - 1030 мм
168	Мушкет	XVII ст.; довжина дула - 1140 мм; загальна довжина - 1400 мм
169	Мушкет скалковий	Довжина дула - 1080 мм; загальна довжина - 1450 мм
170	Пістолет (strzelba) скалковий	Із Написом: <i>P. Tomasevich</i> ; XVIII ст.; довжина дула - 1300 мм; загальна довжина - 1690 мм
171	Пістолет (strzelba)	XVIII ст.; довжина дула - 1130 мм; загальна довжина - 1500 мм
172	Пістолет (strzelba) скалковий	XVIII ст.; довжина дула - 635 мм; загальна довжина - 960 мм
173	Пістолет (strzelba)	XVIII ст.; довжина дула - 1310 мм; загальна довжина - 1600 мм
174	Гаківниця	Довжина - 1170 мм
175	Пістолет скалковий	Із зображенням Матері Божої; XVI ст.; довжина дула - 470 мм; загальна довжина - 750 мм
176	Пістолет	Із зображенням герба Литви; XVI ст.; довжина дула - 245 мм; загальна довжина - 395 мм
177	Пара пістолетів	Вказаний рік 1575; XVI ст.; довжина дула - 340 мм; загальна довжина - 560 мм
178	Пара пістолетів	XVI ст.; загальна довжина - 380 мм
179	Polhaszek	XVII ст.; довжина клинка - 390 мм; загальна довжина - 630 мм
180	Пара скалкових пістолетів	З написом: S. 3 (Sigismundus III); XVII ст.; довжина дула - 135 мм; загальна довжина - 245 мм
181	Пара ...	XVII ст.; довжина дула - 400 мм; загальна довжина - 890 мм
182	Пара скалкових пістолетів	XVII ст.; загальна довжина - 410 мм
183	Пара скалкових пістолетів	XVII ст.; загальна довжина - 610 мм
184	Пара скалкових пістолетів	Орнаментовані сріблом; XVIII ст.; загальна довжина - 510 мм

185	Пара скалкових пістолетів	XVIII ст.; загальна довжина - 440 мм
186	Пістолет скалковий	Інкрустований золотом; XVIII ст.; довжина дула - 330 мм; загальна довжина - 480 мм
187	Ладівниця	Гаптована золотом; з гербом Новіна (Nowina) та літерами R.L.N.I. (литовськими); XVII ст.; розміри 215 мм і 70 мм
188	Капа від ладівниці	З гербами Польщі та Литви; XVII ст.; розміри капи - 140 мм і 70 мм
189	Капа від ладівниці	З гербом Sas; XVII ст.; розміри - 100 мм і 160 мм
190	Капа від ладівниці	З гербом Jelita; XVII ст.; розміри - 67 мм і 148 мм
191	Капа від ладівниці	Срібна; позолочена; з гербом Pilawa; XVII ст.; розміри - 100 мм і 162 мм
192	Капа від ладівниці	XVII ст.; розміри - 90 мм і 148 мм
193	Ладівниця	Шкіряна; XVIII ст.; розміри 220 мм і 75 мм
194	Ладівниця з капою	XVIII ст.; розміри капи - 210 мм і 58 мм
195	Ладівниця	З гербами (Rola) по обидві сторони капи; XVIII ст.; розміри - 220 мм і 80 мм
196	Порохівничка	З гербом (Trzy Trzby); під гербом зображення Матері Божої з Дитятком і літери M.R.; XVI ст.; розмір - 80 мм
197	Порохівниця	Плоска; з гербами Польщі та Литви; із зображенням Панни з Дитятком Ісусом; XVI ст.; розміри - 170 мм і 100 мм
198	Порохівниця	Стальна; плоска; з гербом; під гербом зображення Матері Божої з Дитятком; XVI ст.; розмір - 100 мм
199	Порохівниця	З літерою S (Sigismundus) та гербом; розмір - 120 мм
200	Порохівниця	Срібна; з гербом; XVI ст.; розміри - 190 мм і 73 мм
201	Podsypka w formie manierki	Бронзова; XVI ст.; розміри - 100 мм і 60 мм
202	Порохівниця	Плоска; з гербами Польщі та Литви; XVI ст.; розмір - 170 мм
203	Порохівниця	Плоска; з гербом Литви; XVI ст.; розміри - 225 мм і 160 мм
204	Порохівниця	У вигляді кривого рогу; з гербами Польщі та Литви, вибитими золотом; XVII ст.; розміри - 310 мм і 60 мм
205	Порохівниця	З гербом Любечу та літерами S. Z.; XVII ст.; розмір - 110 мм
206	Порохівниця	З гербом Любечу та літерами S. Z.; XVII ст.; розміри - 130 мм і 210 мм
207	Порохівниця	З гербом Janina; з однієї сторони вирізьблена літера I (Ioannes), з іншої - цифра III; XVII ст.; розміри - 190 мм і 140 мм
208	Порохівниця	Плоска; XVII ст.; розмір - 140 мм
209	Порохівниця	Плоска; XVII ст.; розмір - 140 мм
210	Podsypka w formie krokodyla	Срібна; XVIII ст.; розмір - 190 мм

211	Lontownicza	З літерами I. C. R (Ioannes Casimirus Rex); XVII ст.; розмір - 210 мм
212	Lontownicza	У формі ріжка; із гербами Польщі та Литви над рослинним орнаментом; та герб Holobok; XVII ст.; розмір - 170 мм
213	Lontownicza	З гербом Nalsez та літерою N; XVII ст.; розмір - 80 мм
IV. Штандарти, godla та військові відзнаки		
214	Штандар (Standar)	З червоного чеського оксамиту, таким же оксамитом підбитий; по середині штандару - щит під королівською короною, поділений на п'ять частин, на чотирьох з яких - Орли, на п'ятій королівський герб, гаптований шовком; навколо щита - літери S. A. R. P. (<i>Sigismundus Augustus Rex Poloniae</i>); при штандарі позолочене мальоване деревце з вирізьбленим виноградом; XVI ст.
215	Штандар (Standar)	Складається з трьох частин; з вигаптуваним різнокольоровим гербом Гедиміновичів під королівською короною; по боках - літери S. A. (<i>Sigismundus Augustus</i>); XVI ст.; довжина - 1230 мм; ширина - 950 мм
216	Штандар (Standar)	Складається з трьох частин: середня - з жовтого адамаску, дві бічні - із зеленої китайки; на середній частині з однієї сторони щит з червоним адамасковим полем, на щиті герб Вазів, виконаний чорним оксамитом; з другої сторони такий же щит - з цифрани V. III. (<i>Vladislaus IV</i>). Ширина штандарту біля деревця - 1320 мм; довжина деревця до штандарту - 2090 мм.
217	Штандар (Standar)	З пурпурної тканини; з двома поперечними чкошеними пасами; по середині - герб Польщі та Литви під королівською короною, виконаний гафтом; знизу - третій герб Вазів, також гафтований; XVII ст., довжина - 2,340 мм; ширина - 1,000 мм.
218	Штандар (Standar)	З чорного оксамиту; з гербом короля Михайла Вишневецького; з монограмою MR (<i>Michaelis Rex</i>); XVII ст., довжина - 1,450 мм; ширина - 970 мм.
219	Прапорець	складений з трьох частин; обидві крайні - з червоного оксамиту; середній - золотий; на одній з крайніх частин - герб Польщі; на другій - герб Литви, виконані кольоровим гафтом; XVII ст., довжина - 1100 мм; ширина - 610 мм.
220	Банер (Choragiew)	Складений з трьох частин; крайні частини - з червоної матерії; середня частина - з голубими квітами на ясно-лілового тлі; по середині - герб Любича; XVII ст., довжина - 1170 мм; ширина - 660 мм.
221	Прапор	По середині гафтований герб Гданська; XVI ст., довжина - 1500 мм; ширина - 830 мм.

222	Прапор	Три поля; верхнє і нижнє поле - з рожевого адамаску зі світлими квітами; середнє поле - червоне гладке, на ньому зелений герб Гданська; при прапорі - позолочене мальоване древце; XVI ст.; довжина - 1240 мм; ширина - 1180 мм.
223	Значок	Із залізної бляхи; з однієї сторони викуваний срібно-золотий образ Матері Божої, з другої - срібний Орел Польщі з позолоченою короною; древце округле, чорне; сам значок рухомий; XVI ст.; довжина - 330 мм; ширина - 225 мм; довжина цілого значка з древцем - 2690 мм.
224	Значок	З бронзової бляхи; з однієї сторони викуваний Орел Польський, з другої - герб Баторія на щиті; древце - округле, чорне; сам значок рухомий; XVI ст.; довжина - 330 мм; ширина - 225 мм; довжина цілого значка з древцем - 2690 мм.
225	Значок	Зі шкіри; з однієї сторони - на позолоченому фоні образ Матері Божої; древце округле, червоно помальоване; сам значок рухомий; XVI ст.; довжина - 330 мм; ширина - 230 мм; довжина цілого значка з древцем - 3100 мм.
226	Значок	Зі шкіри; з однієї сторони - на позолоченому фоні образ Матері Божої; з другої - на такому ж фоні і такою ж технікою виконаний Орел гербовий Польський; древце округле, червоно помальоване; сам значок рухомий; XVI ст.; довжина - 330 мм; ширина - 230 мм; довжина цілого значка з древцем - 3100 мм.
227	Банер (Choragiew)	З червоного адамаску; з однієї сторони Орел Польський; з другої - баранчик з короною; XVIII ст.; довжина - 2560 мм; ширина - 1220 мм
228	Бунчук обозовий гетьманський	XVII ст.; довжина - 1940 мм
229	Бунчук обозовий гетьманський	XVII ст.; довжина - 1940 мм
230	Булава королівська	З гірського кришталю, повністю покрита різьбою і оправлена золотом; з монограмою S.I. талітерами D. G. R. P. (<i>Sigismundus Dei Gratia Rex Poloniae</i>). Довжина - 510 мм.
231	Булава королівська	З позолоченого срібла та гірського кришталю; з монограмою S.V. (Stefan Batory) та гербом Анни Ягелонської, XVI ст.; довжина - 520 мм
232	Булава королівська	Емальована, з гербом Польщі та Литви; XVI ст.; довжина - 370 мм
233	Булава королівська	Срібна, позолочена, прикрашена гірським кришталем; з Орлом Польським та гербом Вазів; XVII ст.; довжина - 490 мм
234	Булава королівська	Покрита плитками <i>lapis lazuli</i> , з гербом Яна III Яніна та гербовим Орлом Польським; XVII ст.; довжина - 380 мм

235	Булава королівська	Срібна, позолочена; з гербом Яна III Яніна; XVII ст.; довжина цілої булави - 380 мм
236	Булава гетьманська	Емальована, з гербом Польщі та Литви на щиті під королівською короною; XVI ст.; довжина - 500 мм
237	Булава гетьманська	Залізна, інкрустована золотим орнаментом; з литовським гербом Rogon; XVI ст.; довжина - 500 мм
238	Булава	Залізна; XVI ст.; довжина - 570 мм
239	Булава	Залізна з дерев'яним древком; XVI ст.; довжина - 500 мм
240	Булава	Покрита червоним оксамитом; з гербом Польщі та Литви під королівською короною; XVI ст.; довжина - 580 мм
241	Булава	У формі тростини; XVII ст.; довжина - 530 мм
242	Булава	На руків'ї - герб Rogon; XVII ст.; довжина - 330 мм
243	Булава мала	З гірського кришталю; руків'я срібне, позолочене; XVII ст.; довжина - 320 мм
244	Булава	Срібна, місцями позолочена; XVII ст.; довжина - 630 мм
245	Булава	Срібна, позолочена; кована і різьблена; з вирізьбленим гербом Любича та літерами S. Z. (Stanislaw Zolkiewski); XVII ст.; довжина - 500 мм
246	Булава	Залізна, позолочена; з літерами S. C. (Stefan Czarniecki); XVII ст.; довжина - 700 мм
247	Булава	Позолочена; з гербом Дебно; XVII ст.; довжина - 500 мм
248	Булава	Залізна, орнаментована золотом; покрита золотим рослинним орнаментом; XVII ст.; довжина - 580 мм
249	Булава	Позолочена; XVII ст.; довжина - 545 мм
250	Булава	Головка залізна у формі шишки, в луски набито золотом; руків'я дерев'яне; XVII ст.; довжина - 480 мм
251	Kława (maczuga)	Бронзова; довжина - 420 мм
252	Булава (buzdygan)	Королівська; ціла з гірського кришталю, увінчана королівською срібно-позолоченою короною; з літерами S. III. R. P. (<i>Sigismundus III Rex Poloniae</i>); XVII ст.; довжина - 370 мм
253	Булава (buzdygan)	Королівська; ціла з гірського кришталю, увінчана королівською срібно-позолоченою короною; з гербом Вишневецьких і монограмою MR (<i>Michaelis Rex</i>) під королівською короною; XVII ст.; довжина - 310 мм
254	Булава (buzdygan)	На зеленому тлі рослинний орнамент з голубої та золотої емалі; із зображенням гербів Речі Посполитої та короля Стефана Баторія; XVI ст.; довжина - 460 мм
255	Булава (buzdygan)	Залізна; зі щитом з гербом Пилява; XVI ст.; довжина - 570 мм
256	Булава (buzdygan)	Напівзалізна; XVI ст.; довжина - 620 мм
257	Булава (buzdygan)	Напівзалізна; XVI ст.; довжина - 610 мм
258	Булава (buzdygan)	Залізна; XVI ст.; довжина - 540 мм
259	Булава (buzdygan)	Срібна; позолочена; з гербом Кошиця; кінець XVI ст.; довжина - 500 мм

260	Булава (buzdygan)	З гербом Бонча; XVII ст.; довжина - 540 мм
261	Булава (buzdygan)	Вкрита орнаментом; з гербом Osorya; XVII ст.; довжина - 640 мм
262	Булава (buzdygan)	З гербом Єліта (Jelita); XVII ст.; довжина - 490 мм
263	Булава (buzdygan)	Срібна; позолочена; XVII ст.; довжина - 660 мм
264	Булава (buzdygan)	Залізна, інкрустована золотом; з гербом Єліта, набитому золотом на грушці; початок XVII ст.; довжина - 540 мм
265	Булава (buzdygan)	Срібна з рослинним орнаментом; з вирізьбленим гербом Яструбиць; XVII ст.; довжина - 710 мм
266	Булава (buzdygan)	Срібна; позолочена; XVII ст.; довжина - 630 мм
267	Булава (buzdygan)	Срібна; позолочена; з гербом Єліта та літерами I. Z. (<i>Jan Zamoyski</i> , внук великого канцлера); друга половина XVII ст.; довжина - 550 мм
268	Булава (buzdygan)	Напівзалізна; XVII ст.; довжина - 510 мм
269	Булава (buzdygan)	З міді, позолочена; XVII ст.; довжина - 520 мм
270	Булава (buzdygan)	Залізна; XVII ст.; довжина - 630 мм
271	Булава (buzdygan)	З литого срібла низької проби; XVII ст.; позолочений; довжина - 500 мм
272	Булава (buzdygan)	Бронзова; кінець XVII ст.; довжина - 510 мм
273	Булава (buzdygan)	Позолочена; з вирізьбленими квітами та листками; з гербом Огінських; XVII ст.; довжина - 540 мм
274	Булава (buzdygan)	Мідна позолочена; з гербом Леліва та літерами A.R.; XVIII ст.; довжина - 650 мм

V. Предмети верхової їзди, мисливські та ін. (275-352)

VI. Регали, godła, відзнаки, ордени (353-388)

VII. Клейноди та відзнаки строю (390-489)

VIII. Емаль, кришталь, дорогоцінне каміння (490-525)

IX. Мініатюри та малі візерунки (526-599)

X. Портрети (600-630)

XI. Срібло (631-743)

XII. Меблі (745-790)

XIII. Емаль, кришталь, дорогоцінне каміння (791-823, 824-856)

Джерело: ЦДІА України у Львові, ф. 135. Лозинський Владислав, історик культури й мистецтва, 1897 р., оп. 1, спр. 11. Праця Лозинського Владислава «Katalog zbiorow Wladuslawo Lozinskiego we Lwowe». – 141 арк.

Додаток Г

Перелік предметів збереження з інвентарного опису

Музею «Народного Дому»

групи «Залізні предмети»

№	Назва експонату	Опис
1	Залізний наконесник списа (без кінця)	33 см
2	Залізний наконесник рогатини	30 см
3	Залізний наконесник списа (без кінця)	21, 25 см
4	Залізний наконесник рогатини	38 см
5	Залізний наконечник стріли	22 см
6	Залізний ніж	16 см (лезо 6 см)
7	Залізний наконечник стріли	6 см
8	Залізний наконечник стріли	8 см
9	Залізний наконечник стріли	-
10	Залізний наконечник стріли	8 см
11	Залізний наконечник стріли	14 см
12	Залізний наконечник стріли	12 см
13	Залізний ніж	10 см (лезо 6,5 см)
14	Залізний цвях	16,5 см
15	Залізний плоский дирявий шарік	2,5 см
16	Залізний ніж	6,5 см
17	Залізний ніж	8,75 (лезо 6 см)
18	Двосічний ніж	8,5 см (лезо 5,5 см)
19	Ніж	11 см
20	Ніж	10 см
21	Цвях	9,5 см
22	Шпори	-
23	Шпори	-
24	Шпори	-
25	Шпори	-
26	Підкова	-
27	Підкова	-
28	Гак рибальський	-
29	Пуздохан	-
30	Колодка	-
31	Колодка	-
32	Колодка	-
33	Колодка	-
34	Кліщі	57 см
35	Колодка	-

36	Колодка	-
37	Турецький ятаган	57 см
38	Турецький ятаган	73 см
39	Залізна куля	діаметр - 14 см (о.Іоан Барвінський)
40	Залізна Hohlkugel	діаметр - 16 см
41	Куля залізна	діаметр - 11 см
42	Куля залізна	діаметр - 10 см
43	Куля залізна	діаметр - 6 см
44	Кам'яна куля	12,5 см
45	Кам'яна куля	7 см (Плісниське монастирське пасовисько (Підгірці), 1840 р., жертводавець - Тиндюк)
46	Кам'яна куля	5 см (Сокол)
47	Кам'яна куля	7,5 см
48	Овальна кам'яна куля	6,5/5,5 см (Котмирин)
49	Овальна кам'яна куля	6/4 см
50	Овальна кам'яна куля	діаметр 5,5 см
51	Чарка турецька з надписами з Корони з чорної маси	діаметр - 11 см; підставка - 5 см
52	Бронзова арабська чорнильниця (без дна)	-
53	Куля залізна (половина)	діаметр - 9 см (знайдена селянином у його городі на глибині одного метра біля Галича, жертводавець - Емануїл красицький (учень VI класу))

Джерело: ЦДІА України у Львові, ф. 130. Руський народний інститут «Народний дім», м. Львів, оп. 1, спр. 829. Інвентарні описи експонатів музею інституту «Народний Дім». Арк 35–38.

Додаток Д

**Перелік предметів військово-історичного характеру
з інвентарного опису Музею Ставропігійського інституту**

№	Інв. №	Назва експонату	Опис
1	176	Герб	-
2	177	Герб	Євфросини гр. Тарнавської київського воєводства, дружини князя Олександра Заславського, доньки Януша Остроського і угорки Середи, онука князя Константина Василя і Софії гр. Тарнавських, правнука кн. Константина Івановича і Олександри - княгині Слуцької. Щит поділений на чотири частини. В середині щита - герб Острозьких та Заславських; на інших частинах щита: I. пагін руський; II. герб Середи; III. герб Тарнавських; IV. герб Слуцьких.
3	178	Герб Сас	3 буквами: В., Б., ПР., ЛБ.
4	179	Герб	Герб із зображенням на щиті: Корчака, Равича, Топача і Нечуя. Ймовірно герб одного із Шумлянських, що печатали з Корчаком.
5	180	Герб	На щиті представлені герби Лева, Леліви, Кораб'я та Свенчуя. По кутам герба знаходяться латинські літери: J, S, P, M.
6	181	Герб Невлин	По кутам букви P, M.
7	182	Герб Беліна	Металевий, ймовірно Підгорецьких (Погорецьких), з родини, з якої був сеньйор Ставропігійського інституту 1773 року Констянтин Погорецький. Тим гербом також на Русі печаталися Тарнавські та Окунчі. Не вистачає лише лицарських рамен, що тримають меч.
8	182а	10 шт. гербів	Руських родин (Дублети гербів).
9	193	Портре Конашевича Сагайдачного (автор Т.Копистинський, 1886 р.)	Гетьма Запорізького, що жертвував 2 000 зл. на Ставропігійське Львівське училище в 1620 році. Живопис виконаний з рисунку, що з'явився в «Кієвській старині» в 1885 році.
10	226	Портрет	Осидора Ольгердовича, званого також Любартовичем (+1449). Риси обличчя та вигляд голови нагадують Ягеллонів, а насамперед Сигізмунда Августа II.

Джерело: ЦДІА України у Львові, ф. 129. Львівський Ставропігійський інститут, поч. ХХ ст., оп. 2, спр. 748. Картотека експонатів музею. Т. I. Арк.167–174, 185, 190, 219.

Додаток ЕА

Вибірковий перелік пам'яток воєнно-історичного характеру Музею

Наукового товариства імені Шевченка княжої доби

н/п	інвентарний номер	назва, опис, означення і призначення речі	дата набуття	к-сть окремих предметів	місце (де знайдено, зроблено або вживано річ)	інше
1	23530	меч залізний довгий, з кільцем на рукоятці, знайдений у річці Буг (довжина 93 см)	-	1	с. Вигаданка пов. Володимир Волинський XI ст.	При ньому був ще залізний круглий шолом з черепом (головою) в ньому, який люди викинули назад у річку. Куплений в О. Цинкаловського
2	22427	топірець залізний бойовий з дуже розширеним лезом, покритий іржею (довжина 147 мм)	-	1	Зимне, повіт Володимир. Княжа доба. Волинь.	Дар О.Цинкаловського
3	24413	залізна сокира типу "Franciska", сильно поржавіла (довжина 165 мм).	-	1	Знайдена рибалками у р. Верещиця. Комарно пов. Будки. Княжа доба.	Дар Путиневича – учня гімназії (через проф. С. Гайдучка)
4	25491	залізна бойова сокира пізнього типу "Franciska" (довжина 19 см).	-	1	Викопана в місті при дорозі. Белз. Княжа доба.	Дар С. Гели
5	24912	залізна сокирка бойова з двома лезами (ширшим та вужчим), менше лезо ушкоджене (довжина 15 см)	-	1	Глинсько пов. Жовква. XIV ст.	Дар Я.Пастернака
6	25659	спис залізний, сильно поржавілий і трохи ушкоджений (довжина 265 мм)	-	1	Знайдений під час викорчовування дубового пенька у "Мошуровій долині". Крилос пов. Станіславів. Княжа доба	Дар невідомого селянина із Крилоса
7	26792	спис залізний заржавілий (довжина вістря 95 мм,	-	1	Липа пов. Дубно	Дар М.Островського

		продовження, що входило в дерево 78 мм, довжина 175 мм)				
8	23977	залізна стріла з довгою насадкою, знайдена з черепками глиняного посуду княжої доби	-	1	Потелич пов. Рава Руська. Княжа доба	Дар С. Гели
9	24135	стріли залізні з крильцями та довгою руркуватою насадкою, знайдені на городищі, сильно поржавілі (довжина 80 мм)	-	1	Зимно пов. Володимир Волинський. Княжа доба	Куплена в О. Цинкаловського за 10 злотих
10	24159	стріла залізна з крильцями і довгою руркуватою насадкою,	-	1	знайдена біля “Козацької Гори”. Псари пов. Рогатин. Княжа доба	знайдена біля “Козацької Гори”. Псари пов. Рогатин. Княжа доба
11	24575	стріла залізна, приблизно трикутна, трикутна у перерізі, (довжина 52 мм)	-	1	знайдена на горі Боник. Кременець. Княжа доба.	Дар О. Вітенка
12	24576	стріла залізна, листовидна, з черешком, (довжина 70 мм)	-	1	знайдена на горі Боник. Кременець. Княжа доба	Дар О. Вітенка
13	24708	залізна стріла з двома крильцями (довжина 63 мм)	-	1	знайдена під Золотим Током на полі “Керниця” Крилос. Княжа доба	Дар О. Мошури
14	24768	залізна стріла ромбовидна, знайдена “на качкові”(довжина 105 мм)	-	1	Крилос. Княжа доба	Дар зі збірки Л. Чачковського
15	26500	стріла залізна тригранна, татарська (найбільша товщина 12 мм, довжина 51 мм)			Княжа доба. Валява пов. Перемишль	Дар

Джерело: Музей Наукового Товариства ім. Шевченка. Інвентар VI–VIII.

Додаток ЕБ

Перелік пам'яток воєнно-історичного характеру, що надійшли до Музею

Наукового товариства імені Шевченка за 1936 р.

н/п	інвентарний номер	назва, опис, означення і призначення речі	дата набуття	к-сть окремих предметів	місце (де знайдено, зроблено або вживано річ)	інше
1	26029	Сокирка крем'яна двостінна, тонка, з тонким обухом, без жодних слідів гладження, 118мм (неоліт)	21. І. 1936 р.	1	Чудви пов. Костопіль	Павло Рудницький з Борівки (дар)
2	26030	Сокирка крем'яна двостінна, тонка, з ушкодженим обухом та гладженим лезом, 97 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
3	26031	Сокирка крем'яна двостінна, тонка, з гострим обухом та слабкими слідами гладження, 100 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
4	26032	Клин крем'яний двостінний тонкий, з гострим обухом та слідами гладження на лезі, 109 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
5	26033	Сокирка крем'яна двостінна, тонка, з тонким обухом та гладженим лезом, із смугастого матеріалу, 108мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
6	26034	Клин крем'яний, прямокутний в перекрою, цілий гладжений, 82 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
7	26035	Пилка крем'яна, яснопопеляста, висвічена (ціла), 94 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
8	26036	Лезо сокири крем'яної двостінної, грубої (більше), 75 мм (неоліт)	22. І. 1936 р.	1	- -	- -
9	26037	Лезо сокири крем'яної	- -	1	- -	- -

		двостінної, грубої (менше), 50 мм (неоліт)				
10	26038	Сокира крем'яна двостінна тонка, із гладженим, сильно визубленим лезом, 91 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
11	26039	Сокира крем'яна двостінна тонка, із гладженим, зовсім затупленим лезом, 74 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
12	26040	Половина крем'яної сокирки (без леза) двостінної тонкої, із слідами гладження, 84 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
13	26041	Половина крем'яної сокирки (без обуха) двостінної тонкої з гладженим лезом, 70 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
14	26042	Серп крем'яний, висвічений, досить визублений, з відбитим грубим кінцем (ручкою), 95 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
15	26043	Сокирка крем'яна у початковому обробленні без леза, 70 мм (неоліт)	25. I. 1936 р.	1	- -	- -
16	26044	Фрагменти більших крем'яних виробів (серпів та списів) (неоліт)	- -	4	- -	- -
17	26045	Відбивач крем'яний округлий, приблизно півкулистий, ф. 58*62 (неоліт)	- -	1	- -	- -
18	26046	Відбивач крем'яний малий, овальний та плескатий, зроблений мабуть із двостінної сокирки (сліди гладження), 45 * 56 мм (неоліт)	- -	1	Чудви п. Костопіль	Павло Рудницький з Борівки (дар)
19	26047	Фрагмент кам'яного проверченого топірця (половина від леза)	- -	1	- -	- -

		типу “Bootaxt”, довжина 83мм (енеоліт)				
20	26048	Половина подібного топірця, як попередній (від лез), 84 мм	- -	1	- -	- -
21	26052	Збірка різних військових світлин, 9*14, 1918 р.	- -	4	- -	інж. Іван Озаркевич
22	26066	Топірець мигдалевидний з кристалічної скали, неушкоджений, майже квадратний у перекрою, грані заокруглені, 45*48, довжина 103 мм (енеоліт)	5. П. 1936 р.	1	Кобиловолок и п. Тереховля	др. Василь Щурат (дар)
23	26069	Чоловік з мечем біля земської кулі – малюнок ? на рисунковому папері – оригінал ? до видань Винниченка у Чернівцях 1903 р., 127*162 мм	6. П. 1936 р.	1	Львів	дир. Пол. Дорошенко
24	26087	Серія видівок з участі українського Пласту у І Слов’янському з’їзді скавтів у Празі 1931 р., 9*14	13. П. 1936 р.	5	Прага	Тарас Нижанківський
25	26090	Збірка світлин групи українських паломників при складанні вінка на гробі невідомого жовніра у Римі (під проводом жертводавця), 17*22	19. П. 1936 р.	6	Рим	ет. Іван Бучко
26	26146	1) УСС перевозять колони через ріку в Пукалівцях 1915 р. 2) Запломбований поїзд “Вільна Україна”, 9,5*4,5	28. П. 1936 р.	2	Пукалівці	дар
27	26147	Воєнні фотографії: 1) Урядники Земського Союзу в Росії на румунському фронті, посередині галичанка українка ? (в білому плащі)	- -	3	Румунія Аджуд	дар

		2) група австрійських старшин, між якими Іван Зілінський 3) австрійський офіцер перед газовою атакою в стрілецьких ровах, 1916 р.				
28	26149	Портретові фотографії військові (?)	28.ІІ. 1936 р.	6	–	дар
29	26151	Групові фотографії ? з львівського пласту (?)	- -	4	Львів	дар
30	26152	Половина кам'яного топірця (від леза), знайдена при земляних роботах – північний тип з непомітно опущеним лезом, довж. 70 мм (енеоліт)	29. ІІ. 1936 р.	1	Борщовичі пов. Львів	Андрій Качор Львів, Різьбарська, 5 (дар)
31	26154	Ніж крем'яний великий з верхнього відщипку (сліди кори) зі сучком, з обох сторін патинований – знайдений на ниві “місто Кукирів”, довж. 152 мм (неоліт)	- -	1	Городище цетнар. пов. Бібрка	дир. Осип Сидір (дар)
32	26158	Збірка особистих пластових пам'яток жертводавця: ?, ?, ?, ?, ?, ?, ?, ?	- -	8	Львів	проф. Микола Колесса (дар)
33	26174	Серія фотографій з часів великої війни: ?, ?, ?, ?, ?, ?	5. ІІІ. 1936 р.	7	Гмінд, Відень, Бережани	др. Іван Німчук (дар)
34	26177	Серія пластових світлин різного формату, 1923 – 1930 рр.	- -	15	–	Іван Рудакевич (депозит)
35	26182	Сокирка крем'яна двостінна, груба, з гладженим лезом та зазначеним з одного боку перехватом, знайдене окремо, довж. 109 мм (неоліт)	6. ІІІ. 1936 р.	1	Вигаденка пов. Володимир-Волинськ	Ол. Цинкаловський (дар)
36	26191	Відзнака пластового слов'янського табору в Празі 1931 р. ?	7. ІІІ. 1936 р.	1	Прага	Іван Рудакевич (дар)
37	26192	Чеська пластова відзнака: на лілії щит з п'яною головою, 4*5	9. ІІІ. 1936 р.	2	–	- -

		Українська пластова відзнака: на лілії – тризуб, 3*5				
38	26232	Пластова лелія: на синьому тлі гаптована лелія перловою краскою, на тлі жовтого тризуба. Вгорі напис латинкою UKRAJINA. Носилося на рукаві при закордонних виступах, 1925 – 1926 рр.	16. III. 1936 р.	1	–	Осип Рудакевич (дар)
39	26233	Пластові пам'ятки – 10 шт. (????), 1926 – 1930 рр.	- -	10	У.С.Р., Львів	- -
40	26234	Острога залізна сильно поржавіла: поперечний перекрій каблука у виді плоского трикутника, колець 68 мм довгий, із зубатим кілочком, XV – XVII ст.	- -	1	Волинь	Ол. Цинкаловський (дар)
41	26242	Гравюра Галятовського з 1708 р., де зображений Мазепа ? (Бібліотека гр. Красінських у Варшаві), 61*48,5	19. III. 1936 р.	1	–	–
42	26244	Шпалери (папери з образками до наліплювання на стіни): 1) 3 історичні образи: Бій під Конотопом, в'їзд до Києва, ? перед мурами Царгороду; 2) з часів визвольної війни: перед походом, на Київ, після битви; 3) 3 портрети вождів: Вітовський, Петлюра, Омелянович-Павленко. Кружки обрамлення з трилистого орнаменту. Видавництво “Бойківщина”. 70*33	20. III. 1936 р.	3	Львів	ред. “Українські Вісті” (дар)
43	26246	Пластові фотографії: 1-3) Прогулянка на Маківку 17/ IX. 1921 р., 9*12; 4) ?, 6,5*12	- -	3	–	Микола Колесса (дар)

44	26247	DasPfanfinderbuch, підручник пластовий ?, видане в Мінхені 1909 р.. З пластової бібліотеки	- -	8	—	- -
45	26267	Романтичний гірський краєвид з військовою твердиною на передньому плані та цитаделлю на задньому плані, зроблений за допомогою наклеюваних текстур та витискаваних дерев. Техніка: акварель. На звороті напис чорнилом: ?????, 72*59 (59*45)	26. III. 1936 р.	1	Чехи	?усоловська Євгенія Львів, Тарновського, 14 (дар)
46	26274	Пластові відзнаки ?; 1) ?; 2 – 3) ?; 4) ?. Відзнаки гаптовані на сукні	- -	4	Львів	?
47	26275	Формуляр III пластового іспиту - ?	- -	1	- -	?
48	26276	Пластовий кален- дарик для молоді “Будь готовий” 1927 – 1928 рр.	- -	1	- -	?
49	26280	Стрілка крем’яна мікролітична, серцевидна, із сильно викресоною підставою, знайдена на неоліт. селищі, 20*10 мм (неоліт)	2. IV. 1936 р.	1	Висна п. Рогатин	Дмитро Лютий, богослов (дар)
50	26283	Знімки зі світової війни (італійський фронт): 1) Doberdo (окопи); 2) Gorifia (вулиця маскована), 9*12, 1916 – 1917 рр.	5. IV. 1936 р.	2	Італія	дир. Майка з Новосілок міських (дар)
51	26285	Екслібрис Катрі Гриневичової, робота Миколи Бутовича: лицар зі щитом та мечем, 8*11,5	6. IV. 1936 р.	1	—	др. Іван Кринякевич (дар)
52	26334	Пилка серповата крем’яна дещовигнута, знайдена на полі під лісом при оранні, найбільша ширина 26	23. IV. 1936 р.	1	Любешка Волохова п. Бібрка	Мащак Степан (дар)

		мм, довж. 104 мм (неоліт)				
53	26335	Лезо залізної сокири з відбитим обухом, сильно заржавіле типу Franciska, виоране на полі, ширина леза 131 мм, довж. 149 мм (княжа)	- -	1	Буськ над рікою Рокишною	Тарас Гуцалюк (дар)
54	26344	Прапорець пластового гуртка “Сокіл” зі жовтого кольору, обрамований попелюстим кльотом у формі рівнораменного трикутника з вигаптованим написом синім шовком: “Ів. Б.” з лучами в острому розі, на горі “Сокіл”, посередині чорногаптований сокіл нальоту, а на долі “Гурток укр. пл-нів”; на обороті вишитий хрестиковою технікою синім і білим шовком тризуб з лелійкою посередині, в долі червоним шовком вишитий ріжок сонця з промінням, а в острому розі синім шовком напис “СКОБ”, довж. 44 мм, шир. 26 мм, до 1927 р.	24. IV. 1936 р.	1	Александрія, пов. Рівне	Теодозій Довгалюк (дар)
55	26345	Подібний прапорець пласт. гуртка “Болотяні чорти” з чорного сукна обрамований попелястим кльотом з вигаптов. нап. “Ів.Б.” синім шовком в розі, вгорі червоним і жовтим шовком “Болотяні чорти”, посередині попелястим, червоним, жовтим і синім вигаптов. голова	- -	1	- -	- -

		болот. чорта, в долі нап.: “Гурток укр. ст. пл-нів”, на обороті на жовтому щитику з кльоту синім і червоним вигапт. тризуб з лелійкою, в розі синім і жовтим “СКОБ”, довж. 42мм, шир. 24 мм, до 1927 р.				
56	26346	Прапор першенства, що його одержав 61 пласт. курінь ім. Ів. Богуна в Олександрії на пластовій стрічі 19. VIII. 1927 р. в Олександрії, зі зеленого кльоту з нашитим і гаптованим зі жовтого і помаранчевого кльоту тризубом з лелійкою посередині і написом в долі “Першим!”, довж. 98 мм, шир. 68 мм	- -	1	- -	- -
57	26348	Топорець діабазовий цілий вигладжений зі звуженим, а на кінці розклепанним обухом, ширина черевця (найгрубішого місця) 61 мм, лева 46 мм, обуха 35 мм, довж. 134 мм (бронз. в.)	27. IV. 1936 р.	1	Комарно п. Рудки I могила	3 археологічних розкопок Др. Ярослава Пастернака
58	26349	Сокирка крем'яна прямокутної форми з вигладженим лезом, звужена при обусі, ширина лева 62 мм, обуха 31 мм, довж. 148 мм	- -	1	- -	- -
59	26364	Різак крем'яний слабо ретушований, довж. 11 мм, шир. 3,5 мм (енеоліт)	29. IV. 1936 р.	1	Волосів п. Надвірна	Сумик Богдан (дар)
60	26370	Ніж бронзовий есовато вигнутий, з ритим орнаментом на хребті	30. IV. 1936 р.	1	Шумляни пов. Підгайці	о. Микола Старух (дар)

		ножа, з вузькою рукояткою з 3-ма дірками, у двох з них бронзові цвяшки, а середня дірка вільна, довжина вістря з обламаним кінцем 16 мм, рукоятки 6мм, знайдений у верхній глині у каменоломні біля гр. кат. приходства, шир. вістря посередині 27 мм, по краях 6мм і 17 мм, рукоятки 6 мм, довж. 22 мм (гальшт.)				
61	26388	Фото-кліші: 1) Захист для військових сиріт в Збройських 1916 р.; 2) Отаман др. Михайло Волошка 1915 – 1918 рр.; 3) Українські делегати на мир до Береста, перед явірцем у Львові (Любченко й інші); 4 – 5) Полонені старшини українці з російської армії за часів Керенського, у Львові перед гостинницею. 9*12	4. V. 1936 р.	5	Зброїско Львів	інж. Іван Озоркевич через п. Волинця
62	26389	Фото-кліші: 1) УСС члени театру Бесіди у Львові; 2) Вулична збірка у Львові (Збудовська ? УСС-ови відзнаку); 3) УСС, які вернули з полону; 4) Збірна станиця УСС у Львові (комітет)	- -	4	- -	- -
63	26390	Маніфестація на Берестейський мир у Львові: 1 – 2) УСС в поході; 3) шкільні діти в поході; 4 – 5) пластуни перед	- -	7	- -	- -

		походки (збірка) і пластуни в поході; 6) промова з дому Лисянка; 7) кінні бандерії				
64	26392	Пам'яткова листівка у 10-тиліття смерті отамана Симона Петлюри. Портрет С.Петлюри, ?, роб. Петро Холодний. Видання: Укр. Управи ВУО в Рівному	- -	1	Рівне	Федір Рудко (дар)
65	26393	Сокирка з сірого білоцяткованого кременя плоска з гладженим тільки лезом, довж. 82мм, ширина леза 43мм (неоліт)	5. V. 1936 р.	1	Глуховичі п. Львів	Банах, уч. гімназ. (дар)
66	26399	Знаки видавців: 1) До побіди! На скарб укр. січов. стрільців, 1914; 2) На охорону воєнних могил, 1914 – 1918 рр.	6. V. 1936 р.	2	–	др. Іван Кринякович (дар)
67	26425	Топорець кам'яний гладжений з коротким лезом яйцевидної форми, знайдена при оранні восени 1935 р. на горі “Погоріла” 60 мм, довж. 90 мм (неоліт)	14. V. 1936 р.	1	Протеси п. Жидачів	Гарасим Василь управ. школи (дар)
68	26429	Сокирка слабо гладжена зі сильним ретушом з білого із синім відтінком каменя, найдена на полі “Широка”, довж. 130 мм, шир. леза 50 мм (неоліт)	18. V. 1936 р.	1	Почапів, п. Золочів поч. Білий Камінь	Почапський Ярослав (дар)
69	26430	Ножик бронзовий 70 мм довгий 13мм широкий з вузенькою короткою 20 мм рукояттю (висоцька к.) Ножик залізний сильно заржавілий, довгий 90 мм, 13мм	- -	2	- -	- -

		широкий, з вузькою 32 мм рукояттю. Два знайдені на полі "Вигін"				
70	26431	Знаряддя крем'яне, знайдене на пісковій надмі "Дубина" в 1934 – 1935 рр.: 1) Гострий кінець – закінчення списау вигляді гострого стіжка-піраміди з біло-сиватого кременя, 40*25 мм (ядрище) (неоліт); 2) Ніж-скробач з обломаним кінцем прямокутної форми при сучку звужений з сіро-жовтого кременя, 62*37 мм (неоліт); 3) Ніж-скробач у виді видовженого прямокутника з сивого кременя з обламаним кінцем, 69*19 мм (неоліт); 4) Скробачок-ніж подовгастий дещо скривлений з темно-сивого кременя, 50*15мм (неоліт); 5) Прясличка – пацьорка з проверченою діркою з випаленої глини довж. 35 мм, діаметр 31 мм (висоцька); 6) кулька округла з випаленої глини, діаметр 19 мм (викоцька); 7) Ніж серповидний залізний, вищерблений заржавілий, з вузькою короткою рукояткою, 81*11мм (висоцька); 8) Стрілка залізна заржавіла, як закінчення стріли до	- -	8	- -	- -

		лука, довж. 61 мм, діаметр 11 мм (княжа)				
71	26433	Знаряддя кремінне, знайдене на надмі пісковій “Дубина” в 1934 – 1935 рр. (неоліт): 1 – 2) стрілки мікролітичні, 27*11 мм і 22*10мм; 3) скребачок мікролітичний, 21*9 мм; 4) перстенець бронзовий з одного дротика, діаметр 16 мм	20. V. 1936 р.	4	- -	- -
72	26462	Шабля старшинська з піхвою понікельована з портопе з ініціалом “К” проста, бувша власність Івана Левицького, замученого більшовиками, довжина шаблі 98см, піхви 83,5 см (1914 – 1920 рр.)	12. VI. 1936 р.	1	–	Олекс. Вітковицький (дар)
73	26463	Шабля така сама, дещо викривлена бувша власність Івана Левицького стриєчного брата, довж. піхви 85 см, довжина шаблі 100 см	- -	1	- -	- -
74	26464	Ножик крем’яний (неоліт)	- -	1	с. Глуховичі п. Львів	Банах уч. школи (дар)
75	26483	Збірка видівок, виданих Боевою Управою УСС у Відні (дублети) (1914 – 1918 рр.)	19. VI. 1936 р.	63	–	Теодозій Гогощ Борислав, Костюшка, 123 (дар)
76	26488	Топорець пісківцевий з круглявим звуженим обухом, знайдений в урочиську “Дюхтяниці” при орці поля, довж. 87 мм	- -	1	Білосток пов. Луцьк	Антін Коновалюк із Білостоку (дар)

		(енеоліт)				
77	26489	Ніж-багнет залізний з залізною рукояттю дещо заржавілий односічний, знайдений на давньому ? з часів Яна III Собеського, довж. ножа 30, а рукояті 13 см, довж. 44 см (XVII ст.)	20. VI. 1936 р.	1	Комарно	Дам'ян Ліщинський (дар)
78	26491	Грамота на орден Залізного Хреста ч. 2 за зимовий похід і бої на ім'я Тютюник Юрко, командир кийвської дивізії – видана Орденовою Радою У.Н.Р., 33*45 (1919 – 1920 рр.)	22. VI. 1936 р.	1	Україна	Знайдено без числа
79	26492	Фрагмент топірця діабазового з захованою майже половиною проверченого отвора, фрагмент становить більше як ¼ цілоти (енеоліт)	24. VI. 1936 р.	1	Запитів п. Львів	Теодор Пилявка богослов II р. (дар)
80	26500	Стрілка залізна тригранна татарська, знайдена на полі, grubinb найш. 12мм, довж. 51 мм (княжа)	25. VI. 1936 р.	1	Валява п. Перемишль	дар
81	26528	Проекти на пластовий прапор для V Пластового куреня при першій державній гімназії в Стрию. Виконав проф. Костирко	4. IX. 1936 р.	2	Стрий	Микола Марковський (дар)
82	26531	Обух мідяного топірця однобокого з половиною великого отвору, з шорсткою поверхнею, знайдений на стоянці з мальованою керамікою на високій терасі, шир. обуха 32 мм, найб. grub. 47 мм, довж. 55 мм	7. IX. 1936 р.	1	Росохач пов. Чортків	Др. Юрій Полянський (дар)

		(Вч. I)				
83	26532	Сокирка зі “звітрілого кременя” жовтого, гладжена, із залишками кори, майже прямокутної форми, зі знищеним лезом і обухом, найб. груб. 42 мм, шир. леза 48 мм, шир. леза 32 мм, знайдена на стоянці з мальованою керамікою на високій терасі, довж. 100 мм	- -	1	- -	- -
84	26533	Фрагмент пилючки кварцетової, шир. 16 мм, знайдена на стоянці з мальованою керамікою на високій терасі, довж. 25 мм	- -	1	- -	- -
85	26536	Стрілка крем'яна із вгнутою підставою, защерблювана з обох сторін по цілій поверхні, з обламаним кінцем, знайдена на стоянці з мальованою керамікою на високій терасі, 22*18 мм	- -	1	- -	- -
86	26540	1) Пресова квартира Уга в Кам'янці, 1919 р; 2) Галицькі емігранти в ? 1921р.	- -	2	Кам'янка	др. Василь Пачовський (дар)
87	26541	Василь Пачовський як четар УГА: редактор час. “Стрілець”, 1919р.	- -	1	—	- -
88	26542	Табір у Вецлярі: 1) Прапор Синьожупанців; 2) Синьожупанці перед виїздом на Україну; укр. офіц. з Пачовським і Кордубою, 1916 – 1918 рр.	- -	2	Вецляр	- -
89	26543	Табір укр. в Йозефові, 1923 р.	- -	2	Йозефів	- -

90	26544	Табір у Фрейштадті: 1) група полонених; 2) табірний маляр; 3) бандурист Щербина; 4) табірний театр; 5) просвітний виділ	- -	5	Фрейштадт	- -
91	26545	Групова фотограф. учеників з др. В.Пачовським – актори й автор “Сх. укр. ночі”. Лежить Дмитро Вітовський, уч. VIII кл., 1906р., 16*13	- -	1	Станіславів	- -
92	26546	О. Анатоль Богдан Базилевич, сотник-духовник УСС, 1918 р.	- -	1	Пісочна	о. Анатоль Базилевич (Вікторів) (дар)
93	26551	Телефонічний “Unterstand” з часів світової війни на італ. фронті, 1914 – 1917 рр.	- -	1	–	др. Чайковський (Сокаль) (дар)
94	26552	Укр. дітвора з Волині в таборі воєнних виселенців коло Зальцбурга ? сцени з дитячих літ Шевченка, 8*9, 1918 р.	- -	3	Нідеральм	Скибінський Іван (Глиняни) (дар)
95	26553	Бараки в Нідеральм: 1) Аркан; 2 – 3) Стрілецький Великдень; 4) Йордан у Відні 1915 р.	- -	4	Відень	- -
96	26555	Клинок з попелястого кременя з гладженими обома ширшими боками, прямокутний в перекрою, знайдений на селищі нордійської культури – найб. груб. 16 мм, шир. леза 27 мм, обуха 20 мм, дов. 68 мм	8. IX. 1936 р.	1	Гора, пов. Сокаль	о. М. Кохалевич (дар)
97	26556	Стрілка трикутної форми із за- щербленими лиш боками з попелястого кременя зі слідами	- -	1	- -	- -

		кори, знайдена на селищі нордійської культури, 32*20 мм				
98	26557	Ножик залізний заржавілий, знайдений на "Клименщині", 122*12 мм (княжа)	- -	1	Белз	др. Яр. Пастернак
99	26563	Сокирка крем'яна двостінна у недокінченій обробці, лиш згруба оббивана, дов. 78 мм (неоліт)	9. IX. 1936 р.	1	Прусинів п. Сокаль	о. М. Кохалевич із Сокаля (дар)
100	26564	Половина двостінної тонкої сокирки крем'яної з гладженням, вищербленим лезом та слідами кори обабіч, довж. 52 мм	- -	1	- -	- -
101	26571	Лезо від сокирки (?) із жовтавого сирівця, 50*57 мм	- -	1	- -	- -
102	26584	Кліші з часів світової війни ??????????, 8*12, 1917 р.	10. IX. 1936 р.	10	???????????	Збигнів Кацнер (дар)
103	26607	Військові світлини: табір у Йозефові: 1) Великдень; 2 – 4) ?; 5) Великдень; 6) Старшини УГА; 7) гімназія; 8) ?; 9 – 10) барак	16. IX. 1936 р.	10	Йозефів	Мигович Петро (дар)
104	26608	Портретові світлини: 1) Романишин; 2) ген. Кравс 1920, 1922 р.	- -	2	–	- -
105	26609	Військові світлини. Табір у Ліберці: 1) гет. Брименський; 2) VII бригада УГА; 3) VIII бригада УГА; 4 – 5) театральна секція; 6) бараки; 7) в кімнаті сотн. Козака; 8) йдуть на збірку; 9) проби в театрі; 10) Ліберець,	- -	10	Ліберець	- -

		1920 – 1921 рр.				
106	26614	Історичні світлини з табору інтернованих ????????????	17. IX. 1936 р.	13	–	Уляна Сітницька
107	26622	Папіросниця на цигари віськова шкіряна зеленої краски з нікелевим окуттям, з прикріпленим щитиком з австр. Орлом на верзу і німецьким написом внутрі, 1905 р.	19. IX. 1936 р.	1	?	Др. Б. Барвінський (дар)
108	26623	Пилка крем'яна легко вгнута, кругом ретушована, ?, 130 мм довж. (неоліт)	- -	1	Молодиньче п. Бібрка	о. Микола Дереш парох Молодинча (дар)
109	26624	Сокирка крем'яна, прямокутна в перекрою, з гладженими ширшими боками та скісно стятим лезом, ширина леза 40 мм, найбільша грубінь 22 мм, довж 82 мм	- -	1	- -	- -
110	26625	Двобочка пилка крем'яна з обретушованим робочим кінцем на спосіб скребачки, зроблене з відщипку зі сучком, покритого зверху корою, шир. 25 мм, довж. 90 мм	- -	1	- -	- -
111	26627	Різак крем'яний з відщипку зі сучком (?), довж. 105 мм	23. IX. 1936 р.	1	- -	- -
112	26629	Різак крем'яний з відщипку трикутного в перекрою – по боках сліди вживання, кінець робочий ?, 84 мм	- -	1	- -	- -
113	26630	Різак крем'яний з відщипку трикутного в перекрою – робочий кінець заокруглений ретушою, 59 мм	- -	1	- -	- -

114	26631	Різак крем'яний з відщипку трикутного в перекрою – зверху останок кори, боками сліди вживання, 71 мм	- -	1	- -	- -
115	26633	Різак крем'яний з відщипка зі сучком, трапезового в перекрою – сліди вживання, 74 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
116	26634	Різак крем'яний з відщипка без сучка, трапезового в перекрою, 65 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
117	26635	Різак крем'яний, подібний до попереднього, 57 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
118	26636	Стрілка крем'яна трикутна із вгнутою підставою, 24 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
119	26637	Стрілка крем'яна трикутна (недокінчена), 34 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
120	26638	Різачок крем'яний із плоским хребтом, 42 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
121	26639	Різачок крем'яний із відщипку зі сучком, 31 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
122	26643	Дві австрійські військові медалі-дублети	- -	2	- -	- -
123	26644	Портретові фотографія ? Михайло Петрицький, розстріляний більшовиками (1920 ?)	- -	1	–	Ярослав Сморух (дар)
124	26655	Zbiorkartzywnosciowyc hwydanychmieszkaneo	1. X. 1936 p.	1	Варшава	Museum Narodowe

		m M. St. Warszawywczasiewielki ejwojnyeuropijskiej 1914 – 1921; 234 карт різнокольорових на 46 листочках; оправлене в полотно				Варшава (дар)
125	26658	Медаля пам'яткова сербська в річницю битви на Косовому полі, діагональ 35 мм, 1912 р.	- -	1	Сербія	Пилипець Гриць Львів (дар)
126	26660	Прапор ... філії т-ва Сокіл в Ходорові ..., 146*130, 1911 р.	3. X. 1936 р.	1	Ходорів	...
127	26663	Малюнок аквареллю, що представляє бій військ УНР з більшовиками під Сідоровом, п. Гусятин в 1920р., роботи Перфецького; за шклом в золочених рамах, 40,5*57,5 (46*62,5) см	9. X. 1936 р.	1	Львів	Червона Калина (дар)
128	26664	Рисунок, що представляє військовий обоз у сніговій заметілі, роботи І. Іванця; за шклом у рамках; походить з 1916 р., 45,5*26 (57*41)см	- -	1	- -	- -
129	26672	Сокирка приблизно прямокутна в перекрою (грані заокруглені) із легкого матеріалу (?) гладжена по цілій поверхні, 93 мм (неоліт)	12. X. 1936 р.	1	Звенигород п. Бібрка	дир. Прудивус із Звенигорода (дар)
130	26673	Др. Назарук (старший досвідник УСС) та Станіслав Левилький (досвідник УСС) – фот. Іван Озаркевич, 1915р.	- -	1	–	Бібліотека НТШ (дар)
131	26683	Образ олійний, що представляє атаку	15. X. 1936 р.	1	Львів	“Червона Калина” від

		придніпрянської кінноти, роботи Леоніда Перфецького, у золотих рамах: представляє бій під Вознесенським 1920 р., 70*57 (83*70) см				Молодої Громади
132	26684	Прапор української чорноморської фльоти: на білому полі шовковому нашитий синій хрест, вгорі у лівому розі нашитий синьо-жовтий прапорчик з нашитим золотим тризубом з галопу; матеріал: т.зв. ліонський шовк, 197*132 см 1936 р.	- -	1	—	Студ. Клуб Р. III. ім. П. Могили у Львові
133	26685	Вістря списа крем'яне, довж. 99 мм (неоліт)	- -	1	Канада	Мих. Стечишин (дар)
134	26686	Вістря списа крем'яне, довж. 105 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
135	26687	Вістря списа крем'яне, довж. 87 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
136	26688	Вістря списа крем'яне, довж. 81 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
137	26693	Спис крем'яний малий, 79 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
138	26694	Спис крем'яний малий, 62 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
139	26695	Стрілка крем'яна довга, 64 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
140	26696	Стрілка крем'яна, 43 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
141	26697	Стрілка крем'яна, 37 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -

142	26698	Стрілка крем'яна, 39 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
143	26699	Стрілка крем'яна, 41 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
144	26700	Стрілка крем'яна, 52 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
145	26701	Стрілка крем'яна, 36 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
146	26702	Стрілка крем'яна, 35 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
147	26703	Стрілка крем'яна, 29 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
148	26704	Стрілка крем'яна, 29 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
149	26705	Стрілка крем'яна, 25 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
150	26706	Стрілка крем'яна, 25 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
151	26707	Стрілка крем'яна, 21 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
152	26708	Стрілка крем'яна, 20 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
153	26709	Стрілка крем'яна, 18 мм	- -	1	- -	- -
154	26710	Стрілка крем'яна більша у початковому обробленні, 52 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
155	26714	Різак крем'яний, 67 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
156	26716	Фрагмент списа крем'яного, 42 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
157	26717	Фрагмент списа крем'яного, 46 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -

158	26720	Сокирка крем'яна двостінна із смугастого сирівця, з гладженим тільки лезом, звужена при обусі, шир. лева 55 мм, з урочища на Горах, довж. 96 мм (неоліт)	22. X. 1936 р.	1	Листвин п. Дубно	М. Островський Липа, п. Дубно
159	26725	Сокирка крем'яна з сивавого сирівця, з широким лезом, звужена до обуха, місцями гладжена, зі знищеним лезом двостінна тонка, з уроч. Ліски; шир. лева 48 мм, довж. 113 мм (неоліт)	- -	1	Нарасв п. Дубно	- -
160	26726	Сокирка крем'яна прямокутна в перекрою, з темного сирівця, довга, звужена до лева, зі стятим обухом, грубо оброблена, з уроч. На горах, довж. 134 мм, найб. груб. 40 мм	- -	1	Листвин п. Дубно	- -
161	26727	Різак крем'яний, з лискучого темного сирівця, остро закінчений; з урочища Вітровщина, довж. 61 мм	- -	1	Липа п. Дубно	- -
162	26737	Сокирка крем'яна прямокутна в перекрою, звужена до обуха, в більшій частині до лева гладжена, з вищербленим дещо лезом, з темно-сивого сирівця, шир. лева 40 мм; з уроч. на Горах, довж. 109 мм	- -	1	Листвин п. Дубно	- -
163	26741	Спис крем'яний двостінний, сочковидний, звужений по двох	- -	1	Липа п. Дубно	- -

		кінцях, з темно сивого сирівця, найб. шир. 41 мм, з уроч. Долини, довж. 113 мм				
164	26742	Різачок крем'яний пошинований з обломаним кінцем, шир. 18 мм; з поля Сем. Клочка; трикутний в перекрою, довж. 74 мм (неоліт)	24. X. 1936 р.	1	Острів п. Дубно	- -
165	26743	Сокирка крем'яна двостінна, з гладженим тільки лезом, звужена до обуха, з темно сивого сирівця, шир. леза 38 мм, з уроч. коло Лісничівки, довж. 104 мм (неоліт)	- -	1	Нарасв п. Дубно	- -
166	26745	Сокирка крем'яна двостінна, з гладженим тільки лезом, звужена до обуха, з темно сивого сирівця, шир. леза 27 мм, з уроч. Ліски, довж. 90 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
167	26747	Сокирка крем'янадвостінна сочковидна в перекрою, з гладженим дещо, але оббитим лезом, звужена до обуха, з темно сивого сирівця, шир. леза 52 мм, з уроч. Ліски, довж. 125 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
168	26749	Різачок крем'яний серповидний з сивого сирівця, шир. 26 мм, з уроч. Сад, довж. 98 мм (неоліт)	- -	1	Липа п. Дубно	- -
169	26750	Сокирка крем'яна двостінна, з обломаним обухом, зі	- -	1	Листвин п. Дубно	- -

		смугастого сирівця, шир. лева 45 мм, з садиби Вороніна, довж. 86 мм (неоліт)				
170	26752	Сокирка крем'яна двостінна, пошинована, з гладженим лезом, звужена до обуха, шир. леза 31 мм, довж. 114 мм (неоліт)	- -	1	Острів п. Дубно	- -
171	26753	Сокирка крем'яна, прямокутна в перекрою, з гладженим лезом, звужена до обуха, зі смугастого сирівця, шир. лева 34 мм, з садиби Вороніна, довж. 94 мм (неоліт)	- -	1	Листвин п. Дубно	- -
172	26756	Різак крем'яний двостінний, з темно сивого сирівця, шир. 33 мм, з уроч. Залісся, довж. 100 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
173	26757	Сокирка крем'яна двостінна, з гладженим тільки лезом, з темно сивого сирівця з жовтими плямами, шир. лева 34 мм, з уроч. коло Лісничовки, довж. 77 мм (неоліт)	- -	1	Нараєв п. Дубно	- -
174	26758	Сокирка крем'яна прямокутна в перекрою, з гладженим лезом, звужена до обуха, з ясно сивого сирівця, шир. лева 36 мм, з уроч. Долина, довж. 104 мм (неоліт)	- -	1	Липа п. Дубно	- -
175	26763	Спис крем'яний сочковидний, з темно	- -	1	Нараєв п. Дубно	- -

		сивого сирівця, шир. 43 мм, з уроч. Ліски, довж. 105 мм (неоліт)				
176	26767	Сокирка кам'яна прямокутна в перекрою, шир. лева 35 мм, з уроч. Мокрищина, довж. 86 мм (неоліт)	- -	1	Липа п. Дубно	- -
177	26768	Сокирка крем'яна, двостінна, з гладженим лезом, звужена до обуха, який є майже гостро закінчений, зі смугастого темного сирівця, шир. лева 53 мм, з уроч. Ліски, довж. 152 мм (неоліт)	- -	1	Нараєв п. Дубно	- -
178	26772	Сокирка кам'яна двостінна, звужена до обуха, шир. лева 46 мм, з поля під лісом Мацка, довж. 89 мм (неоліт)	- -	1	Мірогоща п. Дубно	- -
179	26774	Сокирка крем'яна, прямокутна в перекрою, зі сивого сирівця, шир. лева 30 мм, з уроч. Садки, довж. 83 мм (неоліт)	- -	1	Нараєв п. Дубно	- -
180	26777	Відщипок-різак залусканий, з темно сивого сирівця, шир. лева 26 мм, з уроч. Вітровщина, довж. 78 мм (неоліт)	- -	1	Липа п. Дубно	- -
181	26778	Різак серповидний крем'яний, з останками кори, з сирого сирівця, шир. 40 мм, з уроч. Сад	- -	1	- -	- -

		(неоліт)				
182	26783	Сокирка крем'яна двостінна, звужена до обуха, з оббитим лезом, з ясно сивого сирівця, шир. 65 мм, з уроч. Ліски, довж. 107 мм (неоліт)	27. X. 1936 р.	1	Нараєв п. Дубно	- -
183	26787	Знаряд крем'яний (скребачка, сокирка ?) трикутничкової форми, з останками кори, з темного сирівця, шир. 70 мм, довж. 82 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
184	26788	Сокирка крем'яна двостінна, звужена до обуха, з гладженим лезом, зі смугастого сирівця, шир. лева 52 мм, з уроч. Ліски, довж. 113 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
185	26790	Сокирка крем'яна, прямокутна в перекрою, з гладженим лезом, звужена до обуха, зі смугастого сирівця, шир. лева 43 мм, довж. 90 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
186	26792	Спис залізний, заржавілий, довж. вістря 95 мм, продовження, що виходило в дерево 78 мм, довж. 175 мм (княжа)	- -	1	Липа п. Дубно	- -
187	26793	Стріла залізна заржавіла, з вищербленим дещо вістрям, ромбової форми, з розкопаної могили, довж. 88 мм (княжа)	- -	1	Гурби п. Здолбунів	- -

188	26806	Ремінь військовий без пряжки, 45 мм широкий, довж. 94 см	26. X. 1936 р.	1	–	др. Любомир Мокарушка (дар)
189	26807	Військовий ремінь, 50 мм широкий, довж. 92 см	- -	1	–	інж. Микола Бонковський (дар)
190	26808	Військовий ремінь, 43 мм широкий, довж. 113 см	- -	1	–	інж. Андрій Палій (дар)
191	26809	Залізні остроги з ременями	- -	2	–	- -
192	26839	Фотографія: УСС, сотня II, Романа Сушка, курін I; декоровані медалями хоробрости за бої 1 – 6. XI. 1915 р. над Стрипою	2. XI. 1936 р.	1	–	Михайло Островерха (дар)
193	26842	Графіка: обгортка роботи Миколи Бутовича, - ??? “Великий гетьман” (жовта й чорна краска), 36*23	- -	1	–	Володимир Дорошенко (дар)
194	26855	Пилка крем'яна, з обох боків по цілій поверхні защерблювана, виорана в урочиську “Коло села”, довж 158 мм (неоліт)	4. XI. 1936 р.	1	с. Сеймарка п. Луцьк	Антін Коновалюк з Білостоку (дар)
195	26856	Фрагмент крем'яного списа, защерблюваний з обох боків по цілій поверхні, виораний на полі, довж. 93 мм (неоліт)	- -	1	с. Білосток п. Луцьк	- -
196	26857	Крем'яна сокирка двостінна, груба, із слідами гладження на лезі та обуху (лезо сильно висвічене), виоране в урочиську “Полина гора”, довж. 88 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
197	26858	Стрілка крем'яна, листовидна з	- -	1	- -	- -

		черешком, виорана в урочиську “Дюхтяниця”, довж. 21 мм (неоліт)				
198	26863	Стрілка залізна, листовидна з довгим черешком та перстенцем при його посаді, довж. 103 мм (княжа доба)	- -	1	Звенигород п. Бібрка	дир. Прудивус (дар)
199	26885	Фрагмент топірця кам'яного від обуха, знайдений на полі, (енеоліт)	10. XI. 1936 р	1	Скварява Нова п. Жовква	Климко Мик. дир.
200	26887	Відщипок крем'яний (ніж ?) обломаний, тонкий (о.Навроцький) (неоліт)	- -	1	Поточиська п. Городенка	М.Мельничук
201	26888	Різак серповидний крем'яний, довгий з темно сивого сирівця, шир. 45 мм, довж. 161 мм (неоліт)	11. XI. 1936 р.	1	Дуліби п. Бібрка	Мих. Мельничук (від о. Прийми) (дар)
202	26889	Сокирка крем'яна двостінна, звужена до обуха, з цяткованого сирівця, шир. 38 мм, довж. 93 мм (неоліт)	- -	1	Отиневичі п. Бібрка	- -
203	26931	Фотографія: отаман Симон Петлюра у товаристві Йосифа Пільсудського, 8*10,5	16. XI. 1936 р.	1	–	дар
204	26935	Вістря на спис крем'яне, мале, залусковане з усіх сторін по цілій поверхні, виоране з глибини ½ метра в уроч. “Поляна Гора”, довж. 60 мм (неоліт)	17. XI. 1936 р.	1	Білосток п. Луцьк	Ант. Коновалюк з Білостоку (дар)
205	26936	Стрілка крем'яна, недокінчена, із заретушованими боками обома, знайдена з попереднім,	- -	1	- -	- -

		довж. 30 мм (неоліт)				
206	26938	Фрагмент топірця діоритового, фасетованого, з половиною діри на топорище, знайдений в уроч. “Короткі Лужки”, довж. 75 мм (норд. культ.)	- -	1	- -	- -
207	26939	Фрагмент топірця кам’яного (від обуха), знайдений в уроч. “Поляна Гора”, довж. 33 мм (енеоліт)	- -	1	- -	- -
208	26955	Збірка недокінчених більших виробів крем’яних, 1 – 2 пилки, 3 – 5 вістря на спис або двостінні сокирки, 6 шкребачка (неоліт)	20. XI. 1936 р.	6	Сапанів п. Крем’янець	Цинкаловські й Олександр (дар)
209	26964	Сокирка крем’яна двостінна, тонка, у початковому обробленні (ще не гладжена), із смугастого сирівця. Знайдена окремо, довж. 155 мм (неоліт)	23. XI. 1936 р.	1	Тростянець п. Дубно	- -
210	26965	Кинджал крем’яний з обломаним вістря та трохи виробленою ручкою, знайдений одинцем, довж. 125 мм (неоліт)	- -	1	Грядки п. Дубно	- -
211	26967	Сокирка крем’яна двостінна тонка, зі слідами гладження на лезі та мабуть відбитим обухом (досить коротка). Знайдена одинцем. Довж. 74 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
212	26968	Сокирка крем’яна двостінна тонка зі слідами гладження на	- -	1	- -	- -

		лезі, горішня частина мабуть умисно звужена. Знайдена одинцем. Довж. 82 мм (неоліт)				
213	26969	Фрагмент крем'яного кинджала (вістря), знайдений окремо, Довж. 51 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
214	26991	Фрагмент топірця кам'яного 1 половина вздовж, знайдений під лісом (енеолыт)	30. XI. 1936 р.	1	Скварява Нова	Климко Мик. дир. (дар)
215	26998	Сокирка крем'яна двостінна, тонка, із гладженим повищерблюваним лезом. Знайдена на полі "Ліс". Шир. леза 48 мм, довж. 80 мм (неоліт)	2. XII. 1936 р.	1	Милошовичі п. Львів	інж. Омелян Винар (дар)
216	27016	Фотографії: Петлюра та Пилсудський на залізничній станції серед українських та польських старшин, 9*12	11. XII. 1936 р.	2	—	—
217	27017	Портопе старшинське ? Осипа Яримовича з УСС, що згинув під Конюхами, довж. 47 см, 1919 р.	- -	1	—	др. Августин Луцький лікар у Луці біля Самбора (дар)
218	27021	Збірка крем'яних відщепів великих, приладжених до виробу переважно ножів	14. XII. 1936 р.	34	с. Бодаки п. Дубно	Олександр Цинкаловський (дар)
219	27028	Фрагмент крем'яної двостінної сокирки тонкої (бракує леза), довж. 80 мм (неоліт)	16. XII. 1936 р.	1	с. Сапанів п. Крем'янець	- -
220	27029	Сокирка крем'яна прямокутна в перекрою у початковому обробленні,	- -	1	- -	- -

		довж. 82 мм (неоліт)				
221	27030	Фрагмент великого крем'яного кинджалу, без ручки, довж. 96 мм (неоліт)	16. XII. 1936 р.	1	с. Сапанів п. Крем'янець	Олександр Цинкаловський (дар)
222	27031	Фрагмент великого крем'яного кинджалу, без леза, довж. 104 мм (неоліт)	- -	1	- -	- -
223	27035	Тризуб виконаний з ? скісно нашиваних кусочків золотої грубої нитки - байорку	- -	1	—	Іван Вислоцький (дар)
224	27036	Військова відзнака, яку пришивається на рукав: кусок золотої тасьми, зігнений під прямим кутом	- -	1	—	- -
225	—	Бончок металевий з тризубом на чорному тлі	- -	1	—	- -
226	27053	Рисунки козацької зброї для енциклопедії	18. XII. 1036 р.	5	—	др. Ігор Федів (дар)
227	27072	Кістяна ручка від ножики залізного. На зовнішній стороні орнаментована чертками, що схрещуються, вгорі при кілочку. Знайдено на "Валах", довж. 92 мм (княжа)	26. XII. 1936 р.	1	Звенигород	Прудивус Іван упр. школи у Звенигороді (дар)
228	27082	Фотографії: 1 – 3) Служба Божа на фронті в Італії. Править польовий священик о.Макарій Каровець; 4)Група військових на вулиці – між ними о. Каровець; 5 – 6) о. Каровець як польовий священик, 1918 р.	- -	6	Італія	о. Макарій Каровець (дар)
229	27084	Фотографії: 1) Полковник Іван Богун під Берестечком (образ кисті М. Івасюка),	29. XII. 1936 р.	4	—	—

		8,5*6,5см; 2) Опанас Колпак, козацький полковник, який разом з отаманом Покотилом здобув турецьку галеру на весну 1772 р., 9*7 см; 3) Козацька зброя (шабля, кинджал та пістоля), яку клали покійникам до гробу, 10*6 см; 4) Могила кошового отамана Івана Сірка, 8*6,7см				
230	27085	Прапор пластовий у виді трикутника зі синього кльоту, на якому нашито жовтими пасками: хх. п. к. ім. П.Орлика – в Рогатині; з тороками до прив'язування, шир. 44 см, довж. 58 см, до 1930 р.	30. XII. 1936 р.	1	Рогатин	Нестор Кіт Рогатин (дар)
231	27086	Прапорець пластовий у виді трикутника з білого полотна, на якому чорним сукном нашитий беркут з розпростертими крилами, над ним: хх. 1, під ним: Буркут; з тороками до прив'язування; шир. 25 см, довж. 40 см, до 1930 р.	- -	1	- -	- -
232	27087	Фрагмент топірця діоритового від обуха з половиною отвору (1/2), найб. груб. 40 мм (енеоліт)	- -	1	Пузів п. Володимир	Ол. Цинкаловський (дар)
233	27088	Фрагмент (1/4) топірця кам'яного	- -	1	- -	- -
234	27090	Топірець кам'яний з гладженими тільки обома вужчими боками та з лезом ширшим від обуха, мигдалевидний, знайдений на городищі	- -	1	Підгірці п. Золочів	о. Василь Пришляк (дар)

		“Пліснисько”, довж. 93 мм (енеоліт)				
235	27092	Шабля старшинська Михайла Мельника, поручника III бережанської бригади УГА, розстріляного на Україні у 1934 (?) році	- -	1	–	Ярослав Дідик Львів (дар)

Джерело: Музей Наукового Товариства ім. Шевченка. Інвентар VIII:
26029–27467.

Додаток Ж
Перелік жертводавців Музею Історично-Воєнних Пам'яток
Наукового Товариства ім. Шевченка

1. О. Антонович;
2. Баландюк Антін;
3. Бекесевич Петро;
4. Бонкевський Микола;
5. Ган Іван;
6. інж. Гнідець Михайло;
7. Грабець Іван;
8. Гецький Юрій;
9. Гудзяк;
10. Девоссер Михайло;
11. Домбчевський Іван;
12. др. Драган Михайло;
13. Заклинський Богдан;
14. Заячківська Марія;
15. др. Зубик Роман;
16. др. Карпинець Іван;
17. Квасниця Филимон;
18. Кивелюк Богдан;
19. Клим Григорій;
20. інж. Колтунюк Мирослав;
21. др. Крип'якевич Іван;
22. інж. Крохмалюк Юрій;
23. Кунта Андрій;
24. о.др. Левицький Володимир;
25. Липчукова Любов;
26. інж. Мельник Андрій;

27. Ольховий Василь;
28. інж. Паньків Володимир;
29. Пріцак Омелян;
30. Ревель Йосип;
31. др. Ренетилевич Зеновій;
32. Рудницький Іван;
33. мгр. Сирипчук Іван;
34. Стецура Осип;
35. Сітницька Уляна;
36. Танчук Іван;
37. Тиктор Іван;
38. Трембіцький Володимир;
39. др. Трильовський Кирило;
40. проф. Шендрик Іван;
41. лейтен. фльоти Шрамченко Святослав;
42. др. Щуровський Володимир;
43. видавництва: «Червона Калина», «Українська Преса» І. Тиктора;
44. товариства: «Молода Громада» у Львові;
45. Т-во Охорони Воєнних Могил;
46. Українське Т-во Допомоги Інвалідам;
47. Т-во «Просвіта» у Львові;
48. Національний Музей;
49. кооператива «Вогні».

Джерело: ЦДІА України у Львові, ф. 309. Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів, оп. 1, спр. 786. Звіт про діяльність дирекції Музею історико-воєнних пам'яток за період від 20.10.1937 р. по 30.01.1939 рр. Арк. 3.

Додаток ЗА

Придбання нових пам'яток Музеєм Історично-Воєнних Пам'яток у період від 20.10.1937 р. по 30. 01. 1939 р.

Закуплені речі:

15 гравюр і 1 літографія козацької тематики за 135. 00 зл.;

1 літограферований образ Брандта за 10. 00 зл.;

19 негативів (члени місії Дельвіга, тощо) за 30. 00 зл.;

24 світлини з Визвольних Змагань за 177. 00 зл.;

Разом 60 предметів за 352. 00 зл.

Прийнято в депозит:

Від проф. д-ра І. Крип'якевича: 7 гравюр, альбом з 51 літографії, образи з Кримської війни, 4 старі літографії і 1 альбом з відбитками рисунків зі світової війни в Галичині; від ред. Льва Лепкого: 2 його портрети (аквареля й олійний), 1 олійний образ Перфецького «Св. Юрій», 1 графіку Ковжуна, 3 світлини з життя УСС, 1 малий портрет ген. Тарнавського, його роботи. Разом 21 позицій.

Одержано в дар:

а) до відділу старовини:

стара зброя – 2 шт.;

частина узброєння – 1”;

гарматна куля – 1”;

альбом з рисунками – 1” /з 21 таблицею/;

баталістичний образ – 1”;

ілюстраційний матеріал /листівки, світлини, копії рисунків та ілюстрацій з книжок/ – 218”;

б) до відділу найновішої історії:

великі моделі пам'ятників – 1 шт.;

малі моделів – 3 шт.;

зброя – 1 шт.;

частини зброї – 2 шт.;

далековиди – 1 шт.;

плащі з гарматних і ручних гармат – 2 шт.;

полеві фляшки на воду – 1 шт.;

печатки – 4 шт.;

мапи військові – 40 шт.;

мапи переглядові – 7 шт.;

ситуаційні плани – 2 шт.;

документи і акти сучасного діловодства – 100 шт. і 1 течка актів сотні;

друковані оголошення влади – 14 шт.;

пропагандистські летючки – 21 шт.;

сучасні часописи – 118 шт.;

альбоми зі світлинами – 4 шт. (в них 80 шт. світлин);

світлини – 346 шт.;

великі світлини – 2 шт.;

почтові листівки з відбитками портретів, сцен і видів – 137 шт.;

польові почтові листівки – 16;

цінні почтові значки, наліпки і штемплі – 3 шт.;

банкноти і облігації українські – 232 шт.;

банкноти і облігації іноземні – 44 шт.;

українські військові відзнаки і гудзики металеві – 23 шт.;

українські військові відзнаки пам'яткові – 3 шт.;

інших українські пам'яткові відзнаки – 3 шт.;

іноземні відзнаки металеві – 5 шт.;

комплект відзнак військових формацій – 2 шт.;

військові відзнаки гафтовані – 2 шт.;

френчі – 1 шт.;

шапки – 2 шт.;

книжки, брошури і відбитки – 95 пр.;

друковані альбоми зі світової війни – 3 пр./в 4-ох томах/;

великі літографовані образи /портрети й сцени/ – 14 пр./з того 1
оправлений/;

комплект ілюстрацій до річника «За Державність» – 2 пр.;

(його львівський представник полк. Благодір)

вирізки ілюстрацій матеріалу з воєнних і теперішніх видань – 144 шт.;

теперішня періодика – 9 пр.;

ленти з похоронних вінків – 177 шт.;

похоронні вінки – 3 шт./з того 2 металеві/;

похоронні урни – 11 шт.;

клепсидри – 109 шт.;

кондоленційні книги – 1 шт.;

кондоленційні листи – 166 шт.;

металеві гроші з часу світової війни – 12 шт.;

різьба – 1 шт.;

спомини і записки з Визвольних змагань – 11 шт.;

Разом всіх предметів – 2224 шт.

Джерело: ЦДІА України у Львові, ф. 309. Наукове Товариство ім.
Шевченка, м. Львів, оп. 1, спр. 786. Звіт про діяльність дирекції Музею
історико-воєнних пам'яток за період від 20.10.1937 р. по 30.01.1939 рр.
Арк. 3.

Додаток ЗБ

Живописна збірка Музею Історично-Воєнних Пам'яток

Полотна українських майстрів:

- «Могила неznаного жовніра» І. Труш;
- «Стрільці пишуть листа до Боевої Управи» Ю.Панькович;
- «Бій під Сидоровим»Л. Перфецький;
- «Бій під Вознесенськом» Л.Перфецького;
- акварель «Табір у Сніговій»І. Іванець.

Портрети:

- олійні портрети роботи П. Холодного;
- портрети А. Мельника та стрілецького старшини на тлі зимового лісу невідомого авторства;
- портрет генерал-поручника Армії УНР М. Юнаківа з датою 7 лютого 1922 р. (полотно, олія, 48,5x65);
- портрет генерала УНР Сінклера (полотно, олія, 53x45,4);
- портрет генерал-хорунжого В. Сальського (полотно, олія, 56x99);
- портрет отамана УНР Ю. Тютюнника (полотно, олія, 58x71,5) – виконаний влітку 1922 р.;
- портрет полковника Д. Вітовського, зображеного «на снігу, на тлі прапору» (1924 р., полотно, олія, 100x54);
- портрет генерала М. Тарнавського авторства Л. Лепкого;
- акварельний портрет Д. Апостола;
- гравюра із зображенням Б. Хмельницького у повний зріст;
- олійний портрет П. Полуботка;
- олійний портрет І. Самойловича;
- олійний портрет Ю. Хмельницького;
- портрет Гонтиснаписом «kozakGontabuntownikzaporosski».

Графіка:

- М. Гаврилко – шкiци до портретiв «З-помiж усусiв», «Четар УСС Гнатюк (1917 р.)», «Хорунжий УСС Л.Черкавський», «М. Угрин-Безгрішний, Л. Черкавський, Волосянський» (1917 р.), «Володимир Магора», «УСС у ворiт раю розмовляє зi святим Апостолом Петром»;
- О. Курилас– серія дружнiх шаржiв на С.Галечко (1917 р.); Л. Смулко; пiдхорунжого УСС Чумака; Новiну-Розлуцького «Обладований Новiна вiдходить з фронту» (1915 р.), «Новiна вчиться лицарської штуки»; М. Угрин-Безгрішного – «Смерть УСС козака Нитки, воскрес як князь УСС» (1917 р.); О. Вахнянина – «Яко вчитель»; професора І. Боберського «Напад УСС на проф. Боберського»; професора Ф.Колесу; Богдана і Лева Лепкого «Стрiлецька муза в образах», В. Дiдушка «Отаман УСС Дiдушок стриже та бриє Новiну», «Демократія УСС в Пiсочнiй»;
- Л. Гець – «Руїни в Сосновiй над Стрипою» (1916 р.), «Сосновський причiлок» (1916 р.), «Полкова Управа УСС в Тудинцi» (1916 р.), «Дротянi перегони через р. Студинку», «Дiлянка окопiв над Стрипою» (1916 р.), «Веселi над Стрипою» (1916 р.);
- Е. Козак – штихи до портретiв воякiв Армії УНР належали.

Скульптури:

- А. Павлос «Вояк УГА кидає ручну гармату»;
- А. Павлос «Побратими».

Джерело:Бойко В. Пам'ятки українського війська : втрати і спадок.*Наукові записки / Львівський історичний музей.* Львів, 1998. Вип. VII. С. 117–128; Бойко В., Коваль Л. Становлення та основні віхи Музею військово-історичних пам'яток. *Наукові записки / Львівський історичний музей.* Львів, 1996. Вип. V.С. 33–46.

Додаток И

Перелік воєнно-історичних пам'яток Історичного музею міста Львова

Воєнно-історичні пам'ятки Історичного музею міста Львова			
№ аркуша	Назва	Опис	Інвентарний номер оригіналу
165a	Карабела в піхві	Орнаментована сріблом та золотом. Рукоятка дерев'яна. XVIII ст. Руків'я хрестовидне з Матір'ю Божою. На клинку львівський лев. XVIII ст.	Inwentarz M. H. m. L., s. 12, nr.137
166a	Палаш з дерев'яною рукояткою	Піхва шкіряна, орнаментована сріблом. Із золотим гербом міста Львова. XVIII ст.	Inwentarz M. H. m. L., s. 10, nr.89
167a	Меч з хрестовидним руків'ям	Піхва шкіряна. XVI ст. Довжина 1 м 10 см.	Inwentarz M. H. m. L., s. 4, nr.23
168a	Частина палаша	З однієї сторони монограма А. R., з другої - герб міста Львова у лавровому вінку. Дар В.Лозинського	Inwentarz M. H. m. L., s. 9, nr.79
169a	Меч львівського радника	Рукоятка з гербом міста Львова. Піхва шкіряна. XIX ст.	Inwentarz M. H. m. L., s. 7, nr.65
274	Палаш східний (татарський)	Сильно вигнутий, рукоятка з рогу. На клинку сліди напису інкрустованого золотом. Викопаний 1892 р. біля вул. Панінської. Дар Яна Махана	Inwentarz M. H. m. L., s. 301, nr.10
275	Частина ятагану східного	Зі слідами срібних оздоб та інкрустованих написів. Викопаний 1892 р. біля вул. Панінської. Дар Яна Махана	Inwentarz M. H. m. L., s. 301, nr.11
276	22 остроги різного типу і часу	Викопані в різних частинах міста переважно на вулиці Кароля Людвіка в 1893 - 1902 рр.	Inwentarz M. H. m. L., s. 302, nr.13
277	28 колодок різного типу	Викопані в різних частинах міста переважно на вулиці Кароля Людвіка в 1893 - 1902 рр.	Inwentarz M. H. m. L., s. 302, nr.14
278	8 ножів	Деякі з рукояткою з рогу. Викопані в різних частинах міста переважно на вулиці Кароля Людвіка в 1893 - 1902 рр.	Inwentarz M. H. m. L., s. 302, nr.15
279	Османські ключі різної величини	Викопані в різних частинах міста переважно на вулиці Кароля Людвіка в 1893 - 1902 рр.	Inwentarz M. H. m. L., s. 302, nr.16
280	7 сокир і топорів	Викопані в різних частинах міста переважно на вулиці Кароля Людвіка в 1893 - 1902 рр.	Inwentarz M. H. m. L., s. 302, nr.17
281	Чекан	Викопаний на вулиці Кароля Людвіка в 1893 - 1902 рр.	Inwentarz M. H. m. L., s. 302, nr.18
282	19 наконечників для стріл	Викопні	Inwentarz M. H. m. L., s. 302, nr.19
284	3 стремена	Викопні	Inwentarz M. H. m. L., s. 302, nr.21
289	Три частини кольчуги	Викопні	Inwentarz M. H. m. L., s. 303, nr.27

290	13 кінських підков різного типу	Викопні	Inwentarz M. H. m. L., s. 303, nr.30
292	Частина ствола від мушкетона, оздоблена сріблом	Викопний	Inwentarz M. H. m. L., s. 303, nr.31
293	Ствол пістолета	Викопний	Inwentarz M. H. m. L., s. 303, nr.32
294	4 різні клинки	Викопні	Inwentarz M. H. m. L., s. 303, nr.33
296	4 кулі залізні великого калібру	Викопні	Inwentarz M. H. m. L., s. 303, nr.37
297	10 куль залізних середнього калібру	Викопні	Inwentarz M. H. m. L., s. 303, nr.38
298	21 куля меншого калібру	Викопні	Inwentarz M. H. m. L., s. 303, nr.39
299	Частина гранати	Викопна	Inwentarz M. H. m. L., s. 303, nr.40
300	Обломок кулі великого калібру	Викопний	Inwentarz M. H. m. L., s. 303, nr.41
301	Два обломки гранат з 1848 р.	Викопні	Inwentarz M. H. m. L., s. 303, nr.42
303	Три остроги	Викопані в 1903 р.	Inwentarz M. H. m. L., s. 305, nr.66
304	Наконечники стріл	Викопані в 1903 р.	Inwentarz M. H. m. L., s. 306, nr.68
306	4 гарматні кулі	Викопані в 1903 р.	Inwentarz M. H. m. L., s. 305, nr.65
307	Куля гарматна великого калібру (залізна)	Вийнята з фундаменту будинку на вул. Зачерквній 1, 5. XVI ст. Куплена у робітника в грудні 1905 р.	Inwentarz M. H. m. L., s. 306, nr.75
308	Ніж з роговим руків'ям	Викопаний в 1903 р.	Inwentarz M. H. m. L., s. 306, nr.69
309	Тесак	Викопаний при закладанні фундаменту під міський театр в 1900 р. Дар Францішка Яворського 5/2 1906	Inwentarz M. H. m. L., s. 306, nr.74
310	Тесак	Викопаний при закладанні фундаменту під міський театр в 1900 р. Дар Францішка Яворського 5/2 1906	-
311	Замок від стрільби	Викопний з 1895 р. під час копання каналу біля костелу оо. Бернардинів. Дар Йозефа Фройфа 25/11 1905 р.	-
312	Два замки залізні	Викопні	Inwentarz M. H. m. L., s. 303, nr.28
319	Бляха мідна (ринграф)	Чотирикутна (15 x 16 см). З однієї сторони - Мати Божа, з іншої - Свята Родина. Знайдена в 1873 р. при розбиранні мурів костелу Кармелітів	Inwentarz M. H. m. L., s. 304, nr.46

508	Палаш (міліції львівської)	Руків'я обшите шкірою. Піхва шкіряна. XIX ст. Дар С. Крука	Inwentarz M. H. m. L., s. 18, nr.207
509	Палаш офіцера львівської міліції	Руків'я дерев'яне, орнаментоване. Піхва мідна. 1848 р.	Inwentarz M. H. m. L., s. 18, nr.206
523	Владислав Завадський у мундирі народної гвардії 1848 р.	Куплено у Гелени Новосадової	Dzien. nar. Arch., nr. 30
524	Портрет невідомого львівського міщанина у мундирі народної гвардії	Г. Ніклаш, 1848 р.	Dzien. nar. Arch., nr. 201
525	Портрет Н. Гошовського - капітана народної гвардії 1848 р.	Куплений в Г. Дабчанської за 300 зл.	Dzien. nar. Arch., nr. 1823
528	Шапка генерала народної гвардії Романа Вибрановського, 1848 р.	Дар Олександра Вибрановського	-
536	Карабін скалковий з багнетом гвардії народної львівської	Довжина дула 113 см, довжина цілого карабіну 151 см, довжина багнету 44 см.	Dzien. nar. Arch., nr. 1307
538	Перша куля вистрелена 2/11 1848 під час бомбардування міста	Дар п. Марії з Фредрів Шембекової	Dzien. nar. Arch., nr. 194
540	Орел металевий - відзнака народної гвардії	Дар п. Марії з Фредрів Шембекової	Dzien. nar. Arch., nr. 192
542	Орел народної гвардії	З білого металу. Дар п. Марії з Фредрів Шембекової	Dzien. nar. Arch., nr. 190
543	Частина мундиру кавалерії народної гвардії (куртка)	Дар п. Марії з Фредрів Шембекової	Dzien. nar. Arch., nr. 189
544	Пара еполетів металевих народної гвардії	Куплено в п. Анни Ліповської	Dzien. nar. Arch., nr. 127
712	Меч церемоніальний	Довжина 1 м 58 см	-
713	Меч церемоніальний міста Львова	Руків'я довге, залізне, обшите шкірою, з гербом міста Львова. XVI ст. Довжина 1580 мм	Katalog wystawy zabytkow starozytnych we Lwowiu r.1894, s. 59 - 60, nr. 427
714	Меч церемоніальний міста Львова	Руків'я довге, залізне, обшите шкірою. З однієї сторони - гербом міста Львова і напис А. Д. 1577, з іншої - ім'я мечника Януш Венгжін. Піхва шкіряна Довжина 1580 мм	Inwentarz M. H. m. L., s. 4, nr.20

715	Меч катівський міста Львова	Руків'я хрестовидне, бронзове, обвите дротом. Піхва шкіряна. XVI ст. Довжина 1110 мм	Katalog wystawy zabytkow starozytnych we Lwowiu r.1894, s. 60, nr. 431
716	Меч катівський міста Львова	Руків'я хрестовидне. Піхва шкіряна. XVI ст. Довжина 1 м 60 см	Inwentarz M. H. m. L., s. 4, nr.22
718	Меч катівський міста Львова	Руків'я хрестовидне. Піхва шкіряна. XVI ст. Довжина 1 м 60 см	-
719	Меч катівський міста Львова	Руків'я хрестовидне, залізне. Піхва шкіряна. XVI ст. Довжина 1060 мм	Katalog wystawy zabytkow starozytnych we Lwowiu r.1894, s. 60, nr. 432
720	Меч катівський міста Львова	Руків'я хрестовидне, обвите дротом із травленим орнаментом і німецьким написом. Піхва шкіряна. XVI ст. Довжина 1 м 11 см	Inwentarz M. H. m. L., s. 4, nr.21
721	Меч катівський міста Львова	XVII ст. Довжина 1 м 11 см	-
722	Меч міщанський	Руків'я хрестовидне. XVI ст. Довжина 1.02 см. Зі збірки Яна Дрогоєвського, куплений у антиквара з Будапешту Адольфа Рогера в 1897 р.	Inwentarz M. H. m. L., s. 14, nr.169
723	Меч міщанський	Руків'я шкірою обшите, з львівським міщанським гербом. XVII ст. Довжина 1.34 см. Зі збірки Яна Дрогоєвського, куплений у антиквара з Будапешту Адольфа Рогера в 1897 р.	Inwentarz M. H. m. L., s. 14 - 15, nr.170
724	Меч міщанський	XVI ст. Довжина 1.02 см.	-
725	Кірис (панцир) передній	З бронзовим обрамленням. XVII ст.	Inwentarz M. H. m. L., s. 5, nr. 40
726	Кірис (панцир) передній	З бронзовим обрамленням. XVII ст.	Inwentarz M. H. m. L., s. 5, nr. 39
727	Кірис (панцир)	XVII ст.	Inwentarz M. H. m. L., s. 5, nr. 41
728	Кірис (панцир)	XVII ст.	Inwentarz M. H. m. L., s. 5, nr. 42
729	4 кіриси передні	XVII ст.	Inwentarz M. H. m. L., s. 5, nr. 35 - 38
977	Меч двосічний	1 м 10 см. Викопаний в 1895 р. по вул. Коперника під час копання каналу в 4 м глибини	Inwentarz M. H. m. L., s. 301, nr. 9
979	Сокира передісторична	З полірованого кременю. Дар проф. Маєрського	Inwentarz M. H. m. L., s. 301, nr. 2
980	Сокира передісторична	Дар Йозефа Сосновського	Inwentarz M. H. m. L., s. 301, nr. 3
1002	Кулі кам'яні гарматні (2 шт.)	Викопані при побудові дому. Куплені в робітників	Dzien. nar. Arch., nr. 1102
1003	Кулі кам'яні різної величини	Викопні	Inwentarz M. H. m. L., s. 303, nr. 36

1004	Уламки гармати	Зі слідами інкрустованих оздоб. Викопані при побудові каналу	Inwentarz M. H. m. L., s. 302, nr. 12
1009	Шпора гусарська залізна	Викопана на Личакові. Дар Зигмунда Драговського	Dzien. nar. Arch., nr. 1338
1010	4 бомби	Ймовірно з часів турецької облоги 1672 р. Викопані при побудові каналів. Куплені в робітника	Dzien. nar. Arch., nr. 1303
1011	3 гарматні кулі	Викопані при будівництві на розі вул. Руської та Підвальної 1904 р.	Dzien. nar. Arch., nr. 1253
1012	Куля гарматна і 2 шпори	Викопні	Dzien. nar. Arch., nr. 1250
1014	Шмат бронзи з гармати	Викопаний при будівництві 1912 р.	Dzien. nar. Arch., nr. 1100
Львів під час світової війни			
1026	Цвинтар воєнний у Львові	8 фотографій 13 x 18 см. Дар генерала Леопольда Рика	Dzien. nar. Arch., nr. 56
1027	"Холм Слави" - російський цвинтар у Львові 1915 р.	Ескіз олійний 45 x 61,5 см.	Dzien. nar. Arch., nr. 64
1028 - 1029	Збірка поштівок з тематикою світової війни (50 шт.)	Дар Анджея Берлінського	Dzien. nar. Arch., nr. 188
1030	Збірка польських воєнних відзнак	1) 70 відзнак з часу оборони Львова 1918 - 1920 рр. 2) 138 польських відзнак з війни 1914 - 1918 рр. 3) 17 польських воєнних медалей 4) 3 іноземні відзнаки 5) 2 польські значки 6) 3 кільця 7) 28 загальних відзнак з війни 8) 15 різних відзнак, передвоєнних Дар п. Станіслава Світнівського у Львові	Dzien. nar. Arch., nr. 187
1031	Орел австрійський	Висота 131 см, ширина 98 см. Від 3 травня 1919 р.	Dzien. nar. Arch., nr. 69
1032	8 ескізів літографічних з часу оборони Львова 1918 - 1919 рр.	Рисунки підписані монограмою: W. P. 1919 Формат: 31,5 x 46,5 см Куплено в А. Верлінського за 8 кор.	Dzien. nar. Arch., nr. 80
1033	Портрет полковника Гадіні	1919 р. Дар художниці	Dzien. nar. Arch., nr. 1761
1034	Герберт Кларк Хувер	Львів, 1920	Dzien. nar. Arch., nr. 1599
1035	Вільгельм Штарк, капітан	Львів, 1919	Dzien. nar. Arch., nr. 1598
1037	Відзнака Легіону жінок	"За жертвну працю"	Dzien. nar. Arch., nr. 1583
1038	Ян Маршалкович	Один з перших організаторів оборони Львова, 1919	Dzien. nar. Arch., nr. 1582
1040	Капітан Людвік Віктор Копец	Бронзовий значок (13 - 18 см), Львів, 1919	Dzien. nar. Arch., nr. 1564

1041	Коменантка Легіону жінок Олександра Загорська	Львів, 1919	Dzien. nar. Arch., nr. 1561
1042	Капітан Стефан Бастир	Львів, 1919	Dzien. nar. Arch., nr. 1560
1043	Майор Міхал Пом'ян Цінські	Львів, 1919	Dzien. nar. Arch., nr. 1559
1044	Майор Кароль Бачинський	Львів, 1919	Dzien. nar. Arch., nr. 1558
1045	Альбом з життя Легіону Жінок, 1919	52 фотографії	Dzien. nar. Arch., nr. 1556
1046	Марія Дулеб'янка	Львів, 1919	Dzien. nar. Arch., nr. 1549
1047	Капітан Антоні Якубські	Львів, 1919	Dzien. nar. Arch., nr. 1548
1049	Капітан Сікорські	Львів, 1919	Dzien. nar. Arch., nr. 1544
1050	Майор Здіслав Трешньовські	Львів, 1919	Dzien. nar. Arch., nr. 1543
1051	Едмунд Касслер	Львів, 1919	Dzien. nar. Arch., nr. 1542
1052	Марцелі Сніадовський	Львів, 1919	Dzien. nar. Arch., nr. 1541
1053	Чеслав Мажинський	Львів, 1919	Dzien. nar. Arch., nr. 1540
1054	Генерал Тадеуш Розвадовський	Львів, 1919	Dzien. nar. Arch., nr. 1539
1055	Генерал Даніель Комаревський	Львів, 1919	Dzien. nar. Arch., nr. 1538
1056	Вацлав Івашкевич	Львів, 1919	Dzien. nar. Arch., nr. 1537
1057	Альбом львівського полку артилерії з фотографіями учасників операції по звільненню Львова у 1918 - 1919 рр.	-	Dzien. nar. Arch., nr. 149
1059	Частини орла польського	З дерева	Dzien. nar. Arch., nr. 63
1060	Граната	Вистрілена зі сторони Зубри, 1. II. 1919 р., потрапила до палаці Лозинських, вул. Оссолінських, знишила комин і вибухнула на стриху	Dzien. nar. Arch., nr. 62
1064	Дві фотографії з оригінальним підписом маршалка Фердинанда Фока	-	Dzien. nar. Arch., nr. 179 - 180
1065	Диплом Оборонцям Львова	З підписом генерала Йозефа Геллера, датований: Варшава, 14/5 1921. Надісланий 5/5 1922 Президії міста	Dzien. nar. Arch., nr. 135

1081	Фотографія акварельна з портретом невідомого капітана австрійської армії	Дар родини Л. Рика	Dzien. nar. Arch., nr. 237
1086	Міномет бронзовий Томаша Житковича	Знаписом: BENEDICTIO DOMINI DIVITES FACIT LABORANDO ET GRANDO DIVES ERIS. THOMAS ZIETKIEWICZ PHARMACOP LEOPOL A. D. 1776. KFUDIT D. KOMARZYNSKI 1776. Висота 37 см.	Dzien. nar. Arch., nr. 1161
1087	Жітківіч Вінценти, начальник стрільців львівської міліції	Постать на повний ріст, в мундирі. Величина 77 x 96 см.	Inwentarz M. H. m. L., s. 82, nr. 11
1088	Сумка шкіряна львівської міліції, 1848 р.	-	Inwentarz M. H. m. L., s. 21, nr. 228
1089	Мундир стрільця львівського, 1848 р.	Сукняний, зелений, обшитий чорним оксамитом, з гладкими бронзовими гудзиками. Дар Кіхнера	Inwentarz M. H. m. L., s. 19, nr. 212
1090	Патрони і піхва до багнету Народної Гвардії львівської шкіряна. Металеві частити пагонів	Дар Г. Будзиновської, 20/10 1908	-
1091	Багнет Народної Гвардії львівської, 1848 р.	Піхва шкіряна. Дар Міхала Качараби, коменданта I компанії легіону Акад	Inwentarz M. H. m. L., s. 19, nr. 218
1092	Срібна частина до мундиру стрільця львівського, 1848 р.	Дар Кірхнера	Inwentarz M. H. m. L., s. 19, nr. 216
1093	Шолом капрала піхоти міліції львівської, 1848 р.	Дар дир. Фафари	Inwentarz M. H. m. L., s. 13, nr. 139
1094	4 пари пагонів, 1848	-	Inwentarz M. H. m. L., s. 12, nr. 132 - 135
1095	Пара пагонів білих (посріблених) кавалерійських Народної Гвардії, 1848 р.	-	Inwentarz M. H. m. L., s. 12, nr. 131
1096	Зелений шолом стрільця Народної Гвардії львівської, 1848	-	Inwentarz M. H. m. L., s. 12, nr. 128
1097	Шолом з орлом львівської Народної Гвардії, 1848 р.	-	Inwentarz M. H. m. L., s. 12, nr. 127
1098	Карабін з багнетом Народної Гвардії львівської, 1848 р.	Академічного легіону	Inwentarz M. H. m. L., s. 8, nr. 77
1099	Пара пагонів поясных львівської Народної Гвардії,	-	Inwentarz M. H. m. L., s. 8, nr. 68

	1848 р.		
1101	Пара золотих пагонів, 1848	-	Inwentarz M. H. m. L., s. 7, nr. 66
1102	Палаш офіцерський Народної Гвардії львівської з 1848 р. у піхві шкіряній	-	Inwentarz M. H. m. L., s. 7, nr. 57
1103	Пара пагонів до мундиру офіцерського Народної Гвардії	Куплено в Томасіка	Dzien. nar. Arch., nr. 1458
1104	Шолом офіцерський Народної Гвардії	Куплено в Томасіка	Dzien. nar. Arch., nr. 1457
1105	Шабля офіцерська Народної Гвардії Львова, 1848 р.	Орнаментована написом. Довжина 100 см. З піхвою. Дар родини Якубовських у Львові	Dzien. nar. Arch., nr. 1127

Джерело: ЦДА України у Львові, ф. 55. Архів давніх актів міста Львова, оп. 1, спр. 175. Картотека експонатів Історичного музею міста Львова. 1108 арк.

Додаток К

**Перелік портретів історичних осіб, переданих Олександром Чоловським
Національному музею імені короля Яна III у Львові**

№	Назва
1	Jan Zamojski, kanclerz i hetm. w. k.
2	Jozef Lubomirski, jeneral wojsk saskich
3	Waclaw Rzewuski, hetman w. kor.
4	Stanislaw August
5	Stanislaw August
6	Kazimierz Poniatowski
7	August Czartoryski
8	Zofia z Sicniawskich Czatroryska
9	Ks. Konstanty Ostrogski
10	Jozef Sosnowski, hetman pol. lit.
11	Jakob Sobieski /kopia z Zolkwi/
12	Jan Sobieski, hetman w. kor /kopia z Zolkwi/
13	Jan III Sobieski, /kopia z Zolkwi/
14	August II /na koniu/
15	Mikolaj Sieniawski, hetman pol. kor.
16	Adam Sieniawski, hetman w. kor.
17	Tadeusz Kosciuszko
18	Ignacy Dzialynski, hetman w. ko
19	Ignacy Krasicki, jeneral wojsk pol.
20	Uczta Jana III w Jaworowie
21	Kazimierz Woronicz, regimentarz w. kor.
22	z Zamojskich Przyluska
23	Adam Komorowski, prymas
24	Portret nicwiadomej damy z orderem z XVIII w.

Джерело: ЦДІА України у Львові, ф. 55. Архів давніх актів міста Львова, оп. 1, спр. 174. Список портретів історичних осіб та зброї, що були власністю Ол. Чоловського. Арк 1.

Додаток Л

**Перелік зброї, переданої Олександром Чоловським
Національному музею імені короля Яна III у Львові**

№	Назва	Кількість
1	Napiersniki, z tych dwa husarskie z XVII w.	4
2	Helmy z XVI I XVII w. roznego typu	10
3	Karwasrc	4
4	Obojeryk od zbroi	1
5	Klczugi (koszulki druciane) 1 uszkodzona	3
6	Misiurki, na jednej czepiec pokryty srebrna ornam. blacha	2
7	Miecze z poczatku XVI w.	2
8	Karabel roznego typu z XVII, XVIII i XIX w. w pochwach	15
9	Karabel roznego typu z XVII, XVIII i XIX w. bez pochw	6
10	Szable bojowe polski roznego typu z XVII I XVIII w.	9
11	Szable przewaznie wojskowe polskie z czasow legionow ks. watsz. krolestwa kongresowego, z r. 1831, 1848 I 1863 (nicktore bez pochw)	25
12	Szabl wschodnie (bez pochw)	2
13	Spady, z nich trzy z bronzowymi, ornament. rekojesciami	4
14	Halabardy, jedna z monogramem J. R. (Joannes Rex) z Zolkwi	3
15	Kalkan jedwabiem I srebrem ptzetykany, z srebrem umbem	1
16	Tarcze zelazne, pozlociste	2
17	Buzdugany (2 pozlacane, 2 zelazne)	4
18	Klingi	4
19	Pistolety z XVII do XIX w.	10
20	Prochownicy	7
21	Strzelby wschodnie	2
22	Garlacz z lufa bronzowa	1
23	Karabin z r. 1863	1
24	Mozdzierzyki bronzowe z XVII i XVIII w.	2
25	Lufa zelaznej armatki	1
26	Topory bojowe wschodnie	2
27	Czekan ozdobny	1
28	Dziryt	1
29	Nagoleniki od zbroi XVII w.	4
30	rekawice zelazne	2
31	Cep z kula holczasta na lancuchu	1
32	Grot wykopany	1
33	Zamek na krzemien od strzelby z XVIII w.	1
34	Karwasz	1
35	Naplecznik zbroi z XVII w.	1
36	Kirys zlocony (przednia i tylna blacha)	1
37	Bagnety z 1863 r. (wykopane)	2
38	Grot wloczni (wykopanej)	1

39	Kule armatnie (wykopane w Trembowli)	2
40	Ryngraf srebrny oficerski z 1831 r.	1
41	Portepce	1
42	Pas mieszczanski t.zw. Przeworski	1
43	Pasek rycerski do szabli	1

Джерело: ЦДІА України у Львові, ф. 55. Архів давніх актів міста Львова, оп. 1, спр. 174. Список портретів історичних осіб та зброї, що були власністю Ол. Чоловського. Арк 2.

Додаток М

Перелік та оцінення предметів озброєння у збірці Болеслава Ожеховича

(Ocena przedmiotow musealnych w zbiorach Boleslawa Orzechowicza)

№	Інвентарний №	Назва експонату	Ціна, zł
1	162	Polzbrojek	1000
2	163	Polzbrojek	700
3	152	Polzbrojek	250
4	422	Pancerz	80
5	145	Kirys	100
6	141	Kirys	400
7	142	Kirys	350
8	143	Kirys	300
9	144	Kirys	400
10	281	Kirys	100
11	282	Kirys	250
12	334	Kirys	100
13	341	Kirys	80
14	325	Kirys	80
15	315	Kirys	60
16	283	Naplecznik	100
17	340	Naplecznik	40
18	316	Naplecznik	30
19	180	Kolczuga	200
20	181	Kolczuga	200
21	514	Kolczuga	200
22	547	Kolczuga	200
23	521	Kolczuga	200
24	522	Kolczuga	120
25	525	Kolczuga	200
26	526	Kolczuga	200
27	527	Kolczuga	200
28	528	Kolczuga	200
29	529	Kolczuga	120
30	546	Kolczuga	120
31	147	Szyszak	100
32	148	Szyszak	50
33	149	Szyszak	50
34	293	Helm	300
35	520	Helm	300
36	211	Helm	300
37	210	Helm	300

38	287	Helm	50
39	153	Helm	150
40	297	Helm	20
41	296	Helm	300
42	155	Helm	300
43	298	Helm	150
44	154	Helm	150
45	170	Helm	80
46	171	Helm	25
47	273	Helm	80
48	274	Helm	70
49	275	Helm	80
50	276	Helm	30
51	286	Helm	80
52	291	Helm	150
53	295	Helm	200
54	292	Helm	150
55	294	Helm	150
56	402	Helm	120
57	401	Helm	120
58	398	Helm	120
59	399	Helm	120
60	400	Helm	120
61	562	Helm	50
62	182	Misiurka	50
63	183	Misiurka	50
64	523	Misiurka	60
65	524	Misiurka	50
66	138	Obojczyk	50
67	139	Obojczyk	50
68	140	Para naramiennikow	80
69	136	Para nabiodrakow	80
70	137	Para nabiodrakow	80
71	300	Nabiodrak	25
72	301	Nabiodrak	25
73	302	Nabiodrak	25
74	303	Nabiodrak	25
75	403	Karwasz perski	30
76	404	Karwasz perski	30
77	394	Karwasz perski	30
78	395	Karwasz perski	30
79	396	Karwasz wschodni	15
80	397	Karwasz wschodni	15
81	405	Karwasz wschodni	15

82	288	Para rekawic	100
83	289	Para rekawic	50
84	290	Para rekawic	50
85	55	Tarcza niem	400
86	299	Tarcza niem	150
87	212	Tarcza /falsyfikat/	25
88	416	Tarcza perska	120
89	415	Tarcza perska	120
90	414	Tarcza perska	80
91	413	Tarcza perska	120
92	412	Tarcza perska	120
93	423	Tarcza wschodnia	80
94	417	Tarcza /Kalkan/	350
95	500	Tarcza egzotyczna	50
96	75	Miecz włoski	200
97	70	Miecz niem	150
98	69	Miecz niem	100
99	71	Miecz niem	100
100	72	Miecz	60
101	73	Miecz	120
102	74	Miecz	100
103	54	Miecz niem	200
104	277	Miecz niem	200
105	279	Miecz niem	100
106	278	Miecz niem	50
107	68	Miecz saracenski	80
108	67	Miecz krotki	50
109	66	Mieczyk włoski	200
110	81	Miecz włoski	100
111	61	Miecz krotki	50
112	49	Miecz katowski	350
113	50	Miecz katowski	250
114	179	Głownia miecza	50
115	492	Miecz japonski	30
116	60	Miecz japonski	40
117	493	Miecz japonski	20
118	497	Miecz japonski	40
119	58	Miecz japonski katowski	80
120	545	Miecz japonski katowski	50
121	543	Miecz malajski	100
122	496	Miecz wschodni	50
123	18	Szabla polska	250
124	19	Szabla polska	250
125	124	Szabla polska	100

126	120	Szabla polska	150
127	118	Szabla polska	150
128	116	Szabla polska	150
129	117	Szabla polska	80
130	119	Szabla polska	80
131	121	Szabla polska	150
132	130	Glownia szabli pol.	40
133	131	Glownia szabli ?	30
134	132	Glownia szabli pol.	30
135	133	Glownia szabli pol.	30
136	134	Glownia szabli pol.	30
137	21	Karabela	200
138	29	Karabela	150
139	39	Karabela	120
140	78	Szabla niem	200
141	115	Szabla niem	120
142	12	Szabla niem	100
143	313	Szabla niem	20
144	327	Szabla niem	20
145	317	Szabla niem	50
146	110	Szabla niem	20
147	318	Szabla austr.	50
148	307	Szabla austr.	20
149	314	Szabla austr.	20
150	320	Szabla austr.	50
151	444	Szabla wegier.	120
152	445	Szabla wegier.	80
153	446	Szabla wegier.	60
154	20	Szabla wegier.	100
155	26	Karabela wegier	120
156	107	Szabla wegier	80
157	337	Szabla wegier	100
158	305	Szabla wegier	30
159	436	Szabla kroacka	80
160	437	Szabla kroacka	100
161	336	Szabla huzarska	80
162	306	Szabla huzarska	40
163	311	Szabla huzarska	40
164	309	Szabla huzarska	50
165	335	Szabla huzarska	50
166	312	Szabla huzarska	50
167	122	Szabla francuska	70
168	319	Szabla francuska	100
169	310	Szabla francuska	35

170	329	Szabla francuska	30
171	146	Szabla wloska	100
172	326	Szabla rosyjsk	30
173	328	Szabla rosyjsk	30
174	418	Szabla rosyjsk	30
175	333	Szabla rosyjsk	20
176	421	Szabla rosyjsk	50
177	419	Szabla rosyjsk	30
178	420	Szabla rosyjsk	30
179	440	Szabla rosyjsk	100
180	438	Szabla rosyjsk	60
181	304	Glownia szabli ros.	10
182	85	Szabla	100
183	114	Szabla	200
184	113	Szabla	100
185	338	Szabla	20
186	123	Szabla	60
187	385	Szabla turecka	50
188	389	Szabla turecka	30
189	432	Szabla turecka	30
190	441	Szabla turecka	30
191	377	Szabla turecka	70
192	378	Szabla turecka	70
193	379	Szabla turecka	50
194	380	Szabla turecka	50
195	381	Szabla turecka	25
196	382	Szabla turecka	30
197	383	Szabla turecka	30
198	384	Szabla turecka	30
199	386	Szabla turecka	30
200	387	Szabla turecka	30
201	388	Szabla turecka	30
202	390	Szabla turecka	30
203	391	Szabla turecka	120
204	433	Szabla perska	50
205	434	Szabla perska	50
206	442	Szabla perska	50
207	443	Szabla perska	50
208	435	Szabla perska	50
209	363	Szabla perska	50
210	362	Szabla perska	50
211	365	Szabla perska	50
212	366	Szabla perska	100
213	23	Szabla ormianska	300

214	22	Szabla ormianska	200
215	28	Szabla mamelucka	300
216	355	Szabla mamelucka	150
217	356	Szabla mamelucka	100
218	357	Szabla mamelucka	150
219	358	Szabla mamelucka	80
220	359	Szabla mamelucka	120
221	360	Szabla mamelucka	50
222	25	Szabla marokanska	250
223	369	Szabla indyjska	350
224	27	Szabla indyjska	100
225	361	Szabla indyjska	50
226	364	Szabla indyjska	50
227	367	Szabla indyjska	50
228	368	Szabla indyjska	60
229	24	Glownia damasc	150
230	84	Palasz sasko-polski	80
231	126	Palasz polski	80
232	127	Palasz polski	60
233	129	Palasz polski	60
234	332	Palasz rosyjski	50
235	76	Palasz /schiavona/	100
236	77	Palasz /schiavona/	100
237	86	Palasz /schiavona/	100
238	87	Palasz /schiavona/	100
239	94	Palasz wloski ?	60
240	97	Palasz niem.	100
241	331	Palasz niem.	50
242	321	Palasz austr.	30
243	65	Palasz austr.	150
244	112	Palasz austr.	50
245	111	Palasz austr.	30
246	83	Palasz rapierowy	300
247	89	Palasz rapierowy	100
248	82	Palasz rapierowy	250
249	88	Palasz rapierowy	200
250	91	Rapier niemiecki	500
251	92	Rapier niemiecki	100
252	80	Rapier hiszpanski	200
253	95	Rapier hiszpanski	150
254	79	Rapier	150
255	93	Rapier	100
256	125	Szpada sasko pol.	200
257	128	Szpada polska	60

258	105	Szpada niem.	40
259	90	Szpada francuska	50
260	106	Szpada francuska	40
261	98	Szpada francuska	30
262	96	Szpada wloska	100
263	100	Szpada wloska	40
264	99	Szpada wloska	30
265	101	Szpada wloska	30
266	102	Szpada wloska	30
267	104	Szpada wloska	25
268	103	Szpada rapierowa	80
269	330	Pochwa	5
270	194	Luk	60
271	448	Luk	40
272	506	Luk	40
273	507	Luk	20
274	501	Strzaly 13 zstuk	50
275	198	Kusza	1200
276	199	Kusza	80
277	200	Kusza	120
278	201	Kusza	150
279	197	Kusza	100
280	195	Kusza	200
281	196	Lewar	350
282	184	Grot od strzaly	20
283	185	Grot od strzaly	20
284	186	Grot od strzaly	10
285	187	Strzala	10
286	188	Strzala	10
287	189	Strzala	20
288	190	Strzala	20
289	191	Strzala	20
290	192	Strzala	10
291	193	Strzala	10
292	447	Sajdak /wewn. 13 strzal/	20
293	150	Kolczan	15
294	151	Kolczan	15
295	62	Sztylet niem.	50
296	63	Sztylet	50
297	10	Sztylet	60
298	64	Sztylet niem.	50
299	3	Sztylet	40
300	5	Sztylet	70
301	6	Sztylet	50

302	7	Sztylet	50
303	8	Kindzal	60
304	9	Sztylet	40
305	1	Sztylet	30
306	1	Sztylet	100
307	424	Sztylet	50
308	14	Kindzal	80
309	372	Handzar turecki	60
310	373	Handzar turecki	80
311	426	Handzar turecki	40
312	427	Handzar turecki	40
313	428	Handzar turecki	40
314	430	Handzar turecki	30
315	431	Handzar turecki	40
316	439	Handzar turecki	50
317	370	Handzar turecki	80
318	371	Handzar turecki	40
319	429	Handzar turecki	40
320	425	Sztylet wschodni	60
321	374	Sztylet perski	50
322	376	Sztylet perski	50
323	376	Sztylet perski	20
324	392	Sztylet indyjski	50
325	393	Sztylet indyjski	40
326	542	Kindzal wschodni	50
327	59	noz/krys/malajski	80
328	57	noz wschodni	20
329	4	Kordelas	30
330	109	Kordelas	30
331	11	Sztuciec	20
332	108	Tasak	30
333	202	Wlocznia	60
334	203	Wlocznia	20
335	204	Wlocznia	30
336	269	Oszczep	20
337	498	Oszczep	80
338	503	Trzy wlocznie	180
339	504		
340	505		
341	544	Oszczep egzotyczny	60
342	308	Bagnet austr.	5
343	339	Bagnet austr.	5
344	157	Halabarda niem.	30
345	158	Halabarda niem.	30

346	260	Halabarda niem.	30
347	261	Halabarda niem.	25
348	262	Halabarda niem.	30
349	263	Halabarda niem.	30
350	264	Halabarda niem.	25
351	265	Halabarda niem.	30
352	267	Halabarda niem.	25
353	268	Halabarda niem.	30
354	259	Halabarda niem.	100
355	159	Partyzana niem.	100
356	160	Partyzana niem.	150
357	272	Partyzana niem.	60
358	257	Szponton	100
359	166	Szponton	80
360	258	Rohatyna włoska	100
361	280	Berdysz	80
362	408	Toporek /oerdysz/ pers.	50
363	409	Toporek /oerdysz/ pers.	50
364	410	Toporek /oerdysz/ pers.	40
365	411	Toporek /oerdysz/ pers.	50
366	495	Toporek indyjski	40
367	494	Siekierka /toporek/	20
368	270	Cep bojowy	40
369	271	Cep bojowy	50
370	37	Maczuga niem	80
371	38	Maczuga wschodnia	40
372	499	Maczuga wschodnia	60
373	488	Maczuga wschodnia	50
374	490	Maczuga wschodnia	50
375	491	Maczuga egzotyczna	40
376	489	Maczuga egzotyczna	20
377	284	Czekan	50
378	285	Czekan	50
379	556	Tarasznica	200
380	551	Trzy działka	1200
381	552		
382	553		
383	557	Wiwatowka	250
384	558	Modele wiwatówek	500
385	559		
386	550	Armatka /działko/	300
387	209	Działko	250
388	548	Dwoje działok	500
389	549		

390	554	Mozdierz	100
391	555	Model armaty okret	100
392	208	Kula dzialowa	5
393	207	Kula dzialowa	5
394	206	Kula dzialowa	5
395	177	Muskiet	800
396	172	Muskiet	800
397	174	Muskiet	600
398	460	Strzelba /rusznica/	700
399	173	Muskiet /rusznica/	700
400	175	Muskiet /rusznica/	700
401	176	Muskiet /rusznica/	600
402	457	Strzelba /rusznica/	500
403	461	Strzelba /rusznica/	300
404	456	Strzelba /rusznica/	300
405	459	Strzelba /rusznica/	250
406	453	Strzelba niem.	250
407	472	Strzelba niem.	150
408	476	Strzelba niem.	150
409	449	Strzelba niem.	200
410	458	Strzelba niem.	400
411	451	Strzelba niem.	60
412	452	Strzelba niem.	150
413	454	Strzelba niem.	150
414	450	Strzelba niem.	100
415	486	Strzelba niem.	200
416	169	Strzelba niem.	250
417	471	Strzelba niem.	100
418	487	Strzelba niem.	100
419	455	Strzelba niem.	100
420	462	Strzelba niem.	100
421	483	Sztuciec kabelowy	100
422	484	Sztuciec kabelowy	100
423	481	Ciezki sztuciec	300
424	485	Sztuciec	200
425	482	Sztuciec	250
426	479	Strzelba	150
427	463	Strzelba	200
428	467	Strzelba	200
429	480	Strzelba	100
430	466	Strzelba wschodnia	250
431	468	Strzelba wschodnia	300
432	469	Strzelba wschodnia	300
433	470	Strzelba wschodnia	150

434	473	Strzelba turecka	300
435	474	Strzelba turecka	150
436	475	Strzelba wschodnia	150
437	477	Strzelba marokanska	600
438	478	Strzelba marokanska	500
439	464	Strzelba indyjska	100
440	465	Strzelba indyjska	300
441	228	Postolet	250
442	229	Postolet	300
443	254	Para pistoletow	500
444	255	Pistolet	250
445	245	Pistolet	150
446	238	Pistolet	50
447	46	Para pistoletow	500
448	235	Pistolet	150
449	226	Pistolet	250
450	216	Para pistoletow	200
451	217	Pistolet	200
452	218	Pistolet	150
453	227	Pistolet	150
454	230	Pistolet	100
455	231	Pistolet	100
456	234	Pistolet	100
457	237	Pistolet	100
458	240	Pistolet	200
459	241	Pistolet	100
460	348	Pistolet	100
461	236	Pistolet	80
462	232	Pistolet	80
463	233	Pistolet	100
464	349	Pistolet	150
465	39	Pistolet	80
466	40	Pistolet	80
467	343	Para pistoletow	150
468	354	Para pistoletow	200
469	342	Pistolet	60
470	344	Pistolet	50
471	345	Pistolet	50
472	346	Pistolet	30
473	347	Pistolet	30
474	250	Pistolet	80
475	251	Pistolet	150
476	252	Pistolet	120
477	253	Pistolet	100

478	350	Pistolet	80
479	351	Pistolet	150
480	352	Pistolet	80
481	353	Pistolet	80
482	249	Para pistoletow	200
483	248	Para pistoletow	300
484	244	Para pistoletow	200
485	242	Para pistoletow	400
486	243	Para pistoletow	200
487	221	Para pistoletow	200
488	220	Para pistoletow	150
489	219	Para pistoletow	50
490	224	Pistolet	120
491	223	Pistolet	40
492	225	Pistolet	60
493	246	Pistolet	150
494	247	Pistolet	100
495	239	Pistolet	15
496	222	Pistolet	20
497	538	Prochownica	120
498	534	Prochownica	80
499	535	Prochownica	100
500	539	Prochownica	150
501	540	Prochownica	30
502	532	Prochownica	80
503	536	Prochownica	100
504	537	Prochownica	100
505	541	Prochownica	80
506	530	Prochownica	100
507	44	Prochowniczkca	10
508	531	Prochownica	30
509	166	Prochownica	40
510	167	Prochownica	60
511	164	Prochownica	50
512	165	Prochownica	40
513	13	Klucz	100
514	256	Prochomierz	150
515	42	Przyrzad zelazny	20
516	43	Przyrzad mosiezny	5
517	48	Czesc rzędu na konia	300
518	53	Czesc rzędu na konia	150
519	515	Czesc rzędu na konia	350
520	512	Czarpak polski	500
521	508	Czarpak turecki	400

522	509	Czarpak zach. europ.	250
523	510	Czarpak turecki i opona na siodlo	150
524	511	Czarpak wschodni	400
525	513	Czarpak polski	500
526	517	Siodlo polskie	1000
527	518	Siodlo polskie	800
528	519	Siodlo węgierskie	800
529	516	Siodlo wschodnie	1500
530	406	Okucie	20
531	213	Para strzemion	50
532	41	Para strzemion	120
533	214	Para strzemion	80
534	215	Para ostrog	50
535	205	Wedzidło	20
536	168	Torba huculska	40
537	407	Torba skorzana marok	40
538	502	Torba skorzana egzot.	5
539	560	Beben	50
540	17	Ladownic	150
541	31	Ladownic	80
542	322	Ladownic	30
543	323	Ladownic	30
544	156	Czapka	30
545	324	Ryngraf	40
546	51	Para epoletow	40
547	35	Buzdygan miezd.	50
548	36	Buzdygan bronz	50
549	135	Buzdygan zelaz	50
550	561	Para proporczykow	20
551	561	Pas bronzowy	150
552	33	Pas bronzowy	150
553	32	Pas bronzowy	200
554	47	Pas aksamitny	500
555	161	Pas skorzany	80
556	56	Pasek waski	30
557	52	Pasek skorzany	30
558	45	Klamra do pasa tur.	150
559	15	Kaplerz	30
560	16	Kaplerz	30
561	178	Obraz Matki Boskiej Czestochowskiej	120

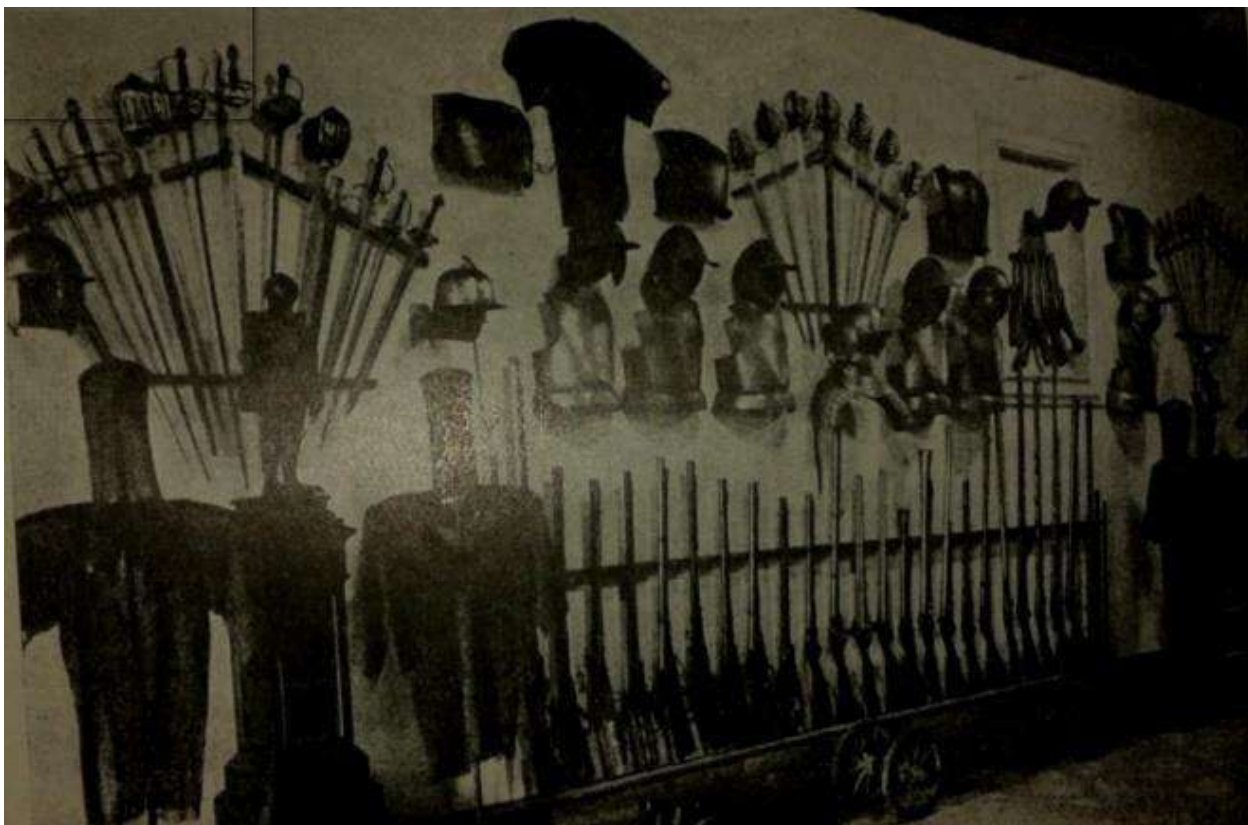
562	563	Plaszcz japonski	100
563	533	Flasza miedziana	50
563	533-a	Para pistoletow	500
563	533-b	Muszkiet	250

Джерело: ЦДІА України у Львові, ф. 74. Ожехович Болеслав (1847–1927), оп. 1, спр. 5. Ocena poszczegolnych sztuk broni w zbiorach Boleslawa Orzechowicza opisanych w tomik I-szym inwentarza. Арк. 116–124.

Додаток НА

Фрагменти збройовні І Національного музею імені короля Яна III

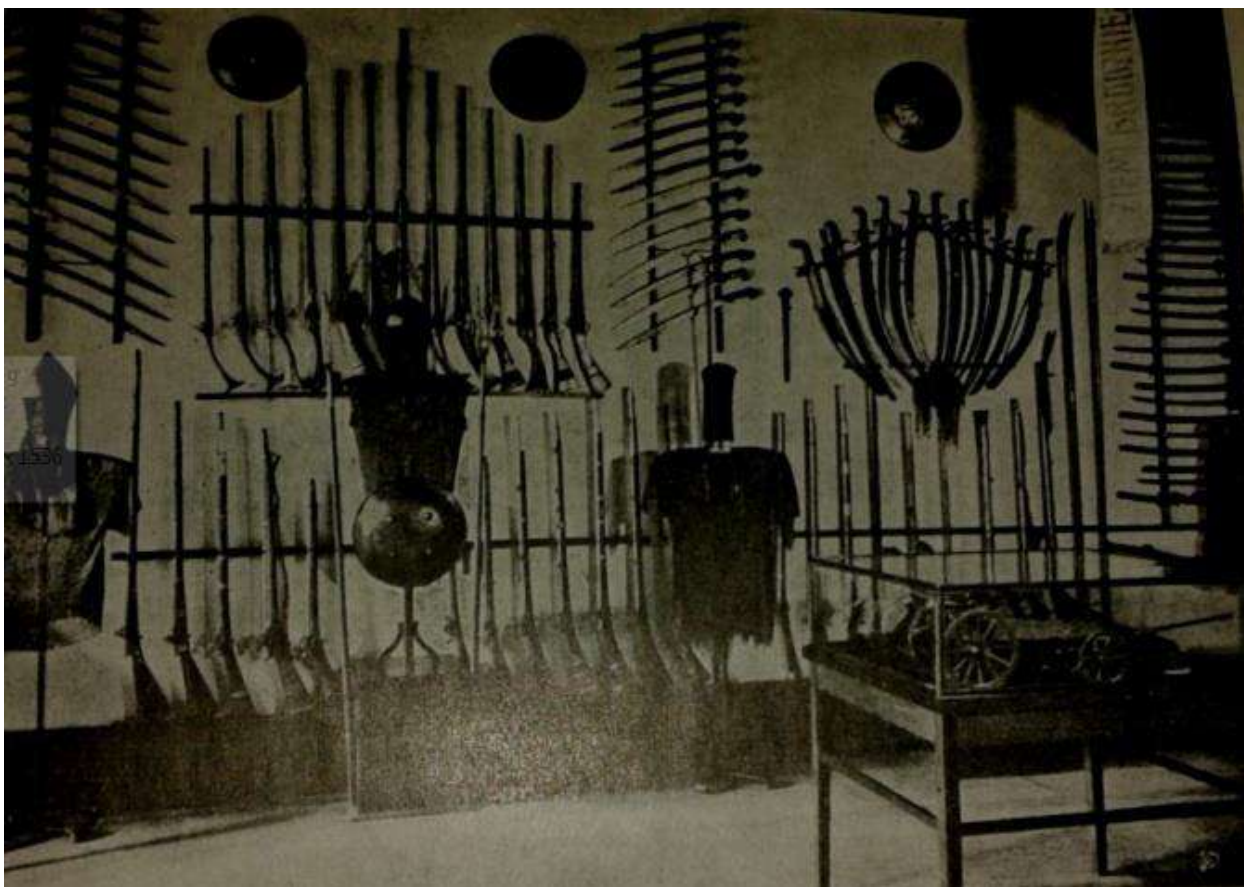

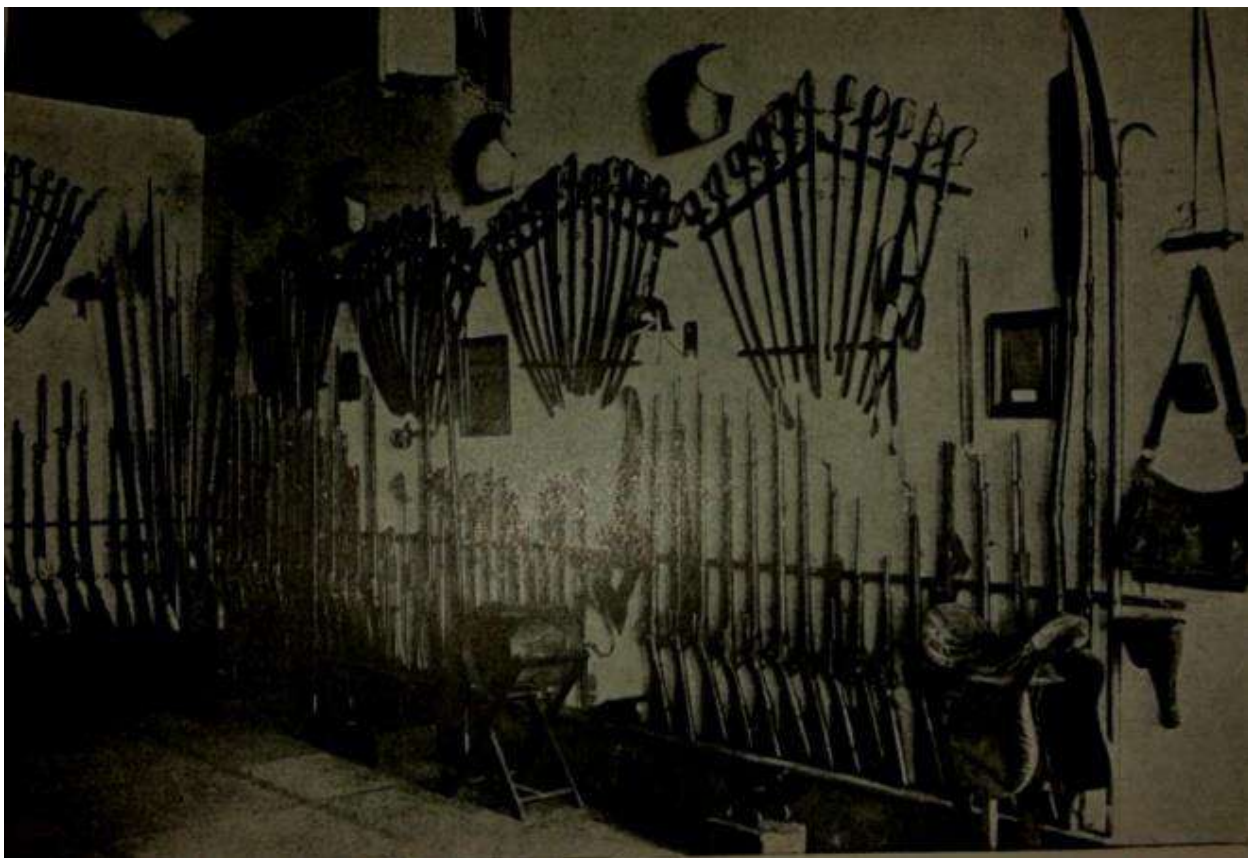

Джерело: Мекіcki R. Музей Народової ім. Короля Яна III у Львові.
Прzewodnik по зборках. Львів, 1936. С. 45, 47, 49.

Додаток НБ

Фрагменти збройовні ІІ Національного музею імені короля Яна ІІІ

Джерело: Mekicki R. Muzeum Narodowe im. Króla Jana III we Lwowie.
Przewodnik po zbiorach. Lwów, 1936. S. 61, 67.

Додаток ПА

**Озброєння галицького воїна початокXVIст.
та поясні мечі XIII – XIV ст. з експозиції Музею «Арсенал»**

Додаток ПБ
Меч «у півтори руки»
з експозиції Музею «Арсенал»

Додаток ПВ

Меч, т. зв. «фламберг»(ймовірно з Італії, XV–початокXVIст.)

з експозиції Музею «Арсенал»

Додаток III**Шашка (Кавказ, початок XIX ст., Інв. № 3-1675)****з експозиції Музею «Арсенал»**

Додаток ПД

Шпага придворна (Франція, 1780–1790 рр.)

з експозиції Музею «Арсенал»

Додаток ПЕ

Шпага чиновницька (Австрія, друга половина XIX ст.)

з експозиції Музею «Арсенал»

Додаток ПЖ**Палаш (Шотландія, 1797 р.) з експозиції Музею «Арсенал»**

Додаток ПЗ

Кинджал, т. зв. «мізери́кордія» або «кинджал милосердя»

(Західна Європа, XVIст.). Кинджал (Італія, XVIIст.)

з експозиції Музею «Арсенал»

Додаток III**Шоломи т. зв. «кулах кхуд» (Іран, XVIст.)****з експозиції Музею «Арсенал»**

Додаток ПК**Місюрка (Іран, XVIIст.) з експозиції Музею «Арсенал»**

Додаток ПЛ

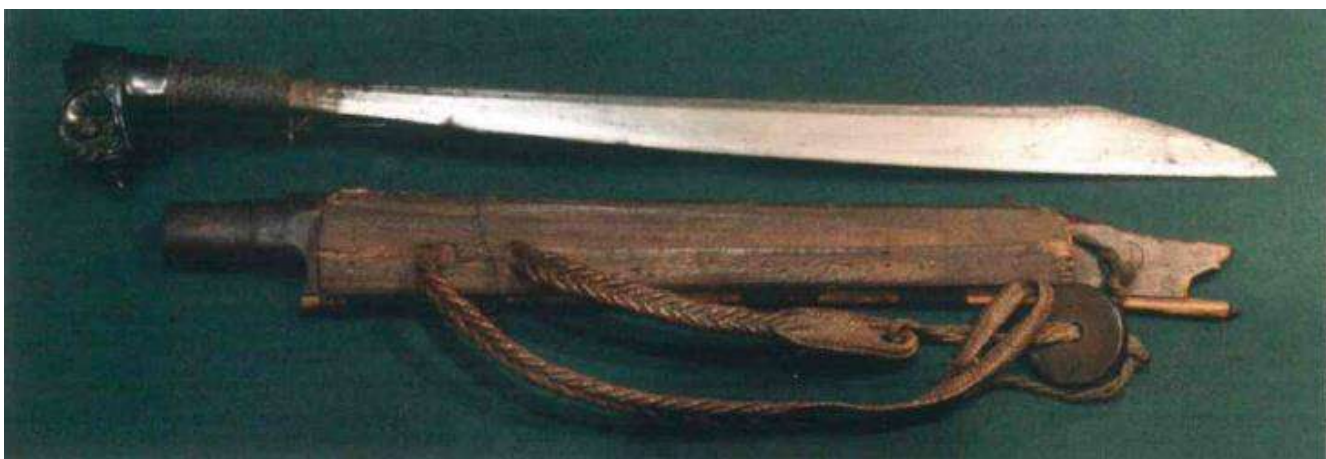
**Шабля з подвійним клинком, т. зв. «зульфакар» (Північна Африка,
XVIIст.)**

з експозиції Музею «Арсенал»

Додаток ПМ**Шабля (Албанія, XVIIIст.) з експозиції Музею «Арсенал»**

Додаток ПН**Ятаган (Боснія, поч. XIX ст.) з експозиції Музею «Арсенал»****Додаток ПО****Кинджал, т. зв. «кутар» (Індія, XVIIIст.)****з експозиції Музею «Арсенал»**

Додаток III**Кинджал, т. зв. «біхтра» (Ідлія, XVIIIст.)****Ніж (Цейлон, XVIIIст.) з експозиції Музею «Арсенал»****Додаток IV****Меч т. зв. «паранг-іланг» (Середнє Борнео, XVIII ст.)****з експозиції Музею «Арсенал»**

Додаток ПС**Кріс (Індонезія, XVIIIст.) з експозиції Музею «Арсенал»**

Додаток ПТ**Шабля «вакідзасі» (Японія, ХІХ ст.) з експозиції Музею «Арсенал»**

Додаток ПУ

Чекан, т. зв. «табар-загнол» (Індія, ХІХ ст.)

з експозиції Музею «Арсенал»

Додаток ПФ**Булави і пернач парадні (Україна, ХІХ ст.)****з експозиції Музею «Арсенал»**

Додаток ПХ**Рушниця фортечна (Львів, 1712 р., майстер Бальцер Вернер)****з експозиції Музею «Арсенал»**

Додаток ПЦ
Литавра козацька (Україна, XVIIст.)
з експозиції Музею «Арсенал»

Додаток ПЧ

Рукавиці бойові (Європа, XVст.) з експозиції Музею «Арсенал»

Додаток ПШ

Обладунок «крилатого» гусара (друга половина XVIIст.)

з експозиції Музею «Арсенал»

Додаток ПЩ

Фрагмент експозиції музею «Арсенал»

Додаток ПЮ

Шолом парадний «бургіньйот» (Італія, кінець ХІХ – початок ХХ ст.)

з експозиції Музею «Арсенал»

Додаток ПЯ

Шолом, т. зв. «мертва голова» (Європа, XV–XVIIст.)

з експозиції Музею «Арсенал»

Додаток ПАА**Щит (Крим, XVIIст.) з експозиції Музею «Арсенал»**

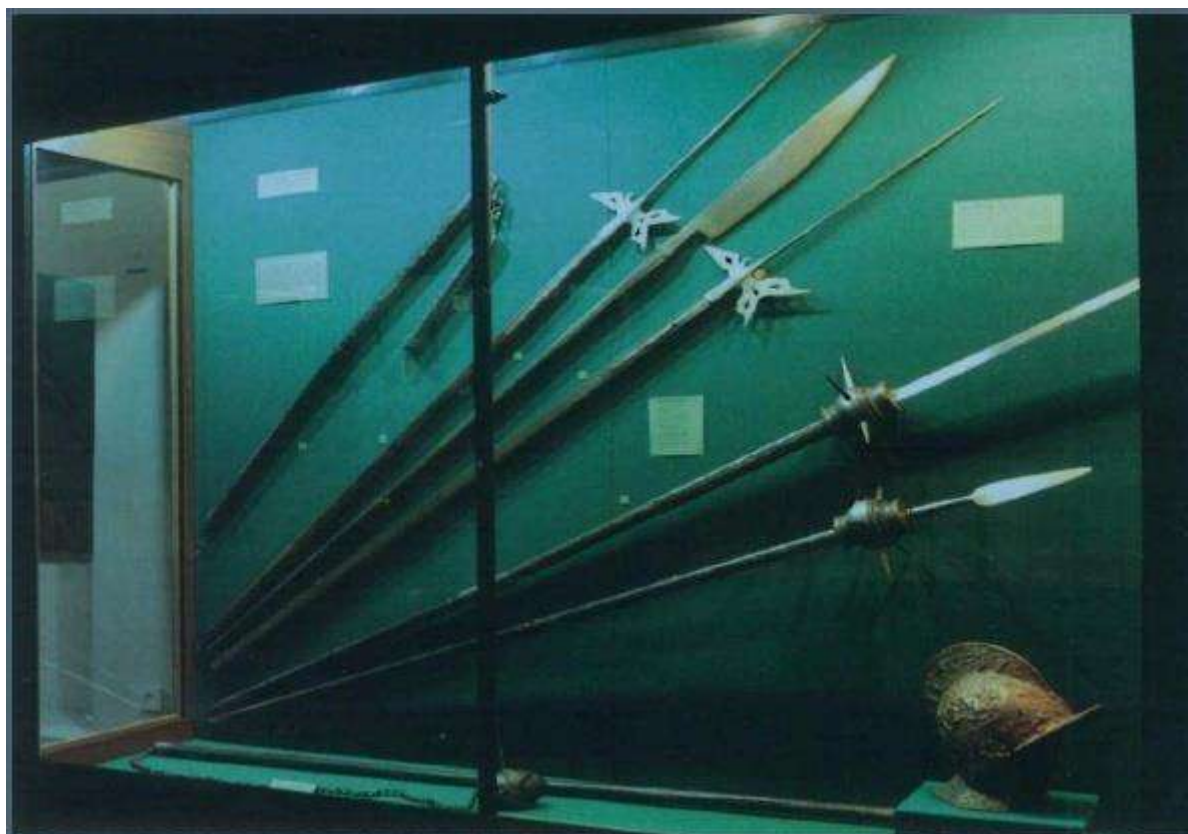
Додаток ПАБ

Мисливський арбалет (Німеччина, XVIIст.)

з експозиції Музею «Арсенал»

Додаток ПАВ
Зброя на довгих ратищах
з експозиції Музею «Арсенал»

Додаток ПАГ

Пістолет дуельний (майстер Т. Вишньовецький, Львів, ХІХ ст.)

з експозиції Музею «Арсенал»

Додаток ПАД

Револьвер системи Лефоше модифікація 1853 р.

(Париж, Франція, кінець 50-х рр. XIX ст.)

Додаток ПАЕ

Гармата «Риба» (Львів, ХІХ ст.)

Додаток ПАЖ

Гармата «апостолка» (Львів, 1740 р.)

Додаток ПАЗ

Картина «Битва під Грюнвальдом»

Художник З. Розвадовський, Т. Попель (Краків, Польща. 1910 р.)

Додаток ПАИ

**Перемога Данила Галицького над хрестоносцями під Дорогичином у
1238 р.**

Художник С. Серветник (середина 80-х рр. ХХ ст.)

Додаток ПАК

Картина «Сурмач російської кавалерії»

Художник Ю. Лукашевич (XIX ст.)

Додаток ПАЛ

Картина «Гусари»

Художник Ю. Лукашевич (XIX ст.)

Додаток ПАМ

Скульптурна група «Архангел Михаїл вражає сатану»

Автор проекту П. Гродзицький (середина XVIIст.)

Джерело: Музей-Арсенал: путівник. Львівський історичний музей.
2014. 44 с.: 80 іл.

Додаток Р

**Перелік пам'яток Воєнно-історичного музею 58-го Будинку офіцерів
згідно карткового каталогу**

Інв. №	Назва	Опис
1	37-мм авіаційна гармата Н-37Д	Заводський номер ХМ-304. Дата випуску 1957 р.
2	76-мм протитанкова гармата ЗІС-3	Без заводського номера. Без дати. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
3	45-мм протитанкова гармата ПТП45мм	Заводський номер 8302-430. Взірця 1937 р. Без дати. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
7	7,62-мм гвинтів	Київський оружейний завод 1899 р. Взірця 1891 р. Заводський № 38599. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
8	7,62-мм гвинтів	Заводський номер 8085. Взірця 1891/1930 рр. Дата випуску 1942. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
9	7,62-мм гвинтів ЛТ3255	Взірця 1891/1930 рр. Дата випуску 1940. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
10	7,62-мм гвинтів	Заводський номер 961. Взірця 1891/1930 рр. Без дати. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
11	7,62-мм гвинтів КХ6223	Взірця 1891/1930 рр. Дата випуску 1944 р. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
11а	Оптичний приціл ПО-1	Заводський номер 4312101. Дата випуску 1944. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
12	7,62-мм гвинтів СВД	Заводський номер СВ268. Дата випуску 1963. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
15	7,62-мм карабін	Заводський номер 32966. Взірця 1944 рр. Дата випуску 1944 р. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
16	7,62-мм карабін СКС	Заводський номер КН1929. Дата випуску 1954 р. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
17	7,62-мм карабін Маузер 98К (М-98К)	Заводський номер 5139. Дата випуску 1943 р. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
18	7,62-мм гвинтівка Маузер	Заводський номер 6610. Дата випуску 1910 р. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
19	7,62-мм гвинтівочний ствол СВТ	Заводський номер ВІ501. Без дати. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
20	7,62-мм кулемет РПД-44	Заводський номер Ф-45. Без дати. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
21	7,62-мм кулемет ДП-27	Заводський номер 219. Дата випуску 1938 р. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
22	7,62-мм кулемет ПК	Заводський номер ІГ272. Дата випуску 1963 р. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
23	7,62-мм кулемет РПК	Заводський номер ЯВ0175. Дата випуску 1962 р. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
24	7,62-мм автомат АК-47	Заводський номер АН4244. Дата випуску 1954 р. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.

25	7,62-мм автомат АК-47	Заводський номер ЩЕ4656. Дата випуску 1961 р. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
26	7,62-мм кулемет "Максим" (К "Максим")	Заводський номер СГ583. Без дати. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
27	7,62-мм кулемет СГ-43 (кулемет Горюнова)	Заводський номер СГЛЕ503. Дата випуску 1943 р. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
28	9-мм автомат МП-40	Заводський номер 4127М. Дата випуску 1943 р. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
29	Ручний протитанковий гранатомет РПГ-2	Заводський номер 25. Дата випуску 1956 р. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
30	82-мм міномет БМ-37	Без номера. Без дати. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
31	120-мм міномет БМ-38	Без номера. Без дати. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
32	9-мм пістолет ПМ	Заводський номер УЧ648. Дата випуску 1954 р. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
33	9-мм пістолет АПС	Заводський номер АП1888. Без дати. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
34	7,62-мм пістолет ТТ	Заводський номер ЧЦ454. Дата випуску 1939 р. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
35	7,62-мм пістолет ТТ	Заводський номер ШЕ150. Дата випуску 1944 р. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
36	7,62-мм пістолет Маузер	Заводський номер 369610. Без дати. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
37	7,62-мм пістолет Маузер	Заводський номер 918992. Без дати. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
38	9-мм пістолет Парабеллум (П-08)	Заводський номер 556. Дата випуску 1940 р. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
39	9-мм пістолет Парабеллум (П-08)	Заводський номер 9168. Дата випуску 1937 р. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
40	9-мм пістолет Парабеллум (П-08)	Заводський номер 866. Дата випуску 1918 р. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
41	9-мм пістолет Вальтер-Люгер (П-38)	Заводський номер 4629. Дата випуску 1943 р. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
42	9-мм пістолет Вальтер-Люгер (П-38)	Заводський номер 6652. Без дати. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
43	7,62-мм револьвер Наган	Заводський номер 30. Дата випуску 1936 р. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
44	10,55-мм револьвер "Рейхсревольвер"	Заводський номер 185. Без дати. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
45	7,62-мм пістолет Наган	Без номера. Без дати. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
46	7,62-мм револьвер Наган	Заводський номер 4780. Без дати. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.

47	Макет пістолета БРНО	Заводський номер 66953. Дата випуску 1958 р. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
48	7,62-мм ППД-40	Заводський номер Ж0669. Дата випуску 1940 р. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
49	7,62-мм ППД-40	Заводський номер ЖК341. Дата випуску 1940 р. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
50	7,62-мм ППС-43	Заводський номер ЛН253. Дата випуску 1944 р. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
51	7,62-мм ППС-43	Без номера. Без дати. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
52	7,62-мм ППШ-41	Заводський номер 6325. Дата випуску 1943 р. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
53	7,62-мм ППШ-41	Заводський номер 9846. Дата випуску 1944 р. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
54	Бронеавтомобіль Балтійського заводу	Без номера. Без дати. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
55	Тачанка кавалерійська	Без номера. Без дати. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
56	Шашка офіцерська	Без номера. Без дати. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
57	Шабля офіцерська (австрійська)	Без номера. Без дати. Введений в експлуатацію Наказом к. ПрикВО 1965 р.
58	Шабля офіцерська	-
59	Шабля козацька	Заводський номер НМ3945. Дата випуску 1945 р.
60	Шабля козацька	Заводський номер ГН18НГ. Дата випуску 1935 р.
61	Шабля козацька	Заводський номер ГК1543. Дата випуску 1930 р.
62	Шабля офіцерська (Богомольця)	Без номера. Дата випуску 1901 р.
63	Шабля козацька	-
64	Багнет-ніж	Заводський номер R00502. Без дати.
65	Багнет-ніж	-
66	Багнет	-
67	Багнет	Заводський номер 8553.
68	26-мм пістолет СПШ	Без номера. Без дати.
69	Ручна осколкова граната (англійська)	Без номера. Дата випуску 1915 р.
250	Макет станкового протитанкового гранатомету СПГ-9	-
258	Граната "Ф-1"	Без номера. Без дати.
259	Граната "ПГ-9С" (учбова)	Заводський номер 195Т. Дата випуску 1983 р.
269	Макет 37-мм снаряду з написом "Священна земля міста героя Одеси"	Без номера. Без дати.
270	Макет ручної протитанкової гармати РПГ-40	Без номера. Без дати.

271	Макет ручної осколкової гармати РГ-42	Без номера. Без дати.
272	Макет ручної осколкової гармати РГ-42	Без номера. Без дати.
273	Макет ручної осколкової гармати РГ-42	Без номера. Без дати.
274	Макет ручної осколкової гармати "Ф-1"	Без номера. Без дати.
275	Макет ручної осколкової гармати РГД-5 (учбовий)	Без номера. Дата випуску 1973 р.
276	Макет 82-мм мінометної міни	-
277	Обойма до гвинтівки	Взірця 1891/1930 рр. 3 5 патронами
278	Макет 14,5-мм патрона	-
279	Макет пернача (булава)	-
280	Макет шаблі (з піхвами)	-
281	Макет шаблі (з піхвами)	-
282	Муляж шаблі	-
283	Муляж шаблі	-
284	Льодоруб сувенірний	-
299	Далекомір артилерійський ДС-1	Заводський номер 03326. Дата випуску 1961 р.
300	Міношукач (часів Другої світової війни)	-
301	Польовий телефонний апарат УНА ФН	Дата випуску 1943 р.
302	Протитанкова міна ТМ-57 (макет)	-
303	Реактивні снаряди БМ-31 (М-31) (макет)	-
304	152-мм артилерійський снаряд (макет)	-
305	240-мм мінометна міна	-
306	57-мм зенітний артилерійський снаряд (макет)	-
307	57-мм зенітний артилерійський снаряд (макет)	-
308	76-мм артилерійський снаряд (макет)	-
309	100-мм підкаліберний артилерійський снаряд до гармати МТ-12 (макет)	-
310	85-мм артилерійський снаряд (макет)	-

311	120-мм мінометна міна (макет)	-
313	Апарат Морзе	-
312	Дозиметричний прилад ДП-21-61	Заводський номер 692. Дата випуску 1957 р.
314	Снаряд до БМ-13 "Катюша"	-
391	Прилад для пристрілки	Взірця 1944 р. Без номера. Дата випуску 1947 р.
424	Ручна осколкова граната РГД-33 (макет)	Без номера. Без дати.
426	Військовий пристрій хімічної розвідки ВПХР	-
427	Сумка сапера-підривника	-
429	Радіостанція РБМ-1	Заводський номер 4172. Дата випуску 1949 р.
537	Корпус німецької міни "Stockmine"	-
438	Кулемет МG-42	Заводський номер 43136. Без дати.
453	Міна протитанкова ТМ-62	Дата випуску 1982 р.
454	Підривник до міни ТМ-62 МВ4-62	-
455	Підривник до міни МВП-62	Дата випуску 1982 р.
462	20-мм німецька авіаційна гармата фірми "Ерлікон" МG-FF	Заводський номер 48755. Дата випуску 1943 р.
475	Учбова протипіхотна міна ПМН-2	Заводський номер 583. Дата випуску 1989 р.
704	7,62-мм ручний кулемет системи Браунінга	Взірця 1922 р. Без номера. Без дати.
705	6,35-мм автоматичний пістолет системи Браунінга	Взірця 1906 р.
736	Інертна гармата РГД-5 без запалу	Без номера. Дата випуску 1987 р.
737	Корпус ударної гармати РГД-33	Взірця 1933 р. Із захисним чохлам. Без номера. Без дати.
738	Макет ручної уламкової гармати Stielhandgranaten 24	-
749	7,62-мм карабін (учбовий)	Взірця 1938 р. Заводський номер МБ 7257. Дата випуску 1943 р.
750	7,62-мм карабін Мосіна (учбовий)	Взірця 1938 р. Заводський номер ЛХ 9267. Дата випуску 1944 р.
751	7,62-мм карабін СКС (учбовий)	Заводський номер НМ 4997. Дата випуску 1952 р.
752	7,62-мм автомат АКМ (учбовий)	Заводський номер ЯЕ 9925. Дата випуску 1960 р.

753	7,62-мм автомат АКМС (учбовий)	Заводський номер ВЯ 2240. Дата випуску 1963 р.
754	7,62-мм пістолет-кулемет ППШ (учбовий)	Заводський номер А09967. Дата випуску 1942 р.
755	7,62-мм пістолет-кулемет ППШ (учбовий)	Заводський номер ДН1288. Дата випуску 1944 р.
756	30-мм гранатомет АГС-17 (учбовий)	Заводський номер НК924. Дата випуску 1983 р.
757	58,3-мм гранатомет РПГ-16 (учбовий)	Заводський номер У393. Дата випуску 1973 р.
760	Ніж армійський з піхвами (НР-40)	Заводський номер 14. Дата випуску 1948 р.
761	Багнет-ніж до СВТ з піхвами	Заводський номер 135. Без дати.
762	Багнет-ніж чеський з піхвами	Без номера. Без дати.
763	Багнет-ніж до АКМ з піхвами	Без номера. Без дати.
764	Багнет-ніж до АК47 з піхвами	-
765	Багнет-ніж до АК47 з піхвами	-
766	Багнет-ніж до АКМ з піхвами	-
769	Корпус протитанкової міни ТМ135	-
770	Учбова протитанкова міна у бакелітовому корпусі	-
801	Гільзи від патронів з гумовими кулями (3 шт.)	-
804	Корпус ручної гармати Kugelhandgranate	-
805	Корпус ручної гармати системи Мілса	-

Джерело: Науковий архів Воєнно-історичного музею 58-го Будинку офіцерів. ОФ, спр. 4. Картковий каталог предметів збереження Воєнно-історичного музею 58-го Будинку офіцерів.

Додаток СА**Фрагменти полотна «Рацлавицька панорама»**

Додаток СБ

Додаток СВ

Додаток СГ

Додаток СД

Додаток СЕ

Додаток СЖ

Додаток СЗ

Додаток СИ

Додаток СК

Джерело: Рацлавицька панорама (PanoramaRaclawicka). URL:
<http://impereur.blogspot.com/2014/08/panorama-raclawicka.html>

Додаток Т

Список публікацій здобувача за темою дисертації

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Петрик Н. Р. Національний музей імені короля Яна III у Львові та збірка Болеслава Ожеховича: історія формування колекцій військово-історичних пам'яток (1908–1940 рр.). *Емінак: науковий щоквартальник*. Київ-Миколаїв, 2016. № 2 (14) (квітень-червень). Т. 2. С. 93–98.
2. Петрик Н. Р. Колекція зброї та озброєння у фондах Воєнно-історичного музею 58-го Будинку офіцерів. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: історія. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2016. Вип. 2. Ч. 3. С. 107–111.
3. Петрик Н. Р. Становлення Музею Визвольних Змагань та формування його колекцій: від відділу Музею НТШ до окремої музейної установи. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки*. Історичні науки. Луцьк, 2017. № 4 (353). С. 36–40.
4. Петрик Н. Р. Процес формування колекцій перших публічних музеїв Львова, заснованих представниками польських княжих родів (Музей князів Любомирських та Музей Дідушицьких). *Гілея: науковий вісник*. Збірник наукових праць. Київ, 2017. Вип. 123 (8). С. 23–28.
5. Петрик Н. Р. Процес становлення Музею історично-воєнних пам'яток Наукового товариства імені Шевченка та формування його колекцій (перша половина ХХ століття). *Молодий вчений*. Херсон, 2017. № 6 (46) червень. Частина I. С. 70–74.
6. Петрик Н. Р. Музей однієї картини – «Рацлавицька панорама»: історія створення, військово-історичне та культурне значення, історична

доля полотна. *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць*. Київ, 2018. Вип. 132 (5). С. 66–70.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Петрик Н. Р. Початки формування збірок військово-історичних пам'яток музеями Львова (друга половина XIX – початок XX ст.). *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Держава та армія. Львів, 2014. № 809. С. 23–27.

8. Петрик Н. Р. Військово-історичні пам'ятки у збірках музеїв Львова першої половини XX ст. *Історико-культурні студії*. Львів, 2014. № 1(1). С. 63–68.

9. Петрик Н. Р. Військово-історичні пам'ятки давньої доби у збірці музею Наукового товариства імені Т.Шевченка у Львові. *Збірник матеріалів: Археологія & фортифікація України*. Кам'янець-Подільський: Медобори-2006, 2014. С. 359–361.

10. Петрик Н. Р. Предмети озброєння давньої доби у фондах Музею НТШ у Львові. *Музеї Львова: події, колекції, люди: матеріали науково-практичної конференції / Львівський історичний музей*. Львів: Априфі, 2015. С. 38–43.

11. Петрик Н. Р. Пам'ятки озброєння у фондах Музею Наукового товариства імені Шевченка (НТШ) у Львові. *Збірник матеріалів: Археологія & фортифікація України*. Кам'янець-Подільський, 2015. С. 259–263.

12. Петрик Н. Р. Музей історії військ Прикарпатського військового округу (ПрикВО): історія та сучасність. *Тези III-ї Міжнародної науково-практичної конференції «Історико-культурна спадщина в еру глобалізації»*. Львів, 2016. С. 121–124.

13. Петрик Н. Р. Сакральні елементи у військовій культурі (на прикладі предметів із колекцій львівських музеїв). *Археологічні дослідження сакральних комплексів у Карпатах (Badania archeologiczne zespolow sakralnych w Karpatach)*. Krosno, 2016. S. 103–117.

14. Петрик Н. Р. Формування колекції пам'яток періоду визвольних змагань Музею історично-воєнних пам'яток Наукового Товариства ім. Шевченка (перша половина ХХ ст.). *Тези IV-ї Міжнародної науково-практичної конференції «Міжкультурний простір міста: пам'ять, спадщина, діалог»*. Львів, 2017. С. 232–235.